RUSYA'DA 1917 SOSYALİST EKİM DEVRİMİ VE

KADINLARIN KURTULUŞU

Cilt: 2

"Tavuk Kuştur, Kadın İnsandır"

• OLGULAR • BELGELER • ÇÖZÜMLEMELER

Gül Özgür

DÖNÜŞÜM
yayınları

"Komün, Parti Merkez Komitesi Kadın Bölümü «Jenotyel»in müdiresine atfen Artyuşina Komünü olarak adlandırılmış... Komün ta başından itibaren kadın komünü olarak, kollektif çiftliklerdeki kadın işçiler için görsel eğitim komünü olarak düşünülmüş... Yeni kurulmuş «Karılar ya da Dullar Kolhozu»nun vermek zorunda olduğu yıpratıcı maddi mücadelenin yanında, çok çeşitli taraflara karşı —iftiralara, düşmanlıklara, karalamalara karşı— vermek zorunda kaldığı mücadele de kesinlikle kolay değildi... Kadınlar bana başlangıçta komşularından çekmek zorunda kaldıkları alayları, pencerelerine tükürmelerini, akla gelmeyecek küfürler savurmalarını ve her birinin onlarla dalga geçmesini defalarca anlatıp durdular: «Tavukçuluk mu? Tavuklarla ne yapılır ki?» Ve bu dalın şimdi nasıl da en kazançlı olduğunun anlaşıldığını, kısa süre içinde komünün otoritesinin nasıl da yükseldiğini, diğer kolhozların şimdi uzmanlarını nasıl da buradan aldıklarını, ve yeni Karılar Kolhozu'nun yeni özdeyişinin şimdi eskisinin tersine nasıl da *«Tavuk Kuştur, Kadın İnsandır»* olduğunu anlatıp durdular." *(Fannina Halle, "Sovyetler Birliği'nde Kadın" s. 526-534.)*

Rusya'da 1917 Sosyalist Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu

"TAVUK KUŞTUR, KADIN İNSANDIR"

Cilt: 2

DÖNÜŞÜM
yayınları

1. Basım : Kasım 1993

DÖNÜŞÜM YAYINLARI 18
KADIN 4

Dizgi Dönüşüm (528 03 41)
Baskı Aydınlar Matbaacılık Ltd. Şti. (552 86 14)

Kapak Fotoğrafı : Komünist Enternasyonal III. Dünya Kongresi dolayısıyla yapılan yürüyüşte Moskovalı kadınların yürüyüş kolu (1921).

DÖNÜŞÜM YAYINLARI
Cemal Nadir Sok. No: 17/74 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 528 03 41

RUSYA'DA
1917 SOSYALİST EKİM DEVRİMİ
ve
KADINLARIN KURTULUŞU

"Tavuk Kuştur, Kadın İnsandır"

Cilt: 2

GÜL ÖZGÜR

DÖNÜŞÜM
yayınları

İÇİNDEKİLER

Dördüncü Bölüm: KADIN VE SOSYALİST YAŞAM TARZI

- EMEKÇİ KADINLARIN TAM KURTULUŞUNUN ÖNŞARTI: EV İŞLERİNİN VE ÇOCUK EĞİTİMİNİN TOPLUMSALLAŞTIRILMASI 11
  - Çocuk Bakımı ve Eğitiminin Toplumsallaştırılması 26
  - Ev İşlerinin Toplumsallaştırılması 36
  - YENİ YAŞAM BİÇİMLERİNİN YARATILMASI İÇİN MÜCADELE — YENİ "BÜT" 48
  - Tekil Ev İdaresinin Alternatifi — Komün 50
- SONUÇ 65
- **DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN EKLERİ**
- EK: I MOSKOVA'DA ÇOCUK SEFALETİ Mİ? 68
- EK: II OĞLAN ÇOCUKLARINA "KADIN İŞLERİ" ÖĞRETİLMELİ Mİ? 70
- EK: III EV YAŞAMININ KOLLEKTİFLEŞTİRİLMESİ 74
- 4. Bölümün Kaynakçası 76

Beşinci Bölüm: DOĞU CUMHURİYETLERİNDE KADIN

- EKİM DEVRİMİ ÖNCESİNDE DOĞU HALKLARINDA KADINLARIN DURUMU 87
- DOĞU'NUN KADINLARININ KURTULUŞUNA İLİŞKİN PARTİ POLİTİKASI 94
- JENOTYELLERİN DOĞU'DA GELİŞTİRDİKLERİ FAALİYETLER 109
- DOĞU'NUN KADINLARININ TOPLUMSAL ÜRETİM SÜRECİNE ÇEKİLMESİ 119
- DOĞU'NUN KÖYLÜ KADINLARI VE KOLLEKTİFLEŞTİRME HAREKETİ 124

• YENİ YAŞAM TARZI (BÜT) İÇİN MÜCADELE 126
Poligamiye Karşı Mücadele.....128
Çarşaf ve Peçeye Karşı Mücadele 133
• SONUÇ.....141
• **BEŞİNCİ BÖLÜMÜN EKLERİ**
EK: I DAĞ HALKLARI BİRİNCİ KADINLAR KONGRESİ'NE MESAJ, J. V. Stalin 143
EK: II TRANSKAFKASYA CUMHURİYETLERİ EMEKÇİ KADINLARININ BİRİNCİ KONGRESİ, B. Kasparova ve Arbore-Ralli. 144
EK: III YAKINDOĞU İÇİN KOMÜNİST KADINLAR KONFERANSI/TİFLİS 148
YAKINDOĞULU KADINLAR ARASINDA KOMÜNİST ÇALIŞMANIN BİÇİM VE YÖNTEMLERİ.....154
EK: IV DOĞUDA DİN KARŞITI MÜCADELE ÜZERİNE, A. Smirnova 159
• 5. Bölümün Kaynakçası.....161
• SONSÖZ.....164

• BELGELER BÖLÜMÜ

BELGE: 1 SOVYETLER BİRLİĞİ KOMÜNİST PARTİSİ'NİN PARTİ KONGRELERİ, KONFERANSLARI VE MERKEZ KOMİTESİ PLENUMLARININ KARARLARINDA KADININ KURTULUŞU 3

BELGE: 2 KOMÜNİST ENTERNASYONAL PROGRAMI —1928 [Parça].....27

BELGE: 3 SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLER BİRLİĞİ ANAYASASI — 1936 [Parça] 31

BELGE: 4 RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ MERKEZ KOMİTESİ KADIN KOMİSYONLARI İÇİN YÖNERGELER — 1921 33

BELGE: 5 SOVYET RUSYA'DA KADINLAR ARASINDA ÇALIŞMA İÇİN MERKEZİ DAİRE'NİN FAALİYET RAPORU Mart 1920 — Şubat 1921 36

BELGE: 6 SOVYET RUSYA EYALET VE İL KADIN BÖLÜMLERİ YÖNETİCİLERİ KONFERANSI — 1922 46

BELGE: 7 RKP'NİN İŞÇİ VE KÖYLÜ KADINLAR ARASINDAKİ ÇALIŞMASININ BİÇİM VE YÖNTEMLERİ —1924 52

BELGE: 8 DEVLETİN EFENDİSİ OLARAK İŞÇİ — 1926 63

BELGE: 9 SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN EMEKÇİ KADIN KİTLELERİ ARASINDA SBKP'NİN ÇALIŞMASI — 1927 79

BELGE: 10 HÜCUM (8 Mart 1929 Dolayısıyla) Artyuşina 111

BELGE: 11 SOVYETLER BİRLİĞİ VE DÜNYA PROLETARYASI Manuilski'nin Raporu — 1932 117

BELGE: 12 25. ULUSLARARASI KADINLAR GÜNÜ VE KAZANIMLARIMIZ — 1935 N. Krupskaya 129

BELGE: 13 SOVYET KADINI — ÜLKESİNİN EŞİT HAKLARA SAHİP BİR VATANDAŞI — 1946 Aleksandra Kollontay 135

BELGE: 14 ARTYUŞİNA KADIN KOMÜNÜ'NDE —Tavuk Kuştur, Kadın İnsandır—, Fannina Halle 141

• YARARLANILAN KAYNAKLAR 155

Dördüncü Bölüm

KADİN VE SOSYALİST YAŞAM TARZI

"***Kadının*** gerçek ***özgürleşmesi,*** gerçek komünizm, ev ekonomisinin ayrıntılarına karşı, ya da daha doğrusu, sosyalist büyük ekonomi için onun ***kökten değiştirilmesi*** uğruna *(devlet çarkının başındaki proletaryanın yönetiminde)* yığın savaşımı nerede ve ne zaman başlarsa, ancak orada ve o zaman başlayacaktır." *(Lenin)*

EMEKÇİ KADINLARIN TAM KURTULUŞUNUN ÖNŞARTI: EV İŞLERİNİN VE ÇOCUK EĞİTİMİNİN TOPLUMSALLAŞTIRILMASI

"Zafer ve yenilgi günleri, yerlerini halk iktisadının yeniden inşası, yeni yaşamın toplumsal temellerinin pekişmesi, proleter kültür alanındaki gündelik yaşantıya ve gündelik çalışmaya bıraktılar.

*Kadının rolü burada daha büyüyor ve emekçi kadın, bizim yaşam ve yaşam koşulları olarak adlandırdığımız şeye çok daha fazla bağlı bulunduğundan, neredeyse birinci dereceden bir önem kazanıyor. Bizi burada, bu yeni yaşam yolunda düşmanlarımızın orduları değil, kendi yaşantımızın atomları köstekliyor. Burada aileyle, eski toplumun bu temel hücresiyle, kadını sömüren ev iktisadıyla, yüzyıllar boyunca oluşmuş, önümüzde köstek olan, sosyalist inşa yolunda ağır yük olarak sırtımızda taşıdığımız tüm yaşam gelenekleriyle karşı karşıyayız. Ve bundan dolayı yeni yaşam için mücadele, açık düşmana karşı mücadele gibi çabuk sona erdirilemez; bunun için günler, yıllar yetmez: Yüzyılların birbirine eklediği **yaşamı** değiştirmek için, en büyük irade harcaması halinde bile, en iyi durumda onlarca yıla gereksinim vardır, ve yeni yaşam biçimleri için mücadele, eğer **emekçi** kadın bu mücadeleye en sıkı ve en etkin bir şekilde katılırsa başarıyla sonuçlanır." ("RKP'nin Kadınlar Arasındaki Çalışması", s. 70.)*

Ekim Devrimi'nden sonra Bolşeviklerin her yönüyle sıfırdan başlamak zorunda oldukları alanlardan biri de ev işleri ve çocuk eğitiminin toplumsallaştırılması alanıydı. Çarlık Rusyası'nın genç Sovyet hükümetine bıraktığı miras, ekonomik yıkıntı ve açlık, emekçi kitlelerin sefil yaşam koşulları, muazzam ölçüde konut sıkıntısı vs. vs. idi. Dönemin kapitalist ülkeleriyle karşılaştırıldığında oldukça geri olan ülke ekonomisinin emperyalist savaş, içsavaş ve emperyalist müdahalenin sonucunda neredeyse tamamen çöküntüye uğramış olması, Sovyet iktidarının işini daha da zorlaştırıyor, bu alandaki görevlerin çözümünü ister istemez ikincil-üçüncül plâna atıyordu. Genç Sovyet iktidarının, çocuk bakımı ve ev işlerinin toplumsallaştırılması alanında dayanabileceği ve geliştirebileceği —Çarlık Rusyası'ndan devraldığı— bir temel hemen hemen hiç yoktu; bu tamamen yeni bir alandı. Çarlık Rusyası'nda bütün ülkede sadece 550 çocuğu kapsayan parmakla sayılacak kadar az çocuk yuvası mevcuttu, okuma-yazma bilmeyenler oranının açıkça gösterdiği gibi, en azından temel eğitimi sağlayacak okul yoktu, eğitim ve öğretim tamamen feodal aristokrasinin ve burjuvazinin tekelindeydi; büyük çamaşırhaneler, kantin ve kamu mutfakları hemen hiç yoktu ve tüm bunların yaratılması için bir altyapı da mevcut değildi; büyük çamaşır makineleri, ütü silindirleri veya ülkenin hazır ekmek üretimini sağlayacak un fabrikaları ve firmalar, veya ucuz ve kolay bir şekilde yemek hazırlanmasını mümkün kılacak büyük mutfaklar ve bunların donatımı için gerekli araç-gereç, elektrik, gaz ve su tesisatı ve kanalizasyon, vs. vs. — bütün bunlar ya hiç yoktu, ya da yok denecek kadar azdı. Nüfusun büyük bölümü kırsal alanda yaşayan Çarlık Rusyası'nda ev ihtiyaçlarının tümünü karşılayan, giyim-kıyafet diken, ip eğiren, dokuyan, ören, ekmek pişiren, salça, sirke, konserve yapan kadınlardı, yani bugün gıda ve tüketim sanayiinin hazır olarak sağladığı hemen herşeyi ailesi için 'el emeği-göz nuru' ile üretenler kadınlardı. Tüm bunlar gözönünde tutulduğunda çocuk bakımı ve ev işlerinin toplumsallaştırılması hedefine ulaşmak için ilkönce bunun önşartlarının yaratılması alanında olan ve herbiri birbirine bağlı çok yönlü ve muazzam büyük görevleri adım adım çözme gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Genç Sovyet iktidarının karşı karşıya olduğu durum ne bugünün bir dizi emperyalist ve emperyalizme bağlı kapitalist ülkesi ile, ne de o dönemin ileri kapitalist ülkeleriyle karşılaştırılabilecek bir durum değildi. Ama herşeye rağmen Sovyet iktidarı kuruluşunun ilk

gününden itibaren tüm bu görevlerin çözümüne el atmış, olanaklar elverdiği ölçüde en iyisini yapmaya çalışmıştır. Bu bölümde bu alanda en başından itibaren izlenen politikayı ve bu politika temelinde elde edilen başarıları ortaya koymaya çalışacağız. Gelişmenin değerlendirilmesinde ülkenin başlangıçta içinde bulunduğu durumun sürekli gözönünde tutulmasının önemine bir kere daha işaret etmeyi gerekli ve önemli görüyoruz. Bu bölümde de önce kısaca tarihsel gelişmeyi ve her bir dönemin sorunlarını ve görevlerini ortaya koyduktan sonra, temel görev alanlarını özel olarak inceleme yöntemini izleyeceğiz.

"Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" adlı eserinde özel mülkiyetin ortaya çıkışı ile kadın cinsinin "tarihi yenilgisi" arasındaki bağı diyalektik-materyalist bakış açısıyla teorik olarak çözümleyen Engels ve onun görüşlerini temel alan tüm diğer komünistler, ev işlerinin ve çocuk bakımının toplumsallaştırılması ile kadının gerçek kurtuluşu arasındaki bağı sürekli yurgulamışlardır. Adı geçen eserinde Engels, bu bağı şöyle ortaya koyuyor:

> "Çocuklarıyla birlikte birçok evli çifti kapsayan eski komünist ev ekonomisinde, kadınlara bırakılan ev yönetimi, tıpkı erkekler tarafından yiyecek sağlanması gibi, toplumsal bir zorunluluk taşıyan bir kamu işiydi. Ataerkil aile ile ve ondan da çok monogam bireysel aileyle birlikte, bu değişti. Ev yönetimi kamusal niteliğini yitirdi. Bu iş artık toplumu ilgilendirmiyor. O bir ***özel hizmet*** haline geldi; toplumsal üretime katılmaktan uzaklaştırılan kadın, bir başhizmetçi oldu. Toplumsal üretim yolunu kadına —ama yalnız proleter kadına— yeniden açan, günümüzün büyük sanayii olmuştur; ama bu yol, öylesine koşullar içinde açılmıştır ki, kadın eğer ailenin özel hizmetiyle ilgili görevlerini yerine getirmek isterse, toplumsal üretimin dışında kalır ve birşey kazanamaz; ve eğer toplumsal üretime katılmak isterse, ailevi görevlerini yerine getirmekten uzak kalır. Fabrikadan, doktorluk ve avukatlığa kadar, kadın için tüm işkollarında durum budur. Modern tek eşli aile, kadının açık ya da gizli ev köleliği üzerine kurulmuştur; ve modern toplum, salt tek eşli ailelerden —moleküller gibi— meydana gelen bir kütledir."[1]

Kadınları toplumsal üretime çeken kapitalizm, onların yeniden-üretim alanında (çocuk bakımı ve ev işleri) yarattığı değerlerin top-

lumsal olarak yok sayılması durumunda hiçbir değişiklik getirmemiştir. Dolayısıyla kadınların toplumsal üretime çekilmesi, onların ikili-üçlü yük taşıması durumuyla elele yürümüştür ve günümüze kadar da bu böyle kalmıştır.

İkili-üçlü yük ile birlikte yürüyen kadın emeğinin kapitalist sömürüsü karşısında işçi hareketi içerisinde bazı oportünist sesler de yükselmiş, ve bunlar kadınları kapitalist sömürüden koruma veya kadınları "ailelerine geri vererek" işçilerin ailelerini kurtarma adı altında, kadınların üretime çekilmesine karşı çıkan gerici pozisyonlar savunmuşlardır. İkinci Enternasyonal içerisinde var olan bu görüşlere karşı mücadeleyi Clara Zetkin'in "Günümüzde Kadın İşçiler Sorunu ve Kadını Sorunu" (1889) adlı makalesi belgelemektedir:

> "Kadın emeğini ***ortadan kaldırmak*** veya salt sınırlamayı bile istemek, kadını sürekli ekonomik bağımlılığa, toplumsal köleliğe ve aşağılanmaya, evlilik içi ve dışı fuhuşa mahkûm etmek demektir. Ama aynı zamanda, erkeğe çift emek miktarı yüklemek ve bununla onu da gerektiğinden daha büyük bir bağımlılığa sürüklemek demektir.
>
> Azalmış olmasına rağmen, hâlâ sosyalist taraftan kadın emeğinin sınırlandırılması talebinin gelmesi tamamen anlaşılmazdır. Bu istem, zanaatkârlığın, küçük sanayinin, orta tabakanın kurtarılması için loncaların yeniden kurulmasını hedeflemekten zerre kadar daha az gerici değildir."[2]

Kapitalizmin emekçi ve proleter kadın yığınlara toplumsal üretim yolunu açmasındaki ilerici momenti görmeyen benzer anlayışlar Rusya sosyal-demokrasisi içerisinde de çıkmıştır. Krupskaya, "Otuz Yıllık Yol " adlı makalesinde Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin II. Parti Kongresi'nde, diğer temel sorunların yanı sıra bu soruna yaklaşımın da Menşeviklerle Bolşevikleri birbirinden ayırdığına işaret etmektedir:

> "Tartışmalı sorunlardan biri de örneğin işçi kadınların çocukları için kreşlerin kurulması sorunu olmuştur. Bir delege —bu delegenin adı Menşevikler tarafından hazırlanan II. Parti Kongresi tutanaklarında geçmemektedir, orada sadece 'bir delege' denmektedir—, üstüne üstlük bu bir doktordur, kreş sorununun tartışmalı bir sorun olduğunu, kreşlerin kurulmasının kadınların işletmelere akın etmesine yol açacağını ve böylelikle fabrika-

törlere kadın emeğinin sömürüsünü kolaylaştıracağını ve ayrıca küçük çocukların anne sütüyle beslenmesinin mutlaka gerekli olduğunun da kanıtlanmadığını iddia etmiştir. Bu 'bir delege'nin görüşüne en uçtaki sağcıların temsilcileri derhal katılmıştır: 'Bund'un temsilcisi Liber ve 'Güneyli İşçiler'in temsilcisi Yegerov. 'Evet, bu sorun henüz açık değildir', diye açıklamada bulunuyordu Yegerov — 'bu sorunu gelecek Parti Kongresi'ne erteleyelim.' Liber 'işletmelerde kurulacak kreşler sıhhi olmaz' iddiasında bulunuyordu. Ama büyük çoğunluk, hatta sağcılar da, kreşler için oy verdi, çünkü bu sorun artık yeterince açıktı."[3]

Bu tartışmanın sonucunda Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin Programı'na (1903 Programı) şu madde alınmıştır:

"7) kadınların çalıştığı tüm atölye, fabrika ve diğer işletmelerde meme çocukları ve küçük çocuklar için kreş ve çocuk yuvalarının kurulması; emziren kadınların en azından üç saatte bir ve en az yarımşar saat işten muaf tutulması."*(Bkz. Belge 1, "Belgeler" bölümü, s. 3.)*

Ekim Devrimi'nden sonra, 1919 yılında kabul edilen Rusya Komünist Partisi (Bolşevik)' in Programı'nda çocuk eğitimi ve ev işlerinin toplumsallaştırılmasına dair nihai hedef, berrak bir şekilde formüle edilmiştir:

"Kendini kadınların biçimsel hak eşitliği ile sınırlamayan Parti, eski ev ekonomisinin yerine komün evleri, kamu aşevleri, merkezi çamaşırhaneler, çocuk yuvaları vs. geçirerek, onları [eski ev ekonomisinin —ÇN] maddi yüklerinden kurtarmayı amaçlamaktadır."*(Bkz. Belge 1, "Belgeler" bölümü, s. 3.)*

Ekim Devrimi ile yolu açılan sosyalizmin inşası süreci boyunca Parti ve Sosyalist Devlet bu hedefin gerçekleştirilmesi için mücadele etmiştir. Hemen hemen bütün Parti, Sovyet ve sendika kongrelerinde ve Jenotyel'lerin raporlarında, bu alandaki büyük görevlerin çözümü için kısa ve uzun vadeli hedef tespitleri, ve yapılanlarla henüz önde duranların dökümü ve değerlendirmesi mevcuttur. Ev işleri ve çocuk eğitiminin toplumsallaştırılması görevinin çözümünün maddi şartların yaratılmasına bağlı olduğunu ve bunun uzun bir dönem alacağını 1919 yılında Moskova Şehri Partisiz Kadın İşçilerinin IV. Konferansı'nda yaptığı konuşmasında Lenin, şöyle dile getiriyordu:

"Sosyalist bir ülkü için uğraşıyoruz, sosyalizmin tam gerçekleşmesi için savaşıyoruz, ve burada kadın için büyük bir etkinlik alanı açılıyor. Şimdi zemini sosyalist kuruluş için düzenlemeye ciddi olarak hazırlanıyoruz; ama sosyalist toplumun gerçek kuruluşu, ancak kadının tam hak eşitliğini sağladığımız ve bu köreltici, üretken olmayan küçük işten kurtulan kadınla birlikte yeni işe geçtiğimizde başlayacaktır. Bu bizi pekçok yıllar boyunca uğraştıracak bir iştir.

Bu, çabuk sonuç vermeyen ve görkemli etki vaat etmeyen bir iştir."[4]

Komünist Partisi, ev işlerinin ve çocuk bakımı ve eğitiminin tamamen toplumsallaştırılmasının, yeni bir yaşam tarzının gelişmesinin ancak sosyalizmin vaat ettiği büyük maddi olanaklar temelinde gerçekleşeceğinin bilincindeydi. Komünist Partisi ve Sovyet Devleti bir taraftan maddi koşulların elverdiği ölçüde çocuk yuvaları, çamaşırhaneler, kamu mutfakları kurulmasına öncülük ederken, diğer taraftan da kitleler içinde hakim olan ve ev işlerini ve çocuk bakımını kadının "doğal görevi" olarak gören gerici anlayışlara karşı mücadele ediyorlar ve bu alanda toplumsal kurumların yetersiz olduğu sürece, ev işi ve çocuk bakımını kadın ile erkeğin paylaşması gerektiği propagandasını yapıyorlardı. Yüzyıllardan beri yerleşmiş alışkanlıkları kısa zamanda söküp atmak elbette kolay değildi. Bunun tamamen bilincinde olan komünistlerin bu alanda ellerindeki en önemli araç, kitleler içerisinde yürütülen aydınlatma ve eğitim faaliyetleriydi. Devrimci mücadele ve devrim yıllarında eski toplumun değerleri büyük sarsıntıya uğramasına karşın, kitlelerdeki eski "alışkanlıkların gücü" tüm etkisini sürdürüyordu:

"Evet! Ne yazık ki, yoldaşlarımızın pekçoğu için de şu geçerli: 'Komünisti birazcık kazı, altından bir darkafalı çıkar.' Elbette onu duyarlı yerinden kazımak gerekir, kadın meselesiyle ilgili anlayışında. Kadınların tekil ev ekonomisindeki o titiz, tekdüze, güç ve zaman tüketen ve yıpratan çalışmayla nasıl solduğunu, ruhlarının nasıl daraldığını ve bunaldığını, yüreklerinin uyuştuğunu, iradelerinin zayıfladığını erkeklerin sessizce seyretmelerinden daha çarpıcı bir kanıtı var mı bunun? Burada elbette, çocuk bakımı da dahil olmak üzere bütün ev işlerini boğaz toklu-

ğuna çalışan hiçmetçilere yükleyen burjuva hanımlardan sözetmiyorum. Sözüm, kadınların pek büyük çoğunluğu, ve özellikle bütün gün fabrikalarda çalışıp geçimini çıkartan işçi karıları için de geçerlidir.

'Karı işi'nin ucundan tuttuklarında, kadının birçok güçlüklerini ve yorgunluklarını nasıl azaltabileceklerini, hatta tümüyle giderebileceklerini, erkeklerden —proleterlerden de— pek azı düşünebiliyor. Ama hayır, bu erkeğin dinlenmesini ve rahatını talep eden 'erkek hak ve onuru'na aykırıdır. Kadının ev yaşamı, binlerce değersiz ayrıntı içinde her gün kurban olmaktır. Erkeğin eski efendilik hakkı gizlice varlığını sürdürüyor. [5]

Strumlin'in yaptığı bir araştırma, devrimden altı yıl sonra işçi sınıfı içerisinde kadın ile erkek arasındaki eski iş bölümünün halen hakim olduğunu gösteriyordu. Bu araştırma "Kommunistka" (Komünist Kadın) dergisinde de yayınlanmıştır. Strumlin, parti iktisatçısıydı ve en büyük sanayi merkezleri olan Moskova, Petrograd ve İvanovo-Voznesensk'te işçi kadınlar arasında geniş kapsamlı bir araştırma yapmıştı. "Komünist Kadın" dergisinde bu araştırmaların sonuçları özetlenirken şu yorum da yapılmaktadır:

"İşçi kadın fabrikadaki çalışmasının yanı sıra evdeki işleri de yapmak zorunda. Yoldaş Strumlin bu bağlamda ilginç rakamlar veriyor: Sekiz saatlik toplumsal gerekli çalışmaya ek olarak kadınlar ortalama 5 1/2 saat de, çocuklara ve kocaya bakım için ev içinde çalışıyorlar. İşçi kadın bu saatleri kendi dinlenme saatlerinden —kadınlar ortalama olarak erkeklerden bir saat kırkbeş dakika az uyumaktadırlar— ve kendi kendilerini geliştirme çalışmasından kısmaktadır. Akşam kurslarına, seminerlere vs. katılamamaktadırlar. Güncel koşullarda işçi kadınların gelişmelerinde halen neden geri kaldıkları bu durumda gayet açıktır." [6]

1929 yılında da "Komünist Kadın" dergisinde, yapılan yeni bir araştırma temelinde işçi kadınların kendilerine ayırdıkları toplam zaman süresinin (uyku, dinlenme ve kendilerini geliştirme için) sadece on saat olduğu ve ev işlerinde halen kadının erkekten iki kat daha fazla çalıştığı tespit edilmektedir.[7]

Komünist Partisi ve onun Kadın Kolları, kitleler içerisinde sürdürülen ajitasyon-propaganda çalışmasında özellikle işçi ve emekçi ka-

dınlara sesleniyordu. Burada esas yöntem olarak edimli ajitasyon-propaganda yöntemini kullanıyor, çocuk yuvası ve kamu aşevleri vb. kuruluşların yaratılmasının öncelikle onların çıkarına olduğunu vurguluyor ve bu kuruluşların yaratılmasını ve yaygınlaştırılmasını emekçi kadınların bizzat kendi ellerine almaları gerektiğinin propagandasını yapıyorlardı. Bu alanda Komünist Partisi ve Sovyet devleti sadece maddi zorlukların üstesinden gelme göreviyle karşı karşıya değildi. Diğer taraftan da kitleleri bu kuruluşların önemi ve anlamı bağlamında ikna etmek zorundaydı — özellikle de işçi ve emekçi kadınları. Sınıf bilinçli işçi ve emekçi kadınlar bu tür kuruluşların üzerlerindeki yükleri hafifleteceğini kavrıyorlardı. Fakat kitlelerde esas olan şüpheyle yaklaşımdı. Örneğin annelerin çocuklarını "yabancı ellere teslim etmesi" o günün koşullarında hiç de alışkın olunan birşey değildi. Ve onlar çoğunlukla din adamlarının ve diğer gericilerin Bolşevikler hakkında yaptıkları "çocuklarınızı kaçırıp Japonya'ya satacaklar" gibi antipropagandalara kulak veriyorlardı. Bu konudaki itirazlar, Sovyetler Birliği'nde kadının kurtuluşu konusunda iki Alman işçi kadının hayali konuşması içerisinde gayet canlı bir şekilde aktarılmaktadır:

> "**Marie:** Bakın, bayan Thomas, Sovyet Rusya'da tam da bu alanda birtakım şeylere el atılmaktadır. Kadınların yeniden ev köleliğine bağlanması istenmiyor, bilakis çalışan kadından ev işleri ve annelik yükünü alan kurumlar oluşturulmak isteniyor.
>
> **Anna:** Ha, biliyorum zaten. Kamu mutfakları ve çocuk kreşleri — savaş sırasında bizde olduğu gibi. Aman allahım, bu tür şeyleri hiç duymak istemiyorum. Hele de bu çocuk yuvaları ve kreşler zavallı çocukların sustalı maymun gibi bütün gün ses çıkarmadan oturup, o dini ayinleri öğrenmek zorunda oluşları geliyor gözümün önüne. Bu konuda lütfen benden uzak durun!
>
> **Marie:** Bu tür şeyleri bizde olduğu gibi tasavvur etmeyin. Bizdeki çocuk yuvaları genellikle dini kurumlar ya da varlıklı burjuva kadınları tarafından kurulmaktadır. Bu yüzden buraları kokuşmuş sahte bir hayırseverliğin izlerini taşır. Orada, proletaryanın devletinde her büyük fabrikada bir çocuk bakımevi vardır, genellikle geçmişteki ev sahiplerinin villalarında. Başında hayırsever rahibe veya alçakgönüllü bayanlardan oluşan bir komite değil, bilakis proleter annelerden oluşan bir komite var.

Orada çocukların sağlığını kontrol eden bir bay veya bayan doktor bulunuyor. Her şey sıhhi ve temiz. Çocuklar iyi besleniyor. Meme çocukları belirli zamanlarda fabrikanın özel odasına götürülüp anneleri tarafından emziriliyor. Daha büyük olanlara da yaşlarına ve sağlık durumlarına denk düşen titiz bir şekilde hazırlanmış besinler veriliyor. Fırsat bilip çocukların yemeğinden kazanç sağlayabilecek hiç kimse de olamaz: Annelerin oluşturduğu komite, alışverişleri ve mutfağı denetliyor. Çocukların eğitimini pedagojik eğitim görmüş elemanlar yürütüyor. Üç-dört yaş arasındaki çocuklar oyun biçiminde küçük eserler ortaya koyuyorlar, böylelikle iyi bir şekilde meşgul ediliyor ve sosyal yardımlaşma yönünde eğitiliyorlar.

Anna: Ben çocuklarımı herhangi bir çocuk yuvasına teslim etmek istemem. Anne sevgisinin yerini hiç kimse dolduramaz.

Marie: Ah, bırakın bunları, bunlar laftan ibaret: "Anne sevgisi üzerine yoktur"! Ama çok az anne eğitimden azıcık anlıyor. Gereksiz yasaklama ve düzensiz, ihmalci biçimde serbest bırakmalar arasında, dayak atmalar ve aşırı sevgi arasında bocalayıp duruyorlar. Keyifleri nasıl isterse. Çocukların ruhsal yaşantısı ve ihtiyaçlarından haberdar değiller. Bugün her tarafta işbölümüne geçildi, ve her faaliyet için belli bir öğrenim süresi gerekli görülüyor. Yalnızca yeni neslin yetiştirilmesi konusunda, herkes 'doğası gereği' buna yeterince yatkın olduğunu düşünüyor ve bir düzine işin yanında bunu da yapabileceğini zannediyor. 100 anne içinden beşi bile gerçek anlamda yetenekli ve titiz bir eğitici değildir. Ancak bu az sayıdaki anne çocuk yuvalarında kendi çocuklarının yanında belli sayıda yabancı çocuğu eğitebilecek durumdadır. Diğer 95 annenin çocukları, bu beş kadının yanında, kendi annelerinin yanında olduğundan daha rahat eder.

Anna: Ama çocuklar kendi evlerinde en azından kendi özelliklerini geliştirebilirler. Çocuk yuvalarında hepsi bir tutuluyor.

Marie: Bana sakın kızmayın: Bu tam burjuva lafazanlıktır. Belki bu kendi özel çocuk odası olan ve eğitim araçlarının tümüne sahip olan burjuvanın çocukları için geçerli olabilir. Arka evin

dördüncü katında bir oda ve mutfaktan ibaret evde oturan proleterlerin çocukları özel yeteneklerini nasıl geliştirebilsinler! Çocukların şahit olduğu bütün çirkinliklerin ve kötülüklerin yanında, ayrıca onların hayatı için büyük bir tehlike oluşturan sokaklardan başka, onların oynayıp zıplayabilecekleri bir yer yok." *(Bkz. Belge 8, "Belgeler" bölümü, s. 67-68)*

Aynı şey kamu beslenmesi ve çamaşırhaneler meselesinde de sözkonusuydu. Sadece bu tür kurumları yaratmak değildi sorun, diğer taraftan da kitleleri bu kurumların yararları hakkında ikna etmekti. Geniş kadın kitleleri bu konuda da esasta direniyor, kamu beslenmesinin kendi elleriyle pişirdikleri yemeklerin yerini tutmayacağı, kamu çamaşırhanelerinde yıkanan çamaşırların kendi yıkadıkları gibi temiz olmayacağı vb. görüşünde ısrar ediyor ve bu tür kurumlardan uzak duruyorlardı. Komünist Partisi, insanlara zorla yeni yaşam biçimlerinin dayatılamayacağını biliyordu. Bu nedenle onlar sabırlı aydınlatma faaliyetinin yanı sıra, yaratılan örnek kuruluşların ikna edici gücüne inanıyorlardı ve buna ağırlık veriyorlardı. Ev işlerinin toplumsallaştırılması konusunda da yukarıdaki iki Alman işçi kadının konuşmasındaki çok şiddetli tartışmaları buraya aktarmak istiyoruz:

"**Anna:** Ee; çocuklar gündüzleri çocuk yuvalarında barındırılsalar bile, akşamları çamaşır yıkama, elbiselerin onarımı gibi işler de çalışan kadının eziyet görmesi için yeterlidir.

Marie: Bunun için de ***kadınların yükünü azaltan kurumlar*** oluşturuluyor. Büyük sanayi merkezlerinde şimdiden kamu çamaşırhaneleri ve tamirhaneler mevcut. Çamaşır yıkama yerleri bizim buradaki gibi, patronun mümkün olduğunca fazla kazanmak istediği, yanındakilere düşük ücret verip böylelikle onları kaza tehlikesini görmezden gelecek şekilde aşırı çalıştırdığı kurumlar değil. Bu işyerleri daima kooperatifçilik temeline dayanıyor ve seçilen komisyonların denetimi altında.

Anna: Ee, ya yemek pişirme? Bu da büyük kazanda mı hallolacak? Hayır, teşekkürler. Bizim işyerindeki kantini iyi biliyorum.

Marie: Siz bizdeki fabrika kantinlerinin patronun veya kantini işletenin ya da ikisinin birden bol kâr yapmak için işlettikleri

kapitalist kuruluşlar olduğunu unutuyorsunuz. Burada kalitesiz et ve adi margarin satın alıyorlar. İşçi için bu yeterince iyi sayılıyor. İşçinin tek kelime söz söyleme hakkı da yok. Fakat orada böyle değil. ***Fabrika mutfakları*** işçi komitelerinin gözetimi altında. Büyük apartmanlarda oturan sakinler de biraraya gelip ev hizmetleri ve aşevleri kooperatifleri oluşturuyorlar. Böyle büyük bir apartmanda 50 ocağın üzerinde 100 tane tencere kaynayacağı yerde, yetiştirilmiş elemanlar tarafından ortak mutfakta 50 aile için lezzetli yemek pişirilir. Toplu alışveriş ve enerji tasarrufu sonucu böylesi bir yemek, mutfak çalışanlarının ücretlerine rağmen, tek başına yapıldığında olduğundan daha pahalı değil. Ve bu arada 50 ailenin anneleri de böylesi bir işten kurtulmuş olurlar. Orada "Narpit" adlı bir kamu kuruluşu var, bu "Halk Beslenmemiz"in Rusça kısaltılmış halidir. Bu kuruluş bütün büyük şehirlerde ve sanayi bölgelerinde büyük mutfaklar ve yemekhaneler kurar. Ben orada olduğum sırada, bunu tam olarak gördüm: Mutfaklar tertemiz ve en modern teknik araçlarla donatılmış. Yemekhanelerin sıcak bir havası var, resimler ve çiçeklerle süslenmiş. Orada konuklar Rusya'da adet olduğu üzere iki çeşit yemek yerler: (haşlanmış) etli sebze çorbası ve sonra da patatesli ya da diğer garnitürlerle birlikte kızartılmış et. Hepsi en iyi şekilde pişirilmiş. Bunun için küçük semtlerde bizim para ölçütüne göre 35 ile 40 fenik arası, büyük şehirlerde 50-75 fenik ödenmektedir. Bu "Narpit" kurumu gıda maddelerini tedarik ve teslim eden tüketim kooperatifleri ile ve denetimi sağlayan sendikalarla ilişki içerisindedir. Tekstil sanayii bölgesinde —uzun Rusça ismini unuttum— 8000 kişi için günlük yemek pişirilen fabrika mutfakhanelerini gördüm. Bu fabrika mutfağının yemek salonu var. Ama aynı zamanda bu mutfak ekseriya diğer fabrikalara da büyük termos kaplarda yemek servisi yapıyor. Hatta tek tek evlere de sıcak yemek gönderebiliyor. Ve bu tür kuruluşlar her yerde plânlanıyor ve var olanlar büyütülüp genişletiliyor." *(Bkz. Belge 8, "Belgeler" bölümü, s. 69-70)*

Sovyet iktidarının kurulmasından içsavaşın bitimine kadar uygulanan Savaş Komünizmi döneminde ilk plânda şehirlerde ve sanayi merkezlerinde olmak üzere Komünist Partisinin ve onun kadın kolları-

nın (Jenotyel) önderliği ve gayretiyle çocuk yuvaları, kamu aşevleri ve çamaşırhaneler kurulmaya başlanmıştır. Uygulamada olan genel çalışma zorunluluğu, açlık ve kıtlığın zorunlu kıldığı karne sistemi ve besin maddelerinin dağıtımının örgütlenmesinin zorunluluğu, çocuk yuvalarının ve kamu aşevlerinin en yaygın bir şekilde örgütlenmesini hem kolaylaştırıyor hem de zorunlu kılıyordu. Moskova, Petersburg gibi bazı şehirlerde kurulan birkaç örnek çocuk yuvası, aşevi ve çamaşırhaneyi bir yana bırakırsak, kurulan çocuk yuvaları ve aşevleri genelde oldukça kötü durumda idiler, ne gerekli kalifiye eleman ne de yeterli besin maddeleri vb. mevcuttu. Yemekler kötü ve besin değeri düşüktü, çocuk yuvaları sefalet içindeydi, var olan az miktarda çamaşırhanede giyecekler ya giyilemeyecek halde yıpranıyor ya da çalınıyordu vb. Buna rağmen özellikle kamu aşevlerine ve çocuk yuvalarına hücum sözkonusuydu ve bunda zorunluluğun dayatması önemli ölçüde rol oynuyordu. Aç kalmaktansa, en ucuz şekliyle aşevlerinde karın doyurmak tercih ediliyordu. Tabii ki sadece bu değil! Ülkeyi kapsayan devrimci atmosfer, işçi ve emekçileri, özelde de işçi ve emekçi kadınları kuşatıyor, insanlar en kötü şartlarda da olsa kendi elleriyle yarattıkları yenilikleri yaşatmak için çalışıyorlardı. Parti ve Sovyet Devleti, yaratılan kurumların iyi olmadığını açıkgönüllükle teslim ederken, bunların iyileştirilmesi için elinden gelen gayreti gösteriyor ve tüm işçi ve emekçileri elbirliğine çağırıyordu. Sosyal Hizmetler Halk Komiseri Kollontay'ın Sverdlov Üniversitesi'nde işçi ve köylü kadınlar önünde yaptığı konuşması, dönemin koşulları hakkında yeterli bir bilgi vermektedir:

> " 1918 Sonbaharı'ndan beri tüm şehirlerde kamusal halk kantinleri ilkesini gerçekleştiriyoruz; yerel sovyetlerin kamu halk kantinleri ve çocuklar ve gençler için verdiği ücretsiz öğle yemeği, tekil ev idaresini geriletiyor. Kamu halk kantinlerinin genişletilmesi ve tüm toplum için gerçekleştirilmesi, fakirliğimiz ve malların eksikliği nedeniyle engelleniyor. Ama prensip olarak şimdiden bu kollektif beslenme sistemini pratikte uyguluyoruz ve gerekli dağıtım ağlarını kuruyoruz. Ama ne yazık ki plânlı ve merkezi bir beslenme sistemi için yeterli besin maddelerinden yoksunuz.

Emperyalist devletler fakirleşmiş ülkemizin başına etkili ve sinsi bir abluka sardılar. Başka halkların bize ürün vermesini engelliyorlar. Halbuki, genelde mal kıtlığı çektiğimiz sürece biz onlardan ürün alabilir ve merkezi olarak bunları halka dağıtabilirdik. Buna rağmen, besin dağıtımı ve yemekler kötü olmasına rağmen, kamu mutfaklarının şehir nüfusunun günlük hayatının sabit bir parçası olmasını sağladık. Ama [problem —ÇN] sadece besin maddelerinin yetersiz olması da değil, var olanlar da sıkça yanlış bir şekilde kullanılıyor. Buna rağmen 1919-20 yıllarında Petersburg nüfusunun nerdeyse %90'ı ve Moskova nüfusunun %60'ı kamu halk kantinlerimiz tarafından doyuruldu. 1920 yılında şehirlerde, çocuklar da dahil olmak üzere 12 milyon insan kamu halk kantinleri tarafından doyuruldu. Sadece bu değişikliğin bile kadınların "günlük yaşamı"nı etkilediği açıktır. Mutfak hizmeti kadına annelikten daha fazla zincir vurmuştu. Bugün mutfak, ailenin varlığının dayandığı sütun olmaktan çıkmaya başlamıştır. Tabii ki geçiş aşamasında tekil ev idaresi halen önemli bir rol oynamaktadır; ve komünizm uzak bir hedef olduğu, burjuva davranış normları yokolmadığı ve halk iktisadı temelden yeniden örgütlenmediği sürece bu değişmeyecektir. Ama şimdiden, geçiş aşamasında bile, ev ocağı eski onurlu yerini yitirmiştir. Fakirliği ve açlığımızı yokettiğimiz ve üretici güçlerin geneldeki çöküntüsünü durdurduğumuz andan itibaren, kamu halk kantinlerinin kalitesini önemli derecede iyileştireceğiz ve aile mutfağı sadece arasıra kullanılan yardımcı mutfağa dönüşecektir. Çünkü işçi kadın daha bugünden, hazır yemeğin yardımıyla çok büyük zaman tasarruf edebileceğini görmektedir. Ama bugün işçi kadın neden kamu halk kantinlerine küfretmektedir? Çünkü bugün verilen yemeklerin gıda değeri düşüktür ve karın doyurmamaktadır. Bu nedenle işçi kadınlar —canları hiç istememesine rağmen— hâlâ kendi mutfaklarında ek bir yemek hazırlamak zorunda kalmaktadırlar. Halk kantinlerinde kalite daha iyi olsa, o zaman çok az kadın evde yemek pişirirdi."[8]

Çocuk bakımı ve eğitiminin toplumsallaştırılması alanında benzer bir durum söz konusuydu. Bir dizi çocuk yuvası kurulmasına ve bunların sayısı günbegün artmasına karşın, bunlar ne ihtiyacı karşılayabile-

cek durumdaydılar ne de kalite olarak tatmin ediciydiler. En başta çocuk bakımı ve eğitiminden anlayan uzman elemanların olağanüstü azlığı söz konusuydu. Dolayısıyla varolan çocuk yuvalarında —şanslılarsa bir uzmanın yönetiminde—, o zamana kadar ev kadını olan kadınlar çalışıyorlardı. Anneliğin sosyal bir fonksiyon olduğunu kabul eden Sovyet Devleti, kadınlara üretim ve toplumsal faaliyet yolunun açılmasının, şimdiye kadar anneliğe yüklenen fazla yükün toplumsal çözümüyle tamamlanması yolunda çaba sarfediyordu. Kadınların üretime ve toplumsal faaliyete katılımının önünde duran en büyük engellerden biri buydu. Üç, dört veya daha fazla çocuğu olan kadının, çocukların bakımı için herhangi bir çözüm bulunmadığı sürece ev dışında herhangi bir meslekte çalışması hemen hemen imkansızdır. Bu nedenle, başından itibaren en büyük kadın kitlelerinin üretime ve toplumsal faaliyete çekilmesine özel önem veren Komünist Partisinin ve Sovyet devletinin dikkatinin merkezinde olan sorunlardan biri, çocuk kreşi, yuva, yurt, kulüp vb. ağının genişletilmesi olmuştur. Sosyalist devlet bu görevi kısa bir sürede çözemeyeceğinin bilinciyle, çocuk bakımı ve eğitimi tamamen toplumsallaşmadığı sürece kadınların bu alandaki faaliyetine gerekli toplumsal değeri biçmiştir. Örneğin, çalışabilir durumdaki herkese çalışma zorunluluğunun getirildiği, "çalışmayana ekmek de yok" ilkesinin katı bir şekilde uygulandığı Savaş Komünizmi döneminde, 8 yaşından küçük çocuğu olan veya evde beşten fazla bireyin bakımını üstlenen kadınlar çalışma zorunluluğunun dışında bırakılırken, bunlar da bu faaliyetlerinin karşılığı olarak karne sahibi oluyorlardı.

Savaş Komünizmi politikası uygulandığı dönem boyunca gitgide sayısı artan çocuk yuvaları, kamu halk kantinleri ve çamaşırhanelere işaret ederek, Komünist Partisi, bunların gelecekte mutlaka nicel ve nitel olarak çok daha iyi olacak kurumların ilk tohumları olduğunu vurguluyor, emekçi kadınlar başta olmak üzere tüm emekçileri yeni toplumun inşası için tüm güçleriyle ortak çalışmaya çağırıyordu. Örneğin, Tüm-Rusya Sovyet Kongresi bu tür kuruluşların yaratılmasını özelde emekçi kadınların kendi ellerine alması gerektiği çağrısını yapıyordu:

> "Kadınların ev içindeki üretici olmayan çalışmasının ve çocuk bakımı yükünün azaltılması için Yerel Sovyetlerin VIII. Kongresi, işçi kadınları cesaretlendirmeyi ve onların inisiyatifi ve faaliyetiyle köyde ve şehirde komün evlerinin, giysi ve iç

çamaşırı tamirhanelerinin örgütlenmesi, temizlikçi kadınlar birliklerinin kurulmasının örgütlenmesi, çocuk yurtları, ortak çamaşırhaneler ve aşevlerinin kurulması gibi toplumsal kuruluşların reformunu, komünist inşanın başlangıcını destekleme yükümlülüğünü üstlenir."[9]

Ama bu dönemde birşey daha açığa çıkıyordu: ülkenin sanayi ve tarımı canlanmadıkça, yani maddi koşullar yaratılmadıkça, tüm iyiniyetli girişimler başarısızlığa uğramakla yüzyüzeydi. Ülkenin girdiği ekonomik çöküntüden çıkış yolu arayan Komünist Partisi ve Sovyet Hükümeti'nin uygulamaya koyduğu ***Yeni Ekonomik Politika***, **Kadın ve Üretim** bölümünde de değindiğimiz gibi, bu alanda da etkisini gösteriyordu. Yeni Ekonomik Politika'nın uygulamaya konulduğu ilk dönem genel çalışma zorunluluğunun kaldırılması, Sovyet ve devlet aygıtında büyük kısıtlamalara gidilmesi ile birlikte, ev kadınlığından kurtulmuş milyonlarca kadın yeniden ev ocağına dönmüş, aşevlerinin ve çocuk yuvalarının önemli bir bölümü kapatılmıştır. Bundan sonraki dönemde Sovyet Devleti, nerdeyse tekrar sıfırdan başlayarak hedefe adım adım yaklaşma yolunu tutmuştur. Örneğin 1923 yılında Jenotyel üyesi Smidoviç'in bir raporunda şu söylenmektedir:

> "Yerel raporlara göre kamu aşevlerinin, çamaşırhanelerin ve kreşlerin örgütlenmesi faaliyetinde elde edilen pratik başarılar gayet azdır. Zorluklar sanayimizin içinde bulunduğu koşullarda elbette çok büyük."[10]

Kreşler ve çocuk yuvaları ağının, büyük mutfakların ve kamu halk kantinleri ağının gerçekleştirilmesinde esas büyük atılım, sosyalist sanayinin temellerinin yaratılması hedefini gözeten Birinci Beş Yıllık Plân çerçevesinde ve onunla birlikte olmuştur. Bu dönemde hatırı sayılır bir başarı sağlanmış, bundan sonraki dönemde bunu daha da geliştirip mükemmelleştirme yolu izlenmiştir. Sovyet devleti 1942 yılında tüm ülkenin ihtiyacını karşılayacak sürekli kreş ve çocuk yuvaları ağının tamamlanması hedefini önüne koymuştu. Ne var ki, barışçıl inşa çalışmasının "Büyük Anavatan Savunma Savaşı" ile kesintiye uğramasıyla bu hedefe varılamamıştır. Savaştan sonra, takriben 1948/49 yılına kadar, ülkenin restorasyonu ve savaştan önceki durumu yeniden inşa etme görevi gündeme gelmiştir.

Çocuk Bakımı ve Eğitiminin Toplumsallaştırılması

Burada çocuk bakımı ve eğitiminin toplumsallaştırılmasına geçmeden önce, bu konuda başlangıçta durumun ne olduğunu aydınlatmak istiyoruz. Şunu da eklemek istiyoruz ki, bu dönemde çocuk bakımı ve eğitiminin toplumsallaştırılmasından anlaşılan sadece aile içindeki çocukların bakım ve eğitiminin toplumsallaştırılması değil, aynı zamanda gerek uzun emperyalist savaşın ve içsavaşın ve müdahalenin yol açtığı çocukların evsiz-barksızlığı, gerekse de bütün bu dönem boyunca insanlar arasındaki ilişkilerdeki değişiklikler sonucu ortaya çıkan eski ilişkilerin sürdürülemezliğinin yol açtığı çocukların bakımsızlığı ve sokağa terkedilmişliğini de kapsayan, bu çocukların da bakım ve eğitiminin toplumsallaştırılmasıydı.

Yirmili yıllarda bu çocukların hangi sefalet içinde yaşadığı akla, hayale sığmaz. Sovyet devletinin bu sefaletle mücadele için ahlaki yükümlülüğünün ne kadar acil olduğu akla, hayale sığmaz. Fakat Sovyet devleti aynı zamanda savaş ve emperyalist boykot yüzünden bu mücadele için gerekli materyallere ve araçlara da sahip değildi. İlk yıllarda gösterilen tüm çabalar, ne yazık ki çocukların sefaletini ortadan kaldırmayı başaramadı, fakat bu sefaletin kökünü kazımanın koşulları adım adım yaratıldı, bu sefaletin üzerinde yükselebileceği hiçbir zeminin olmayacağı bir sistemin inşası için koşullar adım adım yaratıldı. *(Yirmili yılların başlarında çocukların içinde bulunduğu durum için bkz. Ek I, s. 68'de yayınladığımız Frida Rubiner'in "Moskova'da Çocuk Sefaleti mi?" makalesi.)*

Burada önce, Partinin ve Sovyet devletinin "çocuk eğitiminin toplumsallaştırılması"ndan çok "halk eğitimi" bağlamında ele aldığı ilkokul eğitimi sorununa değinmeyi gerekli görüyoruz.

Çocuk eğitimin toplumsallaştırılması alanında Sovyet devletinin ilk ve temel görevi, her çocuğa ilkokul eğitimini sağlamaktı. Devrim öncesinde tüm okul çağındaki çocukların ancak beşte birinden azı ilkokul eğitiminden geçiyordu. Bunların içinde kızların oranı ise oldukça küçüktü. Kız çocukları ile erkek çocukları ayrı eğitim-öğrenim görmekteydiler. Var olan kız ilkokulları, kız ortaokulları ve liselerinde ise esasta feodal aristokrasinin ve burjuvazinin çocukları öğrenim görebiliyorlardı ve bunlara da üniversite yolu kapalıydı. Devrim öncesi Bolşeviklerin taleplerinden biri, herkese eğitim ve öğrenim hakkı ve koedükasyon (yani kız ve erkek çocukların birlikte öğrenim görmeleri)

idi. 1910 yılına ait "Erkek Çocuklara 'Kadın İşleri' Öğretilmeli mi?" adlı makalesinde Krupskaya koedükasyonu savunuyor ve bu görüşünü gerekçelendiriyordu. *(Bkz. Ek II, s. 70.)* Ekim Devrimi'nden sonra kızlar ile oğlanların ayrı öğrenim görmeleri durumu bertaraf ediliyor ve herkese öğrenim hakkı ilan ediliyordu.* Buna karşılık ilk, orta ve yüksekokulların bütün ülkenin ihtiyacını karşılayacak duruma gelmesi elbette belirli bir süre alacaktı. 1933 sonunda bütün ülke açısından 4 yıllık zorunlu ilköğretim gerçekleşmiştir. Burada temel özelliklerden biri, bu ilköğretimin çocukların anadillerinde gerçekleşmesidir:

> "Genel öğretim zorunluluğunun uygulanmasında, bu öğretimin öğrencilerin anadillerinde gerçekleşmesi büyük bir kazanımdır. 1931'de genel öğretim 70 dilde olmuştur, bunlardan 30'u alfabeleri (latin alfabesi temelinde) ancak Ekim Devrimi'nden sonra yaratılan dillerdir ve bunu tamamen Ekim Devrimi'ne borçludurlar." [11]

1942 yılı sonunda bütün ülke için gerçekleştirilmesi öngörülen zorunlu yedi yıllık politeknik öğretim ise savaş nedeniyle ancak 1949-50 yılında gerçekleştirilmiştir. 1952 yılında toplanan 19. Parti Kongresi, Yeni Beş Yıllık Plân çerçevesinde 10 yıllık zorunlu eğitimin gerçekleştirilmesi kararını almıştır. Ayrıca yirmili yılların sonuna doğru okulöncesi eğitim uygulamasına (hazırlık sınıfları) geçilmiştir. 17. Parti Kongresi'ne (1934) Merkez Komitesi Faaliyet Raporu'nu sunan Stalin, 1929 yılında okulöncesi eğitim gören çocukların sayısı 838 000 iken, 1933 yılında bunun 5 917 000'e yükseldiğini tespit etmektedir.[12]

Sosyalizmin inşası dönemini bir bütün olarak ele aldığımızda, "kadınların ev köleliğinden kurtulması mücadelesi" alanında çocuk bakımı ve eğitiminin toplumsallaştırılması görevinin her dönem ilk sırada geldiğini tespit ediyoruz. Bu, çocuk eğitiminin toplumsallaştırılmasının, kadının üretimde yeralması ve toplumsal faaliyete katılmasının temel önkoşulu olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Bu görevi, kamusal beslenme ve kadının üzerindeki yükleri hafifletmeye hizmet eden tüm diğer kurumların yaratılması görevleri izlemektedir.

---

* II. Dünya Savaşı döneminde Sovyetler Birliği koedükasyonu terketme yönünde bir girişimde bulunmuş, fakat çok kısa zaman sonra bundan vazgeçilmiştir.

Çocuk bakımı ve eğitiminin toplumsallaştırılması bağlamında Sovyet devleti çok çeşitli kurumlar yaratmıştır. Bunlardan en çok tanınanlar şüphesiz kreşler ve çocuk yuvalarıdır. Ama bunun dışında, okul çocukları için bütün gün süren okullar, hafta sonu ve okul sonrası için çocuk kulüpleri ve çocukların boş zamanlarını spor ve kültürel faaliyetlerle geçirebilecekleri merkezler, okul tatilleri için çocuk kampları, çocuklar için danışma merkezleri vs. vs. de mevcuttu. Ayrıca yatılı anaokulları ve yatılı okullar, çocuk yurtları ve komünleri yaratılmaya çalışılmıştır. Kırsal kesim için özellikle kollektifleştirme hareketiyle birlikte ürün alma dönemi için sezonluk kreşler ve çocuk yuvaları, gezgin çocuk yuvaları gibi kurumlar ilk defa Sovyetler Birliği'nde denenmiş ve gerçekleştirilmiştir.

Aşağıdaki tablo, 1917 Ekim Devrimi'nden Birinci Beş Yıllık Plân'a kadar olan dönemde kreşlerdeki (0-3 yaş grubu) artışı göstermektedir:

Kreş sayısı:[13]

Yıl	**RSFSC'de**	**Bütün SSCB'de**	
		sürekli kreşler	*sezonluk kreşler*
1917	14	14	—
1918	78	78	—
1919	126	126	—
1920	565	565	—
1921	668	769	46
1922	914	967	248
1923	447	535	475
1924	503	615	959
1925	536	708	2647
1926	610	824	3985

Kreşlerin sayısındaki artışı gösteren bu tablo ne yazık ki, ilgili yaş grubundaki çocukların yüzde kaçının kreşlerde yer bulabildiği hakkında bilgi vermemektedir. Açık olan odur ki, 1926'daki kreş sayısı ülkenin ihtiyacını karşılamaktan çok uzaktır ve bu döneme ait çeşitli makalelerde bu açıkça teslim edilmektedir. Savaş Komünizmi'nden Yeni Ekonomik Politika'ya geçişte devletin varolan kurumlarda kısıtlamaya girmek zorunda kaldığını yukarıda anlatmaya çalışmıştık. Yu-

karıdaki tabloda 1922 yılı ile 1923 yılı karşılaştırıldığında, bu çocuk kreşleri bağlamında da kendisini açıkça göstermektedir. 3-6 yaş grubunu kapsayan çocuk yuvalarındaki gelişmeyi gösteren bir tablo bulmamız mümkün olmadı. Elimizdeki çeşitli veriler, bu alandaki gelişmenin başından itibaren çok daha büyük olduğunu göstermektedir.*

Kreşlerin ve çocuk yuvalarının kurulmasında esas atılımın Birinci Beş Yıllık Plân çerçevesinde olduğunu elimizdeki çeşitli belgeler göstermektedir. Burada önce Birinci Beş Yıllık Plân çerçevesinde öne konulan hedefi, daha sonra da bu hedefe hangi ölçüde erişildiğini göstermeye çalışacağız.

> "Emekçi kadınların eskiden kalan yaşam tarzlarının yükünden kurtarılması yönünde çalışmaya devam etmekte Sovyet iktidarının sarsılmaz iradesini, Sovyetler Birliği'nin halk ekonomisini geliştirme Beş Yıllık Plânı'ndan bazı rakamlara baktığımızda açık bir şekilde görmekteyiz. Burada, Beş Yıllık Plânın hiç şüphesiz dört yılda gerçekleşeceğini, ve dolayısıyla aşağıdaki rakamların çok daha büyük olacağını dikkate almak zorundayız:

	1927/28	1932/33
Çocuk kreşleri	34 000	65 000
Çocuk yuvaları	107 000	217 000
Çocuk bahçeleri	203 000	506 000
Çocuk danışma merkezleri	1 469	2 692

> Özellikle Sovyetler Birliği'nde doğum artış oranı gözönünde tutulduğunda, bu rakamlar işçi ve emekçi kadınların ihtiyaçlarıyla karşılaştırıldığında halen çok küçüktür. Fakat devlet kreşleri

* Burada temel zorluk, bu alanda çok çeşitli ve ayrı ayrı yaş gruplarını kapsayan kurumların varlığı nedeniyle, verilen rakamların bir tablo içerisinde karşılaştırılmasının mümkün olmamasıdır. Örneğin, 1930'lardan itibaren ilkokul çerçevesinde bir yıllık hazırlık sınıfları uygulamasına geçilmiştir. Bu grup bazen çocuk yuvaları kategorisinde, bazen de okul çocukları kategorisinde ele alınmaktadır. Bazı veriler ise, çocuk yuvaları ile ilkokul çocuklarının okulsonrası gittikleri yuvaları bir kategori içinde ele almaktadır. Bu nedenle gelişmeyi birbiriyle karşılaştırılması mümkün veriler temelinde göstermeye çalışacağız.

dışında iktisadi kurumlar, kooperatifler, konut kooperatifleri, köylü kadın grupları vb. tarafından da böylesi kurumlar örgütlenmektedir."[14]

Dört yıl içerisinde gerçekleştirilen Birinci Beş Yıllık Plân, gerçekten de konulan hedefi çok aşmıştır. Aşağıdaki tablo bunu açık bir şekilde göstermektedir. Bunlardan ikinci sütun plân hedefini, son iki sütun ise erişilen rakamı ifade etmektedir.

Kreşler (1000 yatak olarak)[15]

	1927/28 (varolan)	1932/33 (hedef)	1931 (erişilen)	1932 (erişilen)
Şehirlerde	34,0	65,0	128,7	263,1
Kırda:				
a) sürekli kreşler	2,5	—	102,8	263,1
b) sezon kreşleri	100,0	225,4	1426,3	3501,0

Bu tablo kreşler bağlamında Beş Yıllık Plân'ın gerçekten büyük bir atılımı beraberinde getirdiğine ve hedefin çok çok üstüne çıkıldığına işaret etmektedir. Çocuk yuvaları sayısı ise 1927-1937 döneminde on kat artış göstermiştir, bu alanda elde edilen muazzam başarıları bir dizi burjuva araştırmacı dahi —örneğin Dieckmann— teslim etmek zorunda kalmaktadır. Gerçek ihtiyaç ile mevcut kurumların kapasitesi arasındaki orantının ne durumda olduğu ise 1932 yılına ait bir makalede dile gelmektedir:

> "Okulöncesi çocuklar için Sovyetler Birliği'nde sağlanan bakım ve eğitim hiçbir ülkede sağlanmamaktadır... Bebekler için kollektif çiftliklerde ve işletmelerde binlerce kreş mevcuttur. Çocuk büyüdüğünde çocuk yuvasına gitmektedir.
>
> Son sayıma göre bugün Sovyetler Birliği'nde 4 200 000 çocuğa fabrika, kollektif çiftlik, sovyet çocuk yuvalarında ve bazı ev komünlerinin çocuk yuvalarında bakılmaktadır. Bu sayıyla plân hedef rakamının sekiz kat üstüne çıkılmıştır. Sovyetler Birliği'nin ulusal cumhuriyetlerinde de çocukların %60'ının çocuk yuvalarında yer bulduğuna özellikle dikkat çekmek gerekmektedir, ki devrim öncesinde buralarda tek bir yuva bile mevcut

değildi. Bugün, Sormovo, Çelyabinsk vb. gibi sanayi şehirlerinde çocukların %100'ünün çocuk yurtlarında bakılıp eğitildiği ve dolayısıyla kadınların çocuk bakımı ve eğitiminden tamamen kurtulduğu durumlar da var."[16]

Bu alanda kaydedilen büyük gelişmeye rağmen, sürekli olarak çocuk yuvaları ağının genişletilmesi ve ihtiyacın tam karşılanması üzerinde durulmasının önemli nedenlerinden biri, yaratılan kurumların nüfus artışına ayak uydurmaya çalışması ise, diğeri de bu ağın mükemmelleştirilip geliştirilmesidir. Daha önceki bölümlerde 1936 yılında bütün çocukların 1/3'ünün varolan kurumlar tarafından kucaklandığını söylerken bir noktayı gözardı etmiştik: Sezonluk kreşler ve çocuk yuvaları. Bu dönem sanayi merkezlerinde ve şehirlerde çocuk yuvası ve kreş ağları ihtiyacı esasta karşılayacak durumdaydı. Kırsal alanda ise *sürekli* kreş ve çocuk yuvaları, ihtiyacı tam karşılayacak durumda olmamasına karşın, ekim ve ürün alım zamanı hemen tüm çocukları kapsayacak sezonluk çocuk yuvaları ve kreşler mevcuttu. Sovyet kadınlarının 1949 yılında Viyana'da gerçekleştirdikleri bir serginin belgeleri arasında kreş ve çocuk yuvalarının sayısal artışına ilişkin şu tablo sunulmaktadır:[17]

Kreşler (yatak sayısı olarak)

1913	1928	1932	1938	1941
550	62 054	600 178	741 479	854 046

1946	1947	1948	1950 (plânlanan)
704 600	764175	800 000	1 251 000

Çocuk Yuvaları (yatak sayısı olarak)

1918	1939	1947	1950 (plânlanan)
7400	1 039 000	1 150 000	2 260 000

İlgili broşürde ayrıca eğitim alanında var olan çeşitli kuruluşlar hakkında özet olarak şu bilgiler verilmektedir:

1. **Kreşler:** İşletmelere ve yerleşim bölgelerine göre örgütlenmiş olan kreşler, 0-13 yaşına kadar olan çocuklar içindir ve üç ana gruba ayrılmaktadır: a) 8-10 saatlik grup; b) 11-12 saatlik grup ve c) altı gün

tam yatılı grup. Ayrıca yaş gruplarına göre de ayrım sözkonusudur. Her 15-20 çocuğa bir öğretmen ve bir hemşire düşmektedir. Her kreşte bir doktor, bir yönetici ve bir pedagog çalışmaktadır.

2. Çocuk yuvaları: İşletmelere ve yerleşim bölgelerine göre örgütlenen çocuk yuvaları 7 yaşına kadar olan çocuklar içindir. Gruplar ve çalışan personel bakımından kreşlerle aynıdır.

3. Yaz dinlenme kampları: Tüm kreş ve çocuk yuvasındaki çocuklar ve tüm okul öğrencileri için yaz tatilinde 30-40 gün süren yaz dinlenme kampları mevcuttu. Yaz kamplarına katılmayan çocuklar için şehirlerde sezonluk yuvalar vb. örgütleniyordu. Kreş, çocuk yuvaları ve yaz dinlenme kamplarının masraflarının büyük çoğunluğu devlet ve toplumsal örgütler tarafından karşılanıyordu. Anne-babaların masraflara katılımları maddi durumlarına göre idi ve %5 ile %20 arasındaydı.

Sovyetler Birliği'nde bu alanda yaratılan kurumlarla bugün bir dizi kapitalist ülkede varolan kurumlar arasındaki temel farklardan biri de, özellikle şehirlerde ve sanayi merkezlerinde kreş ve çocuk yuvalarının açık olduğu saatlerin, kadınların çalışma saatlerine uygun olması ve bunun ötesinde salt mesleki çalışma saatleri için bakımı temel almamasıdır. Bu kurumlar en başından itibaren, bir taraftan en azından çalışma saatleri için ihtiyacı karşılamaya çalışırken, bir taraftan da çocuk yuva ve kreşlerini daha uzun süre açık tutmaya ve böylelikle kadının toplumsal faaliyete katılmasını sağlamaya çalışmışlardır. Bunu daha 1926 yılında Artyuşina açıkça ifade etmektedir:

> "Kadın işçilerin politik kamu yaşamına artan katılımları, onların yalnızca fabrikada çalıştıkları sürece değil, kamusal çalışmaları süresince de çocuk bakımı derdinden kurtarılmaları gerekliliğini ortaya çıkardı. Kadın İşçiler Bölümü Parti ve kamusal örgütler karşısında bu sorunu da dile getirdi ve son dönemde bu amaca uygun özel önlemler önemli ölçüde alındı (kreş kurumlarında ve okulöncesi çocukları esirgeme kurumlarında akşam bakım hizmeti, kulüplerde çocuk odaları ve çocuk köşeleri oluşturulması vb.)" *(Bkz. Belge 9, "Belgeler" Bölümü, s. 96.)*

Daha hâlâ mevcut olan yaralara Sovyet Devleti'nin hep bizzat kendisinin parmak basmış olması önemlidir. Muazzam başarılar kaydetmiş olunmasına rağmen, basında (yabancı dillerdeki basında da) daha hâlâ var olan problemlere yeniden yeniden işaret edilmiştir. Ör-

neğin 1931 yılına ait bir makalede (*"Sovyetler Birliği'nde Çocukların Bakımsızlığının Bugünkü Durumu", "Moskauer Rundschau", No. 19/1931),* Tüm-Rusya Merkez Yürütme Konseyi ve Halk Komiserleri Konseyi'nin en son önlemleri ortaya konmaktadır.

SSCB Merkez Yürütme Komitesi ve Halk Komiserleri Konseyi'nin —tıbbi endikasyon dışında— kürtajı yasaklayan 1936 Kararnamesi, kreş ve çocuk yuvaları ağının büyük ölçüde geliştirilmesini öngörürken, kreş ve yuvaların çalışma saatlerinin de iki katına çıkarılmasını karar altına almıştır:

> "16— Şehirlerde ve sanayi merkezlerinde, 1 Ocak 1937'den başlayarak, tatil günleri de dahil olmak üzere, anaokullarında çalışma çift mesai olacak, 16 saat sürecektir."[18]

Bu gayet açık bir şekilde, kadınların sadece toplumsal üretime değil, siyasal ve toplumsal faaliyete katılmasının sağlanmasına —bunun maddi ön koşullarını yaratarak— Partinin ve Sovyet Devletinin azami dikkat sarfettiğini göstermektedir.

SSCB Sağlık Bakanı M. D. Kovgirina'nın 1956 yılında Moskova'da yapılan Uluslararası Konferansta yaptığı konuşması, gelişmenin 1956'daki durumu hakkında bilgi vermektedir:

> "Her yaz 5,5 milyondan fazla öğrenci şehir içi ve dışındaki genç piyönyeler [Komünist Çocuk Örgütü —ÇN] ve tatil kamplarını ziyaret etmektedir. Çocuk yuvaları ve kreşler yazın kırsal alana taşınıyor. Sosyal sigorta 1955 yılında sadece okul çocuklarının tatil yapması için 540 milyon ruble ayırmıştır... 1913 yılında Rusya'da toplam 550 çocuğa yer sunan birkaç çocuk kreşi vardı. Şimdi şehirlerde ve kırda savaştan öncesine göre çok daha fazla çocuğu kapsayan kreş var, 906 000 yataklı 22 436 kreş.
>
> Sürekli açık olan kreşlerin dışında, her yıl tarla işleri döneminde kolhozlarda sezon kreşleri açılmaktadır. 1955 yazında 2 330 000 çocuk böylesi kreşlerde yer bulmuştur.
>
> Buna rağmen varolan kreşler nüfusun gittikçe artan ihtiyacını henüz tam karşılayamamaktadır...
>
> Çocukların kreşlerdeki bakımında annelerin talepleri, onların işletme veya bürodaki çalışma koşulları, ailenin maddi koşulları

ve çocukların sağlık durumu dikkate alınmaktadır. Bu nedenle kreşlerde, çocukların 8, 10 veya 14 saat veya gece ve gündüz kaldıkları gruplar mevcuttur.

60 ve daha fazla yataklı kreşlerde, normal odaların dışında özel odalar mevcuttur, burada hastalanan çocuklara doktor gözetimi altında bakılmaktadır. Burada tıbbi personel gece-gündüz hizmet vermektedir. Böylece çocuklar daha çabuk iyileşmekte ve anneler evde çocuklarına bakmak için işlerinden geri kalmamaktadırlar... Meme çocuklarının düzenli aralıklarla emzirilmesine özel itina gösterilmektedir. Çalışan kadınlara emzirme için ayrıca izin verilmektedir. Annelerin bu izni en rahat şekilde kullanabilmesi için, meme çocuklarının bakımı annelerin işyerlerine mümkün olan en yakın yerde gerçekleştirilmektedir.

Devlet her yıl kreşler ve çocuk yuvaları için daha fazla para harcamaktadır. Anne-babalar çocukların bakım masraflarının sadece çok küçük bir bölümünü, %15'ini taşımaktadırlar. Yalnız yaşayan anneler ve çok çocuklu anneler ve Anavatan Savaşı malulleri imtiyazlıdır, bunlar çocuklarının bakımı için daha da az para ödemektedirler."[19]

Çocuk eğitimi ve bakımının toplumsallaştırılması ***tam*** çözülememiş olmasına karşın, sıfırdan başlayarak bu alanda elde edilen kazanım muazzamdır, ve bugün emperyalist ülkelerin hiçbiri bu alanda Sovyetler Birliği'nin 50'li yıllardaki seviyesine ulaşmamıştır. Örneğin sosyal hizmetleri açısından da "ileri" ülkelerden bir olan Almanya'da kreş ve çocuk yuvaları ağı ihtiyacı karşılamaktan çok uzaktır. En son verilere göre "eski Batı Almanya eyaletleri"nin (yani birleşmeden önceki Batı Almanya) çoğunda, kreşlerin ihtiyacı karşılama oranı %1'den azdır, yani her yüz çocuktan sadece birine kreşte yer vardır. Buna karşılık eski Doğu Almanya'da ihtiyaç hemen hemen tam karşılanmakta idi — "Birleşme"den sonra ilk kısıtlamalardan biri de bu alanda oldu! "Eski Batı Almanya eyaletleri"nde, 3-6 yaş çocuklarının çocuk yuvalarında yer bulma durumu %50-60 ile daha iyi olmasına karşın, bu yanıltıcıdır, çünkü eyaletlerin önemli bölümünde sadece 3-4 saatlik bir bakım süresi sözkonusudur.[20] Kaldı ki, çocuk yuvalarının mesai saatleri, bırakalım toplumsal faaliyeti, çalışan kadınların önemli bir bölümünün çalışma saatlerini bile göz önünde tutmamaktadır. 1992 yılı başından itiba-

ren Almanya'da kadınlara gece çalışma yasağı tamamen kaldırılmıştır (ki eskiden de bir dizi alanda kadınlar gece vardiyasında çalışmak zorundaydılar, örneğin esasta "kadın mesleği" olan hemşirelik ve hastabakıcılıkta), buna karşılık saat 17'den sonra hizmet veren yuva ve kreş yoktur. Bu, özellikle yalnız yaşayan anneleri etkilemektedir ki, Almanya'da bunların sayısı hiç de az değildir.

Son olarak, çocuk bakımı ve eğitimi açısından gördüğümüz bir probleme dikkat çekmek istiyoruz. Dönemin bir dizi kapitalist ülkesinde olduğu gibi, Çarlık Rusyası'nda da çocukların bakımı ve eğitimi esasta kadının üzerinde olmasına karşın, çocukların eğitiminde yasalarca kadınlara söz hakkı tanınmıyordu. Çarlık Rusyası'nda velayet hakkı sadece "evin reisi"ne, babaya tanınıyordu. Ekim Devrimi'nden sonra kadınları yasalar önünde eşit kılan kararnamelerde, diğer şeylerin yanı sıra bu da değiştiriliyor, çocuk eğitiminin hak ve yükümlülükleri bağlamında kadın erkekle eşit kılınıyordu. Kadınların asırlardan beri en önemli etkinlik alanından biri olagelmiş çocuk bakımı ve eğitimi, onların bu konuda yasalar önünde söz sahibi olmasıyla da birleşince, bu özellikle eğitim alanında çocukların çıkarını gözeten, taleplerini dile getiren, okul, kreş, yuva gibi kurumlarla ilişkiye geçen ve eğitimin içeriği ve biçimi bağlamında müdahale edenin esasta anne olmasına, çocuk bakım ve eğitiminin onun özel ilgi alanı olarak daha da güçlenmesine yolaçmıştır. Böylelikle kadın, çocuk bakımı ve eğitiminde daha fazla söz sahibi olurken, o zamana kadar erkeğin işi olan alanlar da (yani eğitim konusunda aile dışındaki etkinlik, örneğin okullarla ilişki vb.) kadının eline geçmiş, dolayısıyla erkek bu alandaki sorumluluklardan da "kurtulmuş"tur. Tabii ki, bu sadece Sovyetler Birliği'nin sorunu değildir, bütün gelişmiş ülkelerde benzer bir gelişme sözkonusudur ve bu gayet anlaşılırdır. Sovyetler Birliği'nde Komünist Partisi çocuk bakımı ve eğitiminin toplumsallaştırılması siyasetine ağırlık verirken, çocuk eğitiminin sadece kadının işi olmadığı, toplumsal kurumlar yetmediği sürece çocuk eğitimi alanında anne ve babanın sorumluluklarının ortak olduğu ve dolayısıyla bu alanda düşen yükümlülükleri paylaşmaları gerektiği yönünde propaganda yapmıştır. Bu eğitim ve aydınlatma faaliyeti temelinde kitlelerdeki eskiye dair anlayışların ve alışkanlıkların önemli ölçüde değişmesi de sözkonusudur. Daha 1930'lu yıllarda Fannina Halle bunu "Avrupa'da bir tek erkek bile bebek arabası itmezken, Moskova sokaklarında erkekler bunu şevkle ya-

pıyorlar!" diye ifade ediyordu. Bu elbette kadın ile erkeğin çocuk bakımı ve eğitimi yükünü tamamen eşit bir şekilde —yani %50'ye %50— paylaştığı ve bu anlamda sorunun çözüldüğü anlamına gelmiyordu. 1940-1950'li yıllara ait bir dizi makale vb., bu alanda geçmişin kalıntılarına karşı mücadelenin sürdüğünü göstermektedir:

> "Fakat sosyalizmde de önemli ölçüde hâlâ var olan aile ve evlilik ilişkilerindeki kusurlara ve çelişkilere gözlerini kapamak ve yaşamımızın bu alanında herşeyin yolunda olduğu hayaliyle kendini avutmak kendi kendini aldatmak olurdu. Sosyalizmde aile ve evlilik ilişkilerindeki olumsuz görüntüler her şeyden önce şu üç faktöre bağlanmalıdır: kapitalizmin insanların bilincindeki kalıntıları; iktisadi durumda kapitalizmin kalıntıları; bizzat sosyalist toplumun gelişim seyri içinde ortaya çıkan çelişkiler. Evlilik ve aile içinde kapitalizmin kalıntıları özellikle yedicanlıdır, ve onlara karşı mücadele, onların toplum için çoğunlukla gizli kalması ve özellikle insanların özel yaşamında dile gelmelerinden dolayı olağanüstü güçleşir."[21]

Ev İşlerinin Toplumsallaştırılması

Ev işlerinin toplumsallaştırılması için mücadelede komünistlerin gözettikleri sonal hedef, önceki toplumlardan miras kalan tekil ev idaresinin yerine kollektif yaşamın geçmesidir. Komünist Partisi, başından itibaren bunun ancak maddi ve kültürel koşullarının yaratıldığı bir toplumda, komünist toplumda tam gerçekleşeceğini savunmuş, geçiş toplumunda bunun ön şartlarının yaratılması görevini önüne koymuştur. Tekil ev idaresinin üzerinde yükseldiği temel direklerden biri de ailenin beslenmesi sorunudur. Marx ve Engels, onlardan önce de ütopik sosyalistler, milyonlarca özel, küçük tencerede gerçekleşen beslenmenin halk iktisadı açısından ne denli muazzam bir enerji müsrifliği olduğunu bilimsel bir şekilde kanıtlamışlar, özel beslenmenin yerine geçirilecek kamusal beslenmenin yararlarını net bir şekilde ortaya koymuşlardır. Özel beslenmenin yerine kamusal beslenmenin geçirilmesinin ilk ve en önemli sonuçlarından biri, milyonlarca kadının "tencerelerinden kurtulması"; ailenin beslenmesi için harcadıkları emek ve zamanı, çok daha verimli bir alana, toplumsal faaliyete yatırma olanağına kavuşmalarıdır.

Kadınların kurtuluşunun önşartı olarak "bütün kadın cinsinin yeniden toplumsal üretime dönmesi"nin *(Engels)* yolunu açan Ekim Devrimi'nden sonraki süreç, aynı zamanda kadınları toplumsal üretim ve faaliyete çekerken onların üzerindeki bu ikili ve üçlü yükü mümkün olduğunca hafifletmek için verilen mücadele sürecidir. Bu süreç, modern revizyonizmin hakimiyeti ile yarıda kesilmiş ve tamamlanmamıştır. Dünya komünizmi yaşamamıştır. Bu nedenle Sovyetler Birliği'ndeki gelişme ve kazanımlar ancak, Komünist Partisi'nin ve Sovyet Devleti'nin bu hedefe varmak için doğru bir politika izleyip izlemediği bağlamında değerlendirilebilir, böyle değerlendirilmek zorundadır.

Rusya Komünist Partisi (Bolşevik), "eski ev ekonomisinin yerine komün evleri, kamu aşevleri, merkezi çamaşırhaneler" vb. geçirerek "kadınları eski ev ekonomisinin maddi yüklerinden kurtarmayı" amaçladığını 1919 yılında kabul ettiği programında ilan etmiş, ve devrimden hemen sonra, en kötü şartlarda da olsa, kamusal beslenmeyi örgütlemeye büyük çaba göstermiştir. Daha önceden de göstermeye çalıştığımız gibi, Savaş Komünizmi şartlarında kamusal beslenmeyi örgütlemek muazzam zorlukları içinde taşımaktaydı. Buna rağmen, bu dönemde yaratılan halk mutfak ve kantinleriyle 5 milyonun üzerinde insanın kamusal beslenmesi sağlanıyordu. Ne var ki, yaratılan bu mutfak ve kantinlerde verilen yemeklerin kalitesinin kötü ve doyurucu olmaması, insanlara kollektif beslenmenin özel beslenmeden çok daha üstün olduğunu pratikte göstermekten çok uzaktı. Yeni Ekonomik Politika döneminde, bir yandan kamu mutfakları ve halk kantinlerinde önemli kısıtlamaların yapılması, ve diğer yandan çalışma zorunluluğunun kaldırılması sonucu kadınların tekrar evlerine dönmek zorunda kalmasıyla birlikte, kamusal beslenme yeniden çok önemsiz bir rol oynamaya başlıyordu. Varolan ve ayakta tutulmaya çalışılan kantinlere de büyük rağbet yoktu. İç pazarın canlanmasıyla daha fazla besin maddesinin satın alınabilir olması durumunda çoğunluk özel beslenmeyi kamusal beslenmeye tercih ediyordu. Ama bu durum, Bolşevikleri kesinlikle yılgınlığa düşürmemiş, onları hedeflerinden bir an olsun vazgeçirmemiştir. Onlar ne halk kantinleri ve mutfaklarının henüz çok kötü durumda olduğunu ve bunların gerçek kamusal beslenme tasarımına henüz çok uzak olduğunu gizlemiş, ne de devletin içinde bulunulan durumda çok daha iyisini yaratamayacak olduğu gerekçesiyle bu görevi geleceğe ertelemişlerdir. Hayır, onlar yapabileceklerinin en iyisini

yapmaya, az sayıda da olsa örnek kuruluşlar yaratarak bunları adım adım genişletmeye ve bu örnek kuruluşların gücüyle halkın kendi inisiyatifini geliştirmeye çalışmışlardır. Bunun için, sendika ve Parti örgütlerinin, kooperatif birliklerinin ve devlet iktisat organlarının üye olduğu özel bir kooperatif, "Narpit" [Halk Beslenmesi —ÇN] oluşturulmuştur. Narpit'in ilk görevi "emekçi kitlelerin kendileri için taşınabilir bir ücrete iyi ve lezzetli bir şekilde hazırlanmış sıcak yemek yiyebileceği bir dizi işçi mutfakları veya işçi kantinleri kurmaktı." Yemek ücretleri sadece masrafları karşılayacak, kâr amacı güdülmeyecekti.

> "Bu amaçla birlikte 'Narpit'in kurucuları bir başka görevi de dikkate alıyorlardı. Kantinler ortak kültürel yaşamın, işçilerin ortak kültürel faaliyetinin merkezi olmalıydı. Sovyet iktidarının organları bu çabaları destekliyor, kantinler işçiler ve onların aileleri için kendilerini iyi hissettikleri bir nevi 'yuva' olmalı, bunların temizliği ve konforu, donatımı, emekçilere burada geçirdikleri zamanı ve dinlenmeyi hoş kılmalıdır...
>
> 'Narpit'in kantinleri proleter kadınları, çalışan kadınları tüm ağır, zaman ve güç yutan ve sıkıcı mutfak işlerinden kurtarıyor. Onlar, bilinçli bir şekilde kadınları ev iktisadının büyük bir bölümünden kurtarma hedefini izliyor. İşçi kadın, hizmetli kadın ve diğer çalışan kadınlar ve işçinin karısı sadece yasa metinlerinde değil, pratikte de tam hakka sahip devlet yurttaşı olmalı ve yeni sosyal yaşamın yaratılmasına kendine düşen payla katılmalı.
>
> Bu çabaların ve tedbirlerin uygulanması tabii ki kolay değil. İçinde bulunulan andaki yaşam koşullarını ve işçi kitlelerinin —devrim öncesi Rusya'nın en kötü koşulları altında yüzyıllar boyunca oluşan— yaşam alışkanlıklarını unutmamalıyız...
>
> Hükümet ve şehir idaresinin organları işçi kantinlerine bir dizi kolaylıklar sağlıyor. Örneğin bunlar vergiden tamamen muaf tutuluyor, aydınlatma ve su tesisatı için %50 indirim alıyorlar; bir dizi eyalette işçi kantinleri kullandıkları binalar için hiç kira ödemiyorlar vs. Bir dizi devlet iktisat girişimleri kendi fabrika ve işletme mutfaklarını kuruyorlar. Tüm-Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin kararına göre, devlet sanayisinin sağladığı

kârın %10'u işçilerin yaşam şartlarının iyileştirilmesi için, yani konut inşası, kamu yemekhanelerinin kurulması vb. için oluşturulacak özel bir fona ayrılacaktır."[22]

Partinin Kadın Kolları da kamu beslenmesinin örgütlenmesi ve özellikle emekçi kadın kitlelerinin bu girişimlere destek olması için onların inisiyatiflerinin geliştirilmesine çalışmışlardır. Uluslararası komünist basında yayınlanan bir dizi makalede özel olarak bu sorun üzerinde durulmakta, gelişme ve karşılaşılan zorluklar hakkında bilgi ve rapor verilmektedir. "Kadın Kolları ve Kamusal Beslenme" başlıklı bir makalede örneğin şu bilgiler verilmektedir:

> "Kamusal beslenme sorunu sadece işçilerin değil, başlıca örgütlerin de dikkatini toplamaya başlıyor. Bugüne kadar bu alanda yapılanların ihtiyacı kesinlikle karşılamadığı açıktır. Moskova ve Leningrad gibi büyük sanayi merkezlerinde bile kamu yemekhanelerinin nüfusun ancak %12'sini, Donetz Havzası'nda işçilerin %20'sini besleyebilecek durumda olduğunu söylemek herhalde yeterlidir. İnşaat işçilerine, sezon işçilerine, demiryolculara, okul çocuklarına ve belediye dairelerine pek az ikmal yapılmaktadır. Tabii ki, ilk plânda kamu yemekhaneleri ağının işgücünün yoğun olduğu sanayi bölgelerinde genişletilmesi görevi durmaktadır."

Makalenin devamında, kamu yemekhaneleri ağının genişletilmesinin yanı sıra yemeklerin kalitesinin yükseltilmesi ve yemeklerin daha ucuza maledilmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Son olarak, kadınlar arasında propaganda görevine dikkat çekilmektedir:

> "İkinci görev, delege toplantıları ve kitle konferansları aracılığıyla kamu yemekhanelerinin öneminin propagandasının yapılmasıdır."[23]

Kamusal beslenme alanında da esas atılım sosyalist sanayinin temelinin atılması ile birlikte, yani Birinci Beş Yıllık Plân'ın başarıyla sonuçlandırılmasıyla birlikte olmuştur. Bu dönemde ucuz, çabuk ve büyük çaplı halk beslenmesini mümkün kılacak ilk "fabrika mutfaklar" inşa edilmiştir. Bunlar, sayısı gittikçe artan kreş ve çocuk yuvalarına, okullara, hastane, klinik, ambulatoryum vs., büyük sanayi merkezlerindeki halk kantinlerine vb. kahvaltı ve hazır sıcak yemek sağlıyorlardı. Devletin maddi imkanlarının büyümesiyle birlikte bu alana yatırım-

larının da arttığını 1931 yılına ait finans plânı göstermektedir. Aşağıda bununla ilgili bir makaleden parçalar aktarıyoruz. Bu makale hem kamusal beslenmenin ne kadar çok yönlü bir sorun olduğunu göstermesi açısından, hem de bu çok yönlü görevlerin çözümünde belirli bir sıralama ile hareket edildiğini göstermesi açısından aydınlatıcıdır.

"Kamusal beslenmenin muazzam önemini dikkate alan Sovyetler Birliği Hükümeti, 1931 yılı finans plânında bu amaç için 120 milyon rublelik bir yatırım öngörmüştür — bu önceki yıla göre %130'luk bir artıştır. Bu yatırım, ilgili işletmelerin üretimini önemli ölçüde artırmayı ve 1931 yılı sonunda sadece şehirlerde 37,5 milyon porsiyon yemeğin dağıtımını sağlamayı beraberinde getirecektir. Bu, bu yılın sonunda şehir nüfusunun %40'ının kamusal beslenmenin etki alanına çekilmesi demektir. Bu ama tüm Sovyetler Birliği için ortalama bir rakamdır. Tek tek kategorilere baktığımızda şu tablo ortaya çıkmaktadır: Sanayi işçileri %60 -%80 arası, inşaat işçileri %90-%100 arası, yüksekokul öğrencileri %100 vs.

Kamusal beslenmenin geliştirilmesi ilk plânda bu alanda büyük işletmelerin yaratılmasına yönelecektir. En önemli sanayi merkezlerinde —Ural, Kuznetsk Havzası, Donetz Havzası, petrol kaynakları alanında vs.— her biri 60 000 ile 150 000 porsiyon yemek çıkaran düzinelerce merkezi mutfak inşa edilecektir...

Çocukların beslenmesi büyük dikkat verilen bir alandır. 1931'de tüm okul çocuklarının %85'ine sıcak kahvaltı verilmesi hedeflenmektedir, bu yapılırken maddi durumu iyi olmayan emekçi gruplarına parasız veya indirimli fiyat uygulaması göze alınmıştır. Devamen çocuk mutfakları özel yemek seçimiyle zenginleştirilecektir...

1931'de diyet mutfakları büyük bir artış gösterecektir. Yılda 1 500 000 diyet yemeğinin ikmali, sağlığa zararlı mesleklerde çalışan işçilere uygun beslenme imkanını sağlayacak ve böylelikle bu kategorilerde mide ve bağırsak hastalıklarını düşürecektir...

Tarımın sosyalist dönüşümü, büyük Sovyet çiftliklerinin örgütlenmesi, tarımsal alanda da kamusal beslenmeyi gündeme getir-

miştir. 1931 yılında, ilk plânda Sovyet çiftliklerinde olmak üzere sürekli çalışan kollektif mutfakların sayısı ve ekim ve hasat dönemindeki sezonluk mutfakların sayısı artırılacaktır.

Sovyet çiftliklerinin tüm sürekli işçilerinin %50-%75'i ve sezon işçilerinin %100'ü 1931 yılında kamusal beslenme tarafından kucaklanacaktır."[24]

Sovyet Devleti'nin bu alanda sarfettiği çaba gayet açık ve öğreticidir. Bu plânın gerçekleştirilmesi milyonlarca kadının yükünü hafifletmesine rağmen, tabii ki onları ev idaresinin binbir küçük derdinden tamamen kurtarmıyor, ama hedefe varacak yolu aydınlatıyordu. Komünist Partisi ve Sovyet Devleti başarılarını ortaya koyar ve bununla haklı olarak övünürken, propagandasında gerçekleri olduğu gibi yansıtmaya da büyük dikkat sarfediyordu:

"Sovyetler Birliği, kadını *yasal* alanda erkekle tamamen eşit kıldı. ***Gerçekte*** ama kadın ancak yasal eşitliğini tam kullanabildiğinde, ekonomik alanda da bağımsız, erkekten bağımsız olduğunda, 'üretken olmayan küçük işlerden' kendi kendini kurtardığında, mutfağın kölesi olmaktan kurtulduğunda özgür olabilir. Kadının bu ***gerçek kurtuluşu*** bugün Sovyetler Birliği'nde henüz tamamlanmamıştır ve başka türlü de olamaz... Bir yandan milyonlarca kadının üretim sürecinin dışında durduğu, yani her açıdan ev idaresine ve erkeğin gelirine bağlı olduğu durumda, diğer yandan işletmede, tramvaylarda, kooperatif tezgâhlarında çalışan kadın, mesleki çalışmasından sonra tüm ev işlerini de, yemek pişirmek, temizlik, dikiş, çorap yamamak, çocuklara bakmak vb. zorunda olduğu sürece kadının tam eşitliğinden söz edilebilir mi? Hayır, mesleki çalışma ve ev işinden oluşan çifte yük kadının üstünde olduğu sürece gerçek, tam kurtuluştan söz edilemez! Kadını bu yükten kurtarmak —Lenin'in dediği gibi— 'esas görevdir'; ve ama o şöyle devam etmektedir:

«Bu, hem toplumsal tekniğin, hem de geleneklerin köklü dönüşümünü gerektiren uzun süreli bir mücadeledir.» Ve Lenin, bir devrimcinin iyimserliği ile noktalamaktadır:

«Bu mücadele komünizmin tam zaferi ile sona erecektir!»

Bugünün olguları daha şimdiden Lenin'e hak vermektedir! 'Toplumsal tekniğin temelden dönüşümü', son dört yılın hayretler verici inşa çalışması, işçi kadınların çoğunluğunu şimdiden özel ev ekonomisinin ana işlerinden kurtardı. Önde gelen sanayi dallarında geçen yıl işçi kadınlarının çocuklarının %75'ine (2 aydan 4 yaşına kadar olanların) kreşlerde ve daha büyük çocukların (4'den 7 yaşa kadar olanların) hatta %80'ine çocuk yuvalarında bakılıyordu... Ama beş Yıllık Plânın gerçekleştirilmesi işçi kadınların çoğunluğunu tencere köleliğinden, mutfak işlerinin tekdüzeliğinden kurtardı. 1929 yılındaki üç büyük mutfak yerine, bugün 106 adet mevcuttur, bunlardan en önemlisi (Stalingrad Traktör Fabrikası) günde 225 000 yemek çıkarmaktadır. Bu büyük mutfaklar dışında 15 474 yemekhaneye sahibiz. Buralarda 1932 yılı sonunda 14,5 milyon işçi, kadın işçi ve hizmetlinin, Moskova'da nüfusun yarısının ihtiyacı karşılanıyordu. Ne var ki, bu işçiler bir öğünü evde yemektedirler, ama Donetz Havzası'nda şimdiden onların %28'i tam 24 saat yemekhanelerde beslenmektedir. Yüksekokul öğrencileri, bunların içinde çok sayıda kadın, hemen her yerde sadece kollektif yemekhanelerde yemek yemektedir. Daha kısa bir süre önceye kadar ev kadınları ekmekleri kendileri pişiriyorlardı, bugün tüm büyük şehirler tamamen, küçük şehirler de %80 oranında fabrika ekmeğiyle ikmal edilmektedir. Bazı küçük-burjuva darkafalı, ve burjuva devletlerdeki birçok işçi de dahil olmak üzere, kollektif mutfakla özel ağız tadlarının zarar göreceğini düşünüyorsa, bunlara şöyle cevap verilmelidir: neden büyük mutfakta aynı küçük mutfakta olduğu gibi iyi ve çeşitli yemek pişirilemez olsun ki? — Sovyetler Birliği'ndeki işçilerin çoğunluğu bu tür sorulara şu cevabı vermektedirler:

'Biz eskiye göre daha iyi besleniyoruz, bu son dönemde mutfak kalitesinin önemli ölçüde yükselmesiyle daha da geçerlidir.'"[25]

Sanayi merkezlerinde ve şehirlerde büyük mutfak, kantin ve yemekhanelerin yanı sıra, sendikaların, kooperatiflerin, kollektif çiftliklerin kendi girişimleriyle kurdukları komün mutfakları, kantin ve büfeler de mevcuttu. Bir dizi kantin ve yemekhanenin satış gişeleri, isten-

diğinde eve yemek almayı mümkün kılıyordu. Ayrıca, sipariş üzerine eve hazır sıcak yemek dağıtımı gibi uygulamalara da geçilmişti. Sovyet Devleti ve ilgili toplumsal kuruluşlar, yemeklerin kalitesini artırma, daha fazla çeşit sunma, ama aynı zamanda fiyatları düşürme, böylelikle kamusal beslenmeyi mükemmelleştirmeye çalışıyorlardı. Bu bağlamda gıda sanayiinin geliştirilmesine, hazır ve yarı-hazır gıda üretimine de büyük önem veriliyordu. 17. Parti Kongresi (1934) "kentte ve köyde işçi ve emekçilerin kamu halk beslenmesi tarafından kapsanmasının 2,5 katına artırılması"nı karar altına alarak somut hedefi önüne koyuyordu.[26] Bu alandaki somut gelişmeyi, 1936 yılında kamu mutfaklarının nüfusun %35'inin ihtiyacını karşıladığı tespiti göstermektedir. *(Bkz. Belge 11, "Belgeler" bölümü, s. 119.)*

Kamusal beslenmenin örgütlenmesi, elbette kadınların üzerindeki ev işi yükünün önemli ölçüde hafifletilmesine hizmet eder, ama sadece bu yetmez. Bu alanda Bolşeviklerin, toplumsal çözümünü mümkün gördükleri ve çözmeye çalıştıkları sorunlardan biri de merkezi büyük çamaşırhanelerdi. Başlangıçta bu alanda da önemli zorluklarla karşılaşıyorlardı. Kurulan çamaşırhanelerde giyecekler iyi yıkanmıyor, yıpratılıyor veya çalınıyordu. Burada da teknik donatımın yanı sıra insanların kendi özel eşyasına gösterdiği itinanın aynısını başkalarının malına —özelde de toplumsal kurum ve servete karşı— gösterme yönünde eğitilmesi meselesi sözkonusuydu. Ve bu sorun sadece çamaşırhaneler bağlamında değil, genel olarak en çetin ve yorucu ideolojik mücadeleyi gerekli kılan bir sorundu. Bu mücadele, özel mülkiyetin iktidarı altında biçimlenmiş köklü yaşam alışkanlıklarına karşı mücadele, yeni bir çalışma disiplininin, yeni bir toplumsal ahlakın yaşam bulması için mücadele, kısacası «yeni insan» ın yaratılması mücadelesiydi.

Karşılaşılan bütün zorluklara rağmen, bu alanda da daha iyi teknik donatımlı çamaşırhaneler ağı kurulmuş ve sürekli genişletilmiştir. Burada da bir taraftan devlet merkezi çamaşırhaneler yaratırken, diğer taraftan sendikalar, kooperatifler, Sovyet çiftliklerinin kendi girişimleri desteklenmiş ve teşvik edilmiştir. Örneğin sendikalar, işletmeye bağlı tüketim kooperatiflerinin yanı sıra, o işletmede çalışanların ihtiyacını karşılayacak çamaşırhanelerin kurulmasına da öncülük ediyorlardı. Şehirlerde yaygın olan ev komünlerinde de (bundan anlaşılması gereken, bir apartmanın sakinlerinin geliştirmeye çalıştıkları kollektif

yaşam biçimleridir) çocuk yuvaları ve kulüplerinin yanı sıra kollektif çamaşırhanelerin yaratılması teşvik ediliyordu. Yeni şehirleşme ve konut inşasında ise çocuk yuvaları, çamaşırhaneler, oyun bahçeleri, spor ve kültürel faaliyetler için çeşitli kurumların yaratılması en başından plânlanıyordu.

Bunların dışında, Çarlık Rusyası'nda gayet sınırlı olan, hazır giyim sanayiinin genişletilmesi ve ev işlerini kolaylaştıracak çeşitli araç-gereçlerin üretimi özel önem kazanıyordu.*

* * *

Sovyet devletinin bütün gayretine ve sağlanan büyük kazanımlara rağmen, yaratılan kurumların hem nitel hem de nicel olarak hiçbir dönem ülkenin ihtiyacını karşılayacak duruma gelemediği tespit edilmek zorundadır.

Ev işlerinin toplumsallaştırılması alanında —incelediğimiz materyallerden çıkarabildiğimiz kadarıyla— çok az el atılan alanlardan biri ev temizliğinin toplumsal çözümüdür. Bundan anladığımız, örneğin temizlik ekiplerinin vb. kurulmasıdır. Burada eski toplumun yarattığı temizlik işini ve işçilerini horlayan bakış açısı, doğal olarak bu işlerde kimsenin çalışmak istemeyişine ve "herkes kendi pislettiğini kendisi temizlemelidir" anlayışına yolaçmıştır. Bu, örneğin, Mikoyan'ın 18. Parti Kongresi'nde (1939) yaptığı konuşmada dile gelmektedir.

> "Yönetici kademelerde olan evli kişilerle konuşma imkanım oldu. Kadın şikayet ediyordu: 'Ne büyük felaket!' Ne oldu! Yeteri kadar kazanç sağlamıyor musunuz? 'İyi kazanıyoruz, yeterince

---

* Troçkist Tony Cliff bu alanda yapılanları da yok sayarak şöyle diyor:

"Stalinci sanayileşme modeli, ağır sanayi yatırımlarını aşırı ölçüde yoğunlaştırarak, kadın işçilerin yükünü hafifletebilecek ev eşyaları, tüketim maddeleri ve hizmetler gibi ekonomik sektörlerin tamamen ihmal edilmesine yol açtı." (a.g.e., s. 171.)

Bu düpedüz yalandır. Bütün veriler, çocuk bakımı ve eğitiminin toplumsallaştırılması, kamu mutfaklarının, giysi ve çamaşır tamirhanelerinin, çamaşırhanelerin vb. inşasında esas büyük atılımın, sosyalist sanayiin temellerinin yaratılması mücadelesiyle birlikte gerçekleştiğini göstermektedir.

paramız var.' Peki o zaman felaket nedir? 'Hizmetçi bulamıyoruz, sorumluluk taşıyan çalışmamızdan paçamızı kurtarınca bir de ev işlerini yapmak zorundayız.' Gerçekten büyük kederle bunu anlatıyordu. Onun için bu bir felakettir, ama bu 'felaket' bizim tüm Sovyet halkımız için büyük mutluluktur. Mutluluktur, çünkü halk kitlelerinin yaşantısı o kadar değişmiş, nüfusun refahı o kadar artmıştır ki, ev hizmetinde çalışmak isteyen yeterli insan yoktur, çünkü işsizlik yoktur, zorunluluk yoktur.

Buna kederlenen böylesi insanlara, bu 'felaket'in gelecekte daha da büyüyeceğini söylemek zorunda kalıyorum. Bünkü gelecekte çok daha az insan ev hizmetlerinde çalışmak isteyecek ve bunu istemekle iyi yapacaktır.

Bundan ne sonuç çıkar? Herkes mesleki çalışmasını sürdürmelidir. Ama burada bir çıkış yolu da mevcuttur. Öyle yapılabilir ki, insanlar hem mesleki çalışmasını sürdürebilir, hem de evde zahmetsiz bir şekilde kendi yemeğini hazırlayabilir ve ev işlerini yapabilir. Bu alanda Amerikalılardan çok şey öğrendik ve daha çok şey öğrenmek zorundayız. Gaz ve elektrikli pişiriciler, pratik mutfak eşyası, bulaşık yıkamak için rahat donatımlar, elektrikli süpürgeler, küçük buzdolapları vs.nin üretimi genişletilmek zorundadır. Çamaşırhane ve kuru temizleme ve ütüleme ağı, ayakkabı tamirhaneleri vs. genişletilmek zorundadır. Gıda maddeleri ile ilgili olarak, hazır ve pişirmek ve kızartmak için önceden işlenmiş gıda maddelerinin üretimi azamiye yükseltilmek zorundadır."[27]

Temizlik işi toplumsallaştırılamadığı sürece ve ölçüde, "Herkes kendi işini kendi yapsın" ilkesi tabii ki yanlış değildir. Tabii ki, ev işlerinin önemli ölçüde kolaylaştırıldığı ve bir ev içinde yaşayanlar gerçekten bu ilkeyi benimseyip, buna uygun davrandığı sürece! Bu, ev işlerini erkeğin de paylaşması anlamına gelir. Gerçi Sovyet yasası geçiş döneminde ev idaresinde kadın ile erkeğin sorumluluğunun ortak olduğunun altını çizmiş, Parti ve Sovyet basınında bu yönde propaganda yapılmış ve bu alanda da geçmişe göre büyük değişiklikler olmuştur, fakat burada da bir bütün olarak kadın ile erkeğin bu işleri eşit bir şekilde paylaştığı ve bu anlamda sorunun çözüldüğü söylenemez.

1950'lerdeki bir dizi makalede bu alanda halen varolan sorun açıkgönüllülükle teslim edilmekte ve Komünist Partisi'nin öncülüğünde Sovyet toplumunun kadının kurtuluşu sorununun son alanlarından biri olan bu alanda da devrimci dönüşümün devam etmesi ve yeni yaşam tarz ve anlayışının pratikte yaşam bulması için mücadelenin sürdürülmesi gerektiği vurgulanmaktadır:

> "Partinin ve Devletimizin kadını ev idaresinin yükünden tamamen kurtarma ve ev işlerinin kolaylaştırılması uğruna tüm çabalarına rağmen, toplumumuzda hâlâ, kadının tam siyasi özgürlüğü, üretim alanındaki, toplumsal, siyasi ve kültürel yaşam alanındaki tam hak eşitliği ile ev idaresinin yükümlülüklerinin neredeyse yalnızca kadın tarafından yerine getirilmesi durumu arasında belli, fakat antagonist olmayan bir çelişki vardır. Aile içindeki eski, kapitalist işbölümünün hâlâ varolan kalıntıları, ifadesini bu durumda bulmaktadır. Bu durum zaman zaman kadının üretimdeki çalışmasını ve toplumsal çalışmasını engellemekte ve sık sık da aile ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir, çünkü burada kocanın ve kadının gelişme seviyeleri ve çıkarları arasında bir orantısızlık ortaya çıkmaktadır. 'Çalışan' ve 'her yönüyle kendini geliştiren' kocanın, karısını ev işleri içinde körelmeye mahkûm etmesi durumları yok değil. Böylece kadın yalnızca küçük-burjuva günlük yaşamın değil, küçük-burjuva dünya görüşünün de etkisi altına giriyor. Ve koca işiyle 'bütünleşirken', evde onu karısıyla bir zamanlar birbirine bağlamış olan son şeyler de yıkılır, ve 'günün birinde' o, karısını 'aştığını', onunla ne konuşacağını bilmediğini, onunla toplum arasına çıkmaktan 'utandığını' keşfeder. Mahkeme böyle bir olayı cezaya layık bulmaz, fakat kamuoyu bu türden kocalar hakkında çoktan yargısını vermiştir: Böylesi olaylarda ahlaki kıstas 'aile meselelerine karışmamak' değil, bilakis kadını aktif bir şekilde desteklemektir.

Komünizme ne kadar çok yaklaşırsak, ailenin iktisadi fonksiyonlarının yavaş yavaş toplumsal üretime geçmesiyle, yeni aletlerin (buzdolapları, çamaşır makineleri, elektrik süpürgeleri vs.) uygulamaya konarak ev işinin kolaylaştırılmasıyla ve aile üzerinde yük olan iktisadi yükümlülüklerin erkek ve kadın ara-

sında gittikçe daha eşit bir şekilde dağıtılmasıyla bu çelişki o kadar çok ortadan kalkacaktır, ki erkeklerin daha bilinçlendiği ve kadın hakkındaki eski kapitalist görüşlerden kendilerini kurtardıkları ailelerde daha bugünden durum böyledir."[28]

YENİ YAŞAM BİÇİMLERİNİN YARATILMASI İÇİN MÜCADELE — YENİ "BÜT"

Devrimden sonraki ilk yılları anlatan çeşitli romanlar, makaleler, filmler vs., Rusya' ya dair çoğu kez birbirine taban tabana zıt görünen tablolar çizmektedir. Bir yanda içsavaş, kaos, açlık ve kıtlıkla kavrulan bir ülke... diğer yanda insanın nefesini kesen bir toplumsal dönüşüm, devrimci ruh, coşku ve atılım!... Şüphesiz çizilen tablonun her iki yanı da Ekim Devrimi sonrasındaki Rusya gerçekliğini yansıtmaktadır. Bu dönem bütün zıtlıkların çarpıcı bir şekilde kendini gösterdiği ve çatıştığı, eski toplumun zincirlerinden kurtulan kitlelerin, özellikle de gençliğin bütün tabuları yıkmaya, sorgulamaya çalıştığı, hemen herşeyi "soru" haline getirdiği ve yeninin arayışı içerisinde "özgürlüğün sınırları"nı zorladığı bir dönemdi. Yaşanan devrimin yeni bir toplumun, yeni bir yaşam tarzının, yeni bir 'varoluş'un yolunu açtığı bilinciyle; toplumun yeniliğe en açık olan kesiminin kendiliğinden hareketi gelişiyor, onlar bu şansı derhal kullanmak istiyorlardı.

Diğer taraftan ama, ülkenin geneli ele alındığında ve geniş işçi ve emekçi kitleleri açısından yaklaşıldığında, insanların yaşam tarzının ve buna dair anlayışlarının değişmesi alanında bunlar üzerinde devrimin çok az iz bırakmış olduğu da tespit edilmek zorundaydı. İnsanlar halen eski alışkanlıkları temelinde yaşamaya devam ediyor, dinin ve gerici geleneklerin etkisi tüm gücüyle etkisini sürdürüyordu. Bu nedenle devrimden sonraki yıllarda geniş kitleler açısından esas olan şey eskiye karşı mücadeleydi ve bu bağlamda dinin kitleler arasındaki etkisini kırma yönünde son derece dikkatli ve duyarlı bir şekilde yürütülen mücadele ilkesel öneme sahipti. 'Yeni'nin pratikte yaşam bulabilmesi, kök salabilmesi için eski yokedilmeli, toprak işlenecek hale getirilmeliydi.

Bu soruna giriş mahiyetinde, yukarıda daha önce aktardığımız iki Alman kadının konuşmasından bir pasajı daha buraya almak istiyoruz.

Marie, ev işlerinin ve çocuk bakımının toplumsallaştırıldığını belirttikten sonra, Anna şöyle sorar:

> "**Anna:** Bayan Frei, bana söyler misiniz, ***aile*** yaşantısından geriye ne kalıyor! Sadece ortaklaşa paylaşılan yatak odası! "Vorwärts" Sovyet Rusya'da artık evliliğin mevcut olmadığını yazdığında, bu benim için anlaşılır bir durumdur. İnsanlar sadece birkaç yıl, birkaç ay ya da hatta birkaç gün beraber yaşıyor, sonra da birbirinden ayrılıyorlar. Onları birbirine bağlayan da kısa süreli cinsel hoşnutluktan başka birşey değil. Hayır, benden uzak durun. Evliliğin ve aile yaşantısının olmadığı yerde insan havyanın seviyesinden daha aşağı düşer.
>
> **Marie:** Ama, rica ediyorum Bayan Thomas, kendi ocağında pişen ve kendi masasında yenilen yemek aile yaşantısının en önemli bağı mıdır? Ortaklaşa iş ve çaba sonucu gelişen yoldaşlık daha önemli değil midir? Şu var ki bu bizde; kadının genellikle erkeğin mesleğini tanımadığı ve anlamadığı ve erkeğin kadının ev işini daha az dikkate aldığı Rusya'dan daha seyrektir. Ama orada genç insanlar beraber yürüttükleri iş sırasında, fabrikada, kulüpte, toplantılarda vs. birbirlerini tanıyorlar, tanışıyorlar. Orada erkeğin toplantıya gitmek isteyip de kadının onu geri çekmeye çalıştığı durumlar ortaya çıkmıyor. Orada tabii ki ortak yemek kabından çok daha fazla 'insana yakışır' ve bağlayıcı ortak çıkar ve ilgiler sözkonusudur. Söylediğim kelimeden alınıp gücenmeyin."*(Bkz. Belge 8, "Belgeler" bölümü, s. 70.)*

Eski toplumun her türlü kalıntısından, gelenek ve alışkanlıklarından arınmış bir toplumun, 'yeni' insanların 'yeni yaşam tarzı'nın gerçek anlamda, ancak böyle bir toplumun maddi koşullarının yaratılması temelinde yaratılabileceğinin bilincinde olan komünistler açısından, bu uzun bir sürecin işiydi. Ama bu, 'eski'nin kalıntılarına, köklü alışkanlıklarına karşı mücadelenin savsaklanması anlamına gelmiyordu. Tam tersine, komünistler 'eski'nin kalıntılarına karşı amansız mücadelenin öncülüğünü yapıyor, kitlelerin yaratıcılığına olan inançlarıyla, onları teşvik ediyor ve yön vermeye çalışıyorlardı: 'Yeni Büt' için mücadele! Rusça'da varoluş, varlık anlamına gelen "büt"ten türetilen bir kavram olarak "yeni büt", eski yaşam biçimlerinin tüm kalıntılarına karşı mücadele içinde gelişecek yeni bir yaşam tarzını ifade ediyordu. 'Eski'de

yadsınması gerekenin ne olduğu hakkında tam bir fikre sahip olan komünistlerin, 'yeni' hakkındaki tasarımları sınırlıydı — 'yeni' daha yaşanmamıştı. Bu nedenle onlar, açık bir fikre sahip oldukları şeyleri koyuyor, gerisini zamana bırakıyorlardı. Örneğin, "eski yaşam tarzı"nın karşısına "kollektif yaşam biçimi"ni, eski "tekil ev idaresi"nin karşısına "komün"leri koyuyorlardı. Bu, komünizmin tam zaferiyle ulaşılacak hedefti ve daha önceden de aktardığımız gibi RKP(B)'nin 1919 Programı'nda yer alıyordu. Bu bölümde, Sosyalist Sovyetler Birliği'nde ev komünleri bağlamında yaşanan tecrübelerden vereceğimiz bazı örneklerle gelişme çizgisini göstermeye çalışacağız.

Tekil Ev İdaresinin Alternatifi — Komün

Ekim Devrimi'ni izleyen yıllarda feodal aristokrasinin ve burjuvazinin el konulan evlerine işçi ve emekçiler yerleşirken, özellikle Moskova ve Petersburg gibi büyük şehirlerde bir "komün hareketi" gelişmiştir. Eski ev idaresinin yerine ev komünlerinin ve çeşitli kollektif yaşam biçimlerinin geçirilmesini programatik olarak hedefleyen komünistler bu gelişmeyi destekliyor ve teşvik etmeye çalışıyorlardı.

Döneme ait bir dizi makalede, sayısı günbegün artan çeşitli biçimlerdeki ev komünlerine işaret edilerek, bunların gelecek vaadeden kollektif yaşam biçimlerinin ilk nüveleri olduğu vurgulanmaktadır. Oluşan bu komünlerin ama çok azı insanların kollektif yaşam tarzı lehine bilinçli tercihleri üzerinde yükseliyordu. Komün evlerine hatırı sayılır bir rağbet olmasının en önemli nedenlerinden biri, işçi ve emekçilerin yaşam koşullarıydı. Kollontay'ın "Proletarya Diktatörlüğü: Günlük Yaşamın Devrimci Değişimi" adlı makalesinde bu gayet açık bir şekilde ifade edilmektedir:

> "Dünyanın hiçbir yerinde bizim işçi cumhuriyetimizde olduğu kadar çok kollektif ev biçimleri yoktur. Kollektif ev komünleri, aile yurtları ve özellikle yalnız yaşayan kadınlar için evler bizde çok yaygın. Çok fazla insanın ev komünlerinde yer elde edebilmeye çabaladığını da dikkate almalısınız; gerçi bunu —örneğin 19. yüzyılın birinci yarısında Charles Fourier'in sosyalist düşüncelerinin etkisiyle 'komün'ler kuran Fourieristlerin yaptığı gibi— herhangi bir 'ilke'ye sadakatten ve bilinçlilikle yapmı-

yorlar. Hayır, insanların komünlerimizde yer aramasının sebebi, buralarda özel evden daha iyi ve rahat oturulabildiğindendir. Ev komünlerine yeterince yakacak odun ve elektrik ikmal edilmektedir, ayrıca komünlerin çoğunda ortak bir mutfak ve sıcak su deposu mevcuttur. Gerekli temizlik işleri para karşılığında temizlikçiler tarafından yapılmaktadır, bazı ev komünlerinde merkezi çamaşırhane, kreş ve çocuk yuvası vardır. Halk iktisadının genel krizi kendini daha güçlü hissettirdiği, yakacak odun ve gazyağı sıkıntısı arttığı ve eski su tesisatını artık kimse çalıştıramadığı ölçüde, insanlar da ev komünlerinde bir yer bulma çabasına düştüler. Kollektif ev komünleri için bekleme listesi uzadıkça uzuyor ve özel evlerde oturanlar komün sakinlerimize imreniyorlar... Bugün birçok yalnız yaşayan erkek ve kadının, ama ailelerin de sadece içinde bulundukları iktisadi koşullardan dolayı ev komünlerinde bir yer bulmaya çalıştıkları doğrudur — varsın öyle olsun! Ama buna rağmen bugün birçok şehir sakininin ev komünlerini —ki bunlar da iyi olmayan koşullar altında oluşmaktadır— özel kiralık evlere tercih etmesi olgusu bizim için ilginçtir."[29]

İnsanları komün evlerine yönelten şartların ne olduğunu açık bir şekilde koymasına rağmen Kollontay'da oldukça iyimser bir yaklaşım kendisini göstermektedir. Nitekim o, makalesinin devamında, maddi koşullar daha elverişli bir duruma geldiğinde, insanların komün evlerine rağbetinin daha da artacağını ve böylelikle tekil ev idaresinin giderek yok olacağını savunmaktadır. Gelişmenin nasıl olduğunu takip etmeden önce, Çarlık Rusya'sı döneminde Moskova ve Petersburg gibi büyük şehirlerde işçilerin barınma ve yaşam koşullarına kısaca bir göz atalım.

Çarlık Rusyası döneminde milyonlarca emekçinin ev ve barınma koşulları, bırakalım kültürlü bir yaşantı sürdürmeyi, insanca yaşamayı bile imkansız kılıyordu.

"1912 nüfus sayımına göre Moskova'nın kenar mahallelerinde 327 000 kişi —o zamanki şehir nüfusunun %20'si— 24 500 odayı paylaşıyordu. Petersburg'da 1912'de sadece yatacak bir yeri olan kişilerin sayısı 150 000, bodrumlarda yaşayanların sayısı 63 000'di... Hatta 'Moskova Şehir Duması Bülteni'nde konut koşullarını anlatan burjuva istatistikçisi Werner bile, işçile-

rin yaşadıkları korkunç koşulları gizleyemiyordu: 'Yatacak yer sahiplerinin korkunç yaşam koşullarını, özellikle de yatağın sadece yarısını kiralayanları dikkate almazsak, daha kötü durumda olan bir grup da var. Bunlar, para karşılığında evlerde kalan, ama belirli bir yerleri olmayan kişiler. Bunlar, günü gününe ev sahibinin gösterdiği yerde kalıyorlar, bugün sobanın üzerinde, yarın boş bir yatakta, bir başka gün yerde, koridorda veya iki kişilik bir yatağın boş kısmında kalıyorlar. Bu kişilerin ne yatak çarşafları ne de giysileri mevcut, hiç soyunmadan kendilerine gösterilen yerde yatıyorlar.'"[30]

İşçi konutlarında ne ışık, ne su, ne de kanalizasyon mevcuttu. İşçilerin yaşam koşullarına bir başka örnek "Rundschau" dergisinde veriliyor:

> "Rus işçisinin aile yaşantısı hakkında en büyük Moskova tekstil fabrikası 'Trehgornaya-Manifaktur'un eski tekstil işçilerinin anlatacakları çoktur... Aileleri olan işçiler için 'koğuş' denilen barakalar kurulmuştu, ama tek tek ailelere ayrı odalar verilmiyor, büyük ortak yatak salonunda kalıyorlardı. Kendilerine ait yatakları da yoktu, tüm yatak salonunu dolduran iki katlı ranzaları ortaklaşa kullanıyorlardı. Evli çiftler birbirlerinden keten perdeyle ayrılıyordu. Çocuklar da yetişkinlerin arasında kalıyorlardı. Burada herhangi bir aile yaşantısından sözetmek mümkün değildi. Yeni gelen çiftlere, özellikle gençlere, ranzaların altında yerde yer gösteriliyordu. Bunların tüm sevişmeleri diğer sakinlerin gözleri önünde cereyan ediyordu. Öpücükler, içmeler, kavgalar — işte Prohorov'lar [fabrikanın sahipleri—ÇN] ve onların uşakları papazlar, evliliğin ve ailenin 'kutsallığı'nı böyle sağlıyorlardı."[31]

Emperyalist savaş, işgal ve iç savaş döneminde, feodal-burjuva Rusya'nın zaten çok geri olan belediye hizmetleri tamamen çöküntüye uğramıştır. Bu dönemde evlerin %20'si tamamen harap olmuştur. Emperyalist savaşın başlamasından içsavaşın bitmesine kadar olan zaman diliminde, yani 7 yıl boyunca, şehirlerde hemen hiç konut inşa edilmemiştir. İçsavaşın sona ermesinden sonraki uzun bir dönem de, devlet komünal iktisadın yeniden inşa edilmesi görevine el atamayacak durumda idi. Bu dönemde acil görev ülke tarım ve sanayisinin yeniden

inşa edilmesiydi. Özellikle şehirlerde ve sanayi merkezlerinde konut sorunu tüm ağırlığıyla kendini gösterirken, devrim öncesi en kötü şartlarda yaşamak zorunda olan işçilerin önemli bir bölümü, feodal aristokrasi ve burjuvazinin el konulan konutlarında —onlarcası birarada— kendilerine barınak buluyorlardı. "İstatistik bize, devrimden sonraki ilk yıllarda sadece Moskova'da, eskiden kenar mahallelerdeki yatakhanelerde kalan yarım milyondan fazla işçinin eskiden zenginlere ait iyi bir şekilde döşenmiş evlere taşındıklarını gösteriyor."[32]

İnsanların bilinçli çabası değil de, şartların zorlamasıyla kurulan bu tür komün evlerinde gerçek anlamda bir kollektif yaşamın gelişmesi elbette oldukça zordu. Bu tür "komün evleri"nin önemli bir bölümünde "ortak yaşam", insanların aynı çatı altında kalmasıyla sınırlıydı. Ama tabii ki, gerçek bir kollektif yaşantının yürütüldüğü örnek komünler de mevcuttu. Alman araştırmacı Mehnert, "Sovyet Rusya'da Gençlik" adlı kitabında "gençlik komünleri"nden bir dizi örnek vermektedir. Biz, kadın-erkek ilişkileri açısından da ilginç bulduğumuz bir parçayı burada aktarmak istiyoruz:

> "Daha bu komünün kuruluşunda her iki cinsten komünarlar alınmasına kararlıydılar. Birincisi, bunu en doğal şey olarak görüyorlardı, ikincisi, ancak bu şekilde gerçek anlamda ailenin yerini tutacağını düşünüyorlardı, üçüncüsü —ki, bunu açık bir şekilde tutanağa geçirmişlerdi—, kızlarla erkeklerin birlikte kalması daha eğlenceli olacaktı. Önkoşul tabii ki cinslerin hak ve de yükümlülüklerdeki eşitliğiydi. Erkekler de kadınlar gibi ev işlerine ortak olacaklardı. Garip olan, buna tam da kadın komün üyelerinin karşı çıkmasıydı. Bu tartışma tutanağa geçilmiş:
>
> *Tanya:* Erkekleri ütü yapmaya ve çorap dikmeye başlatmadan önce bu meseleyi tartışmalıyız.
>
> *Lena:* Ütü yapmak erkeklere hiç yakışmıyor. Çamaşırları ütülemek lazım, yoksa pestilini çıkarmak değil! Ama belki öğrenebilirler!
>
> *Nina:* Erkeklere yatak çarşafları, havlular gibi basit şeyleri verelim. Bunları ütülesinler.

Liyolya: Ütü yapmayı bilmek lazım. Ben erkeklere kolay şeylerin, bize de zor şeylerin verilmesine karşıyım. Hepsini biz kızlar yapalım daha iyi.

Akulina: Erkekler bütün çamaşırları yakar, kömür ederler, ütü işi onlara bırakılmamalı.

Vladimir: Erkekler tabii ki ütü yapmayı öğrenebilirler, sırayla önce kolay şeyleri verin, sonra zorları.

Karar: Bütün komünarlar ütü yapmak zorundadır. Çamaşır komiseri Nina, çamaşırların dağıtımından sorumludur."[33]

Komün tüzüğünde, sevgi ilişkileri bağlamında şu tespit ediliyordu:

"Biz, cinsler arasındaki ilişkilerde (sevgi) bir sınırlama yapılmaması gerektiği görüşündeyiz. Cinsler arasındaki ilişkiler açıktan olmalıdır. Buna bilinçli ve ciddi bir şekilde yaklaşmalıyız. Dürüst olmayan ilişkiler her zaman gizliliği ve karanlık köşeleri arar ve istenmeyen görüntülere yol açar."[34]

Mehnert, sadece Leningrad'da onbini aşkın yüksekokul öğrencisinin komünlerde yaşadığını, ve bu komünlerin ortak yaşam bağlamında çok çeşitlilik gösterdiğini örneklerle anlatmaktadır. Ama sadece öğrenci gençlik değil, işçi ve emekçi grupları da benzer ortak yaşam biçimleri geliştiriyorlardı. Mehnert'in verdiği bilgiye göre, bu tür komünlerin üyelerinin büyük çoğunluğu 17-30 yaşlarındaydı ve ezici çoğunluğu Komünist Partisi üyesiydi. Komünlerde yaşıyan evli çiftlerin ve çocuklu ailelerin sayısı hiç de az değildi. Ama genelde komün evleri ortak yaşam için gayet elverişsiz koşullar sunuyordu: Çoğunlukla birkaç kişi bir odayı paylaşmak zorundaydı ve yalnız kalmak veya dinlenmek isteyen birinin çekilebileceği bir köşe bulması zor oluyordu. Elverişsiz koşullar insanların kollektif yaşam konusundaki tecrübesizliği ile birleşince, sürekli sürtüşmeye ve bıkkınlığa yol açıyor; kollektif yaşam, onun en büyük zorluğu olan kişisel çıkar ve özelliklerle kollektifin taleplerini dengeleyebilme yeteneği ve olgunluğunun yetersizliğinden dolayı bozguna uğruyordu: "Yoruldum artık ve yalnız yaşamak istiyorum; artık depresyon geçiriyorum ve kollektivizmden bıktım. Üniversitede bir kollektif, evde bir kollektif. Yalnız kalmak istiyorum."[35]

Görülen odur ki, yirmili yıllardaki komün hareketi ve bunun tecrübeleri —öğrenci gençliği ve küçük bir kesimi bir kenara bırakırsak—, kitleleri komün yaşamının faydaları ve üstünlüğüne ikna edecek yerde, onları yormuş, "kollektivizm"den bıktırmıştır. Maddi koşullar biraz iyileştiğinde ve olanaklar bulunduğunda insanlar komün evleri yerine kendilerine ait kiralık evleri yeğlemeye başlamışlardır. Bu gelişme, 1924'lerden itibaren başlayan konut sorunu tartışmalarında dile gelmektedir. Belediye hizmetlerinin ve konut inşasının sorunlarına ancak 1926'lardan sonra el atabilecek duruma gelen Komünist Partisi'nin ve Sovyet Devleti'nin önünde önemli bir sorun durmaktaydı: Yeni inşa edilecek konutlar nasıl olacaktı? Şimdiye kadar olan tecrübeler nasıl değerlendirilmeliydi? Bu soruya sadece "komün evleri" diye cevap vermek de yetmiyordu; nüfusun ihtiyaç ve talepleri, arzuları dikkate alınmak zorundaydı. RKP(B) Merkez Komitesi'nin Moskova kadın fonksiyonerleri ve kadın işletme temsilcileri ile ortak toplantısında, diğer sorunların yanı sıra bu sorun da tartışma noktası olmuş ve bu bağlamda Zinovyev şöyle tavır takınmıştır:

> "Pratik olarak konut sorunu ilk defa ortaya atıldı. Bu sorunda şimdiden çeşitli 'fraksiyonlar' mevcut. Kimi altı ailelik üç katlı apartmanlar yapılsın diyor, kimi 16 ailelik altı katlı apartmana ihtiyaç olduğunu söylüyor. Daha küçük evler yapılsın diyenler de var. Bir yandan, işçi semtlerinde erkeklerin sık sık kadınlara kötü davrandığını ve 'şimdi seni dövebilirim, çünkü burası komün evi değil' dedikleri söyleniyor. Ama diğer taraftan ortak mutfaklı koridor sisteminin 'genel, eşit ve gizli' kavga ve çekişmenin ocağı olduğu söyleniyor. Ama sürekli devrimin akibeti iyi olmadı, sürekli 'kavga ve çekişme'nin hakkından gelemeyiz. *(Gülüşmeler)* İnsanların bir koridorda toplanmaları, onlar arasında yakınlaşmaya yol açmadı. Tam tersine! Koridor sistemi, bugün artık insanlarda yalnız kalma arzusunu uyandırıyor. İşçi evlerinin tipik sorunu hiç de kolay bir sorun değil. Bunun üzerine Engels 50 sene önce yazmıştı.
>
> Buharin yoldaşın devrimin başlangıcında öne sürdüğü içsavaşta her büyük evin bizim için stratejik bir birim olabileceğine dair görüşü hatırlarsınız. Bu o zaman çok önemliydi. Ama şimdi sorun genel olarak geleceğin kültürü ve şehirlerin gelecekteki gö-

revleri bakış açısıyla ele alınmak zorundadır. Komünizmde mutlaka şehirleri taştan koğuşlarla dolduracağımızdan yola çıkmak yanlış olur. Hepimizin sıkışık biçimde şehirlerde yaşamak zorunda oluşumuzun kanıtı nerdedir? Komünizmde evleri şehir sınırları dışına taşıyacağız. Bu yarın veya beş sene sonra olmayacak tabii ki. Ama biz de bütün evleri bir iki sene içinde inşa etmeyeceğiz.

Tabii ki, küçük evlerin önemli dezavantajı da vardır. Mülkiyet hırsı, küçük-burjuva "rahatlığı" vs. Bunların hepsi doğrudur. Fakat yararla zararı tartmak zorundayız.

Ne tür evler yapılması gerektiği üzerine daha çok tartışacağız. Şimdi önemli olan, inşaat malzemesi hazırlamaya başlamamızdır ve baharda bu işe el atılacak. Bu sorun proleter hareketin bir dizi tayin edici merkezinde —Moskova, Leningrad, Bakü, Donetz Havzası, İvanovo-Voznesensk vs.— daha şimdiden pratik bir sorun olarak ortaya atılmaktadır. Bu, kadınların muazzam ölçekte yardımcı olabileceği bir çalışma alanıdır."[36]

Bu sorunun gerçekten de çözümü kolay bir sorun olmadığı, Sovyet Devleti'nin konut inşası ve şehirleşmeye yatırım yapmaya başladığı otuzlu yıllardan sonra daha da bilince çıkıyordu: En kısa sürede, en konforlu ve en fazla konutun inşa edilmesi! Özellikle büyük şehirlerdeki ve sanayi merkezlerindeki muazzam konut sıkıntısına mümkün olan en kısa sürede çözüm aranmak zorundaydı, ama diğer taraftan Sovyet Devleti'nin maddi imkanları oldukça kısıtlıydı. Bu şartlarda "ne tür konut" tartışması bitmeyen bir tartışma olarak kalırken, eski konutların onarımının yanı sıra, büyük ev komplekslerine ağırlık verilmiştir. Şehirlerde kollektif yaşamın, komün evlerinin teşviki bağlamında ise, bunun ancak gönüllülük temelinde olabileceğinin altı çizilmiş, dolayısıyla "koridor sistemi"ni temel alan konutların inşasından vazgeçilmiştir. Koridor sisteminden anlaşılması gereken, aynı katta oturanlar için tek mutfağın mevcut olduğu apartmanlardır. Salt bu tür evlerin inşa edilmesi insanları ister istemez ortak mutfak kullanımına "mahkûm" etmektedir. Koridor sistemi —Zinovyev'in de tespit ettiği gibi— insanları ortak yaşamı örgütlemeye yöneltmemiştir, bilakis çoğunluk kendi odasında "ispirto ocağı" çözümüne başvurmuştur. Ama buradan, Komünist Partisi'nin ve Sovyet Devleti'nin komün evleri he-

definden vazgeçtiği sonucu çıkarılmamalıdır. Hayır, onlar komün evlerinin zorlama ile ve yapay olarak oluşturulamayacağının bilinciyle, gönüllülük temelinde ve çok çeşitli biçimleriyle "ev yaşamının kollektifleştirilmesi" inisiyatifini geliştirmeye çalışmışlardır. Günlük yaşamın kollektifleştirilmesi üzerine 1930'da Moskova'da yapılan bir konferans hakkındaki bir makalede şunlar söylenmektedir:

> "Burada bugünlerde çeşitli kurumların ve örgütlerin delegelerinin önemli bir konferansı, işçi ve köylü kadınların gündelik yaşam ve çalışma koşullarının düzeltilmesi için hangi önlemlerin alınabileceğini ve alınması gerektiğini araştırmayı hedefleyen bir konferans toplandı...
>
> Yakıcı bir sorun, yeni yaşam koşullarıyla uyum içinde konut inşası ve konutların donatımıdır. Loşeçkina yoldaş konuşmasında, gelecek iki yıl içindeki yeni konutların yüzde 30'unun artık komün evleri olacağını vurguladı. Bu evler, bilinenlerden daha pahalı olmayacak. Bunlarda bir aile mutfağı olmayacak, bunun yerine bir ortak mutfak, ortak çamaşırhane ve bir kızıl köşe olacaktır...
>
> Görevlerini önceleri yalnızca geri Doğu ve Kuzey ile sınırlamış olan İşçi ve Köylü Kadınların Yaşam ve Çalışma Koşullarını Düzeltme Komisyonu, şimdi bunları tüm Sovyetler Birliği'ni ve sanayiin ve tarımın sosyalist temelde yeniden inşa edilmesi sonucu ortaya çıkan sayısız sorunu da içine alacak şekilde genişletecektir. Komisyon, etki alanını genişletecek ve geniş kamuoyu kitlelerinden yeni sosyalist toplumdaki işçilerin ve köylülerin ve özellikle de kadınların ve çocukların yaşamlarının dönüştürülmesi çalışmasına katılan güçleri, kendisini desteklemeye çekecektir."[37] (Ev yaşamının kollektifleştirilmesi sorununa, Ek III, s. 74'de yayınladığımız makalede daha somut olarak değinilmektedir.)

Kollektif yaşam biçimleri deneyine gayet ilginç ve olumlu bir örneği Fannina Halle kırsal alandan, 1931 yazında ziyaret ettiği Sesolsk şehri yakınındaki "Artyuşina Kadın Komünü"nden veriyor. Bu komün, adını Komünist Partisi Kadın Kolu (Jenotyel) başkanı Artyuşina'dan almış. Komünün özelliği, ortaklaşa yaşamın üretimi de kapsaması. Artyuşina Kadın Komünü yeni tipte bir üretim ve tüketim kooperatifi.

Bu komünü kadınlar kurduğu ve başlangıçta sadece kadınlardan oluştuğu için —ki, sonraki dönemlerde de erkekler azınlıkta— bütün ülkede "kadın komünü" olarak tanınıyor.

> "Sovyet Rusya için tarımın kollektifleştirilmesi sorununun yakıcı bir sorun olmaya başladığı 1929 yılı başında, gündelikçi kadın Sorokina'nın önayak olması ile Salsker beldesi çevre köylerinden yüz kadar yalnız yaşayan kadın, —çoğu gündelikçi, çok fakir köylü kadın, kızıl partizanların anneleri veya dulları— çocuklarıyla birlikte, kendilerine bir parça toprak veren ilgili köy sovyetinin desteğiyle bir kolhoz kurmaya karar veriyorlar. Böylece 1 Mayıs 1929'da Artyuşina Komünü resmen kuruluyor. Kadınların en önemli başlangıç sermayeleri güçlü elleriydi, ayrıca beş bin rubleyi biraraya getirebilmişlerdi... Komün başkanı seçilen Sorokina, iki çalışkan gündelikçiyi kendine yardımcı tayin ediyor ve bir traktör, iki deve, üç döver makinesi ve beş çift öküzle komünarların, başta çok çetin olan komün yaşamları başlıyordu."[38]

Güneşin altında yanan çıplak bozkırda, 350 hektar tarla ve 12 hektar sebze tarlasının işlenmesinin dışında, binlerce tuğla pişirip, sonbahara kadar kendilerine barınak inşa etmek zorundaydılar. Köy sovyeti kadınlara kredi vermişti ve onlar gece gündüz demeden çalışıyorlardı. Bazı kadınlar, başlangıçtaki zorluklara ve ağır işe dayanamayıp kolhozu terketmiş, bunların yerine yenileri gelmişti. Komün, başından itibaren sadece kadınlar komünü olarak düşünülmüştü. Ama zamanla bazı kadınların evlenmesi ve aile olarak komüne girmek isteyenlerin olması nedeniyle bu "ilke"den vazgeçiliyordu. 1930 baharında komünün 168 üyesinin içinde 18 de erkek vardı.

Bu kolhoz, kurulduğu ilk günden itibaren bütün çevre köylerin dikkatini üstüne topluyor ve büyük bir düşmanlıkla karşılaşıyordu. Komünün adı hemen "kanlar" ve "dullar" kolhozuna çıkmıştı. Komünar kadınlar, kolhozu yaşatmak için verdikleri çetin mücadelenin yanı sıra bir de çevre halkının iftiralarına, suçlamalarına, düşmanlıklarına karşı direnmek zorundaydılar. Bunların en yaygın olanları: "Komün'de, çocuklar çalınıp, anti-hıristiyan dine geçiriliyor! Onlara şeytan damgası basılıyor!" Köylüler kadın kolhozunun yedi verst ötesinden geçiyor, ona yaklaşmıyorlardı; ama çevreye en inanılmaz dedikoduları yayıyorlardı:

"Hem de ne aşağılık şeyler anlatıyorlar hakkımızda' diyor ve şu eğlenceli hikayeyi anlatıyor, tovariş [yoldaş —ÇN] Morgila: 'At satın almak için buradan aşağı-yukarı 30 verst uzaklıkta olan Yegorlük köyüne gitmiştim. Pazar yerinde dolaşırken, bir araba etrafında bir sürü 'baba' [karı —ÇN] ve 'mujik'in [herif —ÇN] toplandığını gördüm. Ortalarında ak saçlı, saygıdeğer bir ihtiyar, bizim Kolhozumuz hakkında birşeyler anlatıyordu. Şunu dinleyeyim, dedim kendi kendime. Aralarından kendime yer açıp, ihtiyarın yanına iyice yaklaştım; ama duyduklarıma inanamıyordum! 'Bu bir kolhoz değil, —Allah affetsin— tam bir batakhane!' diye dökülüyordu dişsiz ağzından ihtiyarın. 'Hepsi yetmiş metrelik bir yorganın altında yatıyorlar, kadınlar ortak mal. Erkek akşam yatağın bir ucuna yatmışsa, ertesi sabah ta öbür ucundan kalkıyor. Böylesine edepsizlik, günahkârlık!' Konuş, konuş! Daha neler anlatacak bakalım, diyorum kendi kendime. Köylülerin ağızları açık kendini dinlediğini, karıların haç çıkarıp dua ettiğini gören ihtiyar, ateş üstüne körükle varıyor: 'En yaşlılarının adı Morgila, on iki karısı var!...' Daha fazla dayanamadım artık ve ihtiyara sordum: 'Bu Morgila'yı sen hiç gördün mü, ihtiyar?' 'Görmez olur muyum oğlum? En az beş kere gördüm. Ayı gibi herif, elek gibi suratı var, gözleri de fır fır dönüyor!' 'Peki karşılaşsan tanır mısın bu Morgila'yı?' 'Tanımaz olur muyum! Allah adına, bir verst uzaklıktan tanırım!' 'Doğru mu söylüyorsun?' 'Yemin ederim. Kutsal ikon aşkına! Doğru değilse eğer burada çakılı kalayım!' Kasketini indirip haç çıkarıyor, ihtiyar. 'Amma yalancısın be ihtiyar! Morgila benim!' Cebimden nüfus kağıdımı çıkarıp köylülere gösteriyorum. 'Utan, utan dede. Niye böyle yalan söylüyorsun!' diye bağırıyor her biri bir taraftan. İhtiyar ortada kalakaldı, etrafına bakınıp duruyor ve söyleyecek laf bulamıyor. Sonunda 'Kendi gözlerimle görmedim ama, bizim köyümüzden ciddi, zengin, saygın bir adam anlattı' diye gevelemeye başlıyor. Ama köylüler artık gülüyorlardı. Sonunda ihtiyar kaçıp gitti.'"[39]

Komünarlar, köylülerin bu tür dedikodu ve iftiralarından epey çekiyorlar. Tavuk üretimine başladıklarında ise iyice alay konusu oluyorlar. "Tavuk kuş değildir, kadın insan değildir" şeklindeki Rus atasözü köylülerin ağzına sakız oluyor. Kadınların artık canına tak

ediyor, onlar da kocaman bir bezin üzerine: *"Tavuk kuştur, kadın insandır!"* diye yazıp kolhozun giriş kapısına asıyorlar. *(Bkz. Belge 14, sf. 141)*

Bütün bunlara inat, komünarlar var güçleriyle çalışıyor ve köy sovyetinin de desteğiyle her yönüyle komünü geliştirip güçlendiriyorlar. Sadece üretim değil, sosyal yaşam da gelişiyor. Önce okuma-yazma kursları, daha sonra ise kadınlar tarafından yönetilen üç yıllık kolhoz okulu açılıyor. Bu okulda, kolhozun çeşitli tarımsal alanları için yöneticiler, örgütçüler, ziraatçılar yetiştiriliyor. Çeşitli kitap, dergi ve gazeteleriyle bir kızıl okuma köşesi açıyor ve bir dizi kültürel etkinliklerde bulunuyorlar. Kolhozda parti hücreleri de kuruluyor. 1931 yılında komün üyelerinin sayısı —çocuklar da dahil— 678'e çıkıyor. Bunların 424'ü kadın ve kız çocuğu, 254'ü erkek ve oğlan çocuğu. Çalışan nüfusun 225'i kadın, 110'u erkek. Geri kalan kesim yaşlılar ve çocuklar. Komünde en başından itibaren ortak mutfak ve çamaşırhane ve çocuk bakımı ve eğitimi örgütleniyor.

Tarımda kollektifleştirme hareketiyle bütün Sovyetler Birliği'nde kolhoz ve sovhozlar kurulmuş olmasına ve buralarda çeşitli düzeylerde kollektif yaşam biçimleri ortaya çıkmış olmasına karşın, kırsal alanda da gelişme "komünün zaferi" yönünde olmamıştır. Bilakis, komün yaşamı bağlamında kırsal alanda da şehirlerdekine benzer bir tecrübe yaşanmış ve Parti bu alandaki siyasetini gözden geçirmek ve önemli bir değişikliğe gitmek zorunda kalmıştır. Bunun nedenlerini 17. Parti Kongresi'ndeki (1934) konuşmasında Stalin ortaya koymaktadır. Sorunun anlaşılması açısından bu konuşmadan uzunca bir parça aktarmayı gerekli görüyoruz:

> "Devamla tarım ***artelini*** ve tarım ***komününü*** alalım...
>
> Salt üretim araçlarının toplumsallaştırıldığı artelden farklı olarak komünlerde, şu son zamanlara kadar, sadece üretim araçları değil, her komün üyesinin ev ekonomisi de toplumsallaştırılmıştı, yani artel üyelerinden farklı olarak, komün üyelerinin kendilerinin kişi olarak ne kümes hayvanları, ne küçükbaş hayvanları, ne inekleri, ne tahılları, ne de ev çevresinde toprakları vardı. Bu demektir ki, komünlerde, üyelerin kişisel çıkarları, gündelik çıkarları dikkate alınmış ve kollektif çıkarlarla bağdaşır olmaktan çok, bir küçük-burjuva eşitçiliği uğruna, kişisel çı-

karlar kollektif çıkarlar tarafından geri plâna itilmişti. Komünün en zayıf noktasının bu olduğu açıktır. Ve esasında, komünlere çok seyrek rastlanmasını ve ancak birler ve onlarla sayılmalarını açıklayan da budur. Yine bu nedenden ötürü, komünler varlıklarını korumak ve dağılmamak için, ev ekonomisinin toplumsallaştırılmasından vazgeçmek zorunda kaldılar; şimdi komünler, işgününe göre hesap yapmaya, üyelerine kişisel kullanım için tahıl dağıtmaya başlıyorlar; kümes hayvanlarının, küçükbaş hayvanların, bir ineğin vb. kişisel mülkiyetine izin veriyorlar; ama bundan şu sonuç çıkar ki, komünler fiiliyatta artel haline gelmişlerdir. Bunda hiçbir kötülük yoktur, çünkü yığınsal kolhoz hareketinin sağlıklı gelişmesinin çıkarları bunu gerektirmektedir.

Bu elbette, komünün artık genelde gerekli olmadığı, onun kolhoz hareketinin en üst biçimi olmadığı demek değildir. Hayır, komün gereklidir, ve komün elbette kolhoz hareketinin en üst biçimidir, ama geri teknik ve ürün eksikliği temelinde ortaya çıkan ve kendisi artel haline gelen bugünkü komün değil, bilakis daha gelişmiş bir teknik ve ürün bolluğu temelinde ortaya çıkacak olan geleceğin komünü. Bugünkü tarım komünü, tekniğin az gelişmiş ve ürünlerin eksik olduğu bir zamanda doğdu. Aslında, komünün eşitlikçilik yolunu tutması ve üyelerinin gündelik kişisel çıkarlarını bir yana bırakması da bununla açıklanır. Komünü bugün kişisel çıkarlarla kolhozun kollektif çıkarlarını mantıklı bir tarzda birbirine bağlayan artel biçimine geçmeye bu zorlamaktadır. Geleceğin komünü, artelin tarlaları ve çiftlikleri tahılla, sürü hayvanlarıyla, kümes hayvanlarıyla, zerzevatla ve her türlü ürünle dolup taştığı zaman; artel, makineli çamaşırhaneler, modern mutfak ve yemekhaneler, ekmek fabrikaları vb. kurulduğu zaman; kolhoz üyesi, eti ve sütü kolhozun çiftliğinden almanın, inek ve davar beslemekten daha elverişli olduğunu gördüğü zaman; kadın kolhozcular, yemeklerini kolhoz yemekhanesinden almanın, ekmeğini ekmek fabrikasından almanın ve çamaşırını genel çamaşırlıkta yıkatmanın, bütün bu işlerle kendinin uğraşmasından daha elverişli olduğunu gördüğü zaman doğacaktır. Bu ne zaman olacak? Elbette ki hemen değil. Ama olacak. Artelin, geleceğin komününe dönüş-

mesi sürecini zorlama ile yapay olarak çabuklaştırmak caniyane birşey olurdu. Böyle birşey ortalığı bulandırır ve düşmanımıza yardım eder. Artelin geleceğin komününe dönüşmesi süreci kademe kademe, *tüm* kolhoz üyeleri bu dönüşümün zorunluluğuna inandıkları ölçüde olmalıdır...

Oysa bazı Parti üyelerinin kafasında bu nokta ile ilgili esaslı bir karışıklık var. Bunlar, Partinin arteli kolhoz hareketinin temel biçimi ilan etmekle sosyalizmden uzaklaştığını, komünden, yani kolhoz hareketinin en üst biçimden, daha aşağı bir biçime doğru bir gerilemeye girdiğini düşünüyorlar. Şu soru ortaya çıkıyor: Neden? Çünkü diyorlar, artelde eşitlik yok, artelde, kolhoz üyelerinin gereksinim farklılıkları, kişisel yaşam tarzlarındaki farklılıklar sürüyor; oysa komünde eşitlik var, çünkü komün üyelerinin gereksinimleri ve kişisel yaşam koşulları eşitlenmiştir. Ama birincisi, bizde artık gereksinimlerin ve kişisel yaşam koşullarının eşitlendiği, eşitlikçiliğin hüküm sürdüğü komünler yoktur. Pratik gösterdi ki, komünler eşitlikçilikten vazgeçmedikleri ve fiilen artel haline gelmedikleri taktirde, mutlaka yok olacaklardı. Dolayısıyla artık gerçeklikte olmayan birşeye dayanılmamalıdır. Sonra, her Leninist —eğer o gerçek bir Leninistse— bilir ki, gereksinimler ve kişisel yaşam tarzı alanında eşitlikçilik, Marksist tarzda düzenlenmiş bir sosyalist toplumda değil, herhangi bir ilkel asketler tarikatına yaraşır gerici bir küçük-burjuva ahmaklığıdır, çünkü tüm insanlardan, hepsinin aynı gereksinimleri duymaları ve aynı zevkleri taşımaları, tüm insanların kişisel yaşam tarzlarında bir ve aynı örneğe uymaları talep edilemez...

Bu kişiler besbelli ki, sosyalizmin, toplum üyelerinin gereksinimlerinin ve kişisel yaşam tarzlarının eşitlikçiliğini, eşitlenmesini, tek düzeye getirilmesini talep ettiğini düşünüyorlar. Söylemeye hiç gerek yok ki, böyle bir varsayımın Marksizmle, Leninizmle hiçbir ortak yanı yoktur. Marksizm, eşitlikten, kişisel gereksinimler ve yaşam tarzı alanında eşitlikçilik değil, sınıfların kaldırılmasını anlar; yani: a) Bir kez kapitalistler devrildikten ve mülksüzleştirildikten sonra, tüm emekçiler için sömürüden kurtuluşta eşitlik; b) Üretim araçları bir kez tüm top-

lumun mülkiyeti haline geldikten sonra, herkes için, üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin kaldırılmasında eşitlik ve tüm emekçiler için topluma katkısına göre ödenme hakkında eşitlik (*sosyalist* toplum); herkes için yeteneklerine göre çalışma yükümlülüğünde eşitlik ve tüm emekçiler için gereksinimlerine göre alma hakkında eşitlik (*komünist* toplum). Ve Marksizm burada, insanların zevklerinin ve gereksinimlerinin nitelik ya da nicelik bakımından, ne sosyalizm döneminde, ne de komünizm döneminde eşit olmadığı ve olamayacağından hareket eder.

Marksist eşitlik anlayışı budur.

Marksizm, başka bir eşitlik tanımamıştır ve tanımaz.

Bundan, sosyalizmin, toplum üyelerinin gereksinimlerinin eşitlikçiliğini, eşitleştirilmesini, aynılaştırılmasını, onların beğenilerinin ve kişisel yaşam tarzlarının aynılaştırılmasını talep ettiği, Marksistlerin plânına göre herkesin aynı giysiyi giymesi ve her birinin, aynı yemekleri aynı miktarda yemesi gerektiği sonucunu çıkarmak — birtakım yavan şeyler, bayağılıklar söylemek ve Marksizme kara çalmak demektir."[40]

Konuşması içerisinde sosyalizmin, komünizmin insanların maddi koşullarının son derece gelişmesi, kültürel seviyenin yükselmesi, insanların tüm gereksinimlerinin "baştan sona ve tamamen doyurulması" demek olduğunu vurgulayan Stalin, geleceğin komününün de ancak bu şartlar üzerinde yükseleceğini tespit etmektedir. Bu bağlamda o, şehirlerdeki komün deneyiminde yapılan, insanların gereksinimlerinin kısıtlanması, alt düzeyde "eşitlik" anlayışından kaynaklanan yanlışları da sert bir dille eleştirmektedir. Nitekim hem kentlerdeki hem de kırsal kesimdeki tecrübe, bu temel üzerinde biçimlenen "komün"lerin uzun ömürlü olmayacağını göstermiştir.

Sonal hedefe varmak için Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin tuttuğu yol, emekçilerin maddi ve kültürel yaşam seviyelerini yükseltme yolu olmuştur. Bu noktada da sosyalist Sovyetler Birliği ile modern-revizyonizmin Sovyetler Birliği kalın bir çizgiyle birbirinden ayrılmaktadır. Birincisinde, sosyalist sanayi geliştiği ölçüde ve onunla birlikte emekçilerin maddi ve kültürel yaşamları gelişip güçlenirken,

ikincisi o güne kadar yaratılmış olan tüm değerleri de tüketmiştir. Emperyalist abluka ve saldırı tehditi altında sosyalizmin inşasına yönelen Sovyetler Birliği, kendisini korumak için silahlanmaya önemli ölçüde yatırım yapmak zorundaydı. Buna karşın Sosyalist Sovyetler Birliği'nin bütçesinin dört ana grubunun önem ve büyüklük payına göre sıralaması şöyleydi: 1— halk iktisadının finanse edilmesi: sosyalist sanayi, tarım, ulaştırma, posta-telgraf-telefon, iç ve dış ticaret, tedarik ve ikmal, komünal ve konut iktisadı —kamu çamaşırhaneleri de buna dahildir—, devlet besin maddeleri ve materyal rezervleri; 2— sosyal ve kültürel tedbirler: eğitim ve öğretim, sağlık hizmetleri (ücretsiz tıbbi hizmet), kültür-fizik, devlet sosyal sigortası, sosyal hizmetler ve çok çocuklu annelere devlet yardımı; 3—Savunma ve SSCB'nin silahlı kuvvetlerinin bakımı; 4— Devlet mekanizmasının ve idare organlarının bakımı. SSCB'nin 1949 yılı devlet bütçesinin üçte ikisi (toplam 415,4 milyar rubleden 271,4 milyar ruble) bu ilk grup için, yani halk iktisadı ve kültürel ve sosyal hizmetler için kullanılmıştır. Karşılaştırma açısından: Amerika Birleşik Devletleri 1949/50 yılı bütçesinin %75'ini silahlanmaya ve dolaylı ve dolaysız askeri harcamalara ayırmıştır. Halkın "refahı" için ise toplam 2,4 milyar dolar ayrılmıştır; yani tüm harcamaların %5,6'sı. Eğitim ve öğretim için ise sadece 414 milyon dolar, yani %1'den az.[41]

Kruşçev modern revizyonizminin hakimiyetinden sonra bütçedeki bu denge altüst olmuş, emperyalist hegemonya dalaşı üzerine kurulu siyaset, kaçınılmaz olarak halkın maddi ve kültürel yaşamından kısıtlama pahasına bütçenin silahlanmaya ayrılan bölümünün giderek büyümesini beraberinde getirmiştir. 1949 yılında bütçe açığının olmaması bir yana 30,7 milyar dolar bütçe fazlası olan Sosyalist Sovyetler Birliği'nin kazanımlarını adım adım tüketen modern-revizyonizmin siyasetinin ülkeyi hangi duruma getirdiği ibret vericidir.

SONUÇ

Kadının kurtuluşunun temellerinin yaratılmasının bu bölümde incelediğimiz alanı olan ev işlerinin ve çocuk bakımı/eğitiminin toplumsallaştırılması, yeni yaşam biçimlerinin ortaya çıkarılması hedefi, insanların eski yaşam alışkanlıklarının dönüşüme uğraması açısından çok geniş kapsamlı ve büyük bir girişimdi. Komünistler bu alanda büyük dönüşümlerin ancak uzun süreli mücadele içinde gerçekleşeceğinin bilincindeydiler.

Devrimden sonra, Savaş Komünizmi yıllarında Sovyet Hükümeti'nin sağladığı imkanlar ve kitlelerin coşkulu inisiyatifiyle bu alanda ilk başarılar sağlanmıştı. Ama İçsavaş sona erdiğinde, ülke ekonomisinin yeniden inşa edilmesi büyük görevine geçildiğinde, bu görevin gerçek anlamda ele alınabilmesi için önce gerekli maddi temelin toplum tarafından yaratılmasının şart olduğu daha da açık bir şekilde ortaya çıkmıştı. Ağır sanayinin hemen hemen olmadığı ve önemli ölçüde yabancı ülkelerden ithale bağımlı olan bir ülkede, bu görevin kısa vadede çözümü mümkün değildi. Üstelik bu ülkenin ekonomisi savaş nedeniyle tamamen çöküntüye uğramıştı ve her yönüyle uluslararası gericiliğin ablukası altındaydı.

Bu nedenle önce geniş kapsamlı kreş ve çocuk yuvaları, yemek, çamaşır vb. için kuruluşlar ağının büyük projesinin ele alınmasının önkoşulları yıl be yıl yaratılmaya çalışılıyordu. Ve bu alanda herşeyin düşünülenden çok daha yavaş ilerlediği de pratikte görülüyordu. Komünist Partisi ve toplumsal örgütler bunu özeleştirel bir biçimde tespit ediyor, ama aynı zamanda objektif şartların başka bir gelişme yoluna imkan tanımadığını da vurguluyorlardı. Öncüllerin bu olduğu bilinçte tutulduğunda, bu alanda yaratılanlar, sağlanan başarılar muazzamdır: Çocuk eğitiminin toplumsallaştırılması yaklaşık olarak 2/3 ölçüsünde sağlanmıştı. Ev işlerinin toplumsallaştırılması alanındaki başarılar aynı ölçüde olmamasına rağmen, bunun önemli bir parçası olan kamusal beslenme 1950' lerde %30 oranında sağlanmıştı. Bu her iki süreç (çocuk eğitimi ve ev işlerinin toplumsallaştırılması), yine objektif şartlar nedeniyle şehirde kırdakinden çok daha hızlı bir şekilde ilerliyordu.

Parti Kongrelerinde, aldığı kararlarda vs. elde edilen başarının iyi olduğunu ve fakat henüz hedefe yaklaşmaktan uzak olunduğunu tespit eden bizzat Komünist Partisi'nin kendisiydi. Bu nedenle her yeni Beş Yıllık Plân'da bu görevin çözümü tekrar ele alınıyor ve yeni somut hedefler belirleniyordu. Ve Sovyet Devleti'nin maddi imkanlanları arttığı ölçüde bu alana kaydırılan yatırımların kapsamı daha da büyüyordu.

İkinci Dünya Savaşı, sosyalizmin inşasının tamamlanması yolunda ilerleyen Sovyet iktidarının büyük girişimini önemli ölçüde kesintiye uğratırken, bu elbette çocuk eğitimi ve ev işlerinin toplumsallaştırılması alanına da yansıyordu. Bu savaşta halihazırda yaratılmış olan bir dizi kurum yerle bir olmuştu ve ülke iktisadı askeri savunmaya yönelmek zorundaydı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir taraftan ülke ekonomisi restore edilirken, diğer taraftan da her iki alandaki proje güçlü bir şekilde devam ettirilip hızlandırıldı.

Bu alanların henüz tamamen toplumsallaştırılmamış olması olgusu karşısında Komünist Partisi'nin hangi politikayı izlediği sorusuna gelince: Bu noktada feministlerin ve bazı burjuva yorumcuların saldırıları, Komünist Partisi'nin Sovyet kadınlarının ikili-üçlü yük altında ezilmesi durumu karşısında sessiz kaldığı, veya Komünist Partisi'nin izlediği siyasetin tam da buna yol açtığı yönündedir: "Sovyetler Birliği, koşulların baskısı altında, bu alanların toplumsallaştırılmasına kadarki geçiş döneminde, erkeklerin bu toplumsal olarak gerekli faaliyete ne ölçüde çekilmesi gerektiği sorununu önüne bile koymadı."[42] Burada sebep-sonuç ilişkisi altüst edilmektedir. Çocuk eğitimi ve ev işlerinin toplumsallaştırılmasının tam gerçekleşmediği durumda kadınların üzerindeki yükün hafifletilmesi için elinden gelen bütün çabayı gösteren Komünist Partisi ve Sovyet Devleti, nihai hedefe ulaşmanın tek gerçek yolunun bu alanda uyguladıkları siyasetin sürdürülmesi olduğunu görmüştür. Dolayısıyla kadınların ikili-üçlü yük altında ezilmesi karşısında sessiz kalınması veya buna göz yumulması kesinlikle sözkonusu değildir. Bilakis Komünist Partisi bir yandan ilgili toplumsal kuruluşları yaratırken, diğer yandan da bu kuruluşlar yetmediği sürece kadın ile erkeğin bu alandaki sorumlulukları ve yükümlülükleri paylaşması gerektiğini vurgulamış, kitleler içerisindeki eski kapitalist işbölümüne dair anlayışların kalıntılarına karşı tutarlı bir mücadele yürütmüştür. Okuduğumuz tüm belgeler, makaleler, raporlardan vs. bizim çıkardığımız sonuç, Sovyetler Birliği'nde erkek ile kadın arasında-

ki işbölümünün herhangi bir kapitalist ülkeden çok daha eşit bir biçimde olduğudur. Sovyet Hükümeti ta baştan itibaren gerek yasa yoluyla (bkz. "Sovyet Aile Hukukunun Temel İlkeleri", Üçüncü Bölüm, Ek III), gerekse eğitim, ev işinin toplumsallaştırılması, aile vs. üzerine basında yayınlanan makalelerle bütün aile meselelerinde kadın ile erkeğin eşitliğini saptamış ve propaganda etmiştir.

Fakat bütün bunların yanında belirli makalelerde eğitimin ya da ev işinin öncelikle kadınlar tarafından yapıldığı ve bu nedenle onlara bu işlerde kolaylıklar sağlanması gerektiği, erkeklerin kadınlara yardım etmesi gerektiği gibi eğilimler de vardır. Böylelikle kadının tanım olarak böyle işler yapmak için tayin olunduğu şeklinde bir resim telkin edilmektedir. Biz bu eğilimleri ve telkini yanlış buluyoruz, fakat bir bütün olarak yapılan propagandayla ve bir bütün olarak erişilen durumla kıyaslandığında, bunların ikincil önemde şeyler olduğunu düşünüyoruz. Ve tam da bu noktada feministler o zamanki Sovyetler Birliği'ne 1992'nin gözüyle yaklaşmakta ve bazı tali hataları, yanlış eğilimleri vs. ölçüsüz oranda abartarak, onları bu noktadaki tüm sorunlar kompleksiyle herhangi bir orantı içine sokup ağırlığını belirlemeden, bir bütün olarak SBKP(B)'nin politikasını kadın düşmanı politika olarak damgalamaktadırlar.

Sovyetler Birliği deneyinde ortaya çıkan yanlış eğilimler bağlamında en önemli faktör, görüşümüzce, tam da bizzat insanların, tüm diğer toplumsal koşullardan sonsuz derecede daha yavaş değişmesinde yatmaktadır. Daha önce işaret ettiğimiz gibi, "alışkanlığın gücünün en büyük güç" *(Lenin)* olduğu ve kadınlara yaklaşımda feodal-burjuva anlayışların kalıntılarının halen varlığını sürdürdüğü ve buna karşı mücadele edilmesi gerektiği Sovyet basınının sürekli gündeminde kalmıştır.

EKLER

EK: I

MOSKOVA'DA ÇOCUK SEFALETİ Mİ?

Frida Rubiner (Moskova)

Devrim ve içsavaş yıllarında, berbat kuşatma ve açlık yıllarında Sovyet Rusya'yı ziyaret eden tüm yabancılar, Sovyet Hükümeti'nin çocuk esirgemesi üzerine övgülerle dolup taşıyorlardı. Bir İngiliz burjuva gazetecisi o zamanlar Sovyet Rusya'nın çocukların cenneti olduğunu yazıyordu. Gerçekten de, Sovyet Hükümeti çocuk esirgeme ve eğitimi bağıntısında yaptığıyla yetinmiyordu. Çocuk yurtları, kreşler, küçük çocuk koruma kurumları, çocuk yuvaları vb. yerden mantar gibi bitiyordu. Her fabrika, her büyük işletme ulusallaştırmadan sonra işçi çocukları için bir yurt açmayı görev sayıyordu. Başarılar mükemmeldi. Bugün işler farklı. Sovyet Hükümeti kaynak azlığından çocuk esirgeme sorununda birçok plândan vazgeçmek zorundadır, evet, var olan geniş kurumlar ağı yer yer ortadan kaldırılmak zorundadır. Ve önceki yıllarda Rusya'daki mükemmel çocuk esirgeme bağlamında kesinlikle susan Menşevik ve Sovyet düşmanı basın, şimdi çenesini iyice açmakta ve Rusya'da "çocuk sefaleti" üzerine korkunç masallar anlatmaktadır.

Durum nedir? Şimdi Moskova'ya gelen yabancı, Moskova'nın hareketli caddelerinde, istasyonlarda vb. ticaret yapan, dilenen, serserice dolaşan kimsesiz çocuk ve gençlerin miktarına gerçekten de şaşmaktadır. Görünüm, neredeyse tüm iyi dileklere inat, sefaletin bu mutsuzlar yığmağını tüm deliklerden dışarı kustuğu merkezindedir.

Bütün bu paçavralar içindeki kimsesiz çocuklar nereden çıktı birdenbire? diye soruyor insan kendine. Yanıt kolayca bulunuyor. Sovyetler Birliği şimdi salt ekonomik sarsıntı ve yoksullaşma yüzünden acı çekmiyor, aynı zamanda herşeyden önce bir yıl boyunca ülkenin

gırtlağına yapışan açlık felaketinin sonuçlarını çekiyor. Bilindiği gibi açlık felaketi en kötü biçimde, gelişen nesli, çocukları yakaladı. Köyler bütün halinde açlıktan ölürken, çocuklar ve gençler tüm ülkeye yayıldılar. Binlerce çocuk Sovyet Hükümeti tarafından açlık bölgelerinden uzaklaştırıldı. O zamanlar açlık bölgesinin açlık çekmeyen bir eyalete "bağlanması" denilen sistem geçerliydi. Böylece Çuvaşlar Cumhuriyeti Moskova Eyaleti'ne bağlanmıştı. Açlık yörelerinden göç dalgasını düzene sokmak zordu. Düğüm ve merkez noktası olarak Moskova, tüm Rusya'daki anasız-babasız ve kimsesiz kalmış çocuklar için çekim noktası durumuna geldi. Şimdi Tverskaya ya da Tiyatro Alanı'nda sigara ve ekmek satan çocuklarla ve gençlerle konuşsanız, 10'undan en az sekiz ya da dokuzunun açlık bölgelerinden geldiklerini görürsünüz.

Şimdi Moskova'da "kimsesiz" kaydedilen çocukların ve gençlerin sayısı korkutucu bir rakamdır, 20 000'dir. Bu 20 000'in yalnızca %4'ü Moskovalıdır. Bunlar genellikle ana babanın sokağa yolladığı —ya da daha az görülen— şu ya da bu fabrika kapanınca geçimini sokakta arayan gençlerdir. Çocukların %96'sı dışarıdan, herşeyden önce açlık bölgelerinden gelmektedir.

Sovyet Hükümeti tüm gücüyle çocukların sefaletini hafifletmeye çabalamaktadır. Böylece çocukların kimsesizliğine karşı mücadele için başında Kalinina yoldaşın bulunduğu "Olağanüstü Komisyon" kurulmuştur. 900 "Druşinniki" denen, her türlü örgütten yardım grubu, genç öğrenciler, kadın örgütü üyeleri, genç piyonyeler vb. bu "Olağanüstü Komisyon"a yardıma gitmektedir. Sokaktan toplanan çocuklar, toplama yurtlarına verilmekte, buralardan başka yerlere gönderilmektedir: ya düzenli çocuk yurtlarına, ya da anne-baba ve akrabalarına.

("Inprekorr"dan Parça, No. 73/1923, s. 610.)

EK: II

OĞLAN ÇOCUKLARINA "KADIN İŞLERİ" ÖĞRETİLMELİ Mİ?

N. Krupskaya

"St. Petersburg Halk Eğitim Komisyonu'nun 1908 Yılı Raporu"nda bir uzman, elişi dersi hakkında verdiği raporunda şöyle diyor:

> "Elişi ile ilgili olarak büyük bir sevinçle şunu temin edebilirim ki, bütün karma okullarda bu dersi yalnızca kızlar değil, aynı şekilde oğlanlar da gördüler ve oğlanlar bu işlerle öyle severek ilgileniyorlar ki, bazı okullarda hatta, örneğin dikiş ve örgüde kızlardan daha fazla başarı göstermekteler."

Yukarıda adı geçen rapordan aktarılan bu alıntı, "Vyestnik Vespitaniya"nın* Aralık sayısında, "Olaylar" köşesinde yer aldı; burada "Olaylar" köşesinin yazarı, oğlan çocuklarına dikiş öğretmenin gerçekten ne derece yararlı olduğuna dair şüphelerini dile getiriyordu.

Bununla ilgili bir iki şey söylemek istiyorum.

Herşeyden önce soruyu genel bir biçimde koymak istiyorum: Oğlan çocuklarına, dikiş dikmek, yemek pişirmek, çamaşır yıkamak, küçük çocuklara bakmak vb. gibi şimdiye kadar salt kadın işi olarak görülen işler öğretilmeli mi?

Bugünkü toplumda aile yaşamı, herkesin ayrı bir ev idaresi sürdürmesine bağlı olarak, bir dizi küçük sorunla doludur ve bu büyük ihtimalle daha uzun bir süre böyle kalacaktır. Gelecekte üretimin yeniden biçimlendirilmesiyle ve toplumsal yaşamın değişen şartlarıyla birlikte bu alanda bir dönüşüm olacaktır, ama şimdilik öğlen yemeğinin hazırlanması, odaların toplanması, giyeceklerin dikilmesi, yamanması, çocukların bakımı vb. aile yaşamına aittir. Ve bu işin tümü tamamen kadının sırtına yüklenmiştir.

---

* Vyestnik Vespitaniya (Eğitim Ulağı): Anne-babalar ve eğiticiler için popüler bir liberal dergi. 1890'dan 1917'ye kadar Moskova'da yayınlandı.

Varlıklı ailelerde bu iş kadın hizmetçilere yüklenmektedir: aşçıya, temizlikçiye ve çocuk bakıcısına. Varlıklı kadın bu işlerden bunları bir başkasına, bunlardan kendini özgür kılma imkanı olmayan bir başka kadına yükleyerek kurtulmaktadır. Öyle veya böyle, ev işinin bütün yükü sadece ve sadece kadının sırtına binmektedir. İşçi çevrelerinde erkekler ev işlerinde bazen kadınlara yardım etmekte. Orada bunu zor dayatmakta. İşten eve gelirken veya tatil günlerinde veya işsiz olduğunda, erkek işçi alışverişe gider, odayı süpürür veya çocuklara bakar. Bunu elbette her zaman yapmaz ve yine herkes de yapmaz, birçok şeyi ise zaten beceremez (dikiş dikmek, çamaşır yıkamak). Bazen bütün gün işe gitmek zorunda kalan kadın ise, eve gelir gelmez çamaşır yıkamaya, yerleri silmeye başlar ve erkek çoktan uyurken, o gece yarılarına dek dikiş başında oturur. İşçi çevrelerinde erkeğin kadına yardım etmesine rağmen, sözümona "tahsilli" ailelerde —gelirleri ne denli az olursa olsun—erkek ev işleriyle hiç ilgilenmez ve kadını "kari işlerinde" tamamen yalnız başına bırakır. "Tahsilli" bir adamın yerleri silmesi veya çamaşırları yamaması bütün çevrenin alaylarını üzerine çeker.

Burjuva basında (özellikle Batıda) bu konu üzerine çokça konuşuluyor ve ev idaresinin, kadının tüm gücünü en iyi bir şekilde hizmete sunabileceği bir alan olduğu söyleniyor. Yine bunlara göre, insan büyük işleri ancak kendi kişiliğine uygun iş alanında yaratabilir, kadının kişiliği de öyle yapılanmıştır ki, ona uygun olan, herşeyden önce ev idaresinin küçük sorunlarıdır. Kadın ancak bir ev kadını olmaya çalışmalı, aile yaşamı alanının dışına çıkmamalı ve erkekle zihinsel çalışma alanlarında rekabete girişmemelidir. Toz alma ve çorap yamama küçük görülmemelidir, çünkü bu işler herkesin değer vermesi gereken ve kesinlikle küçümsenmeyecek işlerdir.

Bu palavraların ne denli ikiyüzlülük olduğu şuradan bellidir ki, ev işlerinin büyük saygınlığından dem vuran bu erkekler, hiçbir zaman bu işlere aktif olarak katılmaya girişmezler. Neden? Çünkü onlar ruhlarının derinlerinde bu işleri aşağılık ve ancak daha az gelişmiş, daha azla yetinmeye mahkûm bir yaratığın işleri olarak görürler.

Kadın "doğuştan" ev işini yürütmeye mahkûmdur lafları, tıpkı geçmişte köle sahiplerinin köleler "doğuştan" köle olmaya mahkûmdur lafları gibi saçmadır.

Özünde ev işlerinde kadının kişiliğine erkeğe göre daha yatkın olan hiçbir şey yoktur. Büyük fiziki güç isteyen belli işleri kadın yapa-

maz. Peki ama erkek, hangi nedenle ev işlerini ortaklaşa yapamasın? Burada sorun, ev işlerinin kadının doğal çalışma alanı olması değil, bilakis erkeğin ekmek kazanmak için çoğunlukla ev dışında çalışmak zorunda kalmasıdır. Ve bu durum söz konusu olduğu ölçüde, ev işlerinin salt kadın tarafından yürütülmesinin bir ölçüde haklılığı vardır. Ama kadın da para kazanmak zorunda kaldığında, ev işleri onun sırtında bir ek yük olmaktadır ki, erkek ona yardım etmediğinde bu bir haksızlıktır. Erkek, kendine bol boş zaman bırakan bir meslek sahibiyse ve sadece onuruna yediremediğinden kadına ev işlerinde yardım etmiyorsa, bu da haksızlıktır.

Hür okul, insanları yaşamda haksızlığa uğratan tüm böylesi önyargılara karşı mücadele etmektedir. Ev işleriyle uğraşın yalnızca daha az gereksinimleri olan bir varlığa özgü olduğuna dair önyargı, kadın ile erkek arasındaki ilişkileri bozmaktadır, çünkü o bu ilişkinin içine eşitsizlik tohumunu taşımaktadır. ***Birden*** çok kadın yaşamı bu önyargıdan ileri yıkıntıya uğratılmış, ***birden*** fazla aile içine yabancılaşma ve karşılıklı anlaşmazlık taşınmıştır. Hür okulun temsilcileri koedükasyonun [kız ve erkek çocukların birarada eğitimi —ÇN] ateşli savunucularıdırlar. Çünkü onlar, ortaklaşa çalışmanın ve eşit gelişme şartlarının iki cinsten gençliğin birbirlerini anlamalarına ve manevi yakınlaşmalarına hizmet edeceği ve böylelikle kadın ile erkek arasındaki normal ilişkilerin garantisi olacağı görüşündedirler. Böyle bir pozisyonu savunduklarından, elişi derslerinde de iki cinsten çocuklar arasında ayrım yapmazlar. Kız ve erkek çocukları, ev idaresinde gerekli olan tüm işleri yapmayı aynı şekilde öğrenmeli ve bu işleri kendilerine layık olmayan işler olarak görmemelidirler.

Çocukları izlemiş olan biri bilir ki, aynı kızlar gibi oğlanlar da küçük yaşlarda anneye yemek pişirmede ve bulaşık yıkamada ve ev içindeki tüm işlerde yardım etmeye seve seve hazırdırlar. Bu işlerin hepsi onlar için o kadar ilgi çekicidir ki! Genelde ama, aile içinde çok küçük yaştan itibaren kız ile oğlan arasında ayrım yapılır. Kızlara bardakları yıkama ya da masayı hazırlama görevi verilir, oğlanlara ise: "Ne mutfakta dolaşıp duruyorsun, bu erkek işi mi?" denir. Kızlara bebek ve oyuncak mutfak eşyaları hediye edilir, oğlanlara ise lokomotif ve asker. Oğlan okula başladığında o çoktan "kızlar"ı ve kızların uğraşlarını küçümseme yolunda eğitilmiştir. Gerçi bu küçümseme henüz yüzeyseldir ve okulda başka bir hat izlendiğinde "kadın işleri"ne karşı

bu küçümseme kısa zamanda ortadan kalkabilir. Bunun için oğlanlara da tıpkı kızlara olduğu gibi dikiş dikme, örgü örme ve çamaşır yamama işleri, yani yaşamda mutlaka gerekli olan ve bunların bilinmemesi insanı aciz ve başkalarına bağımlı kılacak olan tüm işler öğretilmelidir. Bu dersler doğru bir şekilde uygulandığında, oğlanlar da severek katılacaktır; temeli olan bu varsayımı Petersburg okullarının örneği doğrulamaktadır (bu deneyimin karma okullarda yapılmış olması da anlamlıdır). Bir işe yarama ve verilen görevi iyi bir şekilde yerine getirme arzusu ve çalışma şevki, oğlan çocuklarına kısa zamanda "kadın işi"ni küçümsemeyi unutturacaktır.

Oğlan çocuklarına "kadın işleri"nin öğretilmesinden çok büyük sonuçlar beklemek elbette gülünç olur, ama buna rağmen o, okulun tüm maneviyatını belirleyen bir dizi küçük şeylerden biridir ve bu nedenle ona önem verilmelidir.

(N. Krupskaya, 1910, Sosyalist Pedagoji, Almanca, cilt 2, s. 143.)

EK: III

EV YAŞAMININ KOLLEKTİFLEŞTİRİLMESİ

Bugünlerde Komünist Akademi Konut Bölümü'nde J. Larin, "Sosyalist İnşa ve Ev Yaşamının Kollektifleştirilmesi" konusunda bir konferans verdi. Kesintisiz çalışma haftasının manevi babası J. Larin, bugün varolan durumda salt teorik olmayıp neredeyse SSCB'deki her bir insan için yakıcı bir gündelik sorun durumuna gelmiş bulunan bir konuyu ele alıyordu: Ev yaşamını daha sade, düzgün duruma getirmek için varolan araçlar nelerdir? Ev kadınlarının yükü nasıl hafifletilebilir, iş bölümü nasıl daha adil örgütlenebilir? Son zamanda ortaklaşa hizmet gören ve ortak bütçeye sahip ev komünleri halinde biraraya gelmek yoluyla hiç de az sayıda olmayan aile bu soruya cevap bulmaya çalıştı. Ancak bu deneyimler geçici olarak örgütlenmiştir ve çabaları legalleştirilmediği ve dışardan hiçbir destek görmedikleri için, bu ev komünlerinin üyeleri büyük zorluklarla mücadele etmek zorundadırlar. Larin'in anlatılarının can alıcı noktasını bu konuya ilişkin yeni yasa tasarısının görüşülmesi oluşturmaktaydı. Açıklamaları yaklaşık şunlardı:

Tarımın tümüyle kollektifleştirilmesi, tarım işçilerinin ve küçük köylülerin durumunu önemli ölçüde iyileştirmekte, böylelikle kente ve sanayi merkezlerine işsiz akışı önemli derecede azalmaktadır. Buna karşılık sanayinin işgücü gereksinimi sürekli artma durumundadır. Yıllık üretim yılın beşte birinin sonunda %70-80'lik bir artış gösterecektir ve iş borsaları için gerekli işgücünü bulmak kolay olmayacaktır. Tarımda da işgücü gereksinimi, özellikle kadın [işgücü gereksinimi —ÇN] artmaktadır. Böylece kadınların gelecekte ev işlerine çok zaman ve enerji harcamakta şimdi olduğundan daha fazla engellenecekleri, çünkü mesleki çalışmanın tüm güçlerini emeceği açıktır.

Kadınlar için bu sorunun tek çözümü ev komünlerinin oluşturulmasıdır. Bu komünlerin örgütlenmesi yasal olarak desteklenmelidir. Ev yaşamının kollektifleştirilmesi bağlamında özel bir hükümet komisyonu tarafından hazırlanacak yasa, şimdi tek tek noktalarda işçi

toplantılarında vb. tartışılmaktadır ki halkın tüm istekleri tümüyle dikkate alınabilsin.

Ev yaşamının sosyalist yeniden örgütlenmesi yalnızca yeni inşa edilecek kentleri değil, şimdiden varolan yerleri (kentleri ve köyleri) de kapsamalıdır.

Şimdiki kişisel hizmet görmenin yerine kollektif hizmetin geçirilmesi, aynı harcamayla çok daha iyi sonuç elde edilmesine olanak verecektir. Eski evlerde kollektifleştirmenin karşısına çıkan zorlüklar, sovyet kurumlarındaki çalışma yerlerinin yeniden dağıtımıyla azaltılmalı, bir ikinci çalışma vardiyasının devreye sokulması yoluyla büyük bina kompleksleri boşalmalı ve yeni ev komünlerine aktarılabilmelidir.

Şimdi ilk başta beslenme, çamaşır yıkanması ve çocuk bakımının örgütlenmesini kolaylaştırması gereken bazı önlemler alınmalıdır. Böylece yasa tasarısının ana noktaları: Ev komünleri ve kollektiflerinin örgütlenmesi; ortak mutfaklar, çocuk kreşleri ve çocuk yuvaları; banyo ve çamaşır yıkama yerleri; şehir dışında dinlenme yerlerinin örgütlenmesi; sovyet kurumlarının binalarının değerlendirilmesi vb.dir.

Tartışmada bu yeni örgütlenmenin gönüllü olması gerektiği özellikle vurgulanmıştır.

("Moskauer Rundschau", No. 9/1930, s. 43.)

IV. Bölümün Kaynakçası

[1] *Engels*, "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni", "Kadın Sorunu Üzerine", s. 17. (s. 13)

[2] *Clara Zetkin*, "Kadın Sorunu Üzerine Seçme Yazılar", s. 20. (s. 14)

[3] *Nadejda Krupskaya*, "Otuz Yıllık Yol", "Rundschau", 28/1933, s. 1047. (s. 15)

[4] *V. İ. Lenin*, "Sovyet Cumhuriyeti'nde Proleter Kadın Hareketinin Görevleri Üzerine", "Kadın Sorunu Üzerine", s. 50, İnter Yayınları. (s. 16)

[5] *V. İ. Lenin*, aktaran: C. Zetkin, "Lenin'den Anılar", s. 324-325. (s. 17)

[6] "Komünist Kadın", aktaran: Hayden, "Feminizm ve Bolşevizm...", s. 271. (s. 17)

[7] Bkz. *Hayden*, a.g.e., s. 307. (s. 17)

[8] *Aleksandra Kollontai*, "Toplumsal Gelişme Sürecinde Kadının Durumu", s. 194-196. (s. 23)

[9] "Toplumsal İktisatta Kadın Emeği", VIII. Sovyet Kongresi'nin Kararı, "Komünist Kadın Enternasyonali", No. 1/1921, s. 37. (s. 25)

[10] *S. Smidoviç*, "Rusya'da Bölge Kadın Bölümleri Yöneticilerinin Konferansı", "Inprekorr", No. 148/1923, s. 1282. (s. 25)

[11] *D. Avksentiyevskiy*, "SSCB'de Halk Eğitimi", "İnşa Halindeki Sovyet Kültürü", No. 6-7/1931, s. 17. (s. 27)

[12] *İ. V. Stalin*, 17. Parti Kongresi, MK Faaliyet Raporu, Leninizmin Sorunları, s. 564, Sol Yayınları. (s. 27)

[13] *Dieckmann*, "Sovyetler Birliği'nde Kadın", s. 89. (s. 27)

[14] *A. Bogat*, "Sovyetler Birliği'nin İşçi ve Köylü Kadınları Devletin Yönetimine Nasıl Katılıyorlar", s. 468-469. (s. 30)

[15] *J. Trachtmann*, "RSFSC'de Sovyet Sağlık Sisteminin Başarıları", "İnşa Halindeki Sovyet Kültürü", No. 7-9/1932, s. 28. (s. 30)

[16] "Sovyetler Birliği'nde Çocukların Bakımı", "Inprekorr", No. 103/1932, s. 3302. (s. 31)

[17] "Sosyalizm Ülkesinde Kadın", s. 10. (s. 31)

[18] "Kadın Sorunu Üzerine", s. 247. (s. 33)

[19] "SSCB'de Kadınların Hak Eşitliği", s. 230-233. (s. 34)

[20] Bkz. "Brigitte" ("Kadınca" tipinde burjuva Alman kadın dergisi), No. 9/1992, s. 149-150. (s. 34)

[21] *A. G. Çarşev*, "Sosyalist Toplumda Aile", "Sovyetler Birliği Basını", No. 23/1955, s. 486. (s. 36)

[22] "Sovyetler Birliği'nde Kamusal Beslenmeyi Örgütlemenin İlk Adımları", "Komünist Kadın Enternasyonali", No. 2/1925, s. 1227-1229. (s. 39)

[23] *N. Alekseyeva*, "Kadın Bölümleri ve Kamusal Beslenme", "Inprekorr", No. 94/1929, s. 2277. (s. 39)

[24] *N. Seifi*, "Sovyetler Birliği'nde Kamusal Beslenme", "Inprekorr", No. 18/1931, s. 479. (s. 41)

[25] "Kadının Yeni Rolü", "Rundschau", No. 12/1933, s. 369-70. (s. 42)

[26] "Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP", Cilt IX, s. 95, Almanca; "SSCB Halk İktisadının Geliştirilmesi İçin İkinci Beş Yıllık Plân Üzerine" karardan.) (s. 43)

[27] "Komünizmin İlk Aşaması —Sosyalizm— Esasta Gerçekleşmiştir", "Rundschau" No. 15/1939, s. 414. (s. 45)

[28] *A. G. Çarşev*, a.g.e., s. 485. (s. 47)

[29] *Kollontay*, "Toplumsal Gelişme Sürecinde Kadının Durumu", s.196-197. (s. 51)

[30] *S. Hart*, "Sovyetler Birliği'nde Konut İnşası ve Komünal İnşa", "İnşa Halindeki Sovyet Kültürü", No. 7-9/1932, s. 30. (s. 52)

[31] *O. Zaslavski*, "Sovyet Ülkesinde Evlilik ve Aile", "Rundschau" No. 60/34, s. 2714. (s. 52)

[32] *S. Hart*, a.g.e., s. 31. (s. 53)

[33] *Mehnert*, "1930 Civarında Amerikan ve Rus Gençliği", s. 236. (s. 54)

[34] *Mehnert*, a.g.e., s. 237. (s. 54)

[35] *Mehnert*, a.g.e., s. 235. (s. 54)

[36] *Zinovyev*, a.g.e., "Inprekorr", No. 29/1925, s. 431-432. (s. 56).

[37] "Gündelik Yaşamın Kollektifleştirilmesi", "Inprekorr", No. 13/1930, s. 313. (s. 57)

[38] *Halle*, "Sovyet Rusya'da Kadın", s. 527. (s. 58)

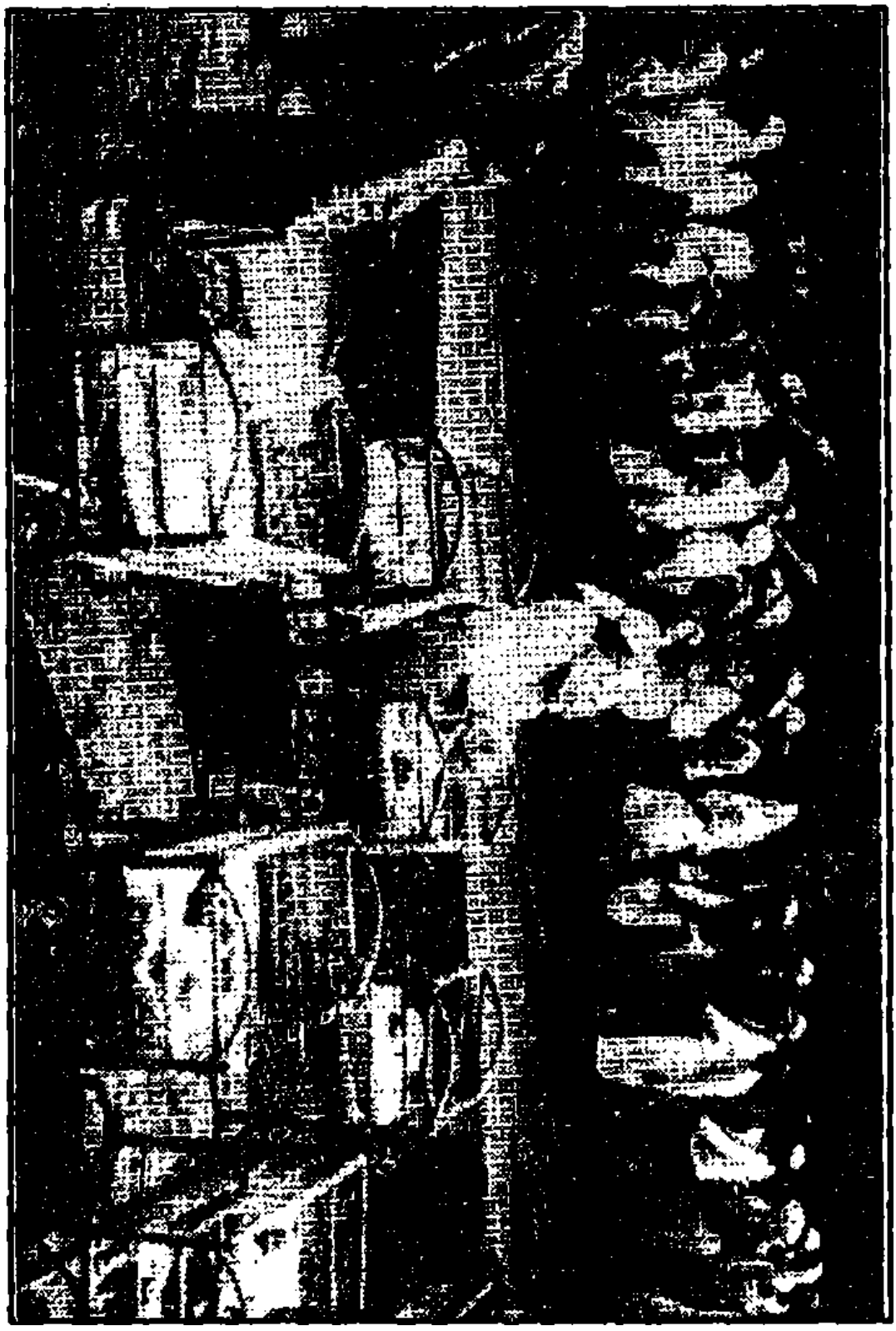
[39] *Halle*, a.g.e., s. 529-531. (s. 59)

[40] *J. V. Stalin*, MK'nin 17. Parti Kongresi'ne Raporu, Leninizm Dizisi 5. Defter: Tarım ve Köylü Sorunu, s. 173 ve devamı, İnter Yayınları. (s. 63)

[41] Bkz. *N. N. Rovinski*, "SSCB'nin Devlet Bütçesi", Almanca, s. 14-16, Verlag Kultur und Fortschritt, Berlin 1951. (s. 64)

[42] "Sanatı Üretim İçine Taşıyalım!", s. 46. (s. 66)

Merv Yakınlarında Bir Türkmen Kolhozu'nun Kreşi (Fotoğraf)

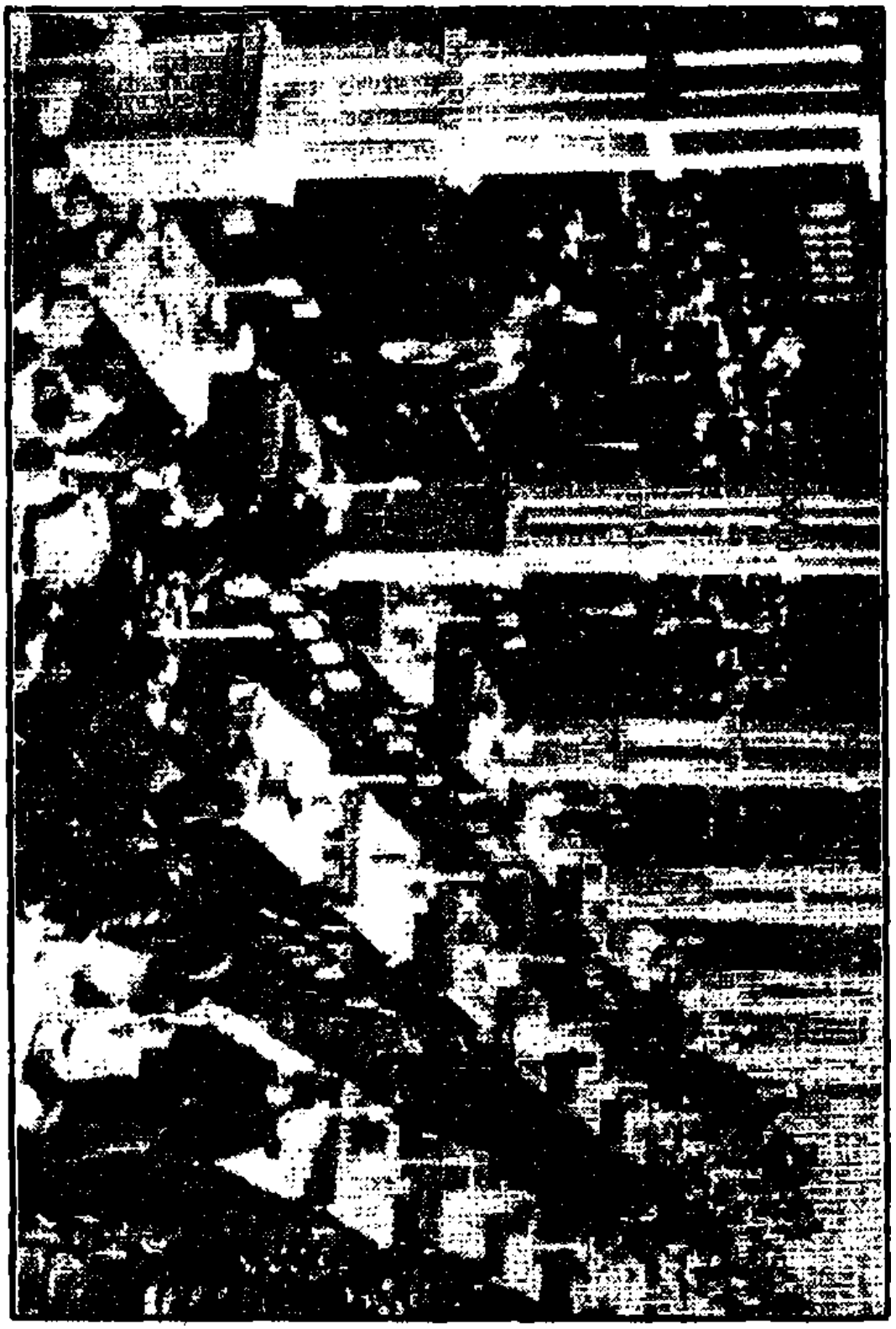

İlk Kreşlerden Biri 20'li Yıllar

Tarlada Mevsimlik Çocuk Yuvası,
Özbekistan 1929

Nadejda Kolhozu'nda Tarlada Kollektif
Öğlen Yemeği

Günde 18.000 İşçiye Yemek Çıkaran Moskova
Otomobil Fabrikası Yemek Salonu (1931)

Bir İşletmede Kutlama Gününün
Hazırlığı

Yeni Büt için Kadın Yürüyüşü

Proleter Dinlenme ve Kültür Parkı İçin
(Fotomontaj Afiş, 1932)

Beşinci Bölüm

DOĞU CUMHURİYETLERİNDE KADIN

*"Tam da bizim ülkemizde ulusal ve sömürgesel devrimler proletaryanın önderliğinde ve enternasyonalizm bayrağı altında gerçekleşmiş olduğu için, tam da bu yüzden, parya halklar, köle halklar, verdikleri örnekle bütün dünyanın ezilen halklarını kazanarak, insanlık tarihinde **ilk kez gerçekten** özgür ve **gerçekten** eşit halklar durumuna yükselmişlerdir." (Stalin)*

"İlk kez Sovyetler Birliği'nde bütün milliyetlerden kadınlara kamusal-siyasal faaliyete katılmanın en geniş, sınırsız olanakları tanınmıştır. İlk olarak Sovyet ülkesinde, Ukraynalı traktör sürücüsü Paşa Angelina' nın, Azerbaycanlı petrol işçisi Hacı Perigül'ün, Ermeni sanatkar Aykanuş Danielyan'ın, Kazak biyolog Naimo Basanova'nın, Türkmen pamuk üreticisi Ors Gül Anna Muhamedova'nın, çay fabrikası müdürü Gürcü Ayşe Gurgenidze'nin ve çeşitli mesleklerden ve bütün milliyetlerden daha çok, bir çok kadının eşitler arasında eşit olarak devletin yönetimine, SSCB Yüksek Sovyeti üyeliğine çekilmesi mümkün olmuştur." (Popova)

Ekim Devrimi'nin ve sosyalizmin inşa mücadelesinin kadınların kurtuluşu açısından muazzam öneminin en çarpıcı bir şekilde kendini gösterdiği alan, kuşkusuz, bir "halklar hapishanesi" olan Çarlık Rusyası'nın boyunduruğu altında ezilen ulus, azınlık milliyet ve halk topluluklarına mensup kadınların, Doğu'nun Emekçi Kadınlarının durumudur. Ekim Devrimi'nden sonra Sovyet iktidarı ayrılıp ayrı devlet kurma hakkı dahil olmak üzere ulusların kendi kaderini tayin hakkını, bü-

tün ulus ve milliyetlerin tam hak eşitliğini ilan etmiştir. İç savaş içerisinde kurulan tek tek özerk sovyet cumhuriyetlerinin, bütün ulusların ve milliyetlerin hak eşitliği ve gönüllü birliği temelinde merkezi bir çatı altında toplanması, yani Sovyetler Birliği'nin kurulması, iç savaşın sona ermesinden sonra olmuştur. Tüm Sovyetler Birliği Birinci Sovyet Kongresi'nde, 30 Aralık 1922'de federatif bir cumhuriyet olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin kuruluşu onaylanmış ve ilan edilmiştir (Birlik'i kuran Sovyet Cumhuriyetleri şunlardır: Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSC), Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (USSC), Belo-Rusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (BSSC), Transkafkasya Sovyet Federatif Cumhuriyeti (TSFSC)). Bu Kongre, bir anayasa hazırlama görevini önüne koymuş ve 31 Ocak 1924'te toplanan II. Tüm Sovyetler Birliği Sovyet Kongresi, SSCB'nin Birinci Anayasası'nı onaylamıştır. Özbekistan ve Türkistan Sovyet Cumhuriyetleri'nin Birlik'e katılımı ise daha ilerki bir tarihte, 13 Mayıs 1925'te gerçekleşmiştir.

Sovyet iktidarının kadınlara hak eşitliğini sağlayan kararnameleri, Doğu Cumhuriyetleri'nde de özerk Sovyet iktidarlarının kurulmasıyla birlikte geçerliydi. Fakat, birincisi bu kararnamelerin kabul ettirilmesi hiç de pürüzsüz olmamıştır, ikincisi ve en önemlisi ise kararnamelerin ilanı ilk anda Doğu'nun emekçi kadınlarının yaşamlarını hemen hiçbir değişikliğe uğratmamıştır. Onlar, din, âdet ve geleneklerle belirlenen yaşamlarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Sovyet iktidarının kadınlara tanıdığı hakları tanımaları ve kullanmaları tamamen Komünist Partisi'nin ve onun Kadın Kollarının muazzam çabalarıyla belirlenen bir mücadele sürecinin ürünü olmuştur. Ekim Devrimi, Doğu'nun emekçi kadınlarının ulusal, sınıfsal ve cinsel baskıdan kurtuluşlarının yolunu açmıştır.

EKİM DEVRİMİ ÖNCESİNDE DOĞU HALKLARINDA KADINLARIN DURUMU

Dünyanın altıda birini kapsayan topraklar üzerinde kurulan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde, bir kısmının adı ve varlığı bile ancak Ekim Devrimi'nden sonra duyulan yaklaşık ikiyüz değişik halk topluluğu yaşıyordu. Bunların bir bölümü henüz anaerkil toplum basamağına denk düşen bir varlık sürdürürken, önemli bir bölümü asırlardır islam dininin etkisi altında olan Türki halklardı.

İslam dininin etkisi altında olan "Doğu Cumhuriyetleri"nde (Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Azerbaycan Sovyet Cumhuriyetleri) kadınların toplumsal konumlarını belirleyen şeriat kanunları ve yörelere göre değişen —ama kadınları köleleştiren erkek-egemen özünden birşey kaybetmeyen— geleneklerdi. Büyük bölümünde sanayinin çok az gelişmiş olduğu bu bölgelerde doğrudan toplumsal üretime kadın emeği hemen hiç girmemişti. Nüfus bakımından oldukça küçük bu halk toplulukları —çok çeşitli halk topluluklarının iç içe yaşadığı Kafkasya'yı bir kenara bırakırsak— muazzam büyüklükte topraklara yayılmış durumdaydılar. Çok önemli bir bölümü kırsal alanda yaşayan bu halklarda âdet ve gelenekler hemen hiçbir değişime uğramadan sürüyor, halkların yaşamlarını esasta onlar belirliyordu. Öncelikle, bir dizi değişik halk topluluğunun yan yana ve iç içe yaşadığı Kafkasya'da onların bu yaşamını belirli aralıklarla kesintiye uğratan, Çarlık Rusyası'nın halkları birbirine karşı kışkırtma politikasının ürünü olan ulusal savaşlar ve katliamlardı.

Her türlü haktan ve özgürlük'ten yoksun olan kadınların toplumsal konumları, ataerkil toplum gelenekleri ve islam dininin etkisiyle şekillenmişti.

İslam dininin etkinliği altında olan halklarda evlilik bir ticaretten öte birşey değildi. Kadın alınan satılan bir maldı ve belirli bir fiyatı vardı. Başlık parası geleneğine bu halklarda "kalym" deniliyordu. Bu anlamda islami evlilik ve ticari evlilik aynı şeyin başka başka adlarıydı. Evlilik erkek tarafından istendiğinde çözülebiliyordu. Buna karşılık kadın açısından evlilik pratikte çözülmezdi. Başlık parası karşılığında,

anne-baba tarafından evlendirilen, daha doğrusu satılan kız, kocanın "resmi malı"ydı, onu isterse döver, isterse öldürürdü.

Azeriler kız çocuklarından babasının adını vererek "...'nın malı" diye bahsediyor, veya bir kız hakkında bilgi edinmek istediklerinde "Bu kimin malı?" diye soruyorlardı. "At hediye edilir, ama kadın ancak satılır"dı (Azeri atasözü). Başlık parasını ödeyemeyecek durumda olanlar ise "kız kaçırma" yoluna başvuruyorlardı ve bu gayet yaygındı. Tabii ki ne birinde ne de diğerinde kıza isteği sorulmazdı. Kadınların aşağılanmasının bir diğer örneği, Türkmenlerde köle ile karı sözünün aynı anlama gelmesiydi.

Karısından bıkan erkek için kadını başından atmak gayet kolaydı, bunun için uzun formalitelere vb. gerek yoktu, "üç kere boş ol" demek yeterliydi ve kadına onun yerine getirdiği hizmetler karşılığında tek kuruş ödemeden, babası evine yollanabilirdi. Hatta Çerkezlerde örneğin, koca boşanmaya kadının sebep olduğunu kanıtladı mı, başlık parasını geri talep edebiliyordu. Erkek kadını evden kovduğunda, kadın çocukları üzerinde hiçbir hak talep edemiyordu, çocuklar babanın yanında kalıyordu.

> "Ama Doğu'da boşanmış bir kadın toplum dışına itilmiş bir kadın olduğundan ve yeniden evlenme şansı hemen hiç olmadığından, ailesine dönme de mümkün olmadığından bu kadınlar mahvolup gitmeye mahkûm idiler. Bu nedenle boşuna değildir Doğu'nun şu atasözleri: 'Kötü bir koca, iyi bir babadan daha iyidir', 'Hizmetçi olmak; verem olmak; kötü bir kocası olmak zordur, fakat en zoru bekâr kalmaktır.' Bu nedenle Doğu'da evli olmayan bir kadına rastlamak çok zordur ve boşanan kadınlar birçok durumda yaşamlarını kendi elleriyle sona erdirmeyi yeğlemektedirler."[1]

Başlık parası karşılığında satın alınan kadın, kocasının ölümünden sonra dahi kendi yaşamı hakkında söz sahibi değildi. Kocanın ölümünden sonra da o erkeğin ailesinin malı olarak kalıyordu. "Herhangı bir mobilya gibi, herşeyden önce de denenmiş bir işgücü olarak kadın kayınbiradere miras kalıyordu, ve onun evli olup olmadığı hiçbir öneme sahip değildi. 'Ağabey öldü mü karısı miras kalır, at öldü mü derisi miras kalır' diyordu bir Kalmuk atasözü."[2]

Kocası öldükten sonra kendi yaşamını kendisi tayin etmeye kalkan kadınların, kocasının ailesi tarafından zorla geri getirildiği, dövül-

düğü veya kötürümleştirildiği, yeniden zorla evlendirildiği veya katledildiği durumların sayısız örnekleri mevcuttu. Buna bir örneği Fannina Halle, "Doğu'nun Kadınları" adlı kitabında veriyor. Söz konusu Kırgız Kazaklarından kadın, hakime çıkarak derdini şöyle dile getiriyor:

> "Babam beni birkaç yıl önce ölen Mambatyalı Kırgız Kapolda Şumatayev'le evlendirmişti. Ölümünden sonra, bana canım kimi isterse onunla yeniden evlenme izni veren bölge komutanına başvurdum. O zamandan beri ana-babamın yanında yaşamaktaydım. Günün birinde ölen kocamın kardeşleri Igembay ve Badilda, yanlarında köyün en yaşlısı Asamlay olmak üzere çıkageldiler, beni zorla akrabalarımdan kopardılar, yolda dondurucu soğukta elbiselerimi soydular, beni yalınayak kendi evlerine getirdiler ve Badilda'yla evlenmeye zorladılar. Ayrıca bu Kırgızlar, kaçamayayım diye bir parça demir kızdırarak sırtımın alt kısmını dağladılar, doktor bu yarayı tescil edebilir."[3]

Erkek, kadın kısır olduğunda veya yaşlandığında, hastalandığında ve iş yapamayacak durumda olduğunda veya canı öyle istediği için ikinci-üçüncü bir kadınla evlenebilirdi; ama kadın için katı monogami (tekeşlilik) geçerliydi. Şeriat yasalarına göre, kadın herhangi bir sadakatsizlikte bulunduğunda veya sadece bundan şüphe edildiğinde ölüme mahkûm edilmekteydi: "Eskiden Kuzey Kafkasya'da âdetlere karşı gelen kadınlar yüksek bir kayalıktan aşağıya itilirdi; veya 'kara bir taşa' bağlanır ve köydeki herkes gelip geçtiğinde yüzüne tükürürdü. Kırgız Kazaklarında bir defasında böyle bir olayda kocası kadının burnunu ısırarak koparmış ve onu bir köpek gibi evinden kovmuştu. Türkmenlerde de sadakatsız kadınlar öldürülüyordu. Erkekler anında mahkeme kuruyor, kadının sadakatsizliği kanıtlanmış kabul edildiğinde en ağır cezanın biçilmesi karşısında kadının oğlu dahi bir an tereddüte düşmüyordu."[4]

İslam dinine göre kadın sadece alınır satılır bir mal değildir, o aynı zamanda erkeğin bir zevk aracına dönüştürülmüştür. Ama aynı zamanda ona aşırı güçlü bir şehvet ve ahlâksal değersizlik yakıştırılır. "İslam onu ahlâksal bakımdan tutarsız bir yaratık, temizlik ve sadakati özel koruma önlemleri, her türlü baştan çıkarma denemesinden enerjik bir biçimde uzak tutmayla sağlanabilecek bir mahlûk olarak değerlendirir. Ama bunun en etkili araçları kilit altında tutma ve çarşafa sokmadır; tüm müslüman Doğu için karakteristik olan, kadının boyundu-

ruk altında tutulması sistemi ve onun toplumdan dışlanmasını taçlandıran kurum."[5]

İslam dininin etkisi altında olan Doğu halklarında yaşamın her alanında kadınlar aşağılanmakta, horlanmaktaydılar, korkunç bir baskı ve sömürü altında ve her türlü haktan yoksun bir varlık sürdürmekteydiler. Kadınlara her yerde değersiz bir varlık gözüyle bakılıyordu. Ama bunun ötesinde onlar genel olarak "kirli" kabul ediliyorlardı:

> "Eski âdetlere göre Kuzey Kafkasya'nın dağ halklarından bir erkek hiçbir zaman bir kadına elini vermezdi. Şartlar onu buna zorladığında ise elini bir bezle sarardı. Yabancı bir kadına istemeden eli değen bir erkek bunun ardından tepeden tırnağa yıkanır ve bunu yaparken dualar okurdu. ... Nenz'lerde (Samoyedler) ve Kuzey Asya'nın diğer dağ halklarında kadınların çadırların sağ tarafına ayak basmaları ve erkek giysileri, balıkçılık veya av gereçleri üzerinden geçmeleri yasaktır, çünkü bunları 'kirleteceği' düşünülür."[6]

Çok çocukluluk ve özellikle de çok sayıda erkek çocuk doğurmak Doğu'nun bütün halklarında büyük bir öneme sahip olmasına ve kısırlık kadınlar için en büyük suç sayılmasına rağmen — "Kısır kadın Allah'ın rahmetinden yoksundur" (Azerbaycan atasözü,), "Kısır tavuk, kısır kadından iyidir" — doğum, gebelik, âdet kanamaları gibi kadının tüm cinsel fonksiyonları 'kirli' kabul edilmekteydi.

Gürcistan'da dağlarda yaşayan küçük bir halk topluluğu olan Şevsurlarda kadın, doğum öncesi özel olarak yapılmış küçük ve karanlık bir kulübeye kapatılır, orada tek başına doğurur ve doğurduktan sonra da iki hafta bebeğiyle bu kulübede kalırdı. Bu süre içinde hiç kimse kadının yanına yaklaşamaz, onunla konuşamazdı. Yemeği ona tavandan açılmış bir delikten atılırdı. Doğum ve doğuran kadın 'kirli' kabul ediliyordu, bu nedenle kadın, gözden ırak bir şekilde doğurup "temizlendikten" sonra insanlar arasına çıkabilirdi. 1876'da Şevsurların yanında kalmış olan bir araştırmacı bunu şöyle anlatıyor: "Okuyucu, denizden 2000 metre yükseklikte, dağların karla kaplı olduğu ve geceleri sıfırın altında 20 derece don olduğu bir yerde bir lohusayı düşünmeli:bir parça ot yığını üzerinde, yapayalnız, karanlık geceler geçirmek zorunda olan kadının KOŞULLARI BÖYLE."[7]

Benzer âdetler Kafkaslarda yaşayan diğer küçük etnik topluluklarda da mevcuttu. Bazılarında doğum karanlık, soğuk ve pis ahırlarda

yapılmak zorundaydı. Diğerlerinde kadınlar doğum öncesi yalnız başlarına ormana gönderiliyordu. Kalmuklarda doğum yapan kadını gübreliğe yatırırlardı. "Kırgızlarda ahırda bir çukur açılır ve bu çukur külle doldurulurdu, yeni doğan bebek bu kül çukuruna düşerdi. Ama Kırgız Kazaklarında eskiden doğum açıktan herkesin gözü önünde gerçekleşirdi. Doğum yapan kadının çadırına göçebe halkın en güçlü-kuvvetli gençleri dolar ve kötü ruhları kovalamak için kulakları zedeleyen gürültü çıkarırlardı. Doğumda gecikme olduğunda, o zaman güçlü delikanlılardan biri çıkar, kadını göğsünün altından kavrar ve çocuk doğuncaya kadar var gücüyle karnına bastırırdı."[8]

Tıbbi yardım bir yana her türlü yardımdan ve sağlıklı koşullardan uzak en ilkel şartlarda ve en ilkel yöntemlerle gerçekleşen doğumlarda kadınların çokça hayatını kaybetmesi gayet doğal bir sonuçtu. Fakat kadının ölümünden çok, bir kız çocuğunun dünyaya gelmesi aileyi yasa boğuyordu. Kız çocukları evlilik çağında "değerli bir nesneye" dönüşürken, doğdukları gün yas günü kabul ediliyordu. Özbek ve Türkmen atasözleri kız çocuklarının doğumuna verilen değeri yansıtmaktadır: "Kadın allahın verdiği cezadır", "Kız çocuğunu beslemektense denize atmalı", "Kızlar başkaları için beslenir", "Bir kızı doğmuş gibi üzgün bakıyor"; "Oğlan servettir, kız ise yük", "Ne tuz tükenir, ne de kız".[9]

Doğu'nun irili ufaklı tüm ataerkil topluluklarında hakim olan ve kadını erkeğe göre daha az değerli, hatta aşağılık bir mahluk olarak gören anlayış bir kız çocuğunu doğduğu günden ölümüne dek takip ediyordu. Daha bebek çağında erkek çocuğu ile kız çocuğuna farklı davranış sözkonusuydu ve bu, beslenmeden giyinmeye, hastalıkta üzerine ne kadar düşüldüğüne ve işe koşmaya dek bütün alanlarda kendisini gösteriyordu. Kız çocukları daha kısa süre emzirilir ve küçük yaştan itibaren annenin yardımına koşmak zorunda bırakılırdı. Kız ve erkek çocuklarına ayrımcı yaklaşım, kendisini kadın nüfusu ile erkek nüfusunun karşılaştırılmasında da belli ediyordu. Halle, Doğu halklarında bebek doğumunda kızların sayısının erkek çocuklarından fazla olmasına karşın, yetişkinlerde bu oranın tersine döndüğünü ve dolayısıyla kız çocuklarında ölüm oranının çok daha büyük olduğunu ortaya koyuyor. Erkek çocukları çocukluklarını oyunla geçirirken, kız çocukları daha en küçük yaşlardan itibaren su taşımak, halı dokumak, tarla ve bahçe işlerine ve annenin ev içindeki tüm işlerine yardım etmek zo-

rundaydılar. Azerbaycan, Özbek, Türkmen, Tacikistan halklarında kız çocukları 8-9 yaşlarından itibaren 'gelinlik kız' sayılıyorlardı. Bu yaştaki kızlar çokça —fazla başlık parası getirdiği için— yaşlı zengin erkeklere satılıyorlardı. Kızların daha çocuk yaşta evlendirilmeleri, kadın ve sinir hastalıklarının oldukça yaygın olmasına yol açmaktaydı. Kadınlar ağır iş, fazla ve sık doğumla 30-35 yaşlarına geldiklerinde elden ayaktan düşmüş bir ihtiyara dönüyorlardı.

Kadınlar örtünmek zorundaydılar. Çarşafın yanı sıra, Özbekistan ve Tacikistan'da kadınlar, yüzlerine at kılından örülmüş, kelimenin tam anlamıyla dünyalarını karartan kara bir peçe takmak zorundaydılar. Bunun üzerine de başlarından geçirdikleri kara bir çarşaf giyiyorlardı. Yazın sıcağında dahi bu kıyafetle, kendilerini şekilsiz bir varlığa, bir hayalete çeviren bu kıyafetle dolaşmak zorundaydılar: "Bu şekilde, parança (kara çarşaf) ile örtünmüş bir kadın tam bir hayalete, ayaklı bir karanlık odaya benziyor ve onun karanlık ve şekilsiz görüntüsü Samarkant'ın, Taşkent'in ve Buhara'nın ışık ve güneş saçan pazarları ve sarayları ve rengarenk giyinip kuşanmış erkekleriyle akıl almaz, korkunç bir çelişki oluşturuyor."[10]

Kadınlar şehirlerde tam bir ev kölesi, kırsal alanda bir 'çift hayvanı' yaşamı sürdürüyorlardı. Ekin ve harman zamanı güneş doğmadan başlayıp gece karanlığına kadar tarlada çalışanlar onlardı. Orak biçen, tahıl öğüten, pamuk toplayan, inekleri sağan, hayvanlara bakan, koyunları kırpan ve yün eğiren, deriyi tabaklayan, yemek pişiren, kıyafet diken onlardı. Ve bütün işleri, büyük güç kuvvet gerektiren en ilkel aletlerle yerine getiriyorlardı. Nerdeyse bütün yaşam kadın emeği üzerine kurulu olmasına karşın, bu emeğin tüm ürünleri erkeğe aitti. Kadının hiçbir şekilde söz hakkı yoktu. Kadının miras hakkı erkeğe göre çok küçüktü; kadı önünde iki kadının şahitliği bir erkeğin yerini tutuyordu. "Ve benzer biçimde şeriat yasaları ve gelenekler kadınların haklarını kısıtlıyor ve onları sadece emeklerin ürünlerinin sahibi değil, kendi yaşamı ve ölümü hakkında da karar sahibi durumunda olan erkeğin köleleri haline getiriyordu. Kadınlar maddi olarak tamamen erkeğe bağımlıydılar."[11]

Bu halklarda Ekim Devrimi'ne kadar "kadın hakları" ve "kadın hareketi" esasta tanınmayan bir şeydi.

Müslüman olmayan halklarda da kadının haktan yoksun konumunda özde bir değişiklik yoktu. Buna rağmen bazı ulus ve halk toplu-

luklarının âdet ve gelenekleri, kadınlara görece daha özgür bir yaşamı mümkün kılmaktaydı. Örneğin Kafkasya halkları içerisinde Kırım Tatarları ve Çerkezlerde kadınlar daha özgür bir yaşam sürdürüyorlardı. Çerkezlerde de başlık parası geleneği olmasına karşın, genç kızlar en azından evlenecekleri erkekleri kendileri seçme hakkına sahipti. Ermenilerde de kadınlar müslüman topluluklarıyla karşılaştırıldığında daha özgür bir konumdaydılar. Fakat Ermenilerin müslüman topluluklarla içiçe yaşadığı alanlarda bu değişiyor, onlardan açık bir etkilenme kendisini gösteriyordu.

Çarlık Rusyası'nın Avrupa kesiminde yaşıyan uluslar ile Kafkasya, Orta ve Uzak Asya' da yaşayan ulus ve küçük halk topluluklarının yaşamları tarihsel, maddi ve kültürel olarak belirlenmiş bir uçurum teşkil ediyordu. Rusya, Ukrayna, Gürcistan vs.de işçi ve emekçi kadınlar yer yer Çarlık Rusyası döneminde mücadeleye atılmışlardı. Onlar, Ekim Devrimi'nin sağladığı haklara özde sahip çıkabilecek ve bunları kullanabilecek durumdaydılar. Doğu Cumhuriyetleri'nde ise kadınlar, ülkenin yaşadığı büyük altüst oluşun nerdeyse tamamen dışında kalmışlardı. Onlar ne devrimin kendilerine sağladığı hakları tanıyorlardı, ne de bunları kullanabilecek durumdaydılar.

DOĞU'NUN KADINLARININ KURTULUŞUNA İLİŞKİN PARTİ POLİTİKASI

Ekim Devrimi'yle iktidarı ele geçiren Rusya Komünist Partisi (Bolşevik), ulusların ayrılıp ayrı devlet kurma hakkı da dahil olmak üzere, siyasi-ekonomik ve kültürel kendi kaderini tayin hakkını tanıyarak, tüm ulusların ve ulusal azınlıkların eşitliğini ilan ederek ulusal soruna ilişkin asgari programı gerçekleştirmişti. Ekim Devrimi'nden sonra Sovyet Hükümeti'nin yayınladığı ilk kararnamelerden biri bununla ilgiliydi ve 19 Haziran 1918'de kabul edilen Sovyet Rusya Anayasası şu temel ilkeyi ilan ediyordu: "Rusya Sovyet Cumhuriyeti özgür ulusların özgür birliği temelinde ulusal Sovyet Cumhuriyetlerinin Federasyonu olarak kurulur."[12]

Bolşevikler, izledikleri doğru ve duyarlı ulusal politikayla Doğu Cumhuriyetleri'nde sovyet iktidarlarının kurulmasını ve bunların SSCB çatısı altında birleşmesini sağlamışlardı. Ekim Devrimi'nin ertesinde, içsavaş döneminde bu bölgelerde emperyalistlerle birleşen ve onlar tarafından kışkırtılıp beslenen yerli gericiliğin direncinin kırılması ve Sovyet iktidarının kurulması, çetin bir mücadeleyi ve yıllardır Büyük Rus şovenizminden yılmış emekçilerin güvenlerini kazanacak son derece dikkatli ve duyarlı bir ulusal politika izlenmesini gerektiyordu. Ekim Devrimi'yle birlikte Çarlık Rusyası'nın dayattığı zoraki birlikten kopan ve kendi kaderini tayin etme hakkını kazanan bir dizi özerk cumhuriyetin özgür iradeyle Sovyet Rusya etrafında birleşmesi, RKP(B)'nin ve onun önderliğindeki Sovyet Rusya "Ulusal İlişkiler Halk Komiserliği"nin bu politikayı usta bir şekilde uyguladığının kanıtıdır.

RKP(B), varlığının ilk gününden itibaren Parti çalışmasında Marksist-Leninist bir ulusal politikanın uygulanmasına büyük değer biçmiştir. Genç Sovyet iktidarının bu alanda önünde iki büyük görev duruyordu: a) Bütün ulusların ve azınlıkların ve ezilen cinsin hak eşitliğini sağlamak ve b) bu hak eşitliğinin gerçek eşitliğe dönüşmesi için iktisadi ve kültürel inşa programını uygulamaya koymak.

Parti Doğu'nun Kadınlarının Kurtuluşu mücadelesine en başından büyük önem veriyordu. Ekim Devrimi'nden sonra kadınla erkeğin yasalar önünde tam hak eşitliği ilan edilmişti. "Bolşevik Sovyet iktidarı kadınların eşitsizliğinin ve ezilmişliğinin köklerini bugüne kadarki hiçbir parti ve devrimin cesaret edemediği derinlikte kesiyor. Bizde, Rusya'da yerel alanda kadın erkek eşitsizliğinden geriye hiçbir şey kalmamıştır."[13]

Çarlık Rusyası'nın kadınları aşağılayan yasalarının bertaraf edilmesi, yasa önünde kadın ile erkeğin eşitliğinin sağlanması, salt bu bile büyük bir devrimdi. Fakat Bolşevikler bunun önemli ama henüz bir ilk adım olduğunun; kağıt üzerindeki eşitliğin gerçek yaşamda eşitlik anlamına gelmediğinin; bu adımın gerçek yaşamda eşitlik için uzun mücadelenin yolunu açtığının bilincindeydiler. Bolşevikler hem ezilen ulus ve azınlıkların, hem de ezilen cinsin kurtuluş mücadelesinin, onların kendi eserleri olacağını daima ilan etmişlerdi. Ekim Devrimi'nin Doğu'nun kadınlarına sağladığı haklar başlangıçta onlar tarafından hemen hiç kullanılmıyordu. Eski geleneklerin ve iktidar ilişkilerinin hükmü altında herşey eskisi gibi kalmıştı. Kadınların büyük çoğunluğu kazandıkları yeni haklardan dahi bihaberdi. Bu nedenle Komünist Partisi ve onun kadınlar arasında çalışma kolu olan Jenotyeller, Doğu'nun kadınlarını yeni kazanılan haklar temelinde aydınlatmak için özel çalışma yöntemleri ve farklı perspektifler tespit etme yolunu seçiyorlardı. Burada amaç, Doğu'nun kadınlarını aydınlatarak, onları siyasi ve kültürel olarak geliştirerek ortaçağın karanlığından, erkeğin despotik baskılarından, ezilmişliklerinden kurtuluş mücadelesini bizzat kendi ellerine alabilecek konuma getirmekti. Bu nedenle bir dizi kadın konferansları, Doğu'nun kadınları arasında çalışan komünist kadınların danışma toplantıları vb. düzenleniyor ve buralarda çalışmanın içeriği ve biçimi, talepler vb. üzerinde görüşülerek her bir çalışma aşamasına ilişkin somut kararlar alınıyordu. Burada bunlardan bazılarından örnekler vermek istiyoruz.

Nisan 1921'de "Doğulu Kadınlar Arasında Örgütleyici Olarak Çalışan Komünist Kadınların Konferansı" yapılmıştır. Bu Konferansa katılan Aleksandra Kollontay, "Birçok Hayat Yaşadım" adlı kitabında ilgili Konferans hakkında şu bilgileri veriyor:

> "Sadece Sovyetler Birliği'nde değil, dünyada da ilk kez, Doğu Sovyet Cumhuriyetleri ve bölgelerinde örgütçü olarak çalışan,

Doğu Halkları Komünist ve İşçi Kadınlar Konferansı yapılıyordu. RKP(B) Merkez Komitesi'nde, kadınlar arasında çalışma için merkezi bölüm tarafından çağrılan konferans, son derece olumlu geçti. Doğulu kadınların ekonomik ve hukuksal durumu, evde çalışan kadın işçiler arasında faaliyet, örgüt biçimleri ve yöntemleri, ajitasyon ve propaganda ve Doğu Halkları İşçi ve Köylü Kadınları I. Bütün Rusya Konferansı'nın hazırlığı gibi sorunlar tartışıldı. İlk gün kısa bir genel politik rapor verildi.

Doğu halkları kadınları arasında çalışan 45 örgütçü bir araya gelmişti. Tatar, Başkır, Türkistan, Azerbaycan, Kırım, Kırgizistan, dağlı halklarıyla Kafkasya, Sibirya, Türk ve dağlı halkların oluşturduğu çeşitli eyaletler temsil ediliyorlardı.

Konferans, Kadın Bölümü sayesinde Partimizin yarattığı etkinin, şimdiden Sovyet Rusya'nın en uzak bölgelerine dek ulaştığını ve daha kısa süre önceye kadar, kadınların yüzlerce yıllık esaret altında yaşadığı bölgelerde ifadesini sadece doğulu kadının peçeyi çıkarıp atması gerçeğinde değil, aynı zamanda, Sovyet toplumunun inşasına katılımında bulan, güçlü bir başkaldırının gündemde olduğunu açıkça gösterdi.

Konferansın gösterdiği bir başka nokta da, Partinin, kadın kitleleri Komünist inşa faaliyetine çekmek için yaptığı çalışmanın temel ilkelerinin Doğu'da da geçerli olduğudur. Yalnız bazı hallerde, motivasyon, yerel özellikler temelinde olmalıdır. Kadın Bölümleri, kadının aile içinde ve günlük yaşantıda köleleştirilmesinden hareket ediyor ve kadın işçi kitlelerinin, Sovyet toplumunun inşası doğrultusunda eğitimine, her zaman olduğu gibi ilk plânda onları, Ana Koruma ve toplumun iaşe edilmesi alanında çalışmaya çekerek başlıyor. Kadının köleliğinin, temel olarak dinsel önyargılar, gayri meşru evlilik kalıntıları, kadının geçmişten kalma gelenek ve göreneklerin esiri olmasından kaynaklandığı doğu halklarında, çalışmanın ağırlık noktasını, doğal olarak baştan itibaren, bir yandan kulüpler, okullar ve kapsamlı bir aydınlatma kampanyası yardımıyla genel kültürel düzeyi yükseltmek, daha çok bilgi aktarmak, öte yandan günlük yaşamı, daha çok özgürlükler sağlayan ve kadının çıkarlarını koruyan Sovyet yasalarıyla uyumlu hale getirmek oluşturuyor. Bun-

dan, Başkır Cumhuriyeti'nde olduğu gibi, delegelerin halk yargıçlığına atanmalarının gerektiği sonucu çıkıyor, böylece Kadın Bölümleri, yerel yasaların hazırlanması ve kabul ettirilmesinde katkı sahibi olabiliyorlar vs.

Konferans, Doğulu kadınların en geri kitlelerini toplumsal ve politik yaşama katmanın bir ilk biçimi olarak, içinde okuma yazma öğretilen bir okul, çocuk kreşleri, yemek salonlarıyla, Türk ve Dağlı işçi ve köylü kadınlar inisiyatifi ele alınca, Sovyet iktidarının kendilerine neler verebileceğini canlı biçimde örnekleyebilecek bütün donanıma sahip kulüplere dikkat çekti. Kulüpler, konferas tarafından, Kırgızlar, Özbekler ve diğerleri gibi göçebe halklarda bile kesinlikle uygulanabilecek, kadınların, Kadın Bölümü etrafında birleşmesinin ilk biçimi olarak değerlendirildi.

Bunun dışında Konferans, Kadın Bölümünün, ev kadınlarından çok, doğulu kadınların ait oldukları sınıf ve yaşam koşulları açısından komünizmi kavramaya daha yatkın olan kesimi, yani gündelikçilerle evde çalışan işçi kadınlar arasında destek araması gerektiği ilkesini koydu. Evde çalışan işçi kadınlar özellikle Türkistan'da çoktu. Kadın Bölümü'nün tüm ajitasyonu, kadının günlük yaşamda, hukuksal açıdan kurtuluşunun, sadece, tüm halkın feodalizmin kalıntılarından ekonomik olarak kurtulması ve ekonominin komünist temelde örgütlenmesiyle gerçekleşebileceği ilkesinden hareket etmek zorundaydı. Konferans, ev işçilerinin bazı atölyelere yerleştirilmesi sorununa altını çizerek dikkat çekti.

Bütün Rusya Doğulu Kadınlar Kongresi'nin toplantıya çağrılmasıyla ilgili canlı bir düşünce alışverişi yaşandı. Konferans, Kongre'nin 20 Haziran 1921'de Moskova'da toplanmasını kararlaştırdı. Bu Kongre için kapsamlı hazırlık çalışması şimdiden yerine getirildi; uzak bölgelerde bile doğulu, komünist kadınlar, bölge düzeyinde çeşitli konferanslar ve toplantılar düzenlediler.

Konferans şaşırtıcı derecede açık ve içten bir atmosferde geçti. Temsil edilen halkların farklılıklarına rağmen, enternasyona-

lizm ruhu egemendi. Konferans, gönderdiği bir telgrafa yanıt olarak Vladimir İlyiç Lenin'e ve Komintern'le, Uluslararası Kadın Sekretaryası aracılığıyla Batılı kadın işçilere bir selam mesajı yolladı."[14]

Kollontay aynı kitabında, 1920/21 kışında yapılan Tula Eyaleti Birinci Köylü Kadınlar Konferansı hakkında bilgi veriyor ve bu konferansın Doğu'nun Kadınları arasında çalışma açısından da gayet önemli bir deneyimini şöyle aktarıyor:

"Köylü kadınlar arasında çalışma, işçi kadınlar arasındakinden daha karmaşıktı. Eğer köylüler, Kadın Bölümüyle karşı karşıya getirilmek istenmiyorsa, geleneklerini tanımak zorunluydu. Tam da bu noktada bir hata yaptım. Tula'daki konferansımızda başkanlık divanı için adaylarımızı açıklarken, Tula Kadın Bölümü'nün bir görevlisini de saydım. Aktif komünist olarak çalışan genç bir kadın işçiydi bu, ne var ki Moskova'da Tula eyaleti köylülerinin alışık olmadıkları davranışlar edinmişti. Bu durum, köylülerin, özellikle de köylü kadınların ona güvensizlik duymalarına ve karşı çıkmalarına yol açmıştı. Kısa kesilmiş saçlar, kısa etek ve ağzında bir sigarayla çıktı kürsüye. Başkanlık divanına seçilmemesinden daha da kötü şeyler oldu. Salonda bulunan öteki adaylara karşı da bir homurdanma yükseldi. Bu, biz konferans yöneticilerini hoş olmayan zor bir duruma düşürdü. Tabii ki sorunu hallettik, başkanlık divanı seçimlerinden sonra konferans, saptadığımız çizgi doğrultusunda sürtüşmesiz sürdü. Benim raporum, anlayış ve onay buldu. Yeni durumun özelliklerini gözönüne almış ve yörede yerleşik Bolşevik işçilerin öğütlerini dinlemiştim. Ancak Tula Kadın Bölümü'nden genç çalışma arkadaşlarımız, bizden hoşnut değildi; köylülerin mentalitesine uyum sağladığımız için suçlanıyorduk.

Dönüşümden sonra, hemen Moskova'da, Parti Merkez Komitesi Kadın Bölümü'yle Moskova Bölgesi Kadın Bölümü'nü özel bir oturuma çağırdım. Yerel Parti komitelerinde bu bölümlerin ağını oluşturmaları için bölgelere gönderdiğimiz Kadın Bölümleri çalışanlarına yönelik bir talimat hazırladık. Talimat, bilinçlendirme çalışmasından önce, özellikle köylü kadınlar arasında çalışmada, yerel çalışma koşullarının, gelenek ve göreneklerin

iyice incelenmesinin zorunlu olduğu direktifini içeriyordu. Ayrıca bu talimat, Kadın Bölümü'nde çalışan kadınların, sadece toplantılarda değil, normal yaşamda da nasıl davranmaları gerektiğini saptıyordu. 'Mutlaka en son modaya göre giyinmek' gerekmediği ve özellikle köylülerle çalışırken, onların alışkanlıklarının gözardı edilmemesinin yazılı olduğunu anımsıyorum. Parti görevleri kararlılıkla yerine getirilmeli, kadınlar devlet inşasına yöneltilmeliydi, ancak bunlar yapılırken halk rencide edilmemeliydi. Doğulu kadınlarla diğer ulusal azınlıklar arasındaki çalışmada, bu, özellikle önemliydi...

Tula'da çok şey öğrendim. Deneyimlerimi daha sonra tüm Sovyet Rusya'da Kadın Bölümleri çalışanlarına aktardım."[15]

16-18 Haziran 1921'de Sovyet Sosyalist Dağ Cumhuriyetleri Emekçi Kadınlarının I. Konferansı Vladikafkas'ta toplanır. "Kongreye Çeçen, Osset, Tatar, Kabartay, Balkar ve sapa dağ köylerinin kadınları olmak üzere 152 delege katıldı. Kongre şu sorunları ele aldı: Doğu kadınlarının ekonomik ve hukuksal açıdan dünü ve bugünü; ev çalışması ve Dağ halklarının buna katılımı; halk eğitimi ve Doğu'nun kadını; ana ve çocuk sağlığı üzerine bir rapor ve başka sorunlar."[16] Bu Konferansa bir telgraf yollayan Stalin, Doğu'nun kadınlarının kurtuluş hareketlerine katılımının önemini vurgulamıştır.*

1922 yılının 26-31 Mayıs tarihleri arasında Bakü'de Transkafkasya'nın Emekçi Kadınlarının Birinci Kongresi yapılır. Bu "Kongreye 262 kadın delege katılmıştı. Bunlardan 125'i Azerbaycan Cumhuriyeti'nden, 82'si Gürcistan'dan, 50'si Ermenistan'dan, 3'ü Gorskaya'dan ve 2'si Dağıstan'dan geliyordu. Tam olarak 12 Kafkas halkı temsil ediliyordu. 262 delegeden 163'ü partisiz, 98'i komünist ve 1'i menşevikti. Sosyal konumları itibariyle 111'i işçi, 84'ü köylü ve 67'si entellektüel idi. Kongre'nin gündemi şu noktaları içeriyordu: 1. 'Komünist Enternasyonal ve Emekçi Kadın', raportör: yoldaş Abore Ralli, 2. 'Bugünkü Siyasi Durum', raportör: yoldaş Marimanof, 3. 'Sovyet İktidarı ve Kadınların Kurtuluşu', raportör: yoldaş Moirova. Tüm konuşmalar Rusça'dan Gürcüce, Ermenice ve Türkçe'ye çevrildi ve ayrıntılı bir şekilde tartışıldı. İşçi sınıfının uluslararası kurtuluş mücadelesine katıl-

* İlgili telgraf için bkz. Ek I, s. 143.

ması için Özgür Kafkasya'nın ve Doğu'nun kadınlarına yapılan bir çağrı oybirliğiyle kabul edildi." *(Bkz. Ek II, s. 145-146.)*

Devrim öncesinde azgın milliyetçiliğin birbirine düşman kıldığı Azeri, Ermeni, Gürcü ve diğer Kafkas halklarından emekçi kadınların bu konferansta biraraya gelerek kendi kurtuluşlarının sorunları üzerinde tartışmalarının anlamı büyüktü ve konferansta söz alan işçi ve emekçi kadınlar bunu özellikle dile getiriyorlar ve bunun şimdiden Doğu'nun kadınlarının eski gelenek ve anlayışlardan kopması bağlamında büyük bir adım olduğunu vurguluyorlardı. Konferansa katılan kadınlar şu taleplerini tespit ediyorlardı: "Çokkarılılığın yasayla yasaklanması, genç kızların belli bir yaşa kadar evlenmesini yasaklayan bir kanun hazırlanması, evlilikte başlık parasına karşı bir yasa." *(Bkz. Ek II, s. 147.)*

Doğu'nun kadınlarının kurtuluşu mücadelesi Komintern Dünya Kongreleri'nde ve Komünist Kadınların Uluslararası Konferansları'nda da özel olarak ele alınıyor ve bu alanda çalışma perspektifleri tespit ediliyordu. 1921'de Moskova'da —Komünist Enternasyonal III. Dünya Kongresi ile eşzamanlı olarak— yapılan II. Uluslararası Komünist Kadınlar Konferansı, önüne şu görevi koymuştu: "Doğu Kadın Sekretaryası, tek tek bölgelerde emekçi kadınlar arasında aydınlatma ve örgütleme çalışması yürüten komünist kadın yoldaşlara enerjik bir önderlik yapma ve onlarla canlı bir bağ geliştirmelidir." "Bunun sonucunda Uluslararası Kadın Sekretaryası, sorumlu mevkilerde bulunan bir dizi yönetici kadın ve erkek yoldaşlarla küçük gruplar halinde bir dizi konferanslar ve toplantılar yapmayı tasarladı ve bu işe başladı. Doğu Kadın Sekretaryası yöneticisi Kasparova yoldaş, sorumlu kadın ve erkek yoldaşlarla birlikte durumu yerinde incelemekle görevlendirildi. Ve bu çalışma sadece diğer Sovyet cumhuriyetlerinde değil, bilakis sınırın ötesinde, Türkiye ve İran'da da yapılacaktır." *(Bkz. Ek III, s. 148.)*

Doğu'nun Emekçi Kadınlarının çeşitli konferansları içerisinde önemli bir yer tutan Konferanslardan biri de Aralık 1921'de Tiflis'te yapılan Yakın Doğu İçin Komünist Kadınları Konferansı'dır. Bu Konferansa Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Kabardistan, Dağıstan, Türkiye, İran'dan da kadın ajitasyon komisyonlarının yöneticileri katılmışlardı. Konferansın gündeminde Doğu halkları arasındaki çalışmanın içeriği ve yöntemleri ve yerel kadın ajitasyon komisyonları ile Uluslararası Kadın Sekretaryası arasındaki bağın sıklaştırılması sorun-

ları duruyordu. Konferansta önemli bir yer tutan sorunlardan biri de, Doğu'nun emekçi kadınları arasındaki çalışmaların henüz yeterince gelişmemiş olması ve bunda yerel komünist partilerinin sorumluluklarıydı. Konferans, çalışma alanlarındaki hata ve zaafları tespit ederken, bunda Sovyet Cumhuriyetleri komünist partilerinin ve Rusya Komünist Partisi'nin merkezi Kafkasya Bürosu'nun Doğu'nun emekçi kadınlarını aydınlatma ve örgütleme çalışmasına yeterince önem vermediği eleştirisini getiriyordu. Kadın ajitasyon komisyonlarının yürüttüğü bir dizi kampanyada "bir dizi Parti fonksiyonerinin geleneklerin hâlâ öyle güçlü etkisi altında kaldıkları görüldü ki, bunların karılarını ve kadın akrabalarını toplantılara getirmeyip, tersine evde bıraktıkları" dile getiriliyordu. Devamen "bu yoldaşlara kadın aile üyelerinin Parti ve Sovyet çalışmalarına sadece lafta değil gerçekten çekilmesine ilişkin Parti disiplini özel bir çağrı ile" hatırlatılıyordu. *(Bkz. Ek III, s. 150.)*

Konferans aynı zamanda yürütülen faaliyetleri gözden geçiriyor ve deneyimlerin özellikle müslüman kadınlar arasındaki çalışmalarda kadın kulüpleri, kadın dernekleri, kadın komünleri ve kadın kooperatifleri gibi yöntemlerin faydalı olduğunu gösterdiğini, kadın ve erkeklere açık olan kulüplere vb. kadınların gelmediğini tespit ediyordu. Ayrıca, kadınları üretime çekmek amacıyla, özellikle kadın emeğinin ağırlıkta olduğu sanayi dallarında kadın üretim kooperatiflerinin örgütlenmesi görev olarak öne konuluyordu. "Bu kooperatifler aynı zamanda işsizlik sonucu ortaya çıkan fuhuşu önleyici araçlardan biri olmalıdır." *(Bkz. Ek III, s. 150.)*

Devamen Konferans, günlük basını bir "işçi kadın sayfası" açmakla yükümlendirmeyi; işçi kadınları ajitatör ve örgütleyici olarak yetiştirmek amacıyla Parti okullarında yüzde 10-20 oranında yerin (Azerbaycan'da %30) kadınlara ayrılmasını kararlaştırıyordu.*

Komünist Partisi'nin Doğu'nun emekçi kadınlarının kurtuluşu mücadelesine ilişkin siyaseti, Parti Kongrelerinin aldığı kararlarda da sabittir. Emperyalizmin sömürge ve yarı-sömürgelerinde devrimci mücadelelerin ve ulusal kurtuluş hareketlerinin yükseldiği bu dönemde Sovyetler Birliği'nin giriştiği büyük deneyim, yani bir halklar hapishanesi olan Çarlık Rusyası'nın toprakları üzerinde eski kölelik zincirleri-

* Konferansın "Yakın Doğu'nun Kadınları Arasında Komünist Çalışmanın Yöntem ve Biçimleri"ne ilişkin aldığı karar için bkz. *Ek III, s. 154-158.)*

ni parçalayarak halkların özgür iradesi temelinde yeni bir "birlik", "Sovyetler Birliği"ni yaratma mücadelesi her yanıyla tarihsel bir adımdı. 12. Parti Kongresi (17-25 Nisan 1923) bu noktada Komünistlerin önünde iki alternatifin durduğunu tespit ediyordu:

> "İkisinden biri: ya emperyalizmin derin cephe gerisini uyandıracak, devrimcileştirecek ve böylece emperyalizmin yıkılışını hızlandıracağız, ya da bunda başarısızlığa uğrayacak ve böylece emperyalizmi güçlendireceğiz, hareketimizin gücünü zayıflatacağız. Sorun böyledir."[17]

RKP(B)'nin 12. Parti Kongresi'nde "Parti ve Devlet İnşasında Ulusal Momentler" hakkında bir konuşma yapan Stalin, Birlik içerisinde ulusal sorunun çözümünün sadece Birlik halkları için değil, Doğunun bütün sömürge ve yarı-sömürge halkları için büyük öneminin altını çiziyordu:

> "Biz ya bu Birlik çerçevesinde ulusal sorunun doğru bir pratik çözümüne varacağız, ya burada, bu Birlik çerçevesinde, halklar arasında gerçekten kardeşçe ilişkiler, gerçek bir işbirliği kuracağız — ve o zaman tüm Doğu, bizim Federasyonumuzda kurtuluş bayrağına, izinden yürüyeceği bir öncü birliğe sahip olduğunu görecektir, ve bu dünya emperyalizminin iflasının başlangıcı olacaktır. Ya da burada bir hata yapacağız, eskiden boyunduruk altında olan halkların Rusya proletaryasına duyduğu güveni sarsacağız, Sovyetler Birliği'nin Doğu'da sahip olduğu cazibeyi yitireceğiz — ve o zaman da kazanan emperyalizm, yitiren biz olacağız.
>
> Ulusal sorunun uluslararası önemi burada yatıyor."[18]

Doğu halkları arasındaki komünist çalışma ve bunun bir parçası olarak emekçi kadınlar arasında çalışma, içsavaşın sona ermesi ve sosyalizmin inşa çalışmasına geçilmesi döneminde daha da büyük önem kazanmıştır.

12. ve 13. Parti Kongreleri özel olarak Doğu halkları arasındaki komünist faaliyetin içeriği ve biçimi üzerinde durur ve bununla ilgili kararlar alırken, bu genel Parti çizgisine bağlı olarak Doğu'nun emekçi kadınları arasındaki komünist faaliyet açısından var olan eksiklikler ve zaaflar ve Partinin hataları üzerinde de durulmuş ve Partinin dikkati bu hata ve eksikliklerin aşılması görevine çekilmiştir. Örneğin 12. Parti

Kongresi (1923), Partinin, Doğu'nun emekçi kadınları arasındaki faaliyetinin daha da geliştirilmesini içeren bir karar almıştır:

> "Partinin, Doğu'nun emekçi kadınları arasındaki çalışmasının, bu kadınların başlamakta olan uyanışını etkilemede özel bir öneme sahip olmasından ve halihazırda elde edilmiş sonuçların pekiştirilmesini gerektirmesinden ötürü, Parti Kongresi, Doğu cumhuriyetlerinin Komünist Partilerinin dikkatini bu çalışmaya yoğunlaştırma gerekliliğine çeker." *(Bkz. Belge 1, "Belgeler" bölümü, s.10.)*

Kadın Kolları 1924'te, Doğu'nun kadınları arasındaki çalışmayı özeleştirici bir şekilde şöyle değerlendirmekte ve önemli sonuçlar çıkarmaktadır:

> "Bütün bu yöntemler, Kadın Kolları tarafından şimdiye kadar yeterince kullanılmadı. 1923 yılının ikinci yarısının istatistiklerine göre, Doğu ülkelerinde faaliyet gösteren 145 cumhuriyet ve bölge fonksiyoneri vardı, ancak bunların yalnızca 35'i yerli kadındı.
>
> 1923 yılında ilçe müfettişlerinin sayısı, 1922'ye göre 30, ücretli bölge örgütleyicilerinin sayısı 82 artırıldı. Bunun dışında 1923 yılının ikinci yarısında 140 Doğulu kadın, Parti okullarına ve kurslara gönderildi, ki bu, 1922 yılındaki sayıların iki katını aşıyordu. Ayrıca Doğu uluslarından 46 kadın, Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'ne gönderildi.
>
> Fakat bütün bunlar asla yeterli değildir. Hatta Kadın Kollarının kahramanca çabaları bile, Doğu'nun geri emekçi kadınlarının yüz binleri bulan kitlesine yetecek sayıda işçiyi emekçi kadınların arasından bulup çıkarmaya yetmemektedir. Ancak Doğu kadınları arasındaki çalışma tüm Parti aygıtının çalışması olarak tanındığında ve Kadın Kolları basının ve özel haberlerin yardımıyla Partisiz köylü konferanslarında Doğu'nun erkek nüfusu arasında yeterince kapsamlı ajitasyon geliştirmeyi başarabilirse, ancak o zaman genişletilmiş bir faaliyet için gerekli olan önkoşullar; daha açıkçası, çalışmaya yön vermeyi başaracak aygıt mevcut olacaktır."[19]

13. Parti Kongresi'nde "İşçi ve Köylü Kadınlar Arasındaki Çalışma Üzerine" başlıklı karar bu alanda elde edilen başarıları sayarken, faaliyetin daha da ilerletilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Devamen kararda, bölgelerin koşullarını göz önünde bulundurarak kadınların kurtuluşu mücadelesinin ilerletilmesi amacıyla yasal düzenlemelerin de yapılması ve kadınları üretime ve Partiye çekme yönünde daha büyük çaba gösterilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. *(Bkz. Belge 1, "Belgeler" Bölümü, s. 11-14)*

Doğu'nun emekçi kadınları arasındaki komünist çalışmanın içeriği ve biçimi, karşılaşılan zorluklar ve elde edilen başarılar Uluslararası Komünist Kadın Konferansları'nda ve Enternasyonal Kadın Sekretaryası'nın düzenlediği çeşitli danışma toplantılarında da derinlemesine ele alınmıştır. Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin 1926 yılında düzenlediği uluslararası danışma toplantısında Rusya Komünist Partisi (Bolşevik)'in Merkez Komitesi'ne bağlı Jenotyel'in Başkanı Artyuşina'nın sunduğu rapordan bir parçayı daha aktarmayı gerekli görüyoruz:

> "Çalışmamızın özel bir dalı, ***Doğu'nun kadın kitleleri arasındaki çalışmamızdır.*** Burada Sovyet Doğu'sunda da, yani kenar bölgelerimizde de —Kazakistan, Kafkaslar vb.— büyük başarılar kaydedilmiştir. Bu çalışma Partimizin Merkez Komitesi'ne tabidir. Doğu'da en iyi olduğu görülen ve olumlu sonuçlar veren çalışma biçimi kulüptür. 1925 yılında, 4000 üyeye sahip 61 Kızıl Köşe ve 15 000 üyeye sahip 51 kulüp vardı. Bugün kadın kulüplerinin, Kızıl Köşelerin ve köy kulüplerindeki kadın bölümlerinin sayısı önemli ölçüde artmaktadır. Kulüp çalışmasının yanı sıra, Doğu kadınlarının özel yaşam koşullarına uygun duruma getirilmiş delege toplantıları da özellikle başarılıdır. Önce kentlerdeydiler, ama yavaş yavaş köylere —kışlaklara ve ağıllara da—yayılmaktadırlar. Doğu'da da delege toplantıları yoluyla iyi sonuçlar elde edilebilmektedir. Doğu kadınlarının yaşamında onca çok olan tüm önyargılara rağmen, sokağa açıkça çıkma olanaksızlığına rağmen, kadınların münzevi yaşam tarzına ve onlara ulaşma zorluğuna rağmen, delege toplantıları gerçek ve amaca uygun bir çalışma biçimi olarak kendisini kanıtlamıştır. 1923/24 yılında Doğu'da 25 000 kadın delege vardı, 1924/25 yılında Sovyet çalışmasına çekilmiş 18 000 kadın var-

dı. Bu alandaki esas görevimiz şimdi fonksiyonerlerin ön eğitimidir. Bu sorunu Partinin önüne de koymuş bulunuyoruz. Doğu'da kadın çalışması için özel fonksiyonerlere gereksinimimiz var. Batı'nın bir dizi ülkesinde olduğu gibi, Doğu'da da pekçok komünist, kadın çalışmasına yeterli dikkati göstermiyor. Doğu'da da bizzat Parti örgütleri içinde, onların bu sorunda doğru bir bakış açısına gelmeleri için büyük bir çalışma yapılmak zorundadır. Doğu'daki en acil görevimiz, yerli kadınlar arasından yönetici kadroların yetiştirilmesidir, çünkü fonksiyonerlerimiz orada yabancıysa, dili ve yerel koşulları bilmiyorsa, çalışmamızda asla tatmin edici sonuçlar elde edemeyiz. Doğu kadınlarının safları arasından çıkan, Doğu'nun emekçi kadınlarının koşullarını ve âdetlerini bilen bizimle çalışacak kadınlara ihtiyacımız var — tıpkı kırsal kadın nüfus arasında en elverişli güçlerin köylü kadınlar olması gibi. Bu yüzden Doğu'nun emekçi kadınları arasından aktif kadroların yetiştirilmesi, en acil görevlerimizden biridir." *(Bkz. Belge 9, "Belgeler" bölümü, s. 92-93.)*

Çeşitli millet ve milliyetlerden halkların kadınlarının konferansları 30'lu yıllarda gittikçe sıklaştı. Örneğin 1930'da Kuzey Halkları Kadınlarının İlk Konferansı yapıldı. Konferansta kadının kurtuluşunda kazanılan başarılar, kadının üretim içine çekilmesi, sovyet ve kamu kuruluşlarının çalışmalarına katılımı ve okuma-yazma bilmezliğin tasfiyesinde kazanılan başarılar vurgulanır. Yine de bu kazanımların sadece bir başlangıç olduğu, "bazı yerlerde bugün dahi" kadınlara ikinci sınıf insan gözüyle bakıldığı tespit edilir. Paralı evlilik ve çocuk yaşta evlendirmenin kanunen yasaklanmış olmasına rağmen, pratikte bunların kökünün henüz kazınmamış olduğu vurgulanır. Yüzyıllardır süregelen bu âdet ve geleneklerin aşılması için insanüstü, uzun süreli ve inatlı bir çalışmaya gerek olduğu sonucu çıkarılır.

Burada aktardığımız konferanslar, Doğu'nun emekçi kadınları arasındaki faaliyetin örgütlenmesi, uyanan emekçi kadınları genelde toplumsal hayata, özelde de sosyal hayata çekmek için yapılan çeşitli konferansların, toplantıların vb. sadece küçük bir bölümüdür. Fakat bunlar, Rusya Komünist Partisi'nin ve onun kadınlar bölümünün başından itibaren içerikte ve biçimde yerel cumhuriyetlerin koşullarını ve ihtiyaçlarını gözönünde tutan özel bir siyaset geliştirmeye büyük önem biçtiklerini göstermek açısından yeterlidir. Komünist Partisi, Doğu'nun

emekçi kadınlarının kurtuluşunun onların kendi eserleri olması gerektiğine tam inancı ile ilk plânda ve öncelikle Doğuda komünist kadın hareketinin çekirdeğini oluşturma faaliyeti üzerinde yoğunlaşmış ve onlar üzerinden geniş emekçi kadın kitlelerine ulaşma hedefini izlemiş ve bunun hangi sapmalara karşı mücadele içinde yapıldığını vurgulamıştır:

> "Şimdi genel düşüncelerden Doğu ülkelerinin kadınları arasındaki çalışma koşulları sorununa geçildiğinde, burada tek tek halk gruplarının yaşantılarının özellikleriyle uyumlu kılınmak zorunda olan yöntemlerin özel bir esnekliğinin gerekli olduğu vurgulanmalıdır. Doğu bölgelerindeki çalışmanın örgütlenmesinde, burada her cumhuriyetin ve her ulusal bölgenin, gelenekleri, görenekleri ve tümüyle kapalı iktisadi yaşantısıyla başlıbaşına bir dünya oluşturduğu bir an için bile unutulmamalıdır. Kadın Kollarının işçileri, bu koşullara uyum sağlamalı ve milliyetlerin özel gereksinimlerini ihmal etme ve yerli işçilere karşı güvensizlikle karakterize olan herhangi bir sömürgeci davranışı komşu ülkelere karşı göstermekten kaçınmalıdır; aynı şekilde, yerel özelliklerin önemini abartma ve bir bütün olarak Sosyalist Sovyetler Birliği'nin çıkarlarını yadsımada ifadesini bulan yerel şovenizm yönüne kaymalardan da kaçınılmalıdır."[20]

Son olarak Partinin, Doğu'nun emekçi kadınları arasında yürüttüğü çeşitli faaliyetlerin onların kurtuluş mücadelesi açısından önemini ve gelişmeyi güzel bir şekilde ortaya koyan bir anlatımdan parça aktarmak istiyoruz.

> "Okuma-yazma bilmezlikten kurtulmuş, iktisadi yaşama sokulmuş, evin dar çerçevesinden kopmuş kadının politik yaşama da katılacağı beklentisi, Birlik'in Doğu'sunda da büyük oranda gerçeklik haline geldi. 1923'te Moskova'daki Birinci Genel Kadın Konferansı'na; çeşitli vaatlerle katılmaya sevkedilmiş beş Türkmen kadını, beş kocakarı katılmıştı. İki yıl sonra, Kadınlar Günü'nde, 8 Mart'ta yapılan konferansa artık 200 delege katılıyordu, bunlar arasında, kocalarının refakat ettiği genç kadınlar da bulunuyordu. Kadınların yeni haklarına dair bilginin yayılması bakımından bu konferansın önemi epeyce yüksek tutulmalıdır.

O zamandan beri her yıl Birlik'in tüm merkezlerinde Kadınlar Günü'nde yapılan konferanslar, kadınların özgürleşmesindeki başarıların devamının, kadınların ulusal devletlerin kamu yaşamına giderek artan katılımının kıstası olarak hizmet etmektedir. Son yıllarda bu konferanslar, Birlik'in en ücra köşelerinden, uzak aul'lerden ve kışlaklardan binlerce delegenin katıldığı gerçek birer kitle toplantıları haline geldiler. Kocaları ve çocuklarıyla birlikte, çoğu zaman büyük kervanlar halinde gelip, kadının kurtuluşu yasalarına inançlarını tazeliyor, arzu ve şikayetlerini dile getiriyor, suistimalleri ortaya çıkarıp, kazanımları övüyor ve kutluyorlar.

1935 sonunda 20'den fazla ulusal bölgede, genç kız ve kadınlar da kendi konferanslarını yaptılar. Bu konferansları yapmanın dolaysız vesilesi, kadınlar arasındaki faaliyetin son dönemde ihmal edilmeye başlandığı düşüncesiydi. Dağ aul'lerinden, kışlaklardan ve akla gelebilecek her türlü kolhoz köylerinden binlerce genç kız ve kadını birleştiren bu konferanslar, beraberinde hareketin yeniden alevlenmesini getirdi ve 'ulusal kadın kitlelerinin ciltler dolduran öyküsünde yeni bir sayfa' olarak tüm Birlik'te törenle selamlandı.

Özbekistan'dan bir gazete haberinde şunları okumak mümkündü:

'Konferansa ilk olarak Horezm vahasından Nurmatova geldi. Bu vesileyle "Yaş-Leninçi" kolhozu ona bir çift rugan çizme ve parlak bir ipek elbise hediye etmişti. Tübetyaykasının altındaki hünerle örülmüş 26 parça atkuyruğu saçıyla, bayram elbiseleri içindeki Nurmatova, "Ant-92" uçağına bindi ve iki saat sonra, onun kolhozuyla tren hattı arasındaki 500 km.lik yol katedilmiş bulunuyordu.

Fakat kızların ve kadınların hepsi konferansa Nurmatova gibi aynı şekilde özenli gönderilmemişti. Hatta Taşkent'te ortalığa, bazı delegelerin yolda trenden kaçırılacağı söylentisi yayıldı. "Hiç olmazsa 500 delegeyi bir araya toplamayı başarabilsek!" diye hayal ediyorlardı Özbekistan'daki genç kız ve kadın konferansının tertipleyicileri. Gerçekte ise 650 delege geldi ve bunlar

arasında 4 MYK üyesi, üç köy sovyeti başkanı, çok sayıda kolhoz başkanı, Tugaycılar, Hücum İşçisi kadınlar bulunuyordu...

Konferans salonuna Kaganoviç reyonu delegesi giriyor. Yanağında bıçak yarası izi var; kocasının iradesine rağmen buraya geliyor.

İşte Fergana'dan delege Pirvasarova. Kocasına konferansa gitmek istediğini bildirip bu hakkında diretince, kocası ona tehditkârca şu atasözünü anımsatmış: "Keçi kesilmek isteyince, kasapla dalaşırmış." On ila on iki yaş arasında on delege de konferansa gelmişti — aslında çocuktular, ama yine de kadındılar. Anne-babalarının onları satmış olduğu kocalarının ellerinden alınmışlardı.

Konuşmacı listesine yüz elli kadın ismini yazdırdı. Bunlardan bazıları, beş-altı delege adına konuştu, daha önce hiçbir toplantıda konuşmamışlardı ve parancalarını ancak konferansın arifesinde ya da konferansın açıldığı anda attılar.

Bu genç kadınların sesini tüm Özbekistan can kulağıyla dinledi. İlk konferanslarının kürsüsünden, gençlik örgütünün çalışmalarını cesaretle eleştirdiler, kadınlara karşı Büt suçlarına destek olan bazı hakimlerin kayıtsızlığını şiddetle lanetlediler, reşit olmayan kızları evlendirenlere, karılarına kötü muamele yapanlara ya da onlara barbarca davrananlara karşı daha ağır cezalar talep ettiler.

Fakat kadın konuşmacılar daha başka şeylerden de söz ettiler. Örneğin, "Buhara'da kızların paraşütçülük sporuna çok ilgi duyduklarını", Cangi-cul'dan 700 genç kız öğrencinin tarım tekniği kurslarına devam ettiğini, Çust reyonunda bir kadın kulübü açılacağını, bu reyondan on beş kolhozcu kadının konferansın arifesinde parancalarını attıklarını, Tangi-Turgan'ın yirmi kolhozunda kolhozcu kadınlar için lik-bes okulu açıldığını anlattılar..."[21]

JENOTYELLERİN DOĞU'DA GELİŞTİRDİKLERİ FAALİYETLER

Doğu'nun Emekçi Kadınları arasındaki çalışma ilk plânda ve esasta kadınları genel bir eğitme ve aydınlatma çalışmasıydı. Ancak bu ilk adım atıldıktan sonradır ki, kadınların bu özgürlükleri ve hakları kullanması ve onların yeni yaşamın inşasına çekilmesi düşünülebilirdi. Bu Cumhuriyetlerde Komünist Partisi'nin kadın çalışmasında dayanacağı kadın kadrolar yoktu. Fakat devrimden hemen sonraki yıllarda, daha içsavaş döneminde kadın çalışmasını örgütlemek için Rus ve diğer uluslardan komünist kadınlar bu bölgelere gidiyor ve burada esasta eğitim ve aydınlatmaya dayanan bir çalışma yürütmeye çalışıyorlardı. Çalışmanın ilk hedefi, yerel ulus ve azınlıklardan kadınların da içlerinde yer aldığı ilk kadın kollarının oluşturulmasıydı. Bu bölgelerde kadın kollarının çalışmaları Sovyetler Birliği'nin Avrupa kısmındaki kadın çalışmasından içerikte ve biçimde büyük farklılık gösteriyordu. Ama bu da acı tecrübelerden çıkarılan derslerin ürünüydü. 1918-1919 yıllarında kadın çalışmasını örgütlemek için Doğu Cumhuriyetleri'ne giden "uygar kılıklı" komünist kadınların yüzlercesi, halk kitleleri üzerinde büyük etkiye sahip mollaların ve yerli gericilerin kışkırtmasıyla katledilmişti. Fakat bu komünist kadınların gözünü yıldırmamış, onları Doğu'nun emekçi kadınlarına yaklaşabilmek için yeni yöntem ve biçimler aramaya yöneltmiştir. Bu nedenle örneğin, devrimci Rusya'nın komünist kadınları, bir gün bu uluslardan kadınlarla birlikte çarşaf ve peçelerden kurtulmak için çarşaf ve peçeyle örtünmüşlerdir.

Kadın kollarının çalışma biçimleri bölgenin koşullarına göre değişiyordu. Şehirlerde ve kasabalarda kadın kulüpleri, kültür köşeleri gibi kurumlar yaratılırken, kırsal alanda "ajitasyon arabaları"na başvuruluyordu. Başlangıçta bu kadın kulüplerine vb. erkeklerin girmesi tamamen yasaklanıyordu. Yüzyıllardan beri erkeklerin yanında varlığını gizlemeye, ağzını açıp konuşmamaya eğitilmiş kadınların kulüplere vs. gelmeleri ve çeşitli kurslara, toplantılara vb. katılmaları ve kadınlara yaklaşma ve onlarla konuşma imkanı ancak bu şekilde sağlanabilirdi. Buna rağmen kadınların kulüplere gelmeleri, kurslara ve toplantıla-

ra katılmaları hiç de kolay olmuyor, kadın kollarının inatçı ve özverili bir çalışmasını gerektiriyordu. Önceleri sadece yaşlı kadınlar geliyor, genç kadınların bu kulüplere vs. gelmesi çok daha uzun zaman alıyordu. Kadın kulüpleri hakkında yayılan binbir çeşit dedikodular, inanılmaz masallarla kadınların gözleri korkutuluyor ve onların bu kulüplere gitmesi engellenmeye çalışılıyordu.

Mollalar, kulüplerde kadınların peçelerinin zorla çekilip çıkartıldığı, çarşaf ve peçeyi çıkartmayı reddeden kadınların hırpalandığı yalanlarını yayıyor ve kulüplere giden kadınların Allah tarafından cezalandırılacağını anlatarak kadınların gözünü korkutmaya çalışıyorlardı. Yeni yaşama açılan ilk kapı Doğu'nun emekçi kadınları için bu kadın kulüpleri oluyordu. Fakat bu kulüplerin kapısından içeri ilk adımı atabilmek de meseleydi. Bu Fannina Halle'nin "Doğu'nun Kadınları" adlı eserinde yer alan şu satırlarda çok net bir şekilde dile geliyor:

> "Parançanın altında seçilebildiği kadarıyla, genç bir kadın, kadın kulübünün olduğu binanın kapısında dikiliyordu. Kımıldamadan dakikalarca kapının önünde durdu. Sadece başını bir sağa bir sola çeviriyor ve apaçık ürkek bakışlarla etrafına bakınıyor, korkuyla evdeki kocanın, kaynananın, komşuların ne diyeceğini düşünüyordu. Sonunda kolunu uzatıp kapının mandalına basmaya karar verdi, ama sanki eli bile gitmiyor, kapıyı açmaya tereddüt ediyordu. Tereddüt ve korkunun bu tablosu Doğu'nun kadınlarının birçoğunun kendi içlerinde cereyan eden mücadelesini gözler önüne seriyordu! Fakat sonunda bu kadın da kapının koluna basma kararını verdi ve onun gibi birçok Orta Asyalı kadın kulüplere girme cesaretini gösteriyor: artık, daha iyi bir geleceğin kapısı önünde uzun uzun beklemiyorlar."[22]

Kadın kolları çalışmalarında önlerine üç görev aşaması koymuşlardı: Birinci aşamada kadınlara yeni yasaların kendilerine sağladıkları haklar anlatılmaya ve onlara çeşitli sorunlarında yardım edilmeye çalışılıyordu. İkinci aşama eğitim ve kültürel çalışmayı kapsıyordu: okuma-yazma kursları, tıbbi yardım ve korunma yöntemleri, çocuk eğitimi sorunları üzerine aydınlatma, tiyatro ve film gösterileri, konferanslar vs. Üçüncü aşamada kadınların üretime çekilmesi görevi öne çıkıyordu. Kadınların üretime çekilmesi, onların kocalarından ekonomik olarak bağımsızlaşması, gerçek anlamda özgürleşmelerinin, haklarını kullanabilmelerinin ilk ön koşuluyken, Doğu'nun emekçi kadınları açısın-

dan bu nokta erişilmesi büyük bir ön mücadeleyi gerektiren muazzam bir ileri adım oluşturuyordu.

Kadın kulüplerinin somut faaliyetleri ve ilk başarıları hakkında Transkafkasya Cumhuriyetleri'nin Emekçi Kadınlarının Birinci Konferansı'nda (1922) şunlar anlatılmıştır:

> "...Kadının kurtuluşundaki başarıların en açık görüldüğü yer Azerbaycan'dır. Orada köylü halkı müslüman, Tatar ve Fars'tır, buna karşı şehir halkı Tatar, Rus ve Yahudi'dir. Müslüman kadın kulüpleri fikri de orada çok geniş bir yankı buldu. Bakû'da 500 müslüman kadını kapsayan, kendine ait büyük ve güneşlik bir kulüp evine sahip olan, içinde iplikhane, dokumahane, terzihane, ayakkabı atölyeleri, yetişkinler okulu, tiyatro salonu, kütüphane, yemekhane ve bir çocuk yuvası barındıran bir merkezi kulüp vardır. Kulüp, halk mahkemeleri önünde kadınların kadınlar tarafından savunulması için bir kurum da yarattı. Kadınlar arasındaki aydınlatma çalışmasının büyük önemini onurlandırmak için Halk Komiserliklerinin önemli bir maddi kaynak ayırdığı benzer kadın kulüpleri Azerbaycan'ın bütün bölgelerinde bulunmaktadır.
>
> Müslüman kadınları çalışma hayatına ve siyasal hayata çeken bu kulüpler sayesinde kadınlar bugün enerjik bir şekilde şu önlemlerin uygulanmasını talep etmektedirler:
>
> Çokkarılılığın yasayla yasaklanması!
>
> Genç kızların belli bir yaşa kadar evlenmesini yasaklayan bir kanun hazırlanması!
>
> Evlilikte başlık parasına karşı bir yasa!" *(Bkz. Ek II, s. 147.)*

Jenotyel'lerin kadınlara ulaşmak için her türlü yolu denediklerine bir başka örnek, kurulan "kadın bakkalları"dır. Kadınların yabancı erkeklerle konuşmalarına izin vermeyen âdet ve gelenekler öylesine katı bir şekilde uygulanıyordu ki, buralarda kadınların pazara gitmelerine ve alışveriş yapmalarına da izin verilmiyordu. Bu yörelerde kadın kolları kadınlara ulaşmanın bir yolu olarak "kadın bakkalları"açıyorlardı. Bakkalın kapısına "Erkekler giremez" tabelası asılıyor, içeride kadınlar tezgahtarlık yapıyorlardı. Bu bakkallar gerçekte aydınlatma ve örgütleme çalışmasının ilk adımlarının atıldığı yerlerdi. Duvarlarda be-

bek bakımı vb. ile ilgili resimli panolar ve çeşitli yazılar asılıydı. Alışverişe gelen kadınlarla konuşulmaya, çeşitli sorunlarda bilgi verilmeye ve bu yolla onların kadın kulüplerine gelmeleri sağlanmaya çalışılıyordu. Örneğin, kucağında çocuğuyla alışverişe gelen kadına "tesadüfen" bakkalda bulunan kadın doktor yaklaşıyor, onunla çocuğu hakkında konuşuyor ve çocuğu muayene ettirmek ve aşı yaptırmak için ilgili kuruluşa gelmeye çağırıyordu.

Bu çalışmaların, Doğu kadınlarının kurtuluşundan bahsedilecek bir seviyeye gelmesi tabii ki çok uzun bir süre alacaktı. Rusyalı bir kadın komünist, Buhara'daki (Özbekistan'ın başkenti) faaliyeti üzerine anılarında şöyle diyor:

> "Çalışmalarımıza başladığımız yerler, daha son dönemlere kadar bile kadınların kamu toplantılarına katılması ve kalkıp konuşması duyulmak bile istenmeyen yöreler, Jenotyel üyelerinin erkeklerle konuşmaya kalktıklarında bile karşı taraflar tarafından sokak ortasında tutuldukları ve kadın kollarında çalışan Avrupalı kadınların günbegün zehirlenme veya bir başka şekilde öldürülme tehlikesiyle karşı karşıya oldukları yörelerdi."[23]

Jenotyel'e karşı korkunç bir propaganda yürüten erkekler, Jenotyel'e "Cinotyel" (yani cin kolu) adı takmışlardı. Bu şartlarda elde edilen en küçük başarıların dahi büyük önem kazanması gayet anlaşılırdır. 1930'lu yıllara kadar Jenotyeller'in Doğu'nun emekçi kadınları arasındaki çalışma hakkında verdikleri raporlarda ve tek tek komünist kadınların yazdığı makalelerde ağırlıklı olarak çalışmalarda karşılaşılan zorluklar üzerinde durulurken, elde edilen en küçük başarılara ve kazanımlara büyük değer verilmesinin nedeni budur.

Eylül 1920'de Doğu'nun Emekçi Kadınları arasındaki çalışmaları gözden geçirmek için Jenotyel'in düzenlediği toplantıda ilk başarılar hakkında şu bilgi verilmektedir:

> "Kadın yoldaşlar ***Doğu kadınları*** arasındaki çalışmada önemli başarılar elde etmişlerdir. Bu çalışma üzerine 1920 Eylül'ünde Ufa, Uyadka, Samara, Ural, Orenburg ve Astrahan'dan kadın temsilcilerin katıldığı bir tartışma yapılmıştır. Burada bu etkinlik alanı için örgütleme plânı hazırlanmıştır. Sovyet Rusya'nın müslüman kadınların oturduğu tüm yörelerinde, Partinin kadın grupları tarafından Partisiz kadın konferansları toplanacaktır.

Böylece örneğin daha Eylül'de Başkırıstan'da 500 kadının, Ufa'da 800 ve Astrahan'da 1000 kadının katılacağı böyle Partisizler konferansları yapılmıştır. Aralık'ta ***Doğu Kadınlarının Tüm Rusya Kongresi***'ni hazırlama görevine sahip bir komisyon kurulmuştur. Ondan önce yapılması gereken taşra kongreleri için direktifler hazırlanmıştır. Bunların hazırlanması ve yapılması için Kırım'a, Kazan'a, Orenburg'a, Bakû ve Taşkent'e yetenekli kadın yoldaşlar gönderilmiştir. Perm, Ufa, Simbirsk, Omsk, Uralsk, Yekaterinburg, Nikolayev, Bugulma ve Orenburg vilayetlerinde Doğu kadınları konferansları yapılmıştır. Onlar için Tataristan Cumhuriyeti, Azerbaycan ve Başkırıstan'da, Kırım ve Türkistan'da bölge konferansları, Pensa, Birsk ve Salansk'ta ilçe konferansları yapılmıştır." *(Bkz. Belge 5, "Belgeler" bölümü, s. 40.)*

Çalışmaların başlangıcında Jenotyel üyelerinin karşılaştıkları zorluklar çeşitli mektup ve makalelerde sabittir. Örneğin Merv'deki Jenotyel'in yöneticisi Bogatçova bir mektubunda şunları yazıyor:

> "Başlangıçta ne erkekler ne de kadınlar çalışmalarımızla güttüğümüz amacı anlayabiliyorlardı ve herkes çalışmalarımıza büyük bir şüpheyle yaklaşıyor, 'Aul'ler [köyden küçük yerleşim birimleri —ÇN] köpekleri üzerimize saldırtıyorlardı. Daha bir Aul'e yaklaşır yaklaşmaz atlarımıza düzinelerce köpek saldırıyordu. Ama bazen daha kötü şeyler de oluyordu. Bir akşam üstü Poltorazk çevresindeki bir Aul'a gittik: Ben, Doğu Üniversitesinin bir kız öğrencisi ve milisten bir kadın. Doğru muhtarın evine gittik, orada üç erkek vardı. Çay içiyorlardı. Muhtar bizim anlattıklarımızı dinledikten sonra 'Bizim kadınlarımızla toplantı yapamazsınız, kocaları izin vermez' dedi. Bu arada ama, erkeklerden biri ona göz kırpmış ve Türkmen dilinde: 'Geri yollama bunları, bu gece işimize yararlar' demişti. Ben Türkmenceyi çok iyi anlıyorum, ama anlamazlıktan geldim. Ve böylece bütün gece elimizde tabanca nöbet tuttuk. Kendi kendimizi koruyabildiğimizi ve inatçılığımızı gören muhtar ise, ertesi gün fikrini değiştirdi ve kadınları toplantıya çağırdı."[24]

Başlangıçta Rusya Komünist Partisi'nin Kadın Kolları'nın ideolojik ve pratik önderliğinde yürüyen Doğu'nun kadınları arasındaki çalış-

manın ilk ürünleri, yerel kadın kolları çalışmalarına bu halklardan kadınların çekilmesinde kendini göstermiştir: "Elde edilen başarılar sayılarla tespit edilmiştir. Öyle ki, 1924'te Orta Asya'da yaklaşık 5000 yerli kadın, kadın kollarının çalışmasında örgütlenmişti, bir yıl sonra bu sayı 15 000'e varıyordu. Bu rakamlar, başka yerde olduğundan çok daha fazla şey ifade etmektedir: çünkü söz konusu kadınların önemli bir bölümü göçebe halklardandır ve bunlar büyük bir alana yayıldıklarından, onları örgütsel olarak kucaklamak çok daha zordur."[25] Yerli halklardan kadınların kadın kolları içerisinde örgütlenmesi, Doğu'nun emekçi kadınlarının kurtuluş hareketinin öncüsünün kazanılması açısından mutlaka çok daha büyük öneme sahipti.

Komünist Partisi'nin ve Jenotyel'lerin önderliğinde yürütülen tüm kampanyalar, eğitim ve aydınlatma mücadeleleri Doğu'nun emekçi kadınlarının uyanmasına ve Sovyet iktidarının sağladığı yasal hakları sahiplenerek kullanmaya başlamalarına yol açmıştır. Asırlardan beri kocalarının köleleri olagelmiş kadınların neredeyse ilk kullandıkları hak "boşanma hakkı" olmuştur. Türkmenlerde başta gelen boşanma gerekçeleri çokkarılılık ve koca dayağıydı. Bu olgu olarak, Doğu'nun emekçi kadınlarının uyanışının ve kendi ezenine karşı başkaldırışının en önemli belirtisinden biriydi. Boşanma hakkı ile birlikte kadınlar, özgür eş seçimi hakkını da elde etmişlerdi ve bunu artık kullanıyorlardı. Jenotyel'ler, kadın kulüpleri vb. kadınların ve genç kızların kocalarından, babalarından ve erkek akrabalarından kaçıp sığındıkları emin barınaklar olmuştur. Zorla evlendirilmek istenen, şiddete maruz kalan kadın, artık bunları sineye çekmek zorunda değildi. Kaçıp sığınabileceği yeri vardı. Sosyalist devlet, yasaları ve çeşitli kurumlarıyla, köleliğe karşı isyan eden kadınların ve genç kızların yanındaydı. Yeter ki onlar köleliğe karşı isyan etsinler!

> "1925 yılının sonuna doğru, Taşkent'teki komünist çocuk örgütünün önderi oniki yaşındaki Hacer Nisa, soluk soluğa Kadın Kolu'na gelmişti. Babasının kendisine parança giymeyi ve hiç tanımadığı bir adamla evlenmeye hazırlanmasını buyurduğunu anlatıyordu. Buna karşı o, ne evlenmeyi ne de parança giymeyi düşünmediğini, kendisinin bir piyonye [komünist çocuk örgütü üyesi —ÇN] olduğunu ve okumak istediğini söylemişti. Babası itaat etmediği için onu dövmüş ve eve hapsetmişti. Kız ise bir yolunu bulup evden kaçmış ve kulübe sığınmıştı. Kadın kolu bu

kız çocuğuna kalacak yer bulmuş ve okula gitmesini sağlamıştı. Piyonye olarak aynı yılın Aralık ayında Özbekistan'ın yeni hükümet biçiminin [Sovyet hükümeti olarak —ÇN] ilan gününde o da bir mesaj okuyordu: 'Bizler yeni bir yaşama başlamak isteyen binlerce ve onbinlerce kızız. Yüzümüzün, bizi dış dünyayla ayıran çaçvanlarla örtülmesinden, gencecik yaşımızda vücudumuzun ve ruhumuzun kötürümleştirilmesinden ve köle olarak aşağılanmaktan bıktık artık.'"[26]

Doğu'nun emekçi kadınları yüzyıllık uykudan uyanmış ve köleliğe karşı isyana başlamıştı! Elbette yeni yaşamın sağladığı tüm imkanlardan tam bir şekilde yararlananların sayısı henüz küçüktü, eski yaşam ve düşünce tarzının tüm kökleri henüz kurutulamamıştı. Ama buz kırılmış, geridekilere de yol açan öncü kadınlar kurtuluş yolunda epey yol katetmişlerdi. Diğerlerinin de onları izleyebilmesi için maddi koşullar günbegün gelişiyor, güçleniyordu.

Kadınların siyasal ve kültürel yaşama katılmasının ön koşullarından biri de onların okur-yazar olmasıydı. Bu nedenle kadın kolları en başından itibaren yürütülen okuma-yazma kampanyalarına çok sayıda kadının katılmasına özel önem vermiştir.

Sadece kadınların değil, erkeklerin de okur-yazarlığı Çarlık döneminde sıfıra yakındı. Çarlık döneminin Orta Asya'sında okuma-yazma bilenlerin oranı %2, Transkafkasya'da %1 civarındaydı. Birinci Beş Yıllık Plân çerçevesinde okur-yazar olmama durumunun tamamen tasfiyesi ve bütün milliyetler için anadilinde temel eğitimin garantilenmesi görevleri ele alınıyordu. 1934 yılı başında Doğu halklarında okur-yazarlık oranı %70'e varıyordu, 1936 yılında ise okuma-yazma bilmeme durumu tamamen tasfiye ediliyordu.

"Türkmenistan'da 1926 yılında toplam 24 kadın okur yazardı. 1931/32 öğretim yılında ise toplam 2617 ortaokul öğretmeninden 344'ü Türkmen kadınıydı. 1920'de sadece 374 Türk kadını okur-yazardı, 1932'de ise bunların sayısı 150 000'e varıyordu. 675 Türk kadını fabrika okuluna, 477'si işçi fakültesine, 211'i teknik okula, 693'ü yüksek okula gidiyor. (Veriler 1931 yılına aittir.) Çarlık Rusyası'nın sömürgesi olarak en geri olan bölge olan Nagorni Karabah'ta 1927/28'de 409 kadın okuma-yazma

öğrendi, 1930/31 yılında ise bu sayı 601 idi. Kuzey Halkları Enstitüsü'nde daha dün göçebe kızları olan Samoyedler, Yakutlar, Buryatinler öğrenim görüyorlar."[27]

Doğu halklarının önemli bir bölümünün yazılı dillerinin geliştirilmesi Ekim Devrimi'nden sonra ele alınmış ve bu görev 1930 yılında tamamlanmıştır. Sovyetler Birliği'nde 1936 yılında 10 000'in üzerinde gazete ve dergi yayınlanmaktaydı, bunlardan 2700'ü Rusça dışındaki dillerde yayın yapıyordu. 1941 yılında Rusya dışındaki Sovyet Cumhuriyetleri'nde ilk ve orta dereceli okullardaki kadın öğretmenlerin sayısı şöyleydi:[28]

Gürcistan	SSC	% 51,3
Kazakistan	SSC	% 37,8
Ermenistan	SSC	% 30,9
Kırgızistan	SSC	% 30,2
Azerbaycan	SSC	% 29,5
Özbekistan	SSC	% 25,4
Türkmenistan	SSC	% 17,6

Komünist Partisi'nin önderliğinde yürütülen ulusal politika, geçmişin ezilen uluslarından kadınların ulusal ve cinsel olmak üzere çifte boyunduruktan kurtulmasını, onların iktisadi, toplumsal ve siyasi alanda eşit kılınmasını mümkün kılmıştır. Sosyalist Sovyetler Birliği'nin çeşitli ulus ve milliyetlerinden emekçi kadınların Rus hemcinsleri ile aralarındaki belki bin yıllık mesafeyi kapatma yolunda attıkları muazzam adımın en belirgin göstergesi, onların siyasi yaşama katılım oranıdır.

1924/25 yılında şehir sovyetleri seçimlerine oy hakkına sahip kadınların %27'si katılırken bu oran 1931 yılında %75'e yükselmiştir. 1920 yılında şehir sovyetlerine seçilen kadınların oranı sadece %5'di, 1931 yılında ise bu oran %27'ye çıkıyordu. Köy Sovyetlerinde ise 1920'de %1'den 1931'de %20'ye yükseliyordu. 1920'de yapılan VIII. Sovyet Kongresi'ne seçilen delegelerden sadece %2,1'i kadındı, 1931'de yapılan XV. Sovyet Kongresi'nde ise kadınların oranı %23,2'ye çıkmıştı.[29]

Şubat 1948'de Sovyetler Birliği Özerk Cumhuriyetler Yüce Sovyeti'nin üyelerinden 503'ü kadındı ve bu tüm üyelerin %29'unu oluştu-

ruyordu. İlginç olan Özerk Cumhuriyetler Yüce Sovyeti'ndeki kadın oranının Birlik Cumhuriyetleri Yüce Sovyeti'ni (%20) aşmasıdır.

1947 yılında Bazı Birlik Cumhuriyetleri Yerel Sovyetleri'nde kadınların oranı ise şöyleydi: Gürcü SSC %29,87 (19 379 kadın), Kazakistan SSC %33,81 (17 992 kadın), Kırgızistan SSC %33,49 (4265 kadın), Azerbaycan SSC %35,15 (8309 kadın), Özbekistan ve Türkmenistan SSC'de de yerel sovyet temsilcilerinin üçte biri kadındır.[30]

Bir başka örneği, Çarlık Rusyası döneminde genelde kadınlara yasak olan hakimlik mesleğinde verebiliriz. 1948 yılında Özerk Cumhuriyetler Yüce Mahkemesi üyelerinin %33,6'sı kadındır. Bütün Sovyetler Birliği'nde halk hakimlerinin oranı 1947'de %35, 1954'te %50'dir, oran olarak verilmemesine karşın, kadın hakimlerin arasında azınlık milliyetlerden kadınların oranının büyük olduğu bilgisi verilmektedir.[31]

Özerk Cumhuriyetlerde kadınların kültürel gelişiminin kıstaslarından biri de, devrim öncesinde okuma-yazma bile bilmeyen bu kadınlar arasında hatırı sayılır bir aydınlar tabakasının —doktor ve mühendisler, ziraatçılar ve öğretmenler, bilim adamları/kadınları ve şairler, sanatkârlar ve yazarlar—çıkmasıdır. Devrim öncesinde bir tek yüksekokula ve üniversiteye sahip olmayan bu cumhuriyetlerde sovyet iktidarı döneminde düzinelerce yüksekokul ve üniversite inşa edilmiştir. Bu üniversite ve yüksekokullarda azınlık milliyetlerden kadınlar sadece öğrenim görmekle kalmıyor, bizzat öğretim üyeleri olarak da yerlerini alıyorlardı. 1947 yılında Gürcistan SSC Bilimler Akademisi'nde 100 kadın, Azerbaycan Bilimler Akademisi'nde 80 kadın, Kazakistan Bilimler Akademisi'nde 197 kadın, SSCB Bilimler Akademisi Türkmenistan şubesinde 46 kadın, Tacikistan şubesinde 32 kadın ve Kırgızistan şubesinde 24 kadın öğretim üyesiydi.[32]

Ekim Devrimi öncesinde Kazakistan, Tacikistan ve Kırgızistan Cumhuriyeti topraklarında bir tek tiyatro bulunmazken, 1947 yılında Kazakistan Cumhuriyeti'nde 42, Özbekistan'da 40, Tacikistan'da 17 ve Kırgızistan'da 11 tiyatro, ayrıca çok sayıda sinema ve amatör sanat evleri mevcuttu. Sovyetler Birliği'nin ulusal sanat alanında yetiştirdiği kadınların bir dizisinin ünü ülkenin sınırlarını da aşmıştır.

Çarlık Rusyası döneminde Büyük Rus şovenizminin ve ezilen ulus milliyetçiliğinin zehirlediği atmosferle birbirine düşman edilen

halkların, Sosyalist Sovyetler Birliği döneminde ulusların kardeşliği ve enternasyonalizm bayrağı altında toplandığının bir göstergesi de Büyük Anavatan Savunma Savaşı döneminde cepheye giden gönüllülerin içerisinde azınlık ulus ve milliyetlerden çok sayıda kadın bulunmasıdır. Aynı şekilde savaş sonrasında Stalingrad'ın yeniden inşası için Komünist Partisi'nin Sovyet halkına yaptığı çağrı üzerine akın eden gönüllülerin büyük çoğunluğu genç kadınlar olmuştur. Ve bunlar içerisinde çok sayıda Sibirya'dan ve Büyük Okyanus kıyılarından, Kazakistan, Azerbaycan ve Gürcistan ve Orta Asya'dan kalkıp gelenler de mevcuttur.

Başta Büyük Rus şovenizmi olmak üzere her türlü milliyetçiliğe karşı amansız bir mücadele yürüten, ulusların tam hak eşitliğinin ve halkların kardeşliği ilkesinin çeşitli milliyetlerden Sovyet halkının yaşamında ifade bulması için çalışan Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin bu alandaki kazanımları olgu olarak sabittir. Bugün Sovyetler Birliği'nin fiilen parçalanmış olması ve halklarının yeniden birbirini boğazlar duruma gelmesi, tamamen modern revizyonizmin hanesine yazılmak zorundadır. Çünkü onların siyaseti, henüz kalıntıları mevcut olan ulusların fiili eşitsizliğine karşı mücadelenin durdurulması ve eşitsizliğin derinleştirilmesi siyaseti; ince biçimleriyle halen varolan Büyük Rus şovenizmini yeniden körükleme siyaseti olmuştur. Onların siyaseti ezilen ulus milliyetçiliğinin gelişmesinin zeminini yaratmıştır. Onların siyaseti, kazanımların adım adım yok edilmesine, milliyetçilikle birlikte her türlü gericiliğin yeniden güçlenip gelişmesine yol açmıştır. Onların ulusal siyaseti, emperyalist sömürgecilik siyaseti, böl-yönet siyaseti olmuştur. Bu siyaset sonucudur ki, bugün özellikle Türki Cumhuriyetler'de milliyetçilikle kolkola islamcı akımlar da gelişiyor ve Sosyalist Sovyetler Birliği döneminde çetin mücadelelerle atılan çarşaf ve peçeler yeniden sandıklardan çıkarılmak isteniyor.

DOĞU'NUN KADINLARININ TOPLUMSAL ÜRETİM SÜRECİNE ÇEKİLMESİ

"Kadın ve Üretim" bölümünde de ortaya koymaya çalıştığımız gibi, işçi ve emekçi kadınların geniş kitlelerini toplumsal üretim sürecine çekerken, onların halihazırdaki koşulları ve yeteneklerinden yola çıkmak çok önemliydi. Bu bir anlamda yüzyıllardan bu yana şekillenmiş ve toplumsal bir görünüme dönüşmüş "cinsiyete dayalı işbölümü" olgusunu çıkış noktası almak ve ama aynı zamanda bunun değiştirilmesi için de somut adımlar atmayı kapsayan bir siyasetin güdülmesini gerektiriyordu. Doğu kadınlarının toplumsal üretime çekilmesi bağlamında da Komünist Partisi'nin ve Sovyet devletinin izlediği politika buydu. Ev işleri ve çocuk eğitimi toplumsallaştırılacak, yani o zamana dek "iş" olarak bile görülmeyen faaliyetlere, toplumsal olarak değer biçilen ve ücretlendirilen bir değer kazandırılacaktı. Ayrıca, Doğu'da çok yaygın olan kadın emeğinin sömürülüş biçimi olarak ev çalışması emek sömürüsünden arındırılacaktı.

Orta Asya'da ve Kafkasya'da, özellikle de Azerbaycan'da eskiden beri kadınların ve genç kızların emeğine kocalar ve babalar tarafından el konulduğu alanlardan biri kilim ve halı dokumacılığıydı. Kilim ve halı dokumacılığı tamamen kadınlar tarafından geliştirilmiş bir sanattı. Kadınlar bu sanatı ev içindeki diğer faaliyetlerinin yanı sıra, gözlerini, ciğerlerini ve bir bütün olarak sağlıklarını tehdit eden koşullar altında yerine getiriyorlardı. Bunun karşılığında ise ellerine hiçbir şey geçmiyordu. Kadının el emeği göz nuru ile dokuduğu kilim ve halıları pazara sunan koca veya babaydı, dolayısıyla kadının emeğinin karşılığını sahiplenen de bizzat oydu. Fakat burada şunu da kaydetmekte yarar var: Kilim ve halı dokumacılığından en büyük kârı elde edenler kilim ve halı tüccarlarıydı.

> "1914 yılında Türkmenistan'dan 20 000 elde dokunmuş halı, 16 000'den fazla kilim ve 142 000 eyer örtüsü ihraç edilmiştir — nereden bakarsanız bakın kadınların yarattığı muazzam bir emek ürünü! Dünya pazarında Türkmen halılarına talep muazzam ölçüde büyük olmasına karşın, Çarlık Hükümeti bütün ül-

keye dağınık dokumacı kadınları ağır çalışmalarının karşılığında birkaç ruble vererek yarı karanlık çadırlarında çürümeye mahkûm etmiştir. Dahası: Zaman zaman düzenlenen halı ve kilim sergilerinde yer alan en güzel eserlerde, bu eseri yaratan usta kadınların değil, 'ailenin direği' sayılan ve gelenek icabı ürünün resmi satıcısı olarak alıcılarla satış akitlerini düzenleyen yeni yetme oğlun portresi yer alırdı."[33]

Devrimden sonra bu alanda da kadınların emeğine toplumsal bir değer kazandırılıyordu. Sovyet Hükümeti'nin, özelde de Komünist Partisi'nin kadın kollarının öncülüğüyle halı ve kilim dokumacılığı kooperatifleri kuruluyor ve bütün dokumacı kadınlar bu kooperatiflere çekilmeye çalışılıyordu. Daha ileriki dönemde bu kooperatifler "Türkmen Halı Dokumacılığı Birliği" altında toparlanıyordu. Bu Birliğe 1936 yılında 30 000'den fazla kadın üyeydi.[34]

"1926 yılında henüz birkaç yüz kadını kapsayan bu kooperatifler, Türkmen kadınlarının yeni hakları üzerinde aydınlatılmasında öncü rol oynamıştır. Bugün halen kadınların çalışmasının tozlu ve karanlık çadırlardan aydınlık ve havadar yerlere kaydırılmasına büyük önem verilmektedir. Bu tür işliklerde çeşitli kültürel kurumlar da yaratılmaktadır: Okuma-yazma grupları, okuma köşeleri, çocuk kreşleri, tıbbi danışma merkezleri, duvar gazeteleri, mesleki danışmanlık vb. Onbinlerce dokumacı kadın halihazırda okuma yazma öğrenmiş durumda. Ve Azerbaycan'da 1931 yılı sonunda kurulan ve kadın kollarının son yıllara kadar ayak basmaya cesaret edemediği en ücra köşelerden yüzün üzerinde Türkmen kadının öğrenim gördüğü Halı Teknik Okulu'nda, ilk yılda genel eğitimden geçen kadınlar halı dokumacılığı uzmanları olarak yetiştirilmektedir."[35]

"Öte yandan ama bu kooperatiflerin, kooperatiflerde örgütlü kadınlar üzerindeki muazzam kültürel ve manevi etkisinin olduğu olgusu tartışma götürmezdir. Bu kadınlar, bugün değişmiş olan iktisadi konumları sonucunda, yeni bir özbilince sahip yepyeni insanlara dönüşmekte ve sosyal duyarlılıkları da keza günbegün artmaktadır. Avansın ya da yapılmış üretim için ödemenin "efendi"lerine değil, bizzat kadınlara ödenmesinin, başlangıçta erkekler üzerinde hangi sarsıcı etkiyi yaptığını olaya şahit

olanlar sık sık anlatıyorlar: 'Parayı sonradan yine biz cebe indireceğiz!' Fakat kadının konumu bugün onun çalışmasıyla aile içinde de başka bir konum haline gelmiştir, ve şimdi hatta öyle olmaktadır ki, kadın işinin başında otururken kocasının vakti olduğunda, kocası kendi elleriyle ona yeşil çay hazırlayıp aynı zamanda çocuklara göz kulak oluyor. Böylece çölün ortasında da, kadınların isyan ettiği aile içinde büyük bir devrim cereyan ediyor. Kara çadırlarının yarı karanlığında dokudukları ve üzerinde hiçbir hakları olmayan halıları, şimdi onları sadece karanlıktan yeni aydınlığa çıkarmakla kalmıyor, hatta onlara yeni bir hukuk kazandırıyorlar."[36]

Esas olarak kadın emeği üzerine kurulu pamuk ve ipek sanayii de Orta Asya'da devrimden sonra büyük önem kazanan sanayi dallarıydı. Aynı halı ve kilim dokumacılığında olduğu gibi bu alanda da, devrimden önce, en ağır koşullar altında çalışan kadınların emeğinin ürünlerine erkekler elkoymaktaydılar. Devrimden sonra kadın emeğinin sömürüsüne son verilmesi koşuluyla gerçek birer sanayi dalına dönüştürülen ipek ve pamuk üretimi, kadın emeğinin yoğun olduğu alanlar olarak kalıyordu. Özbekistan'da ipek böceği çiftliklerinde 1936 yılında çalışanların %90'ı kadındı, Tacikistan'da %80. "Sovyet Doğu'da (Özbekistan) Kadınların Durumu" adlı makalesinde Şadiyeva gelişmeyi şöyle anlatıyor:

"Özbekistan'da birinci sırayı pamuk üretimi alıyor, onu ikinci sırada ipek üretimi takip ediyor. İpek üretiminde köylü kadınlar çalışıyor. Eskiden bu işi daha çok erkekler yaparlardı, onlar çiftliğin sahibiydiler, köylü kadın da çalışıyordu ama, hiçkimse onu bu işin sahibi olarak görmüyordu. Bu yıl Hükümet, ipek üretimi için doğrudan köylü kadınlara kredi açtı. Ve bunun sonucu olarak muazzam kazanımlar elde ettik. Eskiden hiçbir zaman ipek kozalarını kadınlar satmazlardı, gerçi ipek böceğini onlar yetiştirirlerdi ama, bu işin karşılığı olarak parayı bu işe hiçbir katkısı olmayan erkekler alırdı. Kadın kollarımız burada büyük bir ajitasyon faaliyeti geliştirdiler ve kadınlara bu işin sahibi olanın, hiçbir katkısı olmayan erkekler değil, bizzat kadınlar olduğunu anlattılar. Bunun üzerine 13 000 kadınla anlaş-

ma imzalandı, ve ipek böcekleri bizzat onlara teslim edildi ve onlar da koza satışını kendileri yapıyorlar.

Sovyetler Birliği'nin iktisadının geliştirilmesi için Beş Yılık Plân döneminde bunun için daha büyük bir ajitasyon faaliyeti geliştireceğiz ve köylü kadınların bu işi bizzat kendilerinin yapmalarını sağlayacağız. Fakat, kadınlara kendi işgüçleri üzerinde kendilerinin söz sahibi olduğunu anlatmak oldukça zor. Biz, kadınları aydınlatarak kadınlar için ipekböceği üretim arteller kurmayı hedefliyoruz."[37]

Kadınların yüzyıllardan beri yaptığı bu işler üzerinden onları toplumsal üretime çekme çalışması; kadın emeğine toplumsal değer kazandırılması ve onun bizzat ücretlendirilmesinden başka, kadının kültürel seviyesinin yükseltilmesine de hizmet ediyordu. Başlangıçta çarşaf ve peçeyle işe giden kadınların çoğu ilk defa fabrikada veya kooperatiflerde çarşaf ve peçeyi çıkartıyorlardı. Yaptıkları iş karşılığında ücretlendirilmeleri onları anne-babalarından, kocalarından ekonomik olarak bağımsız kılıyordu. Buralarda onlar yeni hakları hakkında aydınlatılıyordu. Fabrika ve kooperatiflerde çeşitli kurslar, kadın kulüpleri, sinema ve tiyatro gibi bir dizi kültürel kurum mevcuttu. Bunlar, kadınların okuma-yazma öğrenmesine ve kendilerini çok yönlü olarak geliştirmelerine olanak sağlıyordu. Yine fabrika ve kooperatiflerde örgütlenen kreş ve çocuk yuvaları, kadının üretime ve toplumsal yaşama katılmasında önemli rol oynuyordu. Böylelikle kadınların toplumsal üretime çekilmesi, pratikte yaşanan kollektivizm ve komünizmin ideallerine yakınlaştırma mücadelesi aynı zamanda yürüyordu.

Ortaçağın karanlığından kurtulan ve yeni bir insana doğru gelişen kadınlar daha ileri hedeflere ulaşmak için mücadele ediyor, sadece kilim ve halı dokumacılığı, ipek ve pamuk sanayii gibi eskiden beri çalıştıkları alanlarda değil, bütün alanlarda, teknik alanda da yerlerini almaya doğru ilerliyorlardı.

"1926 yılında Bakû'nun işletmelerinde 400 Türk kadını çalışıyordu, 1931 yılında ise sayıları 2500'e varmıştı. Tüm Azerbaycan Cumhuriyeti'nde üretimde 4955 Türk kadını çalışıyor.

Transkafkasya Cumhuriyeti'nde halk iktisadında 1931 yılında 55 000 kadın faaldir, ve bunlardan 22 894'ü üretimde çalışmaktadır. Onlar sadece 'kadın sanayii' denen alanlarda çalışmıyor-

lar. 'Asneft' Tröstü'nde 7000 kadın çalıyor, bunlardan 4000'i doğrudan petrol çıkarma faaliyetinde, petrol rafinelerinde vs. çalışıyor. 'Paris Komünü' tersanesinde 400 kadın işçi çalışıyor. Bunlardan birçoğu daha şimdiden öğrenim görmüş tornacı, frezeci, elektroteknisyen ve laboranttır. Kadınlar için teknik kurslar örgütleniyor, ustabaşı olarak pratik eğitimden geçiriliyor, fabrika okullarında eğitimlerini tamamlıyor ve iyi iş çıkarmada örnek sunuyorlar.

Beş Yıllık Plânın uygulanma sürecinde azınlık miliyetlerden onbinlerce kadın iktisadi ve kültürel çalışma alanlarının yöneticileri durumuna teşvik edildiler. Türk kadını Racaboca 'Ali Bayramov' fabrikasının müdürü, Seyfudinova 'Lenin' fabrikasının sac üretimi bölümünün şefi ve Kızıl Emek Nişanı'nın sahibi."[38]

Kadınların üretimdeki yerlerinin ne kadar büyük olduğuna dair bir başka veriyi Fannina Halle'nin kitabından aktarıyoruz: "Bütün sanayi alanlarında kadınların oranı Gürcistan Birlik Cumhuriyeti'nde %43, Ermenistan Birlik Cumhuriyeti'nde ise %52'dir. Taşımacılık alanında sayıları şimdiden %10'a varıyor."[39]

DOĞU'NUN KÖYLÜ KADINLARI VE KOLLEKTİFLEŞTİRME HAREKETİ

Kırsal alanda kadınları ekonomik olarak erkeklerden bağımsızlaştıran, toplumsal ve siyasal faaliyete yakınlaştıran, tarımın kollektifleştirilmesi hareketiydi. Toprak reformuyla kendine ait toprak ve su hakkına kavuşan kadın, kendine ait toprak ve su hakkında karar verme ve bundan gerçek anlamda faydalanma imkanını kollektifleştirme hareketiyle elde ediyordu. Türkmenistan'da kollektifleştirme hareketi döneminde Sovyet iktidarının öncülük ettiği, kredi ve tarım aletleri ile desteklediği, dul ve yalnız yaşayan kadınların biraraya geldiği 200'e yakın kollektif çiftlik oluşturulmuştur. Özbekistan'da ise kısa zaman içinde 52'si Fergana bölgesinde olmak üzere toplam 500 kadın çiftliği kurulmuştur. 1936'lara gelindiğinde Doğu'nun kırsal bölgelerinde yaşayan emekçi kadınların çoğunluğu kollektif çiftliklerin üyesiydi ve birçok kollektif çiftliğin başkanı da kadındı. Mayıs 1933'te Karbarino-Balkarya'da yapılan kollektif çiftçi kadınların konferansında kadınlar kolhoz hareketiyle olan deneyimlerini şöyle dile getiriyorlardı:

> "Kolhoza girmeden önce bütün gün çalışıyor ve terliyordum ama ellerimin nasır tutmasından başka kârım olmuyordu. Kolhozda önümde yeni bir dünya, yeni bir yaşam açıldı. Tabii başta çekindim, çünkü mollalar ve beyler bizi korkutuyor, Allah'ın günahkârları yaktığı gibi orada bizi cehennem ateşinde yakacaklarını söylüyorlardı. Şimdi dört yıldan beri bizim kolhozdayım ve cehennem ateşini hiç hissetmedim. Tam tersine çalışma şevkim ve isteğim gittikçe artıyor. Kolhozda çok şey öğrendim."

Ve bir başka kadın, 61 yaşındaki Boddan Goçayeva şöyle diyor:

> "Kolhoza girmeden önce toprağımız öküzlerimizi doyuracak kadar bile ürün vermiyordu. Halbuki biz öküz gibi çalışıyorduk. Ondan beri ama herşey değişti. Şimdi ben ve oğullarım ne için çalıştığımızı biliyoruz ve çalışkanlığı elden bırakmıyoruz. Şimdi evimizde kap-kacağımız, iyi mobilyalarımız ve yorganları-

mız var. Kapımızda tavuklarımız, cins horozlarımız ve bir ineğimiz var. Kolhozun hayvanları da yıldan yıla artıyor."[40]

Kolhozdaki kadınların çalışmalarının karşılığı ücretlendirilmeleri ve böylelikle erkekten ekonomik olarak bağımsızlaşmaları ötesinde Kolhoz, kadınların kendilerini geliştirmeleri için bir dizi olanak sağlıyor veya daha doğrusu kollektif çiftçi kadınlar bizzat kendileri bunları yaratıyorlardı. Kollektif çiftçi kadın, tıpkı fabrikada çalışan kadın gibi ücretli gebelik iznine ayrılıyordu, ve o çalışırken veya çeşitli kurslara, mesleki eğitime devam ederken çocuklarına kolhoz çiftliğinin kreş ve yuvalarında bakılıyordu. Binlerce kollektif çiftçi kadın traktör sürücülüğü, ekim işleri yöneticisi, kolhoz yöneticisi olmak üzere mesleki hazırlık kurslarında öğretim görüyordu. Başkır Özerk Cumhuriyeti'nde "1932 yılında 244 Başkır ve Tatar kadını traktör sürücüsü olarak çalışıyordu. Buryato Mongolistan'da 832 kadın Kolhoz yönetimindeydi, 356 Buryatinli kadın hayvan çiftliği yöneticisi, 36'sı kolhoz yöneticisi idi; devamen 8 kadın Birliğin Bölge Komitesi üyesi, ve ikisi yönetimin başkan yardımcısıdır, ve son olarak bir de Makina ve Traktör İstasyonları ve Kara-Kalpak Özerk Bölgesi'nde ilkyaz ekim kampanyasında 41 431 kadın ekibi oluşmuştur."[41]

Kırsal alandaki kadınların, Doğu'nun kadınlarının özgürleşmesi alanında kollektifleştirme hareketiyle birlikte olan ilerlemeyi, gerçek hayatta yansımasını bulan toplumsal dönüşümü Fannina Halle şöyle anlatıyor:

> "Gerçekten de kadının özgürleşmesinin en ilerlemiş olduğu alan tarımdır, kolhozlardır. Daha dün ekonomik, sosyo-politik, ulusal olarak, yani her anlamda köleleştirilmiş olan köylü kadının bugün artık büyük bir kanıksamışlıkla ekmeği eve getiren olmasını, daha dün 'Allah gibi tapılan' erkeğin, eşitler arasında eşit olarak ona kapıyı açıp getirdiklerini eve taşımaya yardım ettiğini bir düşünün. Veya bugün Tacikistan'ın dağlık bölgelerinde hayvancılıkla uğraşan kadınların yalnız başlarına erkeklerden ayrı olarak yaylalarda yaşadıklarını ve kışlaklarda kalan erkeklerin evdeki işleri çekip çevirdiklerini, arada sırada da kadınlarını ziyaret ettiklerini düşünün."[42]

YENİ YAŞAM TARZI (BÜT) İÇİN MÜCADELE

Buraya kadar olan bölümde Partinin, Doğu'nun emekçi kadınları arasındaki faaliyet açısından izlediği siyaseti genel hatları ile ortaya koymaya çalıştık. Bu mücadele aynı zamanda, yeni yaşam tarzının, "Yeni Büt"ün kitleler içerisinde kök salması uğruna mücadeleydi. Doğu'da yeni Büt için mücadelede, emekçi kadın kitlelerinin özel koşullarında, geleneklerin ve dinin etkinliğini özel bir duyarlılıkla gözönünde bulundurmak gerekliydi. Bu nedenle bu mücadele içerikte ve biçimde bazı noktalarda Sovyet Rusya bölümünden farklılıklar gösteriyordu. Komünistlerin bazı noktalarda yerel koşulları hesaba katarak bazı tavizlerde bulunmaları, onların ilkede Doğu halkları için başka hedefler gözetmesinden değildi. Bu tavizler, binyıllardır süregiden yaşam tarzının bir anda kararlar veya yasalarla değiştirilemeyeceğine dair haklı öngörüden kaynaklanıyordu. Örneğin, kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması, dini evlilikler yerine resmi evliliklerin geçerli sayılması, kadınlarda evlenme yaşının 18'e çıkarılması, Doğu halklarının geniş kitlelerinde büyük bir tepkiyle karşılanıyor ve ancak uzun bir mücadele sonucu bunlar kabul ettirilebiliyordu. 1924 yılı Aralığında Sovyetler Birliği resmen kurulmuş ve Doğu Cumhuriyetleri'nin önemli bir bölümü Birliğe katılmış olmasına rağmen (Özbekistan ve Tacikistan 1925'te katılıyor) bu, Rusya Sovyet Federasyonu'nun tüm yasalarının tek tek özerk cumhuriyetlerde de geçerli olması anlamına gelmiyordu. Örneğin, evlenme yaşı Rusya Federasyonu'nda kadın ve erkek için 18 olarak yasallaşırken, Doğu Cumhuriyetleri'nde kadınlar resmi olarak 16 yaşında evlenebiliyorlardı. Bu tavizin yanı sıra, tek tek yerel cumhuriyetler için geçerli olan, zorla evlendirmeyi, ticari evliliği (başlık parası karşılığında evlilik), erken evliliği, çokkarılılığı ve kan davasını suç unsurları olarak ilan eden özel kararnameler de kabul ediliyordu. Daha Aralık 1920'de, yani Kazakistan'ın Birliğe girmesinden bir yıl sonra, "Kalym" (başlık parası) geleneğini yasaklayan bir kararname çıkarılmıştı. Bu dönem esasta propaganda açısından öneme sahip olan bu kararnamede şöyle deniyordu: "Kalym, Kazak kadının onurunu ayaklar altına alan ve onu aşağılayan, onu bir köleye dönüştü-

ren bir gelenektir. Bu gelenek, evliliği maddi bir soruna dönüştürerek zenginlerin elindeki iktidarın güçlenmesine yolaçmaktadır."[43]

1920 yılında Başkır Cumhuriyeti ve onun ardından Kırgız, Azerbaycan ve diğer ulusal cumhuriyetlerin halk komiserlikleri, kadınları köleleştiren eski geleneklerden bir bölümünü suç sayan kararnameler yayınlamıştı:

> "Madde 197: 'Kadını evliliğe zorlamak ve birlikte yaşantının sürdürülmesine zorlamak veya kadının evlilik için zorla kaçırılması iki yıl hapis cezasıyla cezalandırılır.'
>
> Madde 198: 'Evlilik yaşına girmemiş bir kişiyle evlenmek iki yıl hapis cezasıyla cezalandırılır.'
>
> Çokkarılılık bir suç teşkil etmektedir. Madde 199'a göre iki karılılık veya çokkarılılık 1000 ruble para cezasıyla ve hapis ile cezalandırılır."[44]

Ama bu ilk kararnameler henüz tüm özerk cumhuriyetlerde geçerli değildi. Bunlar ancak 1924 yılından sonra "Rusya Federatif Sovyet Cumhuriyeti'nin Ceza Yasamasının Özerk Cumhuriyet ve Bölgeler İçin Eki" olarak hazırlanmış ve tüm ulusal cumhuriyetlerin kadın bölümleri ve sovyetlerinde tartışıldıktan sonra onaylanmıştır. İlgili yasa taslağı Nisan 1928'de tüm özerk cumhuriyetler ve bölgeler için geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir. Yasayı onaylayan Sovyet Yürütme Kurulu, "Büt suçları" denen diğer eski geleneklere dayanan suçlarla ilgili olarak ayrı kararnameler de yayınlamıştır. Bunlar örneğin, kan davası, dini amaçlarla zoraki vergilendirme, yasal olmayan yollar üzerinden hakimlik yapma (şeriat yasalarını uygulayan kadılara ve mollalara karşı) ve benzeriydi. İlgili "Büt suçları" ile suç duyurusu yapma hakkı sadece ilgili kişilere değil, bundan haberi olan her Sovyet vatandaşına tanınmıştı. Böylelikle bunlara karşı mücadele kolaylaştırılıyordu. Örneğin, asırlardan beri zorla evliliğe kendileri karşı koyamacak durumda olduklarından boyun eğen kadınların, mutlaka bizzat kendilerinin suç duyurusunda bulunmaları beklenmiyordu. "Büt suçları", yani yeni yaşam tarzına karşı işlenen suçlar olarak da adlandırılan bu suçlarla ilgili olarak, 1928 yılında Özbekistan'da 694 dava açılmış ve bunun 529'u sanıkların mahkûmiyeti ile sonuçlanmıştır. Sovyet iktidarı, yasaları ile açıkça kadınların çıkarlarını koruyan bir tavır takınırken, hukuk pratiğinin her durumda —özellikle ilk dönemler— yasala-

rın ruhuna uygunluk içerisinde olmadığı, kadın kollarının çeşitli raporlarında dile gelmektedir. Yasaların pratikte yaşam bulması, onların yasanın ruhuna uygunluk içerisinde uygulamaya konulması için sadece kadınlar arasında değil, bizzat erkekler arasında da muazzam bir siyasi ve kültürel aydınlatma çalışması gerekiyordu. Sadece kadınlara, kölelik zincirlerinden kurtulma, aşağılanmaya ve horlanmaya, koca baskısına karşı baş kaldırma çağrısında bulunmak yeterli değildi. Komünistler de dahil olmak üzere erkekler içinde de aydınlatma ve ajitasyon çalışması yürütülmek, onları eskinin köklü mirasından koparmak için kendi içlerinde devrim yapmaya çağırmak gerekliydi. Bu görevi Komünist Enternasyonal şöyle formüle etmişti:

> "Komisyonun seksiyonları, kadınlar üzerinde etkisi olan tüm önyargılara, âdet ve dini geleneklere karşı enerjik bir mücadele yürütmeli, bunu yaparken ajitasyonları erkekleri de kapsamalıdır."[45]

Poligamiye karşı mücadele

Yasalar çokkarılılığı yasaklarken, burada yeni kararnamenin yürürlüğe girmesinden sonraki evliliklerin gözetilmesi sözkonusuydu. Yeni yasanın kadınların zararına işlemesini engellemek amacıyla, daha önce kurulan evlilikler açısından, istisnai bir durum söz konusuydu, ve ikinci ve üçüncü kadınların ekonomik olarak korunmasına özen gösteriliyordu. Boşanma veya kocanın ölümü durumunda onlar birinci ve ikinci karıyla eşit haklara sahip kabul ediliyordu.

Çokkarılılığa karşı mücadelenin bir yanını da, bu olguyu ortaya çıkaran ekonomik koşulların bertaraf edilmesi mücadelesi oluşturuyordu. Kadınlar ücretsiz işgücü olarak görülmekteydiler ve dolayısıyla çokkarılılık daima kadınların sömürülmesinin bir aracı olagelmişti. "Kadınların en ağır işleri yaptığı göçebe iktisadında bazen birinci kadın, kocasından işlere yardım edecek ikinci bir karı daha alma ricasında bulunurdu. Ve kocasının emriyle ikinci bir karıyı bizzat kendisi aramaya çıkardı."[46]

Yeni yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte çokkarılılık derhal ortadan kalkmamıştı. Birinci kadın hasta veya "kısır" olduğunda, erkeğin ikinci bir karı ile evlenmesi geleneği yer yer devam ediyordu. Inprekorr'da 1929 yılında yayınlanan ve Sultanova imzalı bir makalede,

çokkarılılığın Azerbaycan'da halen gizli bir şekilde varlığını sürdürdüğü belirtilmektedir.[47] Ve Fannina Halle, bazı erkeklerin "karılarını hizmetçi olarak göstererek —ki bu bir anlamda, kadınların öncelikle eş olarak değil de iş hayvanı olarak görülmesi anlamında isabetlidir de— yasakları delmeye" çalıştıklarını anlatıyor.[48] Çokkarılılığa karşı mücadelede karşılaşılan zorlukları E. Muhittinova şöyle anlatıyor:

"DOĞU'NUN EMEKÇİ KADINLARININ KURTULUŞU İÇİN MÜCADELE

Çokkarılılığın yasaklanmasına rağmen, bu evlilik biçimi hem Sovyetler Birliği Uzakdoğu'sunda, hem de yakındaki Başkır ve Tatar Özerk Cumhuriyetleri'nde varlığını sürdürüyor. Çokkarılılığın yalnızca zengin katmanların bir ayrıcalığı olduğu sanılmamalıdır. Buna orta köylülerde ve hatta yoksul köylülerde de rastlanıyor. Örneğin Başkiristan'da çokkarılılıktan ötürü mahkeme davalarının yarısından çoğu, orta ve yoksul köylülerin payına düşüyor.

Fakat kadınları ikinci ya da üçüncü karı olarak evlenmeye iten neden nedir? Yalnızca onların maddi durumu.

Köylü kadınların durumu, çokkarılılıkta son derece zordur. Köylünün ya da ev sanayicisinin ailesinde kadınlar, haktan yoksun ve ücretsiz işgücü olup, iliklerine kadar sömürülmektedirler. Bu sınır, sömürünün bir sonucu olarak, özellikle genç kadınlar çoğunlukla hastalanıyor ve hasta çocuklar dünyaya getiriyorlar. Aile yaşantısı oldukça korkunçtur. Evde iki ya da daha çok kadın varsa, genellikle bunlardan birisi, diğerlerine karşı erkek tarafından korunan ve desteklenen gözde kadınken, diğerleri dayağa tabi tutulmaktadır.

Sovyet hukuku bu kadınları savunmaktadır. Sovyet yasaları, çokkarılılığı yasaklamakta ve çokkarılılıktan acı çeken kadınların çıkarlarını savunmaktadır. Sovyet yasamasına göre ikinci ya da üçüncü kadın, köylü çiftliğinde birinci kadınla eşit haklara sahip olup, aileden ayrılması halinde kendi toprak parçası üzerinde hakkı bulunmaktadır. Yaşlanan ya da hastalanan kadınların basit bir şekilde çiftlikten kovulmalarına sık sık rastlandığı için, bu yasa özel bir öneme sahiptir.

Halk mahkemeleri, bundan ötürü, yalnızca böylesi evlilikleri boşamak ve suçluları cezalandırmakla kalmamalı, aynı zamanda ayrılan kadınların maddi haklarını da savunmalıdır.

Halk mahkemelerinin Sovyet yasalarının ruhuyla karar vermedikleri ve politik perspektifi kaybettikleri durumlar da bulunmaktadır. Gerici yaşam ilişkilerine ve önyargılara karşı mücadelenin büyük zorluklarından birisi, mahkeme organlarımız üzerindeki yükün sık sık çok olmasıdır. Bununla birlikte, bu davaların hızla sonuçlandırılması çok önemlidir. Uzun sürmeleri durumunda, bu arada erkeğin yumruklarına maruz kalan kadının ilk ifadesini onaylamaya cesareti kalmaz artık.

Kamu örgütleri, Doğu'nun emekçi kadınının böylesi yaşam koşullarından kurtulmasını bütün güçleriyle desteklemelidir.

İkinci ya da üçüncü evlilik, nüfus dairesi tarafından kaydedilmemektedir. Bundan dolayı, dini biçimler altında mollalar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle, birçok durumda mollalar mahkeme tarafından sorumlu tutulmakta ve bu da dini önyargılara karşı mücadelenin yöntemlerinden birisini oluşturmaktadır.

Böylesi davaların kimler tarafından açıldığını incelemek oldukça ilginçtir.

Başkır Cumhuriyeti'ndeki 50 duruşmanın araştırılması, bunlardan 25'inin köy sovyetleri ve diğer devlet kurumları, 5'inin kadın örgütleri ve 20'sinin bizzat kadınlar tarafından açıldığını gösterdi. Bu rakamlar, Başkır köylü kadınının, erkeğin baskısına ve takibatına rağmen köleliğine karşı çıkmaya cesaret ettiğini göstermektedir. Ama onun, Sovyet organlarının ve Sovyet kamuoyunun kendisine vermesi gereken güçlü bir desteğe ihtiyacı vardır."[49]

Çokkarılılığa karşı mücadele, bunu yaratan maddi koşullara karşı olduğu kadar, kadınları köleleştiren geleneklere dayanan anlayışlara karşı da mücadeleydi. Bu alanda ideolojik mücadele ve propaganda çalışması Komünist Partisi ve onun kadınlar bölümü tarafından yürütülüyordu. Bu mücadelede engellerden biri de, bu Cumhuriyetlerdeki

yerel komünist partilerinin üyesi erkeklerin bir bölümünün, eski anlayışlardan köklü kopuşu gerçekleştirmemiş olmasıydı. Fannina Halle, Parti içinde sorumlu bir konumda olan bir erkeğin art arda dört kadınla evlendiğini ve bu olumsuz örneğin diğer erkekler tarafından kullanıldığını anlatıyor: "Aradan yıllar geçmesine rağmen halen bu hikaye anlatılıyor ve şöyle deniliyordu: Bir komünist eğer dört karıyla evleniyorsa, biz imanlılara bu nasıl yasaklanmak istenir?"[50]

Hemen hemen tüm "büt" suçlarında olduğu gibi, çokkarılılığı da —ceza yasaları ile yoğun ajitasyon-propaganda çalışmasına rağmen— kısa vadede ortadan kaldırmak mümkün değildi. Mahkemeye çıkartılanların bir dizisi —özellikle ilk dönemlerde— ne için suçlandıklarını, neden mahkûm edilmek istendiklerini dahi kavramıyorlardı. Bu bağlamda Doğu'daki bir dizi Parti üyesinin de başlık parası vererek evlendiği dikkat çekicidir ve toplumun en ileri güçleri arasında dahi henüz eski geleneklerin ve anlayışların hüküm sürdüğüne işaret etmektedir. Örneğin, Dağıstan'ın bir yöresinde, başlık parası geleneğinin tamamen tasfiye edilmesi istemi hiç de aklına yatmayan aklıevvel bir "Sovyet fonksiyoneri" (aynı zamanda Komünist Partisi üyesi), kendine göre daha uygun bir çözüm yolu bulmuş, bir başlık parası listesi hazırlayarak, "Başlık parasında fahiş fiyatlara" karşı mücadele yolunu seçmiştir:

"1. Genç, güzel ve varlıklı bir ailenin kızı 300 ruble

2. Yoksul bir ailenin kızı veya yetim 150 ruble

3. Genç dul veya boşanmış kadın 100 ruble

4. Dul veya orta yaşlı boşanmış kadın 50 ruble."[51]

"Bir diğer durumda bir erkek, Türkmen ve komünist, kadın koluna şu mektubu yazıyordu:

'Dört aydan beri dul olduğumdan ve her eve bir kadın gerektiğinden, yeniden evlenmek istiyorum. Ama bizim köyden evlenmem mümkün değil, çünkü durumum elvermiyor. Bizim burada bir kadın için 50 deve talep ediyorlar. Bu nedenle Jenotyel'den (kadın kolu) benimle evlenmeye razı bir kadın bulması ricasında bulunacağım. İmza: Muhammed Kuli Aşeroy, Türkmenistan KP üyesi, No: 5177.'"[52]

Sovyet yasasının özünün nasıl çarpıtıldığına dair uç noktada ve şüphesiz en garip örneği sunan bu olay, kadınları köleleştiren âdet ve geleneklere karşı mücadelenin muazzam zorlukları hakkında bir fikir vermektedir.

Yer yer komünistlerin dahi eski geleneklerden ve anlayışlardan henüz kopmamış olduğu bu şartlarda, Sovyet yasamasının amacı doğrultusunda çokkarılılığın ve başlık parasının derhal ortadan kalkması beklenemezdi. Bir dizi köyde hatta bizzat kadınlar başlık parasının kaldırılmasına vb. karşı çıkıyorlardı ve bunlar arasında delege olarak seçilen kadınlar da vardı. Bazı yerlerde kadınlar, çeyiz için gerekli olduğunu ileri sürerek başlık parası yasağının kaldırılmasını talep ediyorlardı. Ama Doğu'nun kadınlarının çoğunluğu bu görüşlerin karşısında duruyor ve mücadeleyi sürdürüyorlardı. Bir Kazak kadını olan Canday Babekova, kadın koluna şu mektubu yazmıştı:

> "Ben Artyubinsk köyündenim. Âdetlerimiz gereğince ailem beni beş yaşındayken bir adama sözlemiş. 13 yaşıma geldiğimde, bu adam geldi ve beni aldı. Bundan kısa bir süre sonra kocam ikinci ve üçüncü bir karıyla evlendi. Biz üç kadın ama geçinemedik ve ben, annem babam bu arada ölmüş olduğundan amcama gittim. Bir gün amcam geldi ve beni komşu köydeki bir adama 8000 rubleye sattığını söyledi. Bir ay sonra beni satın alan adam geldi ve evine götürdü. Bu adam zengin köylü. Ben ama buna rağmen onun yanında kalamazdım ve dört ay önce kaçtım. Şimdi adam parayı geri ödememizi istiyor. Ama bende para yok. Benim için tek çıkış yolu kendimi yeniden bir başka adama satmak ve ondan aldığım parayla borcumu ödemek. Tüm aşağılanmış kadınlar adına Jenotyel'den bana borçtan kurtulmak için yardım etmesini rica ederim."[53]

Komünistlerin eski evlilik biçimlerine, kafalardaki ve yüreklerdeki anlayışlara karşı mücadelesi oldukça çetin bir mücadeleydi ve daha uzun yıllar alacaktı. 1929 yılında bir Birlik Kongresi'nde Kuzeydeki kadınlar arasındaki çalışma hakkında rapor sunan bir delege kadın şunu söylüyordu: "Başlık parası bugün dahi Kuzey'deki ve Doğu'daki bir dizi halklarda evliliğin temel koşullarından biridir. Yöredeki baba, 'Başlık parası alamayacaksak kızı niye besleyelim?' diye sormaktadır."[54]

Fannina Halle, 1936'da yayınlanan kitabında "şimdilerde başlık parası vererek evlenen erkeklerin gazetelerde teşhir edilmesi âdet oldu" diyor ve komünistlerin eskiye karşı mücadeleyi sürdürürken çeşitli yöntemlere başvurduğunu örnekliyor.

Doğu'nun kadınlarının, kızlarının çileli yaşamlarının en hüzünlü görüntülerinden biri de erken evlilik vahşetiydi. Kızların çocuk yaşta evlendirilmesi pratiğine karşı mücadele başından itibaren çok daha sıkı tutuluyor, böylesi olaylar ortaya çıktığında sorumlular ağır bir şekilde cezalandırılıyordu. Yasa kızlarda evlenme yaşını 16 olarak kaydetmesine karşın kız ÇOCUKLARININ ÇOK DAHA küçük yaşlarda evlendirilmesi sözkonusuydu. Sultanova bir makalesinde (1929) Azerbaycan açısından şunları anlatıyor:

> "Türk kadınları için en büyük kötülük erken evliliktir. Yedi ile 10 yaş arasında damada mülk olarak teslim ediliyorlar. Damat sadece kızı okuldan alma hakkını kendinde görmekle kalmıyor, çocuk yaştayken onunla evleniyor ve bu bir dizi durumda kadınların fiziken çökmesine yol açıyor. Parti, eski yaşamın bu kalıntılarına karşı enerjik bir biçimde mücadele ediyor, Sovyet yasalarını çiğneyenleri mahkeme önünde hesap vermeye zorluyor."[55]

Çarşaf ve peçeye karşı mücadele

Kadınları toplumun eşit haklara sahip birer üyeleri olarak kültürel, siyasi ve ekonomik gelişmeye dahil etmenin önkoşulu, onların eski, köleleştiren âdet ve geleneklerinden kurtulmasına yardımcı olmaktı. Doğu'nun müslüman halkları arasında en köklü, en yaygın geleneklerden biri, kadınların çarşaf ve peçeyle örtünmesiydi. Çarşaf ve peçe islam dininde kadınların sahibi olan erkek dışında, erkeklerce görülmesini engelleme anlamında "iffetliliğinin" bir sembolüyse, kadınların kurtuluşu için mücadele edenlerin gözünde kadının köleleştirilmesinin bir sembolüydü. Çarşaf ve peçe kadar yaygın olmayan çokkarılılık veya kadınların küçük bir bölümü tarafından da savunulan başlık parası geleneği ile karşılaştırıldığında "örtünme", kadınların büyük çoğunluğu tarafından kanıksanmış köklü bir gelenekti. Komünist Kadınların 2. Uluslararası Konferansı'na Doğu'dan katılan 74 delege-

nin çarşaf ve peçeyle tamamen örtünmüş olarak gelmeleri bunun en çarpıcı örneğidir. Bu nedenle çarşaf ve peçenin yasa gücüyle yasaklanması yoluna gidilmiyordu. Komünist Partisi nüfusun çoğunluğunun ve özelde de kadınların büyük çoğunluğunun benimsemiş oldukları bu geleneğe karşı yasa gücüyle mücadele edilemeyeceği görüşündeydi. Komünist Partisi bu alanda ideolojik mücadele ve aydınlatma kampanyasıyla, kadınların bizzat kendilerinin çarşaf ve peçeyi çıkarıp atmaları hedefini güdüyordu. Çarşaf ve peçeye karşı mücadele içinde halk kitleleri içinde yapılan propagandada da kitlelerin dini duygularını incitmemeye büyük dikkat gösteriliyordu. Bu bağlamda komünistlerin yolunu Lenin'in şu sözleri aydınlatıyordu:

> "Dini önyargılarla savaşırken son derece dikkatli olmalıyız; bu mücadelede dini duyguları incitenler çok zararlı çıkarlar. Mücadele, propaganda ve eğitim yoluyla yürütülmelidir. Mücadeleyi keskin yöntemlerle yürütürsek, kitleleri karşımıza alabiliriz. Bu gibi mücadele yöntemleri, kitlelerin din temelinde bölünmüşlüğünü derinleştirir, oysa bizim gücümüz birlikte yatar. Dini önyargıların en derin kaynağı, yoksulluk ve cahilliktir; işte savaşmak zorunda olduğumuz bela budur."[56]*

Çarşaf ve peçeye karşı mücadelede komünistler esas olarak şu üç gerekçe üzerinde duruyorlardı:

1) Çarşaf ve peçenin sağlığa zararlılığı; 2) halkın dini gerekçelerine karşı Kuran'da çarşaf ve peçenin öngörülmediği, bunun sonradan getirildiği, 3) kadının kişilik onuru. Orta Asya, Azerbaycan ve Özbekistan'da çarşaf ve peçeye karşı kampanya Jenotyel'in muazzam ön çalışmasıyla 1926 8 Mart'ında doruğa varmıştır.

8 Mart 1926'da "Kahrolsun Çadra ve Parança" şiarı altında düzenlenen büyük yürüyüşler, Doğu'nun emekçi kadınları açısından tarihi bir yere sahiptir. Doğu Cumhuriyetleri'nin bir dizi kentinde aynı gün düzenlenen ve binlerce kadının katıldığı bu kitlesel gösteriler, yürüyüşe katılan kadınların çarşaf ve peçelerini çıkarıp meydanda yakmaları ile sona ermiştir. Bu eylemi yaşayan bir komünist kadın eyleme ilişkin anısını şöyle ifade ediyor:

---

* Din karşıtı mücadelenin önemi için bkz. Ek IV, s. 159'da yayınladığımız "Doğu'da Din Karşıtı Mücadele Üzerine" makalesi.

"Binlerce, onbinlerce kadın bugün —ki bunun hazırlığı aylarca önceden başlamıştı— çadra ve parançaları içinde muazzam ve tehlikeli bir çığ gibi Orta Asya'nın şehirlerinin —Samarkand, Buhara, Taşkent, Kokhand vs. — dar sokaklarından, meydanlarından ve pazarlarından akıyor, akıyorlardı. Ama bu karanlık ve halen çehresiz-gözsüz kitlenin üzerinde bir bayraklar denizi vardı: Nefret edilen bir 'But'e karşı protesto. Ve tıpkı çıplak ve ot bürümüş bir toprağın üzerindeki kızıl bir çiçek parseli gibi bu garip yürüyüş kolunun ortasında açık yüzleri, kırmızı eşarpları ve şu ya da bu ölçüde kararlı adımlarıyla bir grup kadın ilerliyordu: Geçmişlerine bir çizgi çekme cesaretini şimdiden göstermiş olan ve gökyüzüne artık kara kafes arkasından bakmak zorunda olmayanlar!

Müzik sesleri ile birlikte bu görülmeyecek gibi olmayan insan kitlesi, saflarındaki çok sayıda erkek ve çocukla birlikte bayraklarla ve yerli halılarla süslenmiş meydanda yerlerini aldılar ve kadınlar nefes kesen bir gerilimle olacakları beklemeye başladılar. Sonra büyük miting başladı. Meydanı çevreleyen tribünden gürleyen, şevkli ve ama cesaret verici, yeni, alışılmamış sözler yükseliyordu. Yüreklere işleyen ve bitmek bilmeyen bir coşku yaratan sözler... Ve ateşlenen fırtına bir türlü yatışmak bilmezken ve 'Yaşasın' çığlıkları yaşlı, yıkık şehir surlarından çöle kadar yayıldığında — işte esas o zaman hücum başladı.

İşte, orada, uçuşuyorlar! Başlangıçta titrek ve çekingen bir şekilde, ama sonra gittikçe artan bir coşkuyla kadınların kamuoyu önünde üstlerinden çıkarıp fırlattıkları köleliğin sembolleri — parança, çaçvan ve çadralar! Onları çabucak yükselen bir dağ gibi üstüste yığdılar, üzerine benzin döktüler ve bir anda alevler yükseldi ve burada artık taşınamaz gelen yüzyıllık gelenekten hep birlikte kurtuluşun kara dumanları pırıl pırıl parlayan ilkbahar semasına doğru yükselmeye başladı... Fakat eşi görülmemiş bu ateşin karşısında, utanç, korku ve sevinçle yürekleri de alev alevdi, çocukluklarından beri ilk defa açıkça yüzlerini göstermeye cesaret eden, zindandan kurtulan ve hatta yabancı bir sesi izleyip tribüne çıkan bu kadınların...

Sokaklarda ve kulüplerde, işletmelerde ve toplantılarda sevinçli bir coşku egemendi. Doğu, varlığının en derin köklerinden koparılmıştı. O günlerde Fergana'daki 'Pravda Vostokya' şöyle yazıyordu:

'Partisiz kadınların Yerel Konferansı az önce sona erdi. Bu Konferansın en büyük özelliği, katılan tüm delegelerin, Konferansta erkekler de olmasına rağmen, parançasız ve yüzlerini örtmeden katılmış olmasıdır.'"[57]

1928 8 Martı'nda aynı eylemler daha büyük kitlesel katılımlarla tekrarlanmıştır. Gazeteler çarşaf ve peçeye karşı kampanyayı gündemde tutuyor, kampanyanın başarıları hakkında bilgi veriyorlardı. Buna rağmen bu kampanya hiç de pürüzsüz yürümemiş, mollalar da buna karşı kampanyalar örgütlemişlerdir. Çarşaf ve peçesiz kadınlara sokak ortasında saldırılıyor, kadınlar kocalarının ve ailelerinin korkunç baskı ve şiddetine maruz kalıyorlardı. Çarşaf ve peçeye karşı "hücum" hareketi karşısında mollaların kışkırttıkları erkeklerin birçoğunun tavrı en öz şekliyle şu sözlerde dile gelmektedir: "Artık Rus kadınlarına ihtiyacımız yok, kendi orospularımız var!" 1927 yılında sadece Özbekistan'da bu nedenle öldürülen kadınların sayısı 14'tü.

Erkeklerin, çarşaf ve peçeyi atan kadın akrabaları üzerinde estirecekleri terör önceden hesaplanarak, 7 Mart 1927'de, yani çarşafa karşı yönelen gösteriden bir gün önce Özbekistan Sovyeti Merkez Yürütme Kurulu, çarşaf ve peçeyle örtünmeyen kadınları koruyan özel bir kararname çıkarıyordu:

"Bir zamanların haktan yoksun köleleri, Orta Asya'nın kadınları insan ve Birliğin yurttaşları haline geldiler. Onlara tanınan hakların pratikte gerçekleşmesiyle birlikte Özbekistan'ın kadınları giderek daha fazla ölçüde devletin inşasına ve kamu yaşamına katılmaya başlıyorlar. Eski varlık biçimlerinin bir kalıntısını bertaraf etmek ve köleliği yoketmek arzusuyla kamusal yaşama katılmalarının en önemli engeli olan parançayı çıkarıp atıyorlar. Yüzlerini açan kadınları korumak ve onlara karşı şiddet eylemlerini önlemek için tüm mahkeme ve savcılık organlarına, kadınlara böylesi tacizlere karşı davacı olmayı kolaylaştırmak, böylesi durumlarda davayı re'sen açmak ve parançayı atmaktan dolayı kötü muamelelerle ilgili davaları ibret verici duruşmalar

olarak mahkeme sırasını beklemeden uygulamak talimatı verilir."[58]

Fakat bu kararname de kadınların korunmasına yetmiyordu, ve onbinlerce kadının çarşaf ve peçeyi büyük gösterilerle attığı 1927/28 eylem yıllarının ardından bir dizi kadın, erkeklerin estirdiği terör sonucu yeniden çadra ve parançalara bürünüyordu. Bütün sorunlarda olduğu gibi bu sorunda da komünistlerin tavrı kitlelere örnek olması açısından önemliydi. Kadın Kolları bu nedenle parança ve çadraya karşı mücadeleye öncelikle komünist saflardan başlıyorlardı. Azerbaycan'daki gelişmeyi anlatan Sultanova'nın bu makalesinde gelişme şöyle anlatılmaktadır:

> "Çadra ilk sırada Komünist Partisi üyeleri ve Genç Komünistler tarafından atıldı, daha sonra Komünist Partisi üyelerinin, Genç Komünistlerin eşleri tarafından ve daha sonra da kadın öğretmenler tarafından. Geri Parti üyelerinin ve Genç Komünistlerin karılarının, kızkardeşlerinin ve kızlarının çadrayı çıkarmasını mutlaka gerekli görmeyen ve bunun için çaba göstermeyenler de var. Bunun üzerine Kadın Kolları basında büyük gürültü kopardılar ve bu yoldaşların tavizkâr tavrının ne kadar yanlış olduğunu, ve bunun Parti üyeliğiyle bağdaşmaz olduğunu açıkladılar. Bunun kadının toplumsal olarak güçlendirilmesi gerekliliğinin kavranmaması anlamına geldiğini açıkladılar."[59]

Komünist Partisi çarşaf ve peçeye karşı yasak koyarak mücadele etme yöntemini reddetmesine karşın, daha ileriki yıllarda bu sorun Parti ve Kadın Kollarınca yeniden tartışma gündemine getirilmiş ve kitleler önünde tartışılmıştır. Jenotyeller çevresinde örgütlü bir dizi Özbekistanlı kadından çarşafın yasaklanması talebi geliyordu:

> "İktisadi ve toplumsal zıtlıkların çok çarpıcı bir biçimde üstüste bindiği, ve bu fırtınanın büyük bir coşkuyu zincirlerinden boşandırdığı Buhara'da, gezgin kollar şeklinde örgütlenen kadınlar, çarşaf ve peçenin yasalarca yasaklanmasını talep ediyor ve bizzat kendileri eyleme geçerek gerçek baskınlar örgütlüyorlardı. Bu harekete henüz katılmamış olan kadınların sokak ortasında çarşafları yırtılıp çıkarılıyor, evlere veya düğün vb. eğlencelere giriliyor, o değerli parançalar toplanarak avlularda yakı-

lıyor veya bu iş için özel olarak hazırlanmış dikimevlerinde parançalardan yoksullar için giysiler dikiliyordu.[60]

Ama hükümet kadınların bu talebini, yani parança ve çadranın yasaklanmasını reddediyordu. Komünistler açısından parança ve çadraya karşı yasakla mücadele edilip edilmeyeceği elbette ilkesel bir sorun değildi. Onlar ama, günün koşullarında bu köylü geleneğine karşı yasaklamadan mücadele edilmesinin daha doğru olacağını düşünüyor ve kitlelere karşı uygulanan despotik eylemleri reddediyorlardı. Çarşafı yasaklamak içinde bulunulan koşullarda sadece erkekleri karşısına almayacaktı, bu aynı zamanda çarşaf ve peçeyi çıkarmaya henüz hazır olmayan kadınlara da yönelecekti. Bu nedenle Komünist Partisi, Kadın Kolları ve Sovyet basını çarşaf ve peçeye karşı ajitasyon-propagandayı örgütler ve kadınlara köleliğin sembolü çarşaf ve peçeyi atma çağrısında bulunurken, buna hazır olan kadınları erkeklerin estirdiği teröre karşı koruma görevini yerine getirmeye çalışıyorlardı. Şurası açıktı ki, bir dizi kadın çarşaf ve peçeyi atmaya hazır olmasına karşın, çevrenin baskısından korkarak buna cesaret edemiyorlardı:

> "Çadra'ya karşı ajitasyon amacıyla düzenlenen özel kadın toplantılarında kadınlar şöyle diyorlardı: 'Biz çadrayı çıkarmaya hazırız fakat çevremizden korkuyoruz.' Burada erkeğin despotizminin yaydığı korku dile gelmektedir."[61]

Özbekistan'dan bir örgütleyici, çarşafa karşı genel bir karaname çıkarılıp çıkarılmamasının tartışıldığı 1929 yılında, bizzat Parti üyelerinin kadınların özgürleşmesini desteklemedikleri bir durumda kitlelere bir karanameyle gitmenin imkansız olduğunu belirtiyor. Parti, Komsomol ve sendika üyelerinin kadınlar üzerinde estirilen teröre karşı hiçbir şey yapmadıklarını söylüyordu. Devamen, çarşafı yasaklayan bir karanameden yana tavır koyanların, Parti içindeki en istikrarsız unsurlar olduğunu, çünkü bunların tek başına komünist inançlarının gücüyle karılarının çarşafı atması için cesarete sahip olmadıklarını, sadece böyle bir genel karanamenin ardına saklanmak istediklerini söylüyordu.[62]

Kadınların korunmasının yeterince garanti altına alınamadığı o günün koşullarında genel bir çarşaf ve peçe yasağının getirilmemiş olması görüşümüzce doğrudur, ki çarşaf ve peçeye karşı eylemler sırasında 1929 yılında Orta Asya'da 300'den fazla aktif kadın katledilmiş-

tir. Ayrıca genel bir çarşaf ve peçe yasağında kimin cezalandırılacağı sorunu da ortaya çıkmaktadır. Dini âdet ve geleneklere bağlılığıyla henüz çarşaf ve peçeyi atmaya hazır olmayan kadın mı, yoksa kadınları çarşaf ve peçe ile örtünmeye zorlayan erkekler mi? Görüşümüzce böylesi bir genel yasak o günün koşullarında çoğu durumda erkek despotizminden korkuları veya âdetlere bağlılıkları nedeniyle çarşaf ve peçeyi atmayan kadınlara yönelecekti. Bu nedenle komünistlerin, yeni yaşam biçimlerini baskı ve zorla değil, ellerindeki tüm imkanlarla aydınlatma ve ajitasyon-propagandayla yerleştirme yöntemine başvurmuş olmaları gayet isabetlidir. Komünist saflardaki erkek ve kadınlara ise komünizmin gereklerine uyma çağrısında bulunulmuş ve Parti disiplinini koruyan idari tedbirler işletilmiştir.

Kadınların üretime çekilmesinin ilerlemesi ile birlikte, onların çarşaf ve peçeyi atmaları daha da gerekli hale gelmiştir:

> "Çadranın çıkarılması sadece yeni yaşam biçimiyle ilintili değildir, bilakis üretim görevleriyle de ilintilidir. Sanayi büyüyor, yeni fabrikalar ortaya çıkıyor, bu fabrikalar için yeni işgüçleri aranıyor. Kadınlar üretime çekilebilir ve çekilmelidir. Artık, çadranın çıkartılmasına sadece genel bir kültür devriminin sorunu olarak bakılmıyor, bilakis o kadının ekonomik olarak güçlendirilmesinin önemli bir sorunu haline geliyor. Türk kadını işletmeye giremiyor, çünkü iş tezgahında erkeklerle birlikte çalışmak zorunda ve çalışabilmek için çadrasını çıkartmak zorunda, ama islam dininin eski yasaları ona bunu yasaklıyor. Kadın emeğinin kalifikasyonunun yükseltilmesi de buna bağlı: Çadrayı çıkartmazsa okula gidemez, okur-yazar olmama durumunu değiştiremez, yani kalifikasyonunu arttıramaz. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin kadın kolları bu açıdan kararlı bir ajitasyon yürütüyorlar: Kadın toplantılarıyla başladılar, yavaş yavaş kamuya açık toplantılara ve nüfusun kültürel olarak en ileri kesimlerine çağrılara geçtiler. Bu çağrılarda onlara kadınları çadradan kurtarmaları için sesleniliyor."[63]

1927 ve 1928 yıllarındaki eylemler ertesinde çevrenin baskı ve terörü nedeniyle kadınların birçoğu yeniden çarşaf ve peçeye dönmesine rağmen, bu kitle hareketi "yeni"nin er geç zafer kazanacağını müjdeleyen bir dönüm noktası olmuştur. 1930'lu yıllarda Doğu Cumhuriyetleri'nde sanayinin ve kollektifleştirme hareketinin gelişmesi, okul

ve eğitim ağının kurulması, mollaların ve yerli gericilerin halk kitleleri üzerindeki etkilerinin kırılması ile birlikte genç nesil peçe ve çarşaf zorunluluğundan tamamen kurtulmuş ve buna karşı mücadeleyi artık kendi eline almıştır. 1936 yılına gelindiğinde artık Özbekistan' ın başkenti Buhara'da bir tek çarşaflı/peçeli kadına rastlamak mümkün değildi. Komünist Partisi'nin önderliğinde yürüyen çetin ve uzun süreli mücadele sonuçta başarıya ulaşmıştı.

Çarşaf ve peçeyi yasaklama yoluna başvurmayan, buna karşı ideolojik mücadele ve aydınlatma kampanyalarını esas alan Komünist Partisi ve Sovyet iktidarı, kadınları fiziken kötürümleştiren vahşi geleneklere karşı en başından itibaren radikal bir mücadele yürütmüştür. Kalmuklarda kız çocuklarına on bir yaşından itibaren göğüsleri büyümesin diye "Kamsol" denilen bir nevi korse giydirilmekteydi ve korse ancak kız evlendiğinde çıkarılırdı. Bu korse akciğerlerin gelişmesini engelliyor ve akciğer hastalıklarına yol açıyordu. Göğüslerin gelişmesinin engellenmesi nedeniyle de genelde ilk çocukların emzirilmesi mümkün olmuyordu. 1921 yılında "Kamsol"a karşı büyük çaplı bir mücadele örgütlenmiştir. Kamsol resmen yasaklanmış ve bu yasak şöyle gerekçelendirilmiştir:

> "Kamsol, vücudun gelişmesini, ciğerlerin ve göğüslerin büyümesini engellemekte ve böylelikle hastalıklara (verem) ve Kamsol taşıyan annelerin çocuklarının ölümüne yol açmaktadır."[64]

Kız çocuklarını "Kamsol" giymeye zorlayan anne-babalar ağır cezaya çarptırılırken, bu mücadele çerçevesinde kadınlara yeni giysiler dikilip hediye ediliyor ve "Kamsol"lar kamuoyu önünde yakılıyordu. Bu mücadele sonucu kısa zaman içinde "kamsol" geleneğine ölümcül darbe indirilmiştir.

Benzer bir mücadele Kafkas dağlarında yaşayan müslüman halk topluluklarında kadınların manto veya sıcak tutan bir üstlük giymesini yasaklayan gelenektir. Bu yörelerde kadınların kışın donarak ölmesi çokça rastlanan bir olaydı. 1928 yılında "kadmlara manto" şiarı altında açılan kampanya iki yıl sürüyor ve başarıyla sonuçlanıyordu.

SONUÇ

Ekim Devrimi — ve bir halklar hapishanesi olan Çarlık Rusyası'da ezilen ulus ve azınlık milliyetlerden kadınların kurtuluşu! Bu sadece Çarlık Rusyası'nın mazlum halkları açısından değil, bütün dünyada ezilen ulus ve halkların kurtuluş mücadelesi açısından muazzam öneme sahip büyük bir atılım, büyük bir deneyimdi. Dünya emperyalizminin boyunduruğu altında inim inim inleyen sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin ezilenleri, girişilen bu büyük deneyimi büyük bir ilgiyle izliyor ve ondan kendi mücadeleleri için ders çıkarıyorlardı.

Zoru başarmak! Rusya'nın bütün milliyetlerinden komünistlerinin azmini kamçılayan, üzerinde ilerlenilen yolun insanlığın kurtuluşunun tek yolu olduğuna dair bilinçli inançlarıydı. Ve katettikleri yol ile sadece bunu doğrulamakla kalmadılar, bütün ülkelerin kadın ve erkek proleterleri ve ezilen halkları için hiçbir emperyalist sahtekarlıkla yokedilemeyecek zengin bir tecrübe sağladılar.

Doğu'nun emekçi kadınlarının kurtuluş mücadelesi, ulusal, cinsel ve sınıfsal olmak üzere üçlü boyunduruktan kurtuluş mücadelesiydi.

Bu zorlu mücadele içinde çarşaf ve peçeyle hayatları zindan edilen, ortaçağın karanlığına hapsedilen ve bir köleden farksız biçimde varlık sürdüren kadınların katettikleri yol muazzamdır, ve bu yol bir fabrika müdürü Racabova, üretim şefi Seyfudinova, Orta Asya Jenotyel Başkanı Soluibiovma ve daha nicelerinin örnekleriyle sabittir. Kadınların muazzam siyasal gelişmesine bir örnek olarak burada dokumacı Helene Çernişova'nın katettiği yolu aktarmak istiyoruz:

> "Birkaç yıl önce kombina işletilmeye başlandığında Helene Çernişova kombinanın dokumacılık bölümüne girdi. Merkezi Çalışma Enstitüsü'nde on aylık bir kursu bitirdi ve dokumacı kalifikasyonunu edindi. Çernişova, işletmede çalışmaya başladığı ilk günlerden itibaren toplumsal çalışmaya da katıldı. Onun ilk faaliyeti sendika aidatlarını toplamak idi. Dokumacı Helene Çernişova sanayi ve finans plânı mücadelesine ve kombinanın tüm kamusal işlerine aktif katılımı ile büyük bir otorite kazandı. Geçen yıl tekstil işçileri Çernişova'yı Sovyet Kongre-

si'ne gönderdiler ve orada Birlik Merkez Yürütme Komitesi'ne seçildi. Ev mutfağından işçi kollektifinin toplumsal okuluna ve oradan SSCB'nin en yüksek hükümet organı olan Birlik Sovyeti Yürütme Komitesi üyeliğine, işte budur tekstil işçisi Çernişova'nın katettiği yol. Sovyetler Birliği'nde yüzlerce kadın bu yolda ilerliyor, kapitalist ülkelerde ise böyle bir yol daha açılmamıştır bile. Türkmenistan ve Özbekistan'da bir Türkmen ve bir Özbek kadın Merkez Yürütme Komitesi başkan yardımcısıdır. Türkmenistan Merkez Yürütme Komitesi'nde 11 Türkmen kadını, Sovyetler Birliği Merkez Yürütme Komitesi'nde 18 Doğulu kadın yer almaktadır.

Geri, pıstırılmış, hiç kimse tarafından sayılmayan bir yarı-köle durumundan, Merkez Yürütme Komitesi üyeliğine dek katedilen muazzam yol. Ve bu yol bütün muazzam zorluklara rağmen, Komünist Partisi'nin öncülüğünde Sovyet iktidarı sayesinde katedilmiştir."[65]

EKLER

EK: I

DAĞ HALKLARI BİRİNCİ KADINLAR KONGRESİNE MESAJ

Dağ Cumhuriyeti Emekçi Kadınlarının Birinci Kongresi'ne kardeşçe selamlarımı iletiniz. Hastalığım nedeniyle Kongreye katılamadığım için üzgünüm.

Kadın yoldaşlar! Dağ halklarının kadınları! İnsanlık tarihinde, kadınların güçlü bir şekilde katılmadığı bir tek ciddi kurtuluş hareketi olmamıştır, çünkü ezilen sınıfın kurtuluş yolunda attığı her adım, aynı zamanda, kadınların durumunda bir hafifleme anlamına gelir. Eski çağda kölelerin kurtuluş hareketinde olduğu gibi, yeni çağda serflerin kurtuluş hareketinde de sadece erkekler değil, kadınlar da vardı — emekçilerin davasına bağlılıklarını kanlarıyla perçinleyen savaşçı ve şehit kadınlar. Son olarak, proletaryanın bugünkü kurtuluş hareketi —insanlığın tüm kurtuluş hareketleri içinde en derin ve en güçlüsü—, saflarından sadece kahraman ve şehit kadınlar değil, aynı zamanda ortak proleter bayrak altında muzafferce savaşan milyonlarca kadın işçinin sosyalist kitle hareketini de ortaya çıkarmıştır.

Kadın işçilerin bu güçlü hareketiyle karşılaştırıldığında, burjuva entellektüel kadınlarının liberal hareketi, vakit geçsin diye uydurulmuş bir çocuk oyunudur.

Ben, Dağ Halkları Kadınlar Kongresi'nin çalışmasını kızıl bayrak altında sürdüreceğinden eminim.

Stalin

17 Haziran 1921.

(J. V. Stalin, Eserler, cilt 5, s. 59, İnter Yayınları.)

EK: II

TRANSKAFKASYA CUMHURİYETLERİ EMEKÇİ KADINLARININ BİRİNCİ KONGRESİ

B. Kasparova ve Arbore-Ralli.

26-31 Mayıs tarihleri arasında Bakû'da, büyük bir başarı sağlayan ve Doğulu kadınların kurtuluşu alanında Sovyetlerin ve Komünist Partisi'nin elde ettiği muazzam ilerlemeyi ve yakın zamana kadar kanlı çarpışmalar içinde olan Transkafkasya'nın çok çeşitli halklarının manevi ve gerçek yakınlaşmasını açık bir şekilde tüm dünyanın gözleri önüne seren Tüm-Transkafkasya Emekçi Kadınları Birinci Kongresi toplandı. Geçmişte alışılmış olan vahşi ulusal kin, yerini gittikçe daha çok derin bir enternasyonal dayanışmaya bırakıyor. Müslüman, Gürcü ve Ermeni işçi ve köylü kadınların bütün konuşmalarından, kongrenin temel düşüncesi için temel bir anlayış yayılıyordu: Tüm Transkafkasya halklarının birliği ve tüm proleterlerin kardeşçe enternasyonal bağlılığı.

"Bu birliğin yaratılması için", diyordu yoldaş ***Agamali-Oglet,*** Azerbaycan KP'si Yürütme Komitesi adına yaptığı selamlama konuşmasında, "kadınlar en uygun unsurlardır. Onlar Transkafkasya'da, kardeşlik düşüncesini bütün Doğu'ya yayacak olan yekpare ve birlik içinde bir ulus yaratacaklardır."

Kongrenin muazzam önemi aynı zamanda, onun bir kadın yoldaş, RKP Kafkasya Bürosu üyesi ***Zeitlin*** yoldaş tarafından açılıp yönetilmesi gerçeğinde, ***Lenin*** yoldaşın selamlama telgrafının heyecanla alkışlanmasında ve tüm konuşmaların Kafkasya halklarının ve Doğulu kadınların proleter devrimle içten bağlılığını ve özgürlüğünü sadakâtle yansıtmasında da kendini gösteriyordu.

"Bugün biz" diye konuşuyordu Türkçe olarak kadın yoldaş ***Şabanov,*** "Ermeni ve Gürcü kadınları ile gerçek bir dayanışma içerisinde tüm Doğu'nun yakın kurtuluşuna umutla bakarken, müslüman ka-

dınların caddeye adım bile atamadıkları zamanları çok iyi hatırlıyoruz."

Bakû'daki müslüman kadınların Merkez Kulübü yönetim kurulu üyesi *Azizbekova* yoldaş şunları belirtti: "Biz, Ermeni ve Gürcü kızkardeşlerimizle birlikte bir ve aynı çatı altında toplanabildiğimiz için çok sevinçliyiz. Komünist Partisi bizi kölelikten kurtardı."

Gürcü kadın yoldaş *Gasvianik* ve Ermeni kadın yoldaş *Augnian*, Gürcü Menşeviklerin, müslüman Musavvatçıların ve Ermeni Taşnakçılarının kasten ve tahammüden kışkırttıkları kanlı milliyetçi çatışmalardan kalan acı hatıraları andılar. Ancak bu ulusal kin bir daha dönmemek üzere ortadan kaybolmuştu. Her iki cumhuriyetin de işçi ve köylü kadınları bugün, yüzyıllar süren köleliklerinden tek kurtuluşu Sovyet iktidarında görüyorlar.

Tatar kadınların eski durumları ve onların "Molla"lar tarafından manevi olarak ezilmesiyle, ortak düşman kapitalizme karşı mücadele içinde bugünkü özgürlükleri ve hareket imkanları arasında paralellikler kuran Azerbaycan Tanoki bölgesi köylü kadın delegelerinden *Resulova* yoldaşın heyecan dolu konuşması da tamamen diğerleriyle uyum içindeydi.

Ayrıca Batılı kadın işçilerin Doğu Cumhuriyetleri'nin emekçi kadınlarıyla dayanışmasını dile getiren Komünist Enternasyonal Uluslararası Kadın Sekretaryası'ndan yoldaşlar *Clara Zetkin, Herta Sturm, Lucie Collard* ve *B. Kasparova*'nın selamlama mesajının okunması da büyük çoşkuyla karşılandı.

Kongreye 262 kadın delege katılmıştı. Bunlardan 125'i Azerbaycan Cumhuriyeti'nden, 82'si Gürcistan'dan, 50'si Ermenistan'dan, 3'ü Gorskaya'dan ve 2'si Dağıstan'dan geliyordu. Tam olarak 12 Kafkas halkı temsil ediliyordu. 262 delegeden 163'ü partisiz, 98'i komünist ve 1'i Menşevik idi. Sosyal konumları itibariyle 111'i işçi, 84'ü köylü, 67'si entellektüel idi.

Kongrenin gündemi şu noktaları içeriyordu: 1) "Komünist Enternasyonal ve Emekçi Kadın", raportör: yoldaş Arbore-Ralli; 2) "Bugünkü Siyasal Durum", raportör: yoldaş Marimanof; 3) "Sovyet İktidarı ve Kadının Kurtuluşu", raportör: yoldaş Moirova.

Bütün konuşmalar Rusça'dan Gürcüce, Ermenice ve Türkçe'ye çevrildi ve ayrıntılı bir şekilde tartışıldı. İşçi sınıfının uluslararası kur-

tuluş mücadelesine katılması için Özgür Kafkasya'nın ve Doğu'nun kadınlarına yapılan bir çağrı oybirliğiyle kabul edildi.

Kongrenin pratik bölümü, tek tek delegasyonların raporlarına ve çeşitli cumhuriyetlerdeki emekçi kadınların içinde bulundukları durumun ayrıntılı tahliline ayrıldı. Buradan, şimdiki Sovyet Cumhuriyetleri'ndeki kadınların hayatlarında, örf ve adetlerinde meydana gelen muazzam değişikliklerin daha şimdiden komşu Fars ve Türk bölgelerindeki kadınların bilinçlerinin uyanması üzerinde önemli bir etkide bulunmaya başladığı sonucu çıktı.

Bugün Ermenistan'da, eskiden hiçbir şekilde evi terketmeye izinli olmayan kadın, erkek ile birlikte tarlada çalışıyor. Sovyetlerin kurulmasından beri siyasal yaşama aktif bir biçimde katılıyor. Tüm bölgelerde kadınlar Sovyetlerde bulunuyor. Hatta Merkez Yürütme Komitesi Başkanlığı'nda temsilcileri var. Her yerde kadınlar arasında büyük bir öğrenim isteği gözleniyor. Onlar akın akın yetişkin okullarına kaydoluyorlar. Yakın zamanda kır işçileri birlikleri, mandıra ve sebze bostancılığı kooperatifleri kuruldu. Birçok kadın köy tarım komitelerine üye. İşsizliğe karşı mücadele için Karaklı bölgesinde 70 köyden 2000 kadını kapsayan kadın birlikleri yaratıldı. Yine aynı yerde Kadın Kolu tarafından bir dokuma fabrikası kuruldu.

Gürcistan'da aydınlatma çalışmaları, orada yaşayan halkların sayısı yüzünden çok zor yürüyor. Büyük endüstri merkezleri 16 000 kadın işçinin çalıştığı Tiflis'de, 2000 kadın işçinin çalıştığı Batum'da ve Kutais'de bulunuyor. Bununla birlikte halkın büyük çoğunluğu köylülüğe dahildir ve ev endüstrisi işletmektedir.

Propaganda çalışması, halkın Türk milliyetinden olması ve Türkiye'ye yakın olması yüzünden Acaristan'da özellikle önemlidir. Batum'da kendi meslek okuluna sahip olan ve siyasi bilimler kursları veren güçlü bir kadın dikişçiler örgütü vardır. Tiflis bölgesinde kadınlar siyasal yaşama canlı bir şekilde katılmaktadırlar: 22 tanesi seçilmiş sovyet delegesidir ve bunlardan biri bölge yürütme komitesinde yeralmaktadır. *Sennak* kazasında, kadınların kollektif çalışmaya alışmaları için yaratılan çalışma kooperatifleri çok iyi başarılar elde ettiler. Minegrelya'da ev endüstrisi olarak yün dokumacılık ve ipek böceği yetiştiriciliği çok hızlı bir şekilde gelişmektedir.

Güney Ossetya'da varolan dört değişik milliyet yüzünden çalışmalar çok zor ilerlemektedir; burada her biri ayrı örf ve adetlere sahip

olan Ossetler, Gürcüler, Ermeniler ve Yahudiler iç içe yaşamaktadır. Şu an bu bölge açlıkla karşı karşıyadır. Kadın kolu Kutais'te dokumahane, Smiansk'da çok olumlu yankı yaratan yekişkin ve iş okulları kurdu. Eski, ünlü bir manastırda yaşayan rahibeler arasında yapılan propaganda çalışmaları sonucu burada bir örgü ürünleri kooperatifi kurulması özellikle belirtilmeye değerdir.

Ama kadının kurtuluşundaki başarıların en açık görüldüğü yer Azerbaycan'dır. Orada köylü halkı müslüman, Tatar ve Farstır, buna karşı şehir halkı Tatar, Rus ve Yahudi'dir. Müslüman kadın kulüpleri fikri de orada çok geniş bir yankı buldu. Bakû'da 500 müslüman kadını kapsayan, kendine ait büyük ve güneşlik bir kulüp evine sahip olan, içinde iplikhane, dokumahane, terzihane, ayakkabı atölyeleri, yetişkinler okulu, tiyatro salonu, kütüphane, yemekhane ve bir çocuk yuvası barındıran bir merkezi kulüp vardır. Kulüp, halk mahkemeleri önünde kadınların kadınlar tarafından savunulması için bir kurum da yarattı. Kadınlar arasındaki aydınlatma çalışmasının büyük önemini onurlandırmak için Halk Komiserliklerinin önemli bir maddi kaynak ayırdığı benzer kadın kulüpleri Azerbaycan'ın bütün bölgelerinde bulunmaktadır.

Müslüman kadınları çalışma hayatına ve siyasal hayata çeken bu kulüpler sayesinde kadınlar bugün enerjik bir şekilde şu önlemlerin uygulanmasını talep etmektedirler:

Çokkarılılığın yasayla yasaklanması!

Genç kızların belli bir yaşa kadar evlenmesini yasaklayan bir kanun hazırlanması!

Evlilikte başlık parasına karşı bir yasa!

("Inprekorr", No. 150/1922, s. 959-960.)

EK: III

YAKINDOĞU İÇİN KOMÜNİST KADINLAR KONFERANSI/TİFLİS

Komünist Enternasyonal III. Kongresi ve II. Komünist Kadınlar Konferansı, Doğu Kadın Sekretaryası'na, tek tek bölgelerde emekçi kadınlar arasında aydınlatma ve örgütlenme çalışması yürüten komünist kadın yoldaşlara enerjik bir önderlik yapma ve onlarla canlı bir bağ geliştirme görevini vermişti. Bunun sonucunda Uluslararası Kadın Sekretaryası, sorumlu mevkilerde bulunan bir dizi yönetici kadın ve erkek yoldaşlarla küçük gruplar halinde bir dizi konferanslar ve toplantılar yapmayı tasarladı ve bu işe başladı. Doğu Kadın Sekretaryası yöneticisi ***Kasparova*** yoldaş, sorumlu kadın ve erkek yoldaşlarla birlikte durumu yerinde incelemekle görevlendirildi. Ve bu çalışma sadece diğer Sovyet Cumhuriyetleri'nde değil, aynı zamanda sınırın ötesinde, ***Türkiye*** ve ***İran***'da da yapılacaktır.

Bu amaçla Kasım 1921'de, Yakındoğu cumhuriyetleri kadın ajitasyon komisyonları yöneticileri için bir hazırlık konferansı yapıldı. Bu konferansta, ***Kafkas Sovyet Cumhuriyetleri***'ndeki kadın ajitasyon komisyonlarının çalışmaları ele alındı ve kararlaştırıldı. Bu çalışmanın yararları, 12 Aralık'ta ***Tiflis***'te yapılan büyük konferansta açıkça gün yüzüne çıktı. Bu konferansa, ***Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Kabardistan, Dağıstan,*** bunlardan başka ***Türkiye*** ve ***İran***'daki kadın ajitasyon komisyonlarının sorumlu kadın ve erkek yöneticileri katıldılar.

Gündemde şu sorunlar duruyordu:

1) Doğu halkları kadınları arasındaki çalışmanın biçim ve yöntemleri. 2) Kadın ajitasyon komisyonları ve Doğu Uluslararası Kadın Sekretaryası ile Kafkasya Bürosu'na dahil olan Komünist Partileri arasındaki bağlantı ve ilişkiler. 3) Doğu kadınları kongresi. 4) Kadın ajitasyon komisyonlarının esas görevleri: a) Açlık yardımına katılma;

b) Komünist Partilerinin ekonomide, hukukta ve aile içinde emekçi kadının konumunu inceleme komisyonlarının çalışmalarına katılma.

Doğal olarak bu sorunların ele alınışında, Sovyet Cumhuriyetleri'nin sınırları ötesindeki ülkelerde yürütülen çalışmaların yer yer gizli ve yeraltında yapılmak zorunda olduğu gözönünde tutulmak zorundaydı. Hazırlık konferansının ve esas konferansın toplantılarından şu sonuçlar çıktı:

Yakındoğu'nun çalışan kadınları arasındaki komünist çalışma, daha işin başında bulunmaktadır ve bu yüzden zayıftır. Hem merkezi olarak, Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi Kafkasya Bürosu'nda, hem de Sovyet Cumhuriyetleri'nin Komünist Partilerinde gerekli olan örgütlü önderlik eksikti. Kafkasya Bürosu ve Komünist Partileri, geniş ve önemli bir çalışma alanı olan kadınların aydınlatılması ve örgütlenmesine karşı kavrayışsız ve anlayışsız davrandılar. Bu yüzden çalışma, sıçramalı ve tesadüfi bir şekilde, bu iş için enerjik güçlerin olduğu bazı yerlerde yapıldı. Çalışmada Partinin önderliği ve yardımı eksikti. Böyle örgütsüz ve düzensiz bir çalışma tabii ki beraberinde bir dizi hata ve dengesizlikler getirecekti. Azerbaycan ve kısmen Ermenistan ve Gürcistan'ı dışta tutarsak, Yakındoğu'da emekçi halkın geniş kadın yığınları kendi başlarına bırakılmışlardı, daha doğrusu; müslümanlar arasında dinin ve ailenin katı gelenek ve göreneklerine bugüne kadar hemen hemen dokunulmamış olduğu Şark'ın hayat ilişkilerinin körleştirici etkisine bırakılmışlardı.

Yakındoğu'da kadınlar arasında komünist propaganda yapıldığı her yerde, bu çalışma az çok olumlu sonuçlar vermiştir, herhalükarda bu, heryerde çalışmalarda kadın yöneticilerin kullandıkları biçim ve yöntemleri haklı çıkarmıştır. Örneğin, dini ve toplumsal önyargılardan hâlâ kurtulamamış olan müslüman kadınlar, her iki cinse de açık olan kulüplere gitmediklerinden, özellikle müslüman kadınlar arasında ***kadın dernekleri ve kadın kulüpleri*** büyük başarı kazandılar. Ama özellikle ***kadın kulüpleri komünleri,*** onu ziyaret eden kadınlar için devrimci ruhun ve komünizmin gerçekten yeşerdiği yerler haline geldiler.

Uyandırma ve eğitim çalışmamızın bu biçimine özellikle dikkat edilmelidir. Yakındoğu'nun kadınlarını toplumsal ekonomiye katmak ve işsizliğe karşı mücadeleye çekmek için başarılı bir şekilde kadın işçi artelleri ve kooperatifleri örgütleniyor. Özellikle ***Azerbaycan'da,***

önceden yapılan propagandayla bunun zemini iyi hazırlanmıştır. Kadın kooperatifleri, bilhassa ağırlıklı olarak kadın işgücünün kullanıldığı endüstri dallarında örgütlenmelidir. Örneğin; hah dokumacılığı, keten ve kumaş dokumacılığı, ipek ve tütün sanayii, şarapçılık vb. dallarda. Bu kooperatifler aynı zamanda işsizlik sonucu ortaya çıkan fuhuşu önleyici araçlardan biri olmalıdır. Bu amaçla, kadın emeğinin ağırlıklı olduğu sanayi dallarında çalışan kişilerin sayısının plânlı bir şekilde azaltılması üzerine Sendika Konseyi ile bir anlaşma sağlandı. Bu anlaşmayla, orada çalışan kadınların durumları gözönüne alınmadan "sırf" kadın oldukları için hep işsizliğin ilk kurbanı olmamaları güvence altına alındı. Kadın ajitasyon komisyonları, faaliyetlerinde, aralarında sistematik karşılıklı bağın ve karşılıklı rapor sisteminin eksik olmasının oldukça sıkıntısını çektiler. Aynı şekilde, bizim gazetelerimizin ve dergilerimizin de, Yakındoğu'nun proleter kadın kitlelerinin yaşam ve çalışma koşulları üzerine ve bunlar arasındaki komünist çalışma üzerine hiçbir makale yayınlamamalarının da sıkıntısını çektiler. Hâlâ yayın organlarında düzenli bir "Kadın İşçi Sayfası" veya benzeri yoktur. Sözlü propaganda da aynı şekilde çok düzensiz yürütüldü. Ancak son iki konferans bu alana güçlü bir atılım kazandırdı. Bu iki konferans, ***Parti Kongresi ve Sovyet Kongresi'nden önceki seçim kampanyasından,*** kadınları uyandırmak, harekete geçirmek ve seçme ve seçilme haklarından yararlanmalarını sağlamak için layıkıyla yararlanmaya yol açtı. Bu kampanyalar sırasında bir dizi Parti fonksiyonerinin geleneklerin hâlâ öyle güçlü etkisi altında kaldıkları görüldü ki, bunlar karılarını ve kadın akrabalarını toplantılara getirmeyip, tersine evde bıraktılar. Bu yoldaşlara, kadın aile üyelerinin Parti ve Sovyet çalışmalarına sadece lafta değil gerçekten çekilmesine ilişkin Parti disiplini özel bir çağrı ile hatırlatılmak zorunda kalındı.

Propaganda ve eğitim çalışmalarında karşılaştığımız en büyük engel, eğitilmiş kadın yönetici ve örgütleyici alanında çektiğimiz eksikliktir. Bu yüzden konferanslar tarafından, ***Parti okullarından*** yararlanılması ve özel ***kurslarla*** kadın işçilerin ajitatörler ve örgütleyiciler olarak çalışmalara hazırlanması gerekli bulundu. Bunlar dışında, Komünist Partinin, sovyetlerin ve diğer dairelerin çalışanlarının ve fonksiyonerlerinin eğitim derneklerinin, ev işi yapan kadınlar arasında da kadınları kendi kendilerini geliştirmeye ve hayat şartlarını düzeltmek yönünde çalışmaya yetenekli kılacak bir aydınlatma ve eğitim çalışma-

sı yapabileceklerine dikkat çekildi. Konferanslarda, açlık tehlikesine ve sonuçlarına karşı mücadele sorunu da çok ayrıntılı biçimde ele alındı. Burada, açlık çeken çocuklar için yurtlar kurarak, tek tek durumlarda kişisel yardım ederek, eşya ve yiyecek toplayarak vb. açlık çekenlere en aktif yardımın yapılmasının gerekliliği vurgulandı. Bununla ilgili karar sayesinde, Kafkasya'daki çocuk yurtları ağı oldukça genişledi.

Tiflis Konferansı, Uluslararası Komünist Kadınlar Günü'nün, Yakındoğu'nun devrimci kadın proleterlerinin gerçek bir gösterisi olması için örgütsel ve siyasal olarak çok iyi hazırlanmasını karara bağladı. Kafkasya Cumhuriyetleri'nde Sovyet düzeninin kurulmasından bu yana kadınlar oralarda kanunen eşit haklara sahip ve özgürdürler. Gerçekte ama onlar önyargılar ve gelenek ve kurumlardaki toplumsal kalıntılar sonucu bugün de hâlâ köle olarak kalmışlardır, bu yüzden onlar arasında başarılı bir komünist faaliyet için bu ülkelerdeki kadınların konumu ve durumunun incelenmesi gereklidir. Konferans, bu amaçla bu sorunların araştırılması için Parti'nin Kafkasya Bürosu'nda, bilimsel güçlerin de dahil olduğu bir komisyonun oluşturulması gerektiğini açıkladı.

Yakındoğu'nun ve komşu ülkelerin komünist kadınları için Konferans görüşmelerinin örgütsel sonucu şudur: Sovyet Cumhuriyetleri'nin Komünist Partilerinde, başında bu Partilerin kadın ya da erkek temsilcilerinin yer aldığı ***Kadın Ajitasyon Komisyonları*** oluşturuldu. Kadın ajitasyon komisyonlarının çalışmaları, Komünist Partilerin tüm çalışması ile sıkı bağ ve uyum içinde yapılmaktadır. Bunlar sınırın ötesindeki ülkelerde kadınlar arasında çalışma için bir kadın veya erkek temsilci kararlaştıracaklardır. Rusya Komünist Partisi Kafkasya Bürosu'nda merkezi bir ***Kafkasya Kadın Ajitasyon Komisyonu*** oluşturulacaktır, bu, tek tek cumhuriyetlerdeki kadın ajitasyon komisyonlarının çalışmalarını yönetecek ve plânlı bir biçimde şekillendirecektir.

Kafkasya Merkezi Kadın Ajitasyon Komisyonu yönetimi, Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi Kafkasya Bürosu nezdinde Uluslararası Kadın Sekretaryası'ndan bir kadın ya da erkek yetkiliyi, sınır ötesindeki ülkelerdeki yönetici kadınların çalışmaları için yönergelerin saptanması, keza Kafkasya Cumhuriyetleri'ndeki kadın ajitasyon komisyonlarının tüm çalışmalarının toparlanması görevine atayacaktır.

Kafkasya Kadın Ajitasyon Komisyonu, çalışmalarına 7 Ocak 1922'de başlayacaktır. Kadın işçilerin ajitatörler ve organizatörler ola-

rak eğitilmeleri için konferans şu kararı aldı: *Parti okullarındaki* yerlerin %10-20'si, hatta Azerbaycan'da %30'u kadınlara ayrılmalıdır. Büyücek yerlerde ve sınır bölgelerinde, Yakındoğulu kadınlar arasında çalışma yapmak isteyen kadın işçilerin eğitimi için özel kurslar örgütlenecektir. Uluslararası kadın hareketinin öneminin anlaşılması için bu konuda konferanslar düzenlenecektir. Günlük yayın organları, bir "kadın işçi sayfası" açmak ve bunun yanında kadınların yaşamlarını, işlerini, durumlarını aydınlatan makaleler yayınlamak ve onların dikkatini komünizme çekmekle yükümlü kılınmalıdır. 1922 yılında Yakındoğu'nun emekçi kadınları için bir kongre toplanacaktır. Bunun hazırlıkları için özel bir büro oluşturulmuştur.

Tiflis Konferansı'nın ve Kafkasya Kadın Ajitasyon Komisyonu'nun kurulmasının hemen ertesinde, Kafkasya Bürosu tarafından, *Kadın ajitasyon komisyonları kadın yöneticileri bölge konferansları* düzenlendi. Orada Tiflis Konferansı'nın kararları ele alındı ve tek tek bölgeler için bir çalışma planı tespit edildi. Ayrıca Kafkasya Merkezi Komisyonu, kuruluşunun birinci ayında, tüm Parti komitelerine ve onların kadın ajitasyon komisyonlarına Kafkasya Bürosu Merkezi Kadın Ajitasyon Komisyonu'nun örgütlenmesi üzerine; Doğu kadınlarını toplumsal ekonomiye kazandırmaya yarayacak olan kadın kooperatiflerinin örgütlenmesine yardım etmek üzerine; işsizliğe ve fuhuşa karşı mücadele üzerine; kadın ajitasyon komisyonları ile Halk Komiserlikleri arasındaki karşılıklı ilişkiler üzerine tezler ve talimatnameler; geleneklerin gücü yüzünden bugüne kadar genele açık kulüpleri ziyaret etmekten çekinen Doğu halklarının (müslümanların) emekçi kadınlarının kulüp komünleri üzerine bir genelge, bir direktif, bir talimat gönderdi.

Kasım ve Aralık 1921'de düzenlenen kadın ajitasyon komisyonlarının sorumlu kadın ve erkek yöneticilerinin iki konferansı ve Ocak 1922'de düzenlenen bir dizi bölge konferansları, Yakındoğulu kadınlar arasındaki siyasal ve örgütsel faaliyetimizi güçlü bir şekilde teşvik etti. Bütün çalışma aygıtımız yeniden düzenlendi ve tamamlandı. Bir dizi görevin önemi aydınlığa çıkarıldı ve Yakındoğulu kadınlar arasındaki çalışmalarımıza belli bir yön verildi, ve bu, gerçek, özel koşullar göz önünde tutularak yapıldı. Tüm Parti ve Sovyet organlarının ilgisi önümüzde duran görevlere çevrildi ve onlar bu sorunların çözümüne yardım etmekle yükümlü ve görevli kılındılar. Nihayet, Konferans karar-

larından sonra Parti ve Sovyet seçim kampanyaları sırasında uygulanan büyük ölçekli ajitasyon çalışması, sadece tüm Parti çevrelerini kadınlar arasındaki çalışma için harekete geçirmekle kalmadı, bilakis genel olarak geniş halk yığınlarının, özel olarak kadınların dikkatini, kendi durumları ve Komünist Partisi'nin bu konudaki tavrı üzerine çekti.

Biz, Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi Kafkasya Bürosu'nun ve ona bağlı Merkezi Kadın Ajitasyon Komisyonları'nın, aynı şekilde Sovyet Cumhuriyetleri Komünist Partileri'nin ve onların Yakındoğu'nun Yerel Kadın Ajitasyon Komisyonları'nın, Yakındoğulu emekçi kadınlar arasındaki komünist çalışmanın gittikçe daha plânlı, daha enerjik ve daha anlayışlı yürütülmesi için herşeyi yapacaklarını umut ediyoruz. Yakındoğu'nun en geniş emekçi kadın yığınlarının dünya proletaryasının mücadelesine katılımı en kısa zamanda gerçekleşmelidir.

Yakındoğu Uluslararası Kadın Sekretaryası, Moskova.

YAKINDOĞULU KADINLAR ARASINDA KOMÜNİST ÇALIŞMANIN BİÇİM VE YÖNTEMLERİ

Tiflis Konferansı tarafından kabul edilmiştir.

1— Yakındoğu Komünist Partileri'nin Kadın Ajitasyon Komisyonları'nın esas görevi, çalışan halkın kadınlarının toplumsal üretime çekilmesi ve kadınları uluslararası proletaryanın komünizm uğruna mücadelesine katmak amacıyla onların kültür seviyelerinin yükseltilmesidir.

2— Kadınlar arasında komünist çalışma için Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi tarafından tespit edilen ve uygulanan biçim ve yöntemler, temel çizgileriyle Yakındoğulu kadınlar arasındaki çalışma için de mutlaka geçerlidir. Ne var ki, bu kadınların iktisadi ve sosyal geriliklerini ve buradan çıkan sonuçları gözönüne alarak, Kadın Ajitasyon Komisyonları, sözü edilen yöntemleri yerel koşullara uyarlamalı ve aynı zamanda durumun taleplerine uygun yeni yöntemler aramalıdırlar.

3— a) Çalışmamızın başarısının teminatının birinci şartı, ***sağlam, iyi*** bir ***örgüttür. Kadın ajitasyon komisyonlarının*** tüm yönleri ile biçimlendirilmeleri, nihayet Yakındoğulu proleter kadınların kölelikten kurtulma imkanını yaratmaktadır. Çünkü şimdi onlar sadece bu komisyonların çağrısına uymakta ve sadece ondan destek görmektedirler. Kadın ajitasyon komisyonları, Parti komitelerinin kadınlar arasındaki faaliyeti gerçekten genel Parti çalışmasının bir parçası olarak kabul etmelerini gerçekleştirmek zorundadırlar; onlar, her Parti üyesinin, emekçi kadınları bütünün tam haklara sahip bir üyesi olarak değerlendirmesini sağlamaya çalışmakla görevlidirler.

b) Çalışmamızın başarısının ikinci şartı, eğitilmiş bir kadın ***Parti işçileri, Parti fonksiyonerleri*** çekirdeğinin varlığıdır. Yakındoğu'daki milliyetlerin ve lehçelerin sayısının çokluğu, toplumsal gelişmenin geriliği, hâlâ güçlü olan milliyetçilik ve tüm bunların sonucu karşılıklı güvensizlik ve anlayış eksikliği, tek tek uluslar için derhal ***eğitici ör-***

gütlerin ve organların yaratılmasını gerekli kılmaktadır. Bu amaçla Merkezi Komisyonlarda *kurslar,* bölge komisyonlarında *çevreler* ya da *gruplar* oluşturulacaktır. Bununla birlikte, temel eğitimden geçmiş kararlı kadın Parti fonksiyonerleri şimdilik sadece, emekçi kadınların, onları kurtuluşa götürecek ve Sovyet inşasına pratik olarak katacak olan yöntemleri görerek tanımalarını sağlayan kulüp komünleri tarafından eğitileceklerdir. Bundan başka, varolan *Parti okullarında,* özellikle Doğu Halkları Enstitüsü'nde belirli sayıda yerin kadın komisyonlarına bırakılması önemlidir.

4— Kadın ajitasyon komisyonları, *köylü kadınlar* ve *ev kadınları* arasındaki çalışmayı ihmal etmeden, dikkatlerini *işletmelerde çalışan kadınlar* ve *evde çalışan kadın işçiler* üzerinde yoğunlaştırmalıdırlar. Kültürel olarak en gelişmiş güçler, *sovyetlerde çalışan kadınlar,* birlikte çalışmaya kazanılmak zorundadır. Cehalete karşı mücadelede, kadının genel aydınlatılmasında, sağlık kurallarının uygulanmasında, analığın korunmasında, bebeklerin bakımında vb. çalışmalarda entellektüellerin, *kadın doktorların* ve kadın öğretmenlerin birlikte çalışması özellikle önemlidir.

5— *Yakındoğu'daki Rus kadın proleterler,* özellikle kadın fabrika işçileri arasındaki çalışmayı, kısıtlamasız şekilde, Rusya Komünist Partisi'nin kadın ajitasyon komisyonları Rusya'da kullanılan yöntemlerle yapar, burada Doğu halkları kadınları arasındaki çalışmaların gerektirdiği değişikliklerden kesinlikle kaçınılmalıdır.

6— *Evde çalışan kadın işçiler* arasındaki faaliyetimiz, herşeyden önce kadınları ev sanayii *atölyelerine* yöneltmeyi, onları *artellere* (kooperatiflere) ve *sendikalara* çekmeyi amaçlar.

7— *Köylü kadınlar* ve *ev kadınları iktisat artellerinde* toplanmalıdır: örneğin sebze bahçesi artellerinde. Bundan başka *ev endüstrisi atölyeleri* ve *artelleri,* ev kadınlarını gelişmiş üretim yöntemlerine alıştırmak ve onları modern iktisada kazanmak için kullanışlı hale getirilmelidir. *Çocuk yurtları* ve *okullar,* anneleri biraraya getirmek için kullanılmalıdır.

8— Tüm *ajitasyon-propaganda* faaliyeti, tamamen uluslararası sermayeye karşı mücadele için uluslararası proletaryayı birleştirmek noktasından hareket edilerek yürütülmelidir.

9— Kadınları birleştirme imkanlarının hâlâ varolmadığı yerlerde, kültür ve aydınlatma çalışmamız amacıyla tek tek evlerde, *hamam-*

larda, camilerde ajitasyon yapılmalıdır; camilerdeki ajitasyon tabii ki özel dikkat gerektirmektedir.

10— ***Toplantılar,*** düzenli bir biçimde tespit edilen günlerde ve belirli saatlerde yapılmalıdır. Esas olarak Doğu'daki emekçi kadınların hayati çıkarları ile doğrudan bağıntılı sorunlar ele alınmalıdır.

11— Şehir ve kırdaki kadın proleterleri, çeşitli milliyetlerden ve dillerden kadın işçileri biraraya getiren ***"Partisizler" konferansları*** —bunların her bakımdan, delegelerin seçiminde, idari ve iktisadi sorunların halledilmesinde çok iyi hazırlanması şartı ile— mümkün olduğunca sık toplanmalıdır.

12— Kadınlarda ***toplumsal üretime katılmaya*** ilgi uyandırmak için, ***kadın atölyelerinin*** ve ***kadın artellerinin*** ürünleri için ***sergiler*** düzenlenir.

13— Kadınların yaşamından alınmış, sahnede sınıf bakış açısıyla dramatik bir biçimde ortaya konan ***tiyatro gösterilerinin*** ajitasyon bakımından büyük önemi vardır.

14— Basın yoluyla ajitasyon alanında kadın ajitasyon komisyonları, bir "emekçi kadın eki" yayınlayacaklar, kendi sınıflarının mücadelesine katılan kadın proleterlerle ilgili ***yazıları*** tercüme edip basacaklardır. Yakındoğulu kadınların geriliği ve cahilliği gözönüne alındığında onlar için en uygun ajitasyon aracı afiştir.

15— Yakındoğu'da genel kültür seviyesinin çok düşük olması yüzünden kadın ajitasyon komisyonları, ***erkekler arasında*** da Komünist Kadın Hareketi'nin karakteri ve amaçları konusunda sürekli aydınlatma çalışması yapmak zorundadırlar. Bu amaçla tüm Parti ve Partisizler toplantıları, kongreleri, konferansları ve basın organlarından yararlanmalıdırlar.

16— ***Propaganda*** alanında kadın ajitasyon komisyonları, düzenli bir şekilde kadın gruplarında ***sohbetler, seminerler*** örgütlemeli, ***kadın fonksiyonerler için kurslar, genel eğitim kursları, meslek okulları*** vb. örgütlemesi için ilgili organları teşvik etmeli ve böyle kuruluşlar için programların hazırlanmasına katılmalıdır. Kültür seviyesinin yükseltilmesinde ve dini önyargılara karşı mücadelede Kadın Ajitasyon Komisyonları, ***yetişkinler ve çocuklar için okullar*** kurulmasını teşvik ederler ve kadınları da, eğer bundan korkabileceklerse, onları erkeklerle birlikte ders yapmaya zorlamadan, okula gitmeye teşvik ederler. Kadın işçilere, ***doğa bilimleri alanında*** gerekli deneyler yapı-

larak ***temel bilgiler*** verilir. Kadın ajitasyon komisyonları, kadınlara çokkarılılık, çocuk yaşta evlenme, başlık parası üzerine dini ayet ve adetleri açıklarlar. Onlar, ***kadının hukuki durumu*** ile ilgili olarak ***Sovyet düzeninin*** ilkelerini propaganda ederler. böylelikle proleter kadınlar arasında her türlü sömürü ve kölelikten kurtuluş çabasını uyandırırlar.

17— Yakındoğulu kadınların büyük kültürel geriliği ve Komünist Partinin idealleri üzerine berrak bir düşünceye varmalarını olağanüstü zorlaştıran dar ufukları yüzünden, kadınlar arasındaki hemen hemen bütün propaganda-ajitasyon çalışmasının sadece ***kulüp komünlerinin*** yardımı ile gerçekleştirilebileceği vurgulanmak zorundadır. Burada kadın proleterlere, kuruluşların, insanlar arasındaki ilişkilerin görsel eğitimi yoluyla, onun evsel ve iktisadi tutsaklıktan nasıl kurtulabileceği gösterilecektir; burada o, pratik olarak Sovyet düzeninin üstünlüğünü ve avantajlarını öğrenecektir.

18— Kadının kurtuluşu ve uyanması için gerekli olan bütün kurumları —atölyeler, okullar, çocuk yuvaları, çocuk yurdu, yemekhane, çamaşırhane, enformasyon bürosu, sergi, kütüphane, okuma odaları vs. — kapsayan ***kulüp komünlerindeki*** çalışma, ***seksiyonlara*** bölünecek ve tüm kulüp üyeleri arasında dağıtılacaktır.

19— Her Merkezi Kadın Ajitasyon Komisyonu bir ***örnek kulüp*** yönetecektir. ***Şehir*** ve ***bölge kulüpleri*** bu örneğe göre örgütlenecektir.

20— Geniş proleter kadın yığınların kazanılması için muazzam öneme sahip olan ***delege toplantıları*** ve onlar tarafından seçilen "pratisyen"lerin, fonksiyonerler olarak eğitilecek kadınların eğitimine, kadın ajitasyon komisyonları en büyük dikkati ve itinayı göstermelidirler.

21— ***Bütün Sovyet kurumlarına kadın temsilciler*** göndererek kadın ajitasyon komisyonları, emekçi kadınların kurtuluşuna katkıda bulunan ***kararnamelerin düzenlenmesine, kurumların yaratılmasına*** katılırlar. Onlar, kararlaştırılan önlemlerin uygulanmasını gözetirler.

22— ***Parti komiteleri*** ve ***sendika*** örgütleri ile uyum içinde kadın ajitasyon komisyonları, proleter kadınların, ***yürütme komisyonlarında, sovyetlerde, birliklerin idare heyetlerinde, işyeri komitelerinde*** vb. eşit hak ve yükümlülüklere sahip üyeler olarak çalışabilmeleri için çaba gösterirler.

23— Sürekli olarak ***aile ve evlilik hukuku*** sorunlarını düzenleme zorunluluğunu göz önüne alarak kadın ajitasyon komisyonları, yargı organları ile işbirliği içinde ***proleter kadınların yargıçlığa*** çekilmesi için çalışır ve ***kadın avukatlar için eğitim kursları*** düzenlerler.

24— Kadın ajitasyon komisyonları bütün çalışmaları ile, Yakındoğu'nun kadın proleterlerinin kültür seviyesini, komisyonların varlığının gerekliliğini lüzumsuz kılacak bir seviyeye yükseltmek için çabalarlar.

25— Yakındoğulu kadınların hayat şartlarına en uygun çalışma biçimlerini bulmak ve amaca en uygun çalışma yöntemlerini saptamak için Doğu'lu kadının ekonomideki, hukuktaki ve ailedeki ***konumunu incelemeye*** özen gösterilmelidir.

("Komünist Kadın Enternasyonali", No. 5-6/1922, s. 541-549.)

EK: IV

DOĞU'DA DİN KARŞITI MÜCADELE ÜZERİNE

A. Smirnova

Şu anda Doğu'da kuraldan olan erken evlenmeler, kadınların kısırlığının ve çok sayıda kadın hastalığının nedenidir. Evli kısır bir kadın, örneğin Özbekistan'da genel olarak aşağılanır. Kısırlık boşanma nedenidir.

Din adamları bu durumdan yararlanmayı pek güzel bilmektedir. Bunlar Doğu'daki kadınların bâtıl inançlarını beslemektedirler. Hemen hemen her kentte, kadınların dualar ve çeşitli seremoniler yoluyla kısırlıklarından kurtulmak için ziyaret ettikleri kutsal yerler bulunmaktadır. Kadınlar aynı amaçla azizlerin mezarlarını vb. de ziyaret etmektedirler. Kaşka-Darjinok mahallesinde kısır kadınları dertlerinden kurtardığı söylenen bir cami olduğunu görüyoruz. Bu camiin tavanından zincirlere bağlı, bâtıl inançlıların görüşüne göre iyileştirici güçler saçan bir yüzük sarkmaktadır. Kadınlar, din adamına günah çıkartmak ve saplantılarının güçlendirilmesi için haftanın belli günlerinde bu camide toplanmaktadırlar. Ancak son zamanda burada da bir değişiklik belli etmektedir kendisini. Eskiden böyle toplantılar propaganda amacıyla kullanılamazken, kadın bölümleri üyeleri salt kovulmakla kalmayıp bir de dayak yerlerken, şimdi kadınlar arasında uzun yıllar süren faaliyet sayesinde, onları buralarda da yeni bir sosyal yaşama kazanma olanağı var. Böylece adı anılan camide yeminli hakem mahkemelerine yeni üyelerin seçilmesi, kadın hastalıkları, kadın hakları vb. konularında bir tartışma düzenlenmiştir. Bu tartışma sayesinde kadın kitleleri arasındaki etkimiz yaygınlaşmaktadır.

Burada denemek üzere bir "seyyar ayakta tedavi merkezi" örgütlenmiş, daha ilk günden 36 kadın tarafından ziyaret edilmiştir. Bazı günler tıbbi yardımdan sonra benzer biçimde yasal yardım da verilecektir.

Böylece Özbekistan'da Sovyet makamları somut yardım yoluyla kadınların güvenini kazanmakta ve din adamlarının etkisini ortadan kaldırmaktadırlar. Batıl inanç tıbbi ve pratik danışmanın önünden kaçmak zorundadır.

("Inprekorr", No. 62/1929, s. 1484.)

V. Bölümün Kaynakçası

[1] *Dr. Fannina Halle*, "Doğu'nun Kadınları", Almanca, s. 85, Europa Verlag AG, Zürih 1938. (s. 88)

[2] *Halle* a.g.e., s. 87. (s. 88)

[3] *Halle*, a.g.e., s. 87. (s. 89)

[4] *Halle*, a.g.e., s. 88. (s. 89)

[5] *Halle*, a.g.e., s. 60. (s. 90)

[6] *Halle*, a.g.e., s. 64. (s.90)

[7] *Halle*, a.g.e., s. 65. (s. 90)

[8] *Halle*, a.g.e., s. 66-67. (s. 91)

[9] *Halle*, a.g.e., s. 67-68. (s. 91)

[10] *Halle*, a.g.e., s. 93. (s. 92)

[11] *Halle*, a.g.e., s. 97. (s. 92)

[12] 19 Haziran 1918 Anayasası, "Sovyet Devleti'nin Anayasaları", VEB Deutscher Zentralverlag Berlin, s. 11. (s. 94)

[13] "Emekçi Kadının Kurtuluşu Üzerine Lenin"; aktaran: "İnşa Halinde Sovyet Kültürü" dergisi, No. 2/1932, s. 37. (s. 95)

[14] *Aleksandra Kollontai*, "Birçok Hayat Yaşadım", s. 394-396, İnter Yayınları, İstanbul 1989. (s. 98)

[15] *Kollontai*, a.g.e.., s. 398-399. (s. 99)

[16] *J. V. Stalin*, Eserler, cilt 5, s. 332. (s. 99)

[17] *J. V. Stalin*, "RKP/B XII. Parti Kongresi. Parti ve Devlet İnşasında Ulusal Etkenler Üzerine Rapor", Eserler, c. 5, s. 200, İnter Yayınları. (s. 102)

[18] *J. V. Stalin*, a.g.e., s. 200. (s. 102)

[19] "RKP'nin Kadınlar Arasındaki Çalışması", s. 54-55. (s. 103)

[20] A.g.e., s. 56. (s. 106)

[21] *Halle*, a.g.e., s. 237-239. (s. 108)

[22] *Halle*, a.g.e., s. 122/123. (s. 110)

[23] *Halle*, a.g.e., s. 131. (s. 112)

[24] aktaran: *Halle*, a.g.e., s. 133. (s. 113)

[25] *Halle*, a.g.e., s. 130. (s. 114)

[26] aktaran: *Halle*, a.g.e., s. 156. (s. 115)

[27] *B. Papernova*, "Erkekle Aynı Sırada", "İnşa Halindeki Sovyet Kültürü", No. 2/1933, s. 31. (s. 116)
[28] *N. Popova*, "Sosyalizm Ülkesinde Kadınlar", s. 128. (s. 116)
[29] *Papernova*, a.g.e., s. 31. (s. 116)
[30] Bkz. *Popova*, a.g.e., s. 112. (s. 117)
[31] *Popova*, "Kadınların Hak Eşitliği", s. 23. (s. 117)
[32] *Popova*, a.g.e., s. 36. (s. 117)
[33] *Halle*, a.g.e., s. 235. (s. 120)
[34] Bkz. *Halle*, a.g.e., s. 236. (s. 120)
[35] *Halle*, a.g.e, s. 235-236. (s. 120)
[36] *Halle*, a.g.e., s. 235-236. (s. 121)
[37] *Sultanova*, "Azerbaycan", "Inprekorr", No. 19/1929, s. 398. (s. 122)
[38] *Papernova*, a.g.e., s. 29. (s. 123)
[39] *Halle*, a.g.e., s. 231. (s. 123)
[40] Her iki alıntı da: *Halle*, a.g.e., s. 223-224. (s. 125)
[41] *Papernova*, a.g.e., s. 30. (s. 125)
[42] *Halle*, a.g.e., s. 224/225. (s. 125)
[43] Aktaran: *Halle*, a.g.e., s. 108. (s. 127)
[44] *Papernova*, a.g.e., s. 26. (s. 127)
[45] "Komünist Partilerinin Kadınlar Arasındaki Çalışma Yöntem ve Biçimleri Üzerine Tezler"den, "Ekonomik Bakımdan Geri Kalmış Ülkelerde (Doğuda)", "Kadın Sorunu Üzerine", s. 132. (s. 128)
[46] *Papernova*, a.g.e., s. 24. (s. 128)
[47] *Sultanova*, a.g.e., s. 399. (s. 129)
[48] *Halle*, a.g.e., s. 118. (s. 129)
[49] *E. Muhittinova*, "Doğu'nun Emekçi Kadınının Kurtuluşu Uğruna Mücadele", "Inprekorr", No. 89/1929, s. 2160. (s. 130)
[50] *Halle*, a.g.e., s. 118. (s. 131)
[51] *Halle*, a.g.e., s. 112. (s. 131)
[52] *Halle*, a.g.e., s. 113. (s. 131)
[53] *Halle*, a.g.e., s. 114. (s. 132)
[54] "Moskauer Rundschau", No. 5/1930, s. 39. (s. 132)
[55] *Sultanova*, a.g.e., s. 399. (s. 133)
[56] V. İ Lenin, "Kadın İşçilerin I. Bütün Rusya Kongresi'ndeki Konuşma", "Kadın Sorunu Üzerine", s. 41. (s. 134)
[57] aktaran: *Halle*, a.g.e., s. 149-150. (s. 136)
[58] aktaran: *Halle*, a.g.e., s. 152. (s. 137)

[59] *Sultanova*, a.g.e., s. 399. (s. 137)
[60] *Halle*, a.g.e., s. 147. (s. 138)
[61] *Sultanova*, a.g.e., s. 399. (s. 138)
[62] *Carol Eubanks Hayden*, "Feminizm ve Bolşevizm — Jenotyeller ve Rusya'da Kadınların Özgürlüğü Politikası (1917—1930)", s. 344. (s. 138)
[63] *Sultanova*, a.g.e., s. 399. (s. 139)
[64] Frida Rubiner, "Büyük Nehir", Almanca, s. 229, Verlag für Literatur und Politik, Viyana 1930. (s. 140)
[65] *Papernova*, a.g.e., s. 32. (s. 142)

SONSÖZ

"Rus Kadını eşit haklara sahip olma savaşımını hiçbir zaman ülkesinin çarlık boyunduruğundan kurtulma mücadelesinden ayırmadı, çünkü o 'kadın sorunu'nun temel sosyal ve ekonomik sorunların ayrılmaz bir parçası olduğunu kavramıştı." (Aleksandra Kollontai, 1946; "Belgeler" bölümü, s. 84.)

Bir belge ve bilgi dağını aşarak nihayet kitabımızın sonuna geldik. Umuyoruz ki, kadın ve erkek okuyucularımızın bu kitabı okuma çabalarının "karşılığı", Sosyalist Sovyetler Birliği'nde kadının kurtuluşu sorununda kapsamlı bir bilgi ve derinlemesine bir kavrayış olacaktır. Kadın ve erkek okuyucularımız bizim çıkardığımız şu veya bu sonuçla hemfikir olmasalar bile, umudumuz bu kitapla tüm okuyuculara diyalektik ve tarihsel materyalist yöntemimizle kendilerinin Sovyetler Birliği'nde kadının kurtuluşu sorununda bağımsız ve bilimsel bir yargıya varabilmesi için yeterli malzeme sunmuş olmaktır. Bir kez daha geri dönüp tüm feministlere, burjuvalara, revizyonistlere ve kendine devrimci diyen kimi oportünist örgütlere getirdiğimiz en özsel eleştirinin tam da bu noktada olduğunu vurgulamak istiyoruz. Belli pozisyonların "unutulmuş"! olmasından, belli bilgilerin atlanmasına; doğrudan çarpıtmadan, doğrudan yalana, bilim adına dedikoduya kadar her şeyi bulduk bunların "pozisyon" ve "değerlendirme"lerinde !

Bir noktaya daha dikkat çekmek istiyoruz: Biz bu kitapta feministlerin savundukları ile oldukça kapsamlı olarak hesaplaşırken, çeşitli feminist akımlar arasında fazla ayrım yapmadık. Çünkü reformist ve devrimci feminist akımlar arasında, Sovyetler Birliği'nde kadının kurtuluşu sorununda temel yaklaşımda belirleyici bir ayrılık yoktur. Tüm feminist akımların Sovyetler Birliği'nde kadının kurtuluşu sorununa yaklaşımlarını belirleyen, onların kadının kurtuluşunu ezilen sömürü-

len sınıfların kurtuluşu sorunundan ayırarak ele almaları, SBKP(B)'nin siyasetini bu temelde değerlendirip, ona saldırmalarıdır.

Bunun dışında, yüzlerce sayfa yazmış olmamıza rağmen, hâlâ ele alınmamış alan ve sorunların var olduğunu bilince çıkartmak istiyoruz. Örneğin Sovyet kadınının bilim ve kültür alanındaki durumu ve katkılarını bu kitapta hemen hiç ele almadık. Bu ve benzeri konular daha başka araştırma, makale, belki kitapların konusu olmalıdır, olacaktır. Bu bağlamda yalnızca, Sovyetler Birliği'ndeki kadınların, bu alanda da erkek tekelini kırmış olduklarını söylemek istiyoruz. Kadınların yaşama, ezilme ve mücadelelerini kadın bakış açısı ile sanatsal alanda ifade etme, bu alandaki mutlak erkek egemenliğinin kırılmasının zorluklarına rağmen, başarılmıştır. Üretim, kültür ve bilimde Sovyet kadını, yüzyıllardır süren kölelik zincirlerini kırmayı başarmıştır. Stalin Sovyet kadın pilotları üzerine yaptığı bir konuşmada bunu şöyle ortaya koyuyor: "Üretim, kültür ve bilimin her alanında Sovyet halkının kadını muazzam başarılar elde etmiştir. Sovyet halkının kadını sosyalist toplumun olumlu koşulları altında her alanda erkekle aynı seviyede yer almayı başarmıştır. Evet, o birçok halde erkeği geçmiştir de." *("Rundschau", No. 54/1938, s. 1845.)*

İncelediğimiz istatistikler, okuduğumuz araştırmalar, makaleler, anılar ve tüm malzemeler bize bir şeyi açık gösteriyor: Sosyalist Sovyetler Birliği'nde yeni bir kadın oluşmakta, yeni bir kadın resmi ortaya çıkmakta idi. En derin ezilme ve haksızlıktan, en feodal ortamdan kopup gelen kadınlar, sosyalist devlette insanlıklarını yaşamaya başlıyor, insanlıklarını sosyalist topluma katarak, onun içinde yeni bir yer fethediyorlardı. Kuşkusuz bu gelişme hep düz bir çizgi üzerinde, hiç sapmasız, şaşırmasız, hatasız olamazdı, olmadı. Fakat insanlararası ilişkinin pratikte gösterdiği gibi, tutulan yol doğru idi.

Sosyalist Sovyetler Birliği'nde yeni bir kadın kuşağı yetişti: bunlar kendilerini toplumsal üretimin ve yaşamın eşit haklara sahip üyeleri olarak duyumsayan, analık fonksiyonları toplum tarafından saygı gören ve desteklenen, zengin kişilikleri ile sosyalist topluma hayat veren kadınlardı.

Bu doğru yol, SBKP(B) tarafından, her şeyden önce de Bolşevik kadınlar tarafından tutarlı bir şekilde izlendi. Ta ki modern revizyonistlerin ihanetine kadar. Modern revizyonistlerin ihaneti ile bu yol da terkedildi. Sovyetler Birliği'nde kadının kurtuluşu alanında ortaya çı-

kan değer ve deneyimler, kadının kurtuluşu mücadelesinde bize ve tüm ezilen kadınlara yol gösterici silahlardır.

Gün gelecek, biz de erkek egemenliğine son veren yoldan yürüyeceğiz.

Bu bilinçle bu kitabı dünyanın mücadele eden tüm emekçi kadınlarına adıyoruz. Onların mücadelesi, bizim mücadelemizdir. Sovyet kadınlarının mücadelesi hepimizin mücadelesidir. Onların kurtuluş yolu, hepimizin kurtuluş yolu olacaktır. Onların deneyimleri, bizim devrim yolumuzu aydınlatacak, devrimimizi kolaylaştıracaktır!

Bolşevizm Yenecektir!

O, yalnızca savaşan kadınlarla birlikte yenebilir, ve onlarla birlikte yenecektir!

Gül Özgür

Erivan/Ermenistan'da
Kürt Kadın Örgütçü

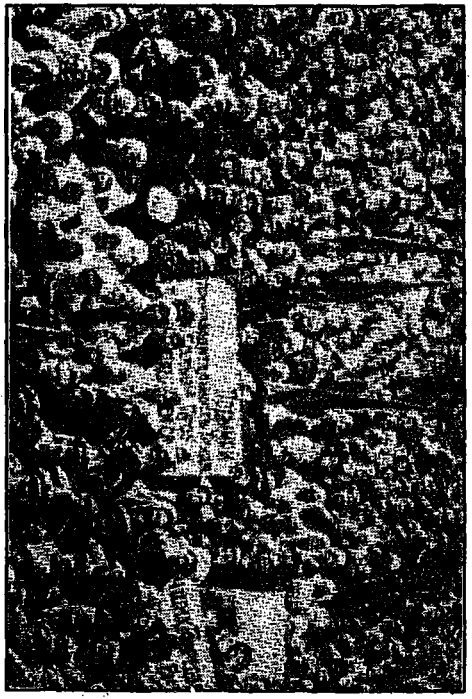

Peçe Yırtılıyor... (Foto)

Kuzey Asyalı Kadınlar Bir
Kadın Konferasında

Kazakistan'dan Bir Kadın Delege Moskova Kremlin Sarayı'nın Katherina Salonunda Konuşma Yapıyor.

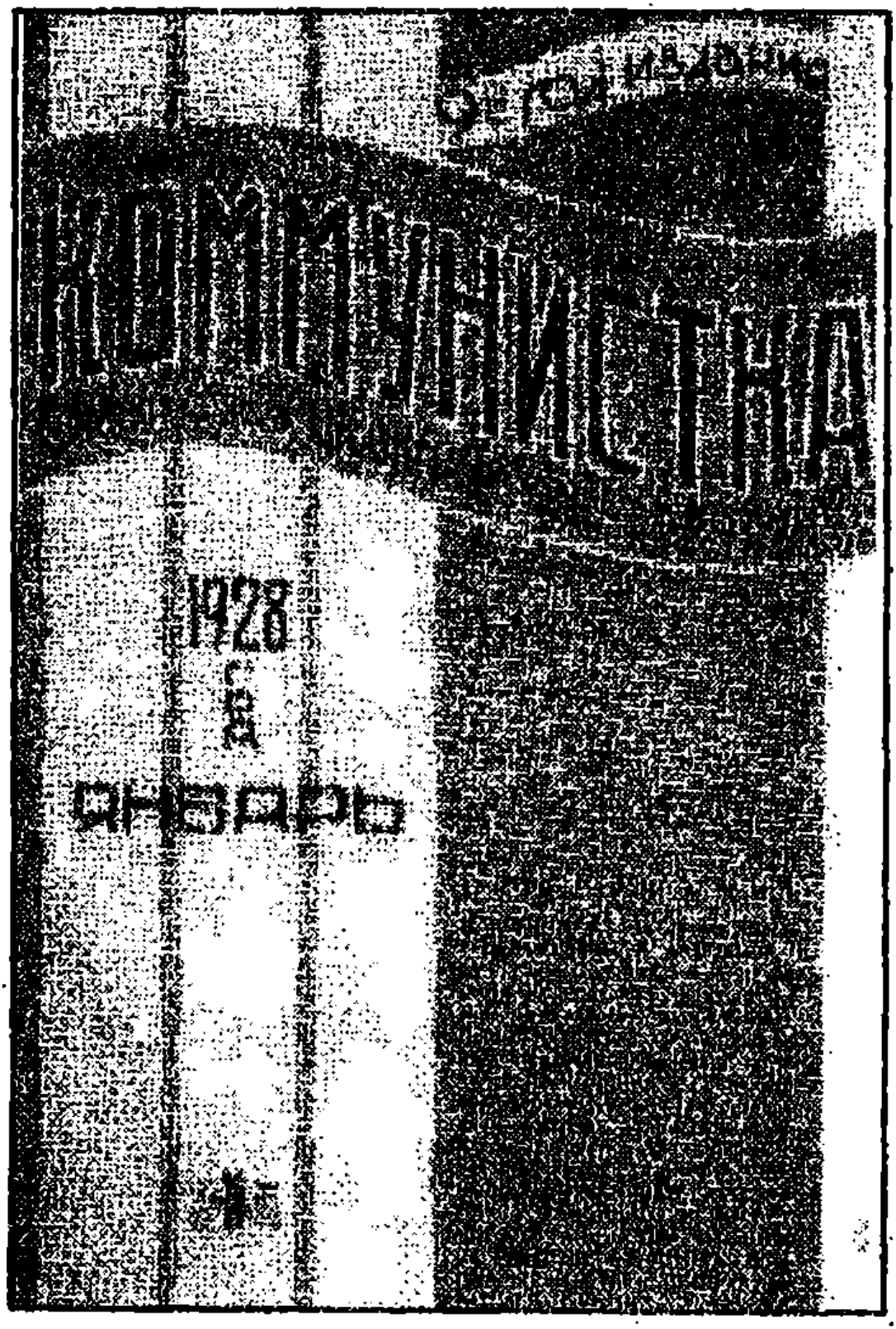

Kadın Günü Yürüyüşü.

Türkmen Kolhoz işçileri Bir Kadın
Fonksiyonere Hukuki Sorunlarını Danışıyor.

Taşkent'te Yapılan İlk Genç Kızlar Toplantısı.

Komünist Kadın Dergisi'nin Kapağı.

BELGELER BÖLÜMÜ

BELGE: 1

SOVYETLER BİRLİĞİ KOMÜNİST PARTİSİ'NİN PARTİ KONGRELERİ, KONFERANSLARI VE MERKEZ KOMİTESİ PLENUMLARININ KARARLARINDA KADININ KURTULUŞU

RUSYA SOSYAL-DEMOKRAT İŞÇİ PARTİSİ PROGRAMI — 1903

[Parça]

Bu nedenle Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi, önüne ilk siyasi görev olarak çarlık iktidarının yıkılmasını ve yerine, anayasasında şunları sağlayacak olan demokratik bir Cumhuriyetin kurulmasını koyar:

7) Zümrelerin kaldırılması ve cinsiyet, din, ırk ve milliyetinden bağımsız olarak bütün yurttaşların eşitliği...

... İşçi sınıfının fiziki ve ahlaki çöküntüden korunmasının çıkarları doğrultusunda ve aynı şekilde onun kurtuluş mücadelesi yeteneğinin geliştirilmesinin çıkarları doğrultusunda Parti şunları talep eder:

... 6) Kadınların, kadın organizmasına zararlı tüm dallarda çalıştırılmasının yasaklanması; kadınların doğum öncesi 4 hafta, doğum sonrası ise 6 hafta, bu dönemde ücretleri eskisi gibi ödenerek işten muaf tutulması;

7) kadınların çalıştığı tüm atölye, fabrika ve diğer işletmelerde meme çocukları ve küçük çocuklar için kreş ve çocuk yuvalarının kurulması; emziren kadınların en azından üç saatte bir ve en az yarımşar saat işten muaf tutulması.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt I, s. 38, 39-40, Almanca; II. Parti Kongresi'nde kabul edilen "Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi Programı"ndan.)

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ (BOLŞEVİK) PROGRAMI — 1919

[Parça]

... Genel siyasi alanda:

... 4) Burjuva demokrasisi, yüzyıllarca cinsiyet, din, ırk ve milliyetinden bağımsız olarak insanların eşit olduğunu ilan etti, ama kapitalizm hiçbir yerde bu eşitliğin maddeten gerçekleşmesine izin vermedi, ve emperyalist aşamasında ırkların ve milliyetlerin ezilmesini daha da şiddetlendirdi. Sovyet iktidarı bu hak eşitliğini ancak emekçilerin iktidarı olduğu için yaşamın tüm alanlarında dünyada ilk kez eksiksiz gerçekleştirmeyi ve evlilik hukuku ve bir bütün olarak aile hukuku alanında kadının eşitsizliğinin son izlerini de tamamen yok etmeyi başardı.

Partinin andaki görevi, eskiden kalma eşitsizliğin veya önyargıların tüm izlerini, özellikle d proletaryanın ve köylülüğün geri katmanları içinde tamamen yok etmek için ağırlıklı olarak ideolojik ve eğitici çalışmadır.

Kendini kadınların biçimsel hak eşitliği ile sınırlamayan Parti, eski ev ekonomisinin yerine komün evleri, kamu aşevleri, merkezi çamaşırhaneler, çocuk yuvaları vs. geçirerek, onları [eski ev ekonomisinin —ÇN] maddi yüklerinden kurtarmayı amaçlamaktadır.

... Adli düzen alanında:

11) Bütün iktidarı eline alan ve burjuva iktidarının organlarını —eski yapıdaki mahkemeleri— istisnasız ortadan kaldıran proleter demokrasisi, burjuva demokrasisinin "hakimlerin halktarafından seçilmesi" formülü yerine "Hakimlerin emekçilerin saflarından ve sadece emekçiler tarafından seçilmesi" sınıfsal şiarını geçirdi ve bunu tüm hukuk örgütlenmesinde uyguladı,bunu yaparken her iki cinsiyet de tüm haklarda, hem hakimlerin seçimi, hem de mahkeme görevlerinin yerine getirilmesinde eşit kılındı.

Halk eğitimi alanında:

12) ... 2) Toplumsal eğitimin iyileştirilmesi ve kadının kurtuluşu için, okulöncesi yaş grubu için kurum ağının yaratılması: Kreş, çocuk yuvaları, çocuk yurtları vs.

... İş güvenliği ve sosyal hizmetler alanında:

18) ... Bütün kadınlara ve 18 yaşından küçük erkeklere gece çalışmasının, onları sağlığa özellikle zararlı üretim dallarında çalıştırmanın ve fazla mesai yaptırmanın yasaklanması; kadınlara doğum öncesi ve

sonrası sekizer hafta, ücretleri tam ödenmek üzere doğum izni verilmesi ve bütün bu dönem için ücretsiz tıbbi yardım ve ilaç sağlanması; emziren annelere her üç saatte bir en az yarım saatlik emzirme molası hakkı verilmesi ve emziren kadınlara ek bir yardım ödenmesi.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt III, s. 21 vd. Almanca; VIII. Parti Kongresi'nde kabul edilen "Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) Programı"ndan.)

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ (BOLŞEVİK) VIII. PARTİ KONGRESİ — 18-23 Mart 1919

KADIN PROLETARYA ARASINDA ÇALIŞMA ÜZERİNE

VIII. Parti Kongresi, işçi ve köylü kadınların komünizm için mücadeleye ve Sovyet inşasına çekilmesi yoluyla güçlerimizi pekiştirmemizin acilen zorunlu olduğunu saptar ve bütün Parti komitelerine bu çalışmanın yürütülmesine pratikte katkıda bulunmayı önerir.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt III, s. 74, Almanca; "Kadın Proletarya Arasında Çalışma Üzerine".)

Taşra basını nerdeyse yalnızca okuyucu kitlelerini göz önünde tutmalıdır. Bu nedenle birincisi, canlı ve popüler tutulmalı, ve ikincisi, işçilerin, köylülerin ve Kızıl Ordu mensuplarının yaşantılarını sayfalarında yansıtmalıdır. Basın özel dikkatini —cephede ve cephe gerisinde— ordu yaşantısına, Parti yaşantısına ve aynı şekilde komünist kadın hareketine ve Kızıl Gençlik arasındaki harekete yöneltmelidir.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt III, s. 77, Almanca; "RKP(B) VIII. Parti Kongresi'nin Tüm Parti Örgütlerine Çağrısı".)

RKP(B) VIII. TÜM-RUSYA KONFERANSI — 2-4 Aralık 1919

Parti çalışmasının özel biçimleri için özel kollar yaratılır (ulusal sorunlar için, kadınlar arasında çalışma, gençlik içinde çalışma vs. için). Bu kollar Parti komiteleri düzeyinde oluşturulur ve doğrudan onlara tabidir. Bu kolların örgütlenme şeması, Merkez Komitesi tarafından onaylanan özel yönergelerle tespit edilir.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt III, s. 88, Almanca; "Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) Tüzüğü".)

RKP(B) IX. PARTİ KONGRESİ — 29 Mart-5 Nisan 1920

KADIN PROLETARYA ARASINDA ÇALIŞMA ÜZERİNE

İşçi ve köylü kadınların Parti çalışmasına katılmasına biçilmesi gereken önem ve işçi sınıfının ve kır yoksullarının kadınlarının tüm ekonomik yaşamda ve Sovyet Cumhuriyeti'nin inşasında oynadıkları rol göz önünde tutularak, özellikle de içinde bulunduğumuz anın en ivedi görevleriyle, üretim ve besin maddeleri temini alanındaki tahribata karşı mücadele ile bağlantı içinde, ortak iaşe ve toplumsal eğitimle, cehalete karşı mücadele ve diğer görevlerle bağıntı içinde, Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) IX. Parti Kongresi, proleter kadınlar arasında çalışmayı içinde bulunduğumuz anın ivedi görevlerinden biri ve tüm Parti çalışmamızın zorunlu parçalarından biri olarak görür.

IX. Parti Kongresi, tüm il komitelerine, ilçe komitelerine ve komünist hücrelere işçi ve köylü kadınlar arasındaki faaliyete en büyük dikkati sarfetmelerini, buna aktif olarak katılmalarını; işçi kadınlar için kolların olmadığı Parti komitelerimizde bunları örgütlemeyi; bunların (Merkez Komitesi yönergeleri doğrultusunda) halihazırda mevcut olduğu yerlerde bunların çalışmasını güçlendirmeyi ve en iyi kadın Parti işçilerinin saflarından bu kolların sorumlu örgütleyicilerini ve yöneticilerini seçmeyi önerir.

Parti Kongresi, tüm yerel Parti örgütlerine, işçi kadınları, emek hizmetine ve komünist subotniklere katılmaya çekmek için, sendikalar içindeki işçi kadınlar arasında yoğun bir şekilde çalışmayı önerir.

Parti Kongresi, okuma-yazma bilmemenin ortadan kaldırılması amacıyla işçi ve köylü kadınlar arasında, yetişkinler için okuma ve yazma okullarının açılması, kamuya açık okuma odalarının kurulması ve tüm güncel sorunlara ilişkin tartışmalar yoluyla güçlü bir çalışmanın yürütülmesi gerektiğine dikkat çeker.

Kentteki ve kırdaki proleter kadınlar arasında çalışma konusunda ciddi bir tavır ve Komünist Partisi'nin bütün üyelerinin bu çalışmaya aktif olarak katılması, Parti saflarını yeni, yıpranmamış güçlerle, Sovyet inşasının bütün alanlarında yeni çalışma arkadaşlarıyla ve komünist düzenin kurulması için savaşçılarla genişletecektir.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt III, s. 145-146, Almanca; "Kadın Proletarya Arasında Çalışma Üzerine".)

RKP(B) X. PARTİ KONGRESİ — 8-16 Mart 1921

Kadın kolları ve kırda çalışma kolları, ilgili örgütlerin ajitasyon kollarının genel sistemi içine dahil edilmek zorundadır.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt III, s. 218, Almanca; "Siyasi Aydınlatma Ana Komitesi ve Partinin Ajitasyon ve Propaganda Görevleri Üzerine" karardan.)

RKP(B) XI. TÜM RUSYA KONFERANSI — 19-22 Aralık 1921

Konferans, kadın komisyonlarının önümüzdeki dönemde işçi ve köylü kadınların en geniş kitlelerinin Parti, Sovyet, kooperatif ve sendikal inşa çalışmasına çekilmesinde büyük örgütsel ve ajitasyon çalışması yürütmesi gerektiğini kabul etmekte ve bu nedenle bu çalış-

ma alanındaki bir bölüm yoldaşın tasfiyeci hava yaratma durumuna artık bir son verilmesini: bu alanın yönetimine deneyimli ve azimli yoldaşların atanmasını ve kadın komisyonları aygıtını iyileştirmeyi gerekli bulmaktadır.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt III, s. 281, Almanca; "Partinin Personel Mevcudunun Gözden Geçirilmesi Deneyiminden Yararlanma ile Bağ İçinde Partinin Sağlamlaştırılması Sorunu Üzerine" karardan.)

RKP(B) XI. PARTİ KONGRESİ — 27 Mart-2 Nisan 1922

İŞÇİ VE KÖYLÜ KADINLAR ARASINDAKİ ÇALIŞMA SORUNU ÜZERİNE

Geçiş dönemi koşulları altında geniş işçi ve köylü kadın kitleleri arasında politik etki kazanmanın önemi azalmaz, tersine çok büyük bir önem kazanır.

Küçük-burjuva çevre, işsizlik, deklase olma tehlikesi koşulları altında proleter kadın kitlelerine özellikle itinayla yaklaşılmalıdır.

Bunun sonucu olarak, proleter ve köylü kadın kitleleri arasındaki çalışma için özel bölümler, Parti komitelerinin özel kolları olarak varolmaya devam etmeli ve bunlar nitelikli fonksiyonerlerle güçlendirilmelidir.

Kadın Kollarının örgütsel çalışması, Parti komitesinin diğer kollarının, özellikle de Ajitasyon-Propaganda Kolunun çalışmasıyla sıkı sıkıya birleştirilmelidir.

Kadın kollarının başında olanaklar ölçüsünde Parti komitesinin üyeleri bulunmalıdır.

Parti komiteleri, kadınlar arasında çalışma için kolların faaliyetinin sendikalarla sıkı ilişkiler içinde yürütülmesine dikkat göstermelidirler. Daha çok kadın işçinin sendikalar için mutlaka kazanılması gerektiğini gözönünde bulundurarak Parti Kongresi, Merkez Komitesi'nin ve Tüm-Rusya Sendikalar Merkez Konseyi'nin kadın işçiler arasında çalışma örgütleyicilerinin seçimi üzerine kararının gerçekleştirilmesini zorunlu görür ve Parti komitelerine, kadınlar arasında çalışma kolları

tarafından önerilen işçi kadınların seçimle gelen tüm sendika ve Sovyet organlarında temsil edilmelerine dikkat gösterilmesini önerir.

Köylü kadınların tarımın kalkındırılmasında ve tarımsal kooperatiflerin geliştirilmesinde oynadıkları rolü göz önünde bulundurarak Parti Kongresi, köylü kadınlar arasındaki çalışmanın güçlendirilmesini ve bunun için köylü kadın çevrelerinden kaza (uyezd) ve bucak örgütleyicilerinin sayısının yükseltilmesini zorunlu görür.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt IV, s. 73/74, Almanca; "İşçi ve Köylü Kadınlar Arasında Çalışma Sorunu Üzerine".)

RKP(B) XII. PARTİ KONGRESİ — 17-25 Nisan 1923

RKP'NİN İŞÇİ VE KÖYLÜ KADINLAR ARASINDAKİ ÇALIŞMASI ÜZERİNE

1) Kadın kolları üzerine aldığı kararla bu kolların Parti komitelerinin diğer kollarıyla aynı düzeyde ele alınmaya devam edilmesi konusunda Parti üyeleri arasındaki yalpalanmaya son veren XI. Parti Kongresi, işçi ve köylü kadınlar arasındaki çalışmanın derinleştirilmesinin ve güçlendirilmesinin gerekli koşullarını yaratmıştır.

2) Kadınlar arasındaki çalışmada elde edilen önemli başarılara rağmen, işçi kadınların durumunu kolaylaştıran kurumların inşasının yavaş sürmesiyle birlikte bu çalışmanın daha henüz karmaşık koşulları, feminist sapmalar için belli bir zemin yaratmaktadır. Bu sapmalar, kadının toplumsal durumunun düzeltilmesini 'ahane ederek, gerçekte kadın emekçilerin genel sınıf mücadelesinden kopmasına yol açan özel toplulukların oluşmasını teşvik edebilir.

3) Parti, buna karşı dengeyi sağlamak için, işçi ve köylü kadınları güçlü bir şekilde Parti, Sovyet, sendika ve kooperatif inşasına çekmelidir. Ama bunun için kadın sendika örgütleyicileri kurumunun genişletilmesi ve kooperatif organlarında bu çalışma için eğitici kadronun yetiştirilmesi zorunludur. Bununla birlikte adı anılan örgütlerin, bir bütün olarak işçi sınıfının durumunu düzeltmenin yanı sıra, işçi kadınların

toplumsal durumunu düzeltme doğrultusundaki faaliyetlerini güçlendirmek gerekmektedir.

4) Parti Kongresi, işçi ve köylü kadınlar arasındaki çalışmanın genel Parti çalışmasından çok kopuk yürüdüğünü ve önemli ölçüde bunun sonucu olarak da kadın kolları fonksiyonerlerinin genel Parti çalışması içindeki yetersiz faaliyetini saptar. Parti komitelerine, bu olguların ortadan kaldırılmasına yönelik önlemlerin, kadın kollarının Parti komiteleri tarafından gerçekten yönlendirilmelerini güvence altına alan ve kadın kollarını nitelikli Parti fonksiyonerleriyle tamamlayan önlemlerin alınmasını önerir.

5) Parti Kongresi, Partiyi geniş Partisiz işçi ve köylü kadın kitleleriyle birleştiren en önemli aygıtlardan biri olarak delege toplantılarının önemini vurgular ve dikkati, bu aygıtı işçi kadınların delege toplantılarının daha büyük plânlılığı ve sistemliliği ile pekiştirme gerekliliğine çeker.

6) Partinin Doğu'nun emekçi kadınları arasındaki çalışmasının, bu kadınların başlamakta olan uyanışını etkilemede özel bir öneme sahip olmasından ve halihazırda elde edilmiş sonuçların pekiştirilmesini gerektirmesinden ötürü, Parti Kongresi, Doğu cumhuriyetlerinin Komünist Partilerinin dikkatini bu çalışmaya yoğunlaştırma gerekliliğine çeker.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt IV, s. 226-227, Almanca; "RKP'nin İşçi ve Köylü Kadınlar Arasındaki Çalışması Üzerine".)

RKP(B) XIII. PARTİ KONGRESİ — 23-31 Mayıs 1924

Parti Kongresi, tüm Partinin özel dikkatini, işçi ve köylü kadınlar arasındaki çalışmayı yoğunlaştırma ve onları Partinin ve sovyetlerin tüm seçimle gelinen organlarına teşvik etme zorunluluğuna çeker.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt V, s. 19, Almanca; "Merkez Komitesinin Faaliyet Raporu Üzerine" karardan.)

İşçi ve köylü kadınlar için mevcut periyodik yayınlar desteklenmeli ve genel yayın organlarında geniş işçi ve köylü kadın kitlelerinin çalışma ve yaşam sorunlarının ele alınmasına daha fazla dikkat sarfedilmelidir. İşçi ve köylü kadınların basınımızdaki faaliyetleri (işçi, köylü ve sendika kadın muhabirleri olarak) iyileştirilmeli, ilk plânda "Lenin işçileri", kadın delegeler vs. bu çalışmaya çekilmelidir.

İşçi ve köylü kadınların, duvar gazetelerinin hazırlanmasına katılmalarına özel dikkat sarfedilmelidir. İşçi ve köylü kadınların bu alanda yönlendirilmesine aynı şekilde genel basında çalışan Parti üyeleri de çekilmelidir.

Doğu Cumhuriyetlerinde genel basında kadının kurtuluşu sorunlarına mümkün olduğunca büyük dikkat gösterilmeli ve Doğunun emekçi kadınları için ulusal dillerde periyodik ve periyodik olmayan bir basının yaratılması için tedbirler alınmalıdır.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt V, s. 92, Almanca; "Basın Üzerine" karardan.)

İŞÇİ VE KÖYLÜ KADINLAR ARASINDAKİ ÇALIŞMA ÜZERİNE

1) Cumhuriyet'teki iktisadi kalkınma, kent ve kırdaki emekçi kitlelerin politik eylemliliğinin artmasına ve kültürel gereksinimlerinin büyümesine yol açtı.

İşçi sınıfının durumu genel olarak düzelmesine rağmen, büyük bir bölümü proletaryanın niteliksiz, daha az ücret alan kesimine dahil olan işçi kadınların durumu hâlâ çok ağırdır.

2) Kadın proletarya kitlesi giderek artan ölçüde Partinin etkisi altına girmesine rağmen, Lenin Seferberliği sırasında Partiye giren kadın işçilerin yüzde oranı oldukça önemsizdir; bu esas olarak toplumsal koşullarla, keza kadın işçilerin genel geriliğiyle ve Parti örgütlerinin kadın işçileri Partiye kazanmak için yeterli dikkat göstermemeleriyle açıklanır.

3) Kadınlar arasındaki Parti çalışması alanında var olan başarıların yanı sıra Parti Kongresi, "işçi kadın" kollarının çalışmasında kendini yalnızca ajitasyon, propaganda ve kültür görevleriyle ve aydınlatma

görevleriyle sınırlayan ve işçi ve köylü kadınların toplumsal kurtuluşu için çalışmayı görmezlikten gelen belli eğilimlerin bulunduğunu saptar.

4) Parti Kongresi, bu olguyu vurgular ve kadınlar arasındaki çalışma alanında Komünist Partisi'nin ana görevlerinin şunlar olduğunu saptar:

a) Politik ve kültürel eğitim yoluyla geniş işçi ve köylü kadın tabakaları arasında Partinin etkisini yaymak,

b) işçi ve köylü kadınları Parti, sendika, kooperatif ve sovyetlerin inşasına çekmek,

c) sovyetler, sendikalar, kooperatifler ve diğer örgütler üzerinden işçi ve köylü kadınların yükünü azaltacak olan kurumların (çocuk yuvaları, kamu yemekhaneleri vs.) inşasına çalışmak.

Parti Kongresi aynı zamanda, Parti tarafından daha önceden saptanmış ve Parti Kongresi kararlarına geçirilmiş işçi ve köylü kadınlar arasındaki çalışmanın örgütsel biçim ve yöntemlerinin amaca uygun olduğunu vurgular.

5) Parti Kongresi, Parti'nin işçi ve köylü kadınlar arasında çalışma alanındaki en ivedi görevleri olarak şunları görür:

a) Kadın işçilerin iş tezgâhı başından Parti için kazanılması doğrultusundaki çalışmanın güçlendirilmesi,

b) toplumsal çalışmada ön plâna çıkmış ve işçi çevrelerinden gelen sınıf bilinçli işçi kadınlarının Partiye kazanılması ve aralarında küçük köylülerin, tarım işçilerinin ve orta köylülerin en iyilerinin kadınları da olmak üzere en bilinçli köylü kadınların kazanılması,

c) işçi ve köylü kadınların sovyet, sendika, kooperatif ve iktisat örgütlerinin bütün seçimle gelinen fonksiyonlarına sistemli ve enerjik bir şekilde terfi ettirilmeleri,

d) ön plâna çıkmış işçi ve köylü kadınların sorumlu işler için eğitilmeleri,

e) komünist kadınların Parti ve sovyet organlarında yönetici konumlara terfi ettirilmeleri,

f) kadın işçiler ve işçi kanları arasında işletmelerde ve yurtlarda sistemli bir kitle çalışmasının örgütlenmesi,

g) Parti örgütleri tarafından köylü kadınlar arasında yürütülen çalışmanın güçlü bir şekilde yönlendirilmesi ve köylü kadınların delege toplantıları tarafından kazalarda yürütülen çalışmanın pekiştirilmesi,

h) kadınlar arasında çalışma için aygıtların daha da güçlendirilmesi, daha büyük sayıda komünist işçi kadının bu aygıtlara çekilmesi ve kaza dairelerindeki aslî örgütlerin kadrolarının genişletilmesi.

6) Kadın işçilerin henüz sürmekte olan üretim dışına itilmesiyle bağıntı içerisinde, Parti Kongresi, kadın işgücünün üretimde tutulmasının politik öneme sahip olduğunu vurgular ve Partinin önüne kadın emeğinin niteliğinin artırılması için daha güçlü bir şekilde çalışmayı ve kadınların, mümkün olan yerlerde, kadın emeğinin eskiden hiç kullanılmadığı ya da yetersiz ölçüde kullanıldığı üretim dallarında istihdam edilmesini görev olarak koyar.

7) Cumhuriyetin genel ekonomik durumunun düzelmesi, Partiye, önüne ilgili organların, işçi kadınların yüklerinin azalmasına ve kurtuluşlarına katkıda bulunan kurumların inşası için güçlü bir şekilde çalışmaları görevini koyma izni vermektedir. Bu yönde bizzat emekçilerin bağımsız faaliyeti geliştirilmelidir.

8) Kooperatiflerin inşasında emekçi kadın kitlelerine düşen önem dolayısıyla Parti Kongresi, emekçi kadın kitlelerini büyük ölçekte kooperatiflerde örgütleme ve kooperatifleri daha güçlü bir şekilde kadın tüketicilerin gereksinimlerine uydurma zorunluluğuna dikkat çeker.

9) Parti Kongresi, Komünist Partisi'nin başarılarını ve Doğu'nun emekçi kadın tabakaları arasında artan etkisini vurgular ve bir kez daha, Parti komitelerinin Doğu'nun emekçi kadınları arasındaki çalışmanın yönlendirilmesini güçlendirmeleri ve "kadın işçi" kollarını pekiştirmeleri gerektiğine dikkat çeker. Parti Kongresi, aynı zamanda, yaşam alışkanlıklarına ilişkin önyargılarla mücadele etme, yerel koşulları ve olanakları özenle göz önünde bulundurarak Doğu'nun emekçi kadınlarını üretime çekme ve Parti için kazanma çalışmasını güçlendirme zorunluluğuna dikkat çeker. Parti Kongresi, Doğu Cumhuriyetlerinde ve bölgelerinde kadınlar arasında çalışma (artellerin, kadın kulüplerinin vs. örgütlenmesi) için merkezin kaynaklarından ve yerel kaynaklardan belirli bir fon ayrılmasını zorunlu görür.

10) Parti Kongresi, son olarak, işçi ve köylü kadınların Parti, sovyet, sendika ve kooperatif inşasına şimdiki katılımının çok yetersiz olduğuna ve bundan dolayı Parti'nin işçi ve köylü kadınlar arasındaki çalışmasının birinci derecede bir önem kazandığına bütün Partinin dikkatini çekmeyi zorunlu görmektedir. Kapitalist toplumun bize miras olarak bıraktığı kadınlara karşı tutuculuğa karşı mücadele yürütülmelidir.

Her şeyden önce Parti örgütlerimiz bu açıdan örnek olmalıdırlar. "Bizzat sosyalist toplumun inşası ise", Lenin yoldaşın sözleriyle, "ancak kadının tam hak eşitliğini gerçekleştirdikten sonra, bu müşkülpesent, köreltici ve üretici olmayan çalışmadan kurtarılmış kadınla yeni işe giriştiğimizde başlayacaktır." *(V. İ Lenin, Eserler, c. 30, s. 52, Rusça.)*

Büyük önderin elinin bize gösterdiği bu yola sürekli olarak bağlı kalmak, Komünist Partisi'nin işçi ve köylü kadınlar arasında çalışması alanında Leninizm'i gerçekleştirmenin garantisidir.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt V, s. 131-135, Almanca; "İşçi ve Köylü Kadınlar Arasındaki Çalışma Üzerine".)

RKP(B) MERKEZ KOMİTESİ PLENUMUNUN KARARI — 17-20 Ocak 1925

İŞÇİ VE KÖYLÜ KADINLAR VE DOĞU'NUN EMEKÇİ KADINLARI ARASINDAKİ ÇALIŞMADA PARTİNİN EN YAKIN GÖREVLERİ ÜZERİNE

Merkez Komitesi Plenumu, "İşçi ve Köylü Kadınlar ve Doğu'nun Emekçi Kadınları Arasındaki Çalışmada Parti'nin En Yakın Görevleri Üzerine" raporu kabul etti ve Merkez Komitesi Örgütlenme Bürosu'nun 22 Aralık 1924 tarihli kararını onaylar ve bütün Parti örgütlerini, öngörülen bütün pratik önlemleri ısrarla pratiğe geçirmeye çağırır. Merkez Komitesi, işçi ve köylü kadınların Parti, sovyet, sendika ve kooperatif inşasına çekilmelerine ilişkin Parti'nin halihazırda elde ettiği başarıların genişletilmesi ve pekiştirilmesinin, gelecek Parti çalışmasının son derece önemli görevlerinden birini oluşturduğu görüşündedir.

Parti, olanakları ölçüsünde *tüm* kadın işçileri örgütlemeyi başarırsa, ileriye doğru büyük bir adım atmış olur. Sovyetler Birliği'nin bütün milliyetlerinden köylü kadınları Sovyet iktidarı ve Parti için kazanabilirsek, büyük-köylü unsurlar tarafından kırda proletarya diktatörlüğüne karşı kullanılan tutuculuğa ve geri kalmışlığa tayin edici bir darbe vurmuş olacağız. Burada, şunlara özel bir dikkat yöneltilmelidir:

a) mümkün olduğunca çok işçi ve köylü kadını ve Doğu'nun emekçi kadınlarını aktif Parti, sovyet, sendika ve kooperatif inşasına çekmek ve onlara böylece genel temelde Parti'ye giriş ve ülkenin yönetimine katılma yolunu açmak;

b) işçi ve köylü kadınların işçi ve köylü erkeklerle birlikte tüm toplumsal çalışmaya katılmalarını gerçekten mümkün kılan kurumların ("halk beslenmesi"nin öğle sofrası, çocuk yuvaları, kollektif çamaşırhaneler, kırda sağlık ocakları vs.) desteklenmesine ve geliştirilmesine yeterli dikkat sarfetmek;

c) işçi ve köylü kadınların sovyet ve komünist aydınlanmalarını güçlendirmek ve öğretmenleri, özellikle de kadın öğretmenleri buna çekmek;

d) onları sağlam bir şekilde üretime bağlamak amacıyla işçi kadınların mesleki ehliyetini bütün araçlarla yükseltmek.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt V, s. 172/173, Almanca; "İşçi ve Köylü Kadınlar ve Doğu'nun Emekçi Kadınları Arasındaki Çalışmada Partinin En Yakın Görevleri Üzerine".)

SBKP(B) XIV. PARTİ KONGRESİ — 18-31 Aralık 1925

Son olarak kadın işçilerin delege toplantıları sorunu. Ben burada hemen *köylü kadınların delege toplantıları* sorununa da değineceğim. Rapor dönemi içindeki en karakteristik özellik —tüm diğer örgütlerde de olduğu gibi— delege toplantılarının' çalışmasındaki kitlesel biçimlerin gelişmesidir. Rapor dönemi içinde *kadın delegeleri seçen kadın seçmenlerin sayısının hem şehirlerde hem de köylerde arttığını* görüyoruz. Rapor dönemi içinde şehirlerde kadın seçmenlerin sayısı %30 artarak 1 600 000'e ulaştı. Köylerde ise kadın seçmenlerin sayısı %70 artarak 7 000 000'a ulaştı. İşçi ve köylü kadınlar arasındaki kitle çalışmasının geliştirilmesi ile bağıntı içerisinde *İşçi ve Köylü Kadınlar Arasındaki Çalışma Merkezi Kolumuz, Merkez Komitesi* tarafından kabul edilen ve kadın delegelerin seçiminde uygulanan normun düşürülmesiyle ilgili bir önerge hazırladı. Eski norm —20 ile 30 arası, bazen 40 kadın seçmene bir delege— *on kadın seç-*

mene düşürüldü ve bu, hem şehirde hem köyde kadın delege sayısının muazzam artışına yol açtı.

Kadın kollarımız şimdi, şehirlerde işçi kanlarının tüm çalışmalara çekilmesine ve köylerde orta köylü kadınların kazanılmasına büyük enerji sarfetmektedirler. *Kadınların sovyetlere, yürütme komitelerine ve kongrelere katılımı* konusunda önemli ilerlemeler kaydettik. *Köy Sovyetlerinde kadınların yüzdesi 2'den 9'a yükseldi, belediyelerin yürütme komitelerinde 0,6'dan 7'ye, vilayet yürütme komitelerinde 4'ten 7'ye yükseldi. Sendikalarda da kadınların yüzde oranı yükseldi, ama ne yazık ki muazzam bir seviyede değil. Sendikaların işletme komiyonlarında %14'den %16,5'e varan bir yükselme kaydettik. Sendikaların Merkez Komitelerinde* ama çok daha büyük bir artış kaydettik: %4'den %15'e.

(Rusya Komünist Partisi XIV. Parti Kongresi, Molotov'un sunduğu "RKP MK Örgütsel Raporu"ndan parça. Inprekorr No. 1/1926, s. 3.)

Kadınlar Arasında Çalışma

36. Kadın işçilerin sendikalarda aktif faaliyete çekilmesi bağlamında elde edilen önemli başarılara rağmen, sendikalar, aktif seçilen kadın işçilerin sayısının sendikal örgütlenmenin tüm organlarında ve özellikle de kadın emeğinin ağır bastığı veya önemli olduğu sendikalarda artması için daha yoğun ve daha kapsamlı çalışmak zorundadırlar. Kreşler, çocuk yurtları ve kadınları ev işlerinden kurtaran kuruluşlar ağını sadece elde tutmak değil, bilakis genişletmek gereklidir.

Sendikalar plânlı bir şekilde, özel sendika okulları örgütleyerek ve şimdiden mevcut sendika okulları ve kurslarında öğrenim gören işçi kadınların sayısını artırarak, işçi kadınların saflarından kalifiye sendika fonksiyonerleri yetiştirme çalışmasına geçmelidirler.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt VI, s. 53, Almanca; "Sendikaların Çalışması Üzerine" karardan.)

SBKP(B) XV. PARTİ KONFERANSI — Ekim-Kasım 1926

Merkez Komitesi'nin ve Sovyetler Birliği Sendikaları Merkezi Kurulu'nun, kadınlar arasında Parti ve sendika çalışmasının birbirinden ayrılmasını net bir şekilde saptayan yeni yönergelerine bağlı olarak, tüm sendika çalışmasında işletmelerde kadın çalışmasının daha da geliştirilmesine daha fazla önem verilmek zorundadır. Kadınlar arasında sendika çalışmasını tamamen işletme sendika komitelerine devrettiğimizde, kadın işçilerin çıkarları ve ihtiyaçları (iş güvenliği, kalifikasyonun yükseltilmesi vs.) daha iyi ve daha mükemmel bir şekilde gözetilecek ve böylelikle işçi kadınların sendika çalışmasına ilgisi daha da güçlenecektir.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt VI, s. 180, Almanca; "Sendikaların Çalışmalarının Sonuçları ve En Yakın Görevleri" üzerine karardan.)

SBKP(B) XV. PARTİ KONGRESİ — 2-19 Aralık 1927

6) Aynı şekilde Parti Kongresi, Parti'nin dikkatini, kadın proletaryanın ve köylü kadınların ileri kitlelerinin geniş katmanlarını daha güçlü bir şekilde sosyalizmin inşasına ve iktisadın rasyonalizasyonuna çekmenin ne kadar olağanüstü önemli olduğuna çeker. Bunun için hem kadın işçilerin kalifikasyonunun yükseltilmesi ve hem de onların günlük dertlerden kurtarılması doğrultusundaki çalışmanın yoğunlaştırılması için şimdiye kadar olduğundan daha büyük çapta önlemlerin alınması gerekmektedir. Ancak bu görev çözüldüğü ölçüde, ülkemizin geniş kitlelerinin tüm çalışma ve yaşam tarzı da sosyalist temelde dönüştürülebilir.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt VII, s. 59, Almanca; "Halk İktisadının Beş Yıllık Planının Hazırlanmasına İlişkin Direktifler Üzerine" karardan.)

Köy nüfusunun yarısını oluşturan köylü kadınları bu çalışmaya çekmeden sovyetlerin çalışmasını canlandırmak ve gerçek bir kooperatifçilik inşa etmek mümkün değildir. Burada, köylü kadınların seçimlere katılımının bu iki yılda köylülüğün seçimlere genel katılımından çok daha fazla ve önemli ölçüde arttığı tespit edilmelidir (%20'den %30'a). Fakat bu başarılar, apaçıktır ki, bu alanda önümüzde duran görevlerle karşılaştırıldığında hâlâ yetersizdir. Elimde olan verilere göre, köydeki kadın delegelerin sayısı 246 000'den 386 000'e çıkmıştır ve bunlardan 112 000'i veya %35'i pratik çalışmaya çekilmiştir. Bu yılki 109 000 kadına karşılık 1925'de köy Sovyetlerinde 58 000 kadın vardı; ilçe sovyetlerinde ilgili sayılar ise 3800'e 1500'dür.

Burada bir de kısa süre önce yapılan bütün Birlik'te Sovyetlerde faaliyet gösteren kadınların kongresine değinmeliyim; bu kongre, muazzam siyasal gelişmeyi ve aynı zamanda köy ve şehir sovyetlerinde çalışan işçi ve köylü kadınlardaki muazzam siyasi gelişmenin ve aynı zamanda ilerlemelerin ve tecrübelerin bir tablosunu verdi. Bu kongrenin çalışmaları, onu izleme olanağı bulan herkes üzerinde muazzam bir etki yarattı.

Şunu da belirteyim ki, köylü kadınlar kooperatiflerin yönetici organlarına henüz ancak çok küçük ölçekte çekilmişlerdir. Örneğin kooperatiflerde örgütlü olanların %11'i kadın ise, bu kooperatiflerin yönetimlerindeki kadınların sayısı sadece %2 kadardır.

(V. M. Molotov, "XV. Parti Kongresi'ne SBKP Merkez Komitesi'nin Örgütsel Raporu"ndan parça. "Inprekorr", No. 122/1927, s. 2813.)

SBKP(B) MERKEZ KOMİTESİ PLENUMUNUN KARARI — 16-24 Kasım 1928

Partiye işçi kadınların kazanılmasında özellikle tayin edici bir değişiklik sağlanmak zorundadır, çünkü bu alanda son dönemlere kadar çok güçlü bir geri kalma görülmüştür ve buna özellikle içinde bulunulan koşullarda kesinlikle izin verilemez.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt VII, s. 185, Almanca; "İşçilerin Partiye Kazanılması ve Partinin Büyümesinin Düzenlenmesi Üzerine" karardan.)

SBKP(B) MERKEZ KOMİTESİ PLENUMUNUN KARARI — 10-17 Kasım 1929

Okuma-yazma bilmemenin tasfiye edilmesi, kütüphanecilik, kooperatif kursları ve çeşitli türden mektupla öğrenim derneklerinin güçlü faaliyeti, çocukların okullarda mümkün olduğunca geniş bir biçimde toplanması, kadınlar arasında kültürel ve politik çalışmanın güçlendirilmesi, köylü gençlik için okul eğitiminin geniş bir şekilde yaygınlaştırılması, kitleler için tarımsal bilgilerin yaygınlaştırılması, kollektif köylülerin, özellikle de kadınların toplumsal ve maddi gereksinimlerinin (çocuk yuvalarının, kollektif mutfakların vs. kurulması) düzeltilmesi, kollektif iktisadi inşanın başarıyla gelişmesinin gerekli koşullarıdır.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt VIII, s. 42, Almanca;"Kollektif Çiftliklerin İnşasında Bugüne Kadarki Sonuçlar ve Bundan Sonraki Görevler Üzerine" karardan.)

SBKP(B) XVI. PARTİ KONGRESİ 26 Haziran-13 Temmuz 1930

Kadınların ve gençlerin üretimde giderek artan büyük bir rol oynamalarına rağmen, bunlar arasındaki çalışmaya şimdiye kadar yeterli bir dikkat sarfedilmemektedir. Kırda kadınlar arasında çalışma henüz yeterli ölçüde geliştirilmemiştir, bu özellikle kollektifleştirmede kendisini açıkça göstermiştir. Parti Kongresi, tüm Parti, sendika ve sovyet örgütlerini ve diğer örgütleri, geniş emekçi kadın kitlelerini —özellikle kırda— sosyalist inşanın geliştirilmesine seferber etme çalışmalarını güçlendirmekle yükümlü kılar.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt VIII, s. 94, Almanca; "SBKP(B) Merkez Komitesi Faaliyet Raporu Üzerine" karardan.)

Aynı zamanda sendikalar işgücünün kitlesel eğitimi görevine, gençlerin kalifiye işçi olarak eğitilmelerinin en önemli aracı olarak işletme çırak okullarını geliştirme, kitlesel-meslekler okulları örgütleme ve kısa vadeli eğitim biçimlerinden (merkezi çalışma enstitüleri, kısa süreli kurslar, tugayda eğitim vs.) yararlanma yoluyla son derece büyük bir dikkat sarfetmek zorundadırlar. Burada özellikle, kadınları üretim çalışması için kazanmaya, çeşitli türden okullarda ve kurslarda eğitme ve yeniden eğitmeye çaba gösterilmelidir.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt VIII, s. 166, Almanca; "Yeniden Yapılanma Döneminde Sendikaların Görevleri Üzerine" kararından.)

c) Parti Kongresi, beş yıllık plânda ve tüm yeni yapı plânlarında mutlaka konutların, kültürel ve toplumsal kurumların (kantinler, kulüpler, çocuk yuvaları, çamaşırhaneler, hamamlar vb.) —özellikle de en önemli sanayi bölgelerinde— inşasının öngörülmesi gerektiği düşüncesindedir; bunun için plânda tahsis edilen meblağın dışında —1928/29 yılındaki 110 milyon rubleye karşılık 1929/30 yılında 220 milyon rubleye ulaşan— işçilerin yaşam koşullarını düzeltme fonu kullanılmalıdır.

(Aynı yerde, s. 169.)

Sendikalar, kantin ve fabrika mutfakları ağının daha hızlı bir şekilde genişletilmesini ve kantin yemeklerinin kalitesinin daha hızla iyileştirilmesini ve aynı zamanda ucuzlatılmasını sağlamalıdırlar.

(Aynı yerde, s. 170.)

Kadın işçilerin delege toplantıları 107 000 kadın işçiyi kapsamaktadır. Bunlar, kadınların eylemliliğinin örgütlenmesinde büyük bir rol oynayan kadın fonksiyonerlerdir. Sayıma tabi sanayide kadınların özgül ağırlığı ise %28 ve sendikalarda %41,1'dir.

("XVI. Parti Kongresi'ne Merkez Komitesi'nin Örgütsel Raporu", L. M. Kaganoviç, Inprekorr No. 59/1930, s. 1360.)

Köydeki kadınlar arasındaki çalışma özel dikkat talep etmektedir. Kollektif çiftlik hareketinde görülen aşırılıklarla bağıntı içinde kadınların birçok durumda kollektif çiftliğe karşı yaratılan havada köyde "önder" bir rol oynadıklarını biliyoruz. Kentte kazanımlarımız varsa da, bu bakımdan köydeki durumumuz olağanüstü kötüdür — sadece kadınların örgütsel olarak kucaklanması anlamında değil, genel olarak da. Kadınlar arasındaki çalışma köyde esas olarak sosyal yönde yürüdü. Sınıfsal eğitim yetersizdi, küçük-, orta- ve büyük-köylü kadınlar arasında ayrım yapılmadı. Sonuç birçok durumda Kulakların geri kadınları kollektif çiftliklere karşı kullanmaları oldu. Tahıl tedarik etme kampanyası döneminde kadınların delege toplantıları köydeki rollerini oynadılar, ama kollektif çiftlik daha yüksek bir basamağa ulaştığında Kulak, kadınların önemli bir bölümünü kendi çıkarları doğrultusunda kullandı.

Ve bu nedenle şimdi kadınlar arasında daha güçlü bir çalışma yapmak zorundayız. Özellikle de köydeki kadın örgütçülerini ortadan kaldırmamalıyız. Sadece, kadınlar arasındaki çalışma tek başına onlara bırakılmamalı, bu çalışma bütün diğer örgütler tarafından da yürütülmelidir.

("XVI. Parti Kongresi'ne Merkez Komitesi'nin Örgütsel Raporu", L.M.Kaganoviç, "Inprekorr", No. 59/1930, s. 1364.)

Kadın işçilerin sınıf bilincinin ve eylemliliğinin artmasıyla Partinin yeni bir rezervi yetişmektedir; bu, 107 600 kadını kapsayan ve sonradan Bolşevik Partiye girmek için doğrudan, dolaysız bir eğitimi oluşturan kadın işçilerin delege toplantılarıdır. Ve Partiye alınan tüm kadınların %33'ü delege toplantılarından gelmektedir. Burada, Parti mekanizmasının yeniden örgütlenmesinin, kadın kollarının tasfiye edilmesinin, kadın çalışmasının tasfiye edilmesi yönünde bir eğilim yarattığının altını çizmek zorundayım. Görüşümce, Partinin bu yeniden örgütlenmesi hiç de kadınlar arasında çalışmanın zayıflatılması anlamını taşımaz. Tam tersine, kadınlar arasındaki çalışma hızlandırılmak zorundadır. Şimdiye kadar kadınlar arasında çalışma kadın kollarına deyim yerindeyse "havale edilen" onların "özel" meselesi idiyse, şimdi Parti mekanizmasının yeniden örgütlenmesi sonucu, tüm Parti örgütü kadınlarla ilgilenmek, kadınlar arasındaki çalışmaya ve kadınları Partiye kazanmaya kendini vermekle yükümlüdür. Kadınların saf-

larından bir Parti aktifi, kadrolar yetişiyor. Kadınları daha da fazla işin içine çekmeliyiz. Aktif kadınların kendileri hem Parti için yeni kadınlar kazanmada, hem de bunları yönetici Parti çalışmasına ilerletmede çok daha büyük bir eylemlilik göstermelidirler.

("XVI. Parti Kongresi'ne Merkez Komitesi'nin Örgütsel Raporu", L. M. Kaganoviç, Inprekorr No. 60/1930, s. 1422.)

SBKP(B) MERKEZ KOMİTESİ ve MERKEZ KONTROL KOMİSYONU ORTAK PLENUMUNUN KARARI — 17-21 Aralık 1930

7. Yeni sovyet seçimleri, sovyetlerin *bileşiminde* temel bir düzelme getirmelidir. Sovyetler içindeki en iyi yer, işçi merkezlerinden en iyi tugay işçileri ve kırda önder kollektif köylüler —hem Parti üyeleri, hem Partisizler— tarafından alınmalıdır. Merkez Komitesi ve Merkezi Kontrol Komisyonu, Lenin'in sovyetler için son derece önemli olan şu işaretini anımsatırlar:

"Partisizleri ilerletin, Partili yoldaşların çalışması Partisizler tarafından denetlensin şiarını kötü yürüttüyoruz." *(Lenin, C. 18, Bölüm I, s. 342)*

Yeni seçimler sırasında Partisiz işçilerin ve kollektif köylülerin, ama aynı zamanda küçük ve orta köylülerin safından bireysel köylülerin, özellikle de işçi ve köylü kadınların, gençlerin sovyetlere gönderilmesiyle ciddi bir dönüm noktası sağlanması gerekmektedir, ki böylelikle hem kent sovyetlerinde ve hem de reyon yürütme komitelerinde Partisizlere layık oldukları yer tümüyle garanti edilmiş olsun. Burada elbette ki, yalnızca emekçilerin desteğine sahip olmamakla kalmayıp, aynı zamanda doğrudan toplumdışı unsurlar olan "Partisizler"in gönderilmesi gibi tesadüfi olaylar olmamalıdır. Böylesi birşey, bu Parti örgütlerinin yönetici organlarının kitleyle ve sovyetlerle bağının yetersiz olduğunu göstermiş olacaktır.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt VIII, s. 204, Almanca; "Yeni Sovyet Seçimleri Üzerine" karardan.)

SBKP(B) MERKEZ KOMİTESİ PLENUMUNUN KARARI — 15 Haziran 1931

Burada, yaşamın yeni görevlerini gözönünde bulundurmak gerekmektedir. Tek tek büyük evlerin ya da ev bloklarının gereksinimi için çamaşırhanelerin inşası geliştirilmelidir. 1932 yılında, en azından böylesi 15 ortak çamaşırhane inşa edilmelidir. Toplumsal kuruluşlar (hastaneler, çocuk yuvaları vb.) için iki büyük mekanize çamaşırhanenin kurulmasına başlanmalıdır. Kadınların daha güçlü bir şekilde üretime çekilmesiyle bağıntı içinde son derece büyük bir önem kazanan ek bir çocuk yuvaları, çocuk parkları ve kreş ağının inşasının genişletilmesi gerekmektedir. Çocuk yuvaları, çocuk parkları ve kreş ağı, üretimde çalışan bütün işçilerin çocuklarını iki yıl süresi içinde kapsayacak şekilde genişletilmelidir.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt VIII, s. 244, Almanca; "Moskova Belediye Hizmetleri Üzerine ve SSCB Kent Belediye Hizmetlerinin Gelişmesi Üzerine" karardan.)

SBKP(B) XVII. PARTİ KONGRESİ — Ocak-Şubat 1934

Kollektif köylü kadınların köyde, toplumsal örgütsel çalışma alanında aktivitelerinin artmış olması, sevindirici bir olgu ve köyde kültür düzeyinin artmasının bir işareti olarak saptanmalıdır. Örneğin şu anda yaklaşık 6000 kollektif köylü kadının kollektif çiftliklerde başkan, 60 000'den fazlasının kollektif çiftliklerin yönetiminde üye, 28 000'inin ekip şefi, 100 000'inin grup organizatörleri, 9000'inin kollektif çiftliklerin satılık hayvan çiftliklerinde yönetici ve 7000'inin traktör sürücüsü olduğu biliniyor.

Bu verilerin tam olmadığını söylemeye gerek yok. Ama bu verilerin içerdiği az şey bile, köyde kültür düzeyinin muazzam yükselişini yeterince etkili ifade ediyor. Bu durum, yoldaşlar, son derece önemlidir. Son derece önemlidir, çünkü ülke nüfusumuzun yarısını kadınlar oluşturuyor, çünkü onlar dev bir emek ordusu oluşturuyor, çünkü onlar çocuklarımızı, gelecek kuşaklarımızı, yani geleceğimizi eğitme

yetkisine sahipler. Bu nedenle, bu dev emekçi ordusunun yaşamını karanlık ve bilgisizlik içinde sürdürmesine izin veremeyiz! Bu nedenle emekçi kadınların artan toplumsal aktivitesini ve yönetici mevkilere yükselmesini, kültür düzeyimizin artmasının kuşku duyulmaz bir işareti olarak selamlamalıyız.

(SBKP(B) Merkez Komitesi'nin Çalışması Üzerine XVII. Parti Kongresi'ne Siyasi Faaliyet Raporu, J.V. Stalin, Eserler, cilt 13, s. 296—297, İnter Yayınları, İstanbul 1993.)

Sovyetlerin ve işletmelerdeki ve köylerdeki temsilciler gruplarının seksiyonları genişletilmelidir. Büyük şehirlerde Temsilciler Sovyetlerinin alt-reyon grupları ve çalışma bölümü grupları örgütlenmeli, bu yapılırken, aktif kadınların, kadın işçilerin ve kollektif köylü kadınların Sovyetlerin ve onların seksiyonlarının çalışmasına çekilmesine özel dikkat gösterilmelidir.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt IX, s. 114, Almanca; "Örgütsel Sorunlar (Parti ve Sovyet İnşası)" üzerine karardan.)

SBKP(B) MERKEZ KOMİTESİ PLENUMUNUN KARARI — 21—25 Aralık 1935

Asgari bir teknik bilgi edinmekle yükümlü kadın ve erkek işçi çevresi sistemli olarak genişletilmek zorundadır.

Son olarak, tüm erkek ve kadın işçiler için teknik minimumu genel olarak bağlayıcı ilan etmek ve bu son derece önemli meseleyi, işçi sınıfının kültürel ve teknik seviyesini mühendislerin ve teknisyenlerin seviyesine çıkarma görevinin bir parçası olarak görmek gerekmektedir.

(Parti Kongrelerinin, Konferanslarının ve MK Plenumlarının Kararlarında SBKP, Cilt IX, s. 176, Almanca; "Stahanov Hareketiyle Bağıntı İçinde Sanayiin ve Ulaştırmanın Sorunları".)

SBKP(B) XVIII. PARTİ KONGRESİ — Mart 1939

Parti Merkez Komitesi'nin elindeki verilerden, geçmiş dönem boyunca Partinin, %20'den çoğu kadın olan Parti üyesi ya da Partiye yakın 500 000'den çok genç Bolşeviği, Parti ve devlet çalışmasının yönetici mevkilerine yükseltmeyi başardığı görülüyor.

("XVIII. Parti Kongresi'ne Rapor":
J. V. Stalin, Eserler, Almanca, cilt 14, s. 218.)

Parti Kongresi delegeleri içinde oy hakkına sahip toplam 143 kadın vardır, yani tüm delegelerin %9,1'i. XVII. Parti Kongresi'nde 89 kadın —tüm delegelerin %7,2'si— mevcuttu. Bazı Parti örgütlerinin, kadınların Parti, sovyet ve iktisadi organların yönetici kademelerine terfi ettirilmesi sorununu ciddi bir şekilde ele alsalardı, daha çok sayıda kadını Parti Kongresi'ne seçebilecekleri tespit edilmelidir. Parti Kongresi'nin kadın delegeleri arasında 32 tane reyon Parti sekreteri, beş adet işletme müdürü, 14 tane alt Parti örgütleri sekreteri mevcuttur. Devamen kadın delegeler arasında doktorlar, öğretmenler, yönetici Sovyet ve iktisat organlarının hizmetlileri vardır. Delegeler arasında Moskova—Uzak Doğu cesur uçuşu ile tanınan Sovyetler Birliği kadın kahramanı Ossipenko da yer almaktadır. *(Alkışlar.)*

("Delegelik Teftiş Komisyonu'nun Raporu",
Malenkov, "Rundschau", No. 15/1939, s. 406.)

SBKP(B) XIX. PARTİ KONGRESİ — 1952

Ivanovo Parti örgütü bölgesinden gelen oy hakkına sahip delegelerin %50'si kadındır. Kostroma bölgesi delegasyonunun kadın oranı %33, Kalinin ve Yaroslavl bölgelerinin %25'er, Gorki bölgesi ve Özbekistan Parti örgütünün %20'şer.

(XIX. Parti Kongresi Delegelik Teftiş Komisyonu'nun
Raporu'ndan; "Die Presse der Sowjetunion",
No. 198/1952, s. 1519.)

19. Parti Kongresi'ne seçilen kadın delegelerin arasında 6 Bölge Komitesi ve Birlik Cumhuriyeti Merkez Komitesi Sekreteri, 36 şehir, bölge ve reyon Parti Komitesi Sekreteri, 7 alt örgüt sekreteri, 10 yönetici idare fonksiyoneri, 4 işletme müdürü, 19 kolhoz başkanı, 3 Makine ve Traktör İstasyonu ve Sovhoz müdürü vardır. Parti Kongresi'nin kadın delegelerinden 14'ü Sosyalist Emek Kahramanı, 8'i Stalin ödülü sahibidir. 20'si SSCB Yüksek Sovyeti üyesi ve 26'sı Birlik Cumhuriyetleri Yüksek Sovyeti üyesidir.

(XIX. Parti Kongresi Delegelik Teftiş Komisyonu'nun Raporu'ndan; Die Presse der Sowjetunion, No. 198/1952, s. 1519.)

Bazı Parti örgütlerinde kadınları yönetici faaliyetlere çekmeye, görülen o ki, yeterli dikkat sarfedilmediğini gözden kaçırmamalıyız. Bazı büyük delegasyonlarda kadınların çok az olması ancak böyle açıklanabilir. Örneğin 28 oy hakkı olan delegeye sahip Belo-Rusya delegasyonunda sadece 8 kadın yer almaktadır, halbuki Belo-Rusya'nın Parti üyelerinin 18 000'inden fazlası kadındır. Krasnodar Bölgesi Parti örgütünde 12 000 kadın üye vardır, ama Parti Kongresi'ne 17 delege içinde sadece bir kadın seçilmiştir. 20 delegeli Kiev delegasyonunda bir tek kadın vardır. Moldova Komünist Partisi'nin oy hakkına sahip delegelerinin içinde ise bir tek kadın bile yoktur. *(Salonda hareketlenme.)*

(XIX. Parti Kongresi Delegelik Teftiş Komisyonu'nun Raporu'ndan; Die Presse der Sowjetunion, No. 198/1952, s. 1519.)

BELGE: 2

KOMÜNİST ENTERNASYONAL PROGRAMI — 1928

[Parça]

Artan makine kullanımı, tekniğin ilerleyen mükemmelleşmesi ve bu temel üzerinde sermayenin organik bileşiminin sürekli olarak yükselişine, işin giderek daha fazla bölünmesi, emek üretkenliğinin ve yoğunluğunun artışı eşlik etmiştir. Bu, kadın ve çocuk emeğinin gittikçe daha çok kullanılması sonucunu vermiş ve proleterleşen ve köylerden göçe zorlanan köylüler gibi, kentlerin yoksullaşan küçük ve orta burjuvazisince de sayıca çoğaltılan, dev bir sınai yedekler ordusu yaratmıştır. Toplumun iki kampa bölünmesi: bir kutupta küçük bir büyük sermayedarlar kümesinin, öteki kutupta dev proleter yığınların yer alması; işçi sınıfının sömürü oranının kesintisiz biçimde yükselmesi; kapitalizmin temel çelişkilerinin ve bunların sonuçlarının (krizler, savaşlar vb.) bir üst düzeyde yeniden üretilmesi; gitgide büyüyen toplumsal eşitsizlik; bizzat kapitalist üretim mekanizmasının birleştirdiği ve eğittiği proletaryanın büyüyen isyanı — bütün bunlar kapitalizmin temel direklerini kaçınılmaz olarak kemirmiş ve onun yıkılış anını yaklaştırmıştır.

Aynı zamanda kapitalist toplumun sosyal ve kültürel hayatında da derin bir dönüşüm gerçekleşmiştir; burjuva rantiye tabakaların asalaklar haline gelerek yozlaşmaları; kadının kitlesel biçimde toplumsal üretimin içine çekilmesiyle, büyük ölçüde daha eski ekonomik evrelerden bugüne gelen ev ve aile hayatı biçimleri arasındaki büyüyen çelişkinin sonucu olarak genelde ailelerin bozulması; işin en uç noktalarına kadar uzmanlaştırılması temelinde, kentsel gelişmenin ilerleyen bir şekilde son derece dumura uğratılması ve kırsal hayatın darlığı; manevi ve kültürel hayatın basitleşmesi ve yozlaşması; burjuvazinin, doğal bilimlerdeki muazzam ilerlemelere rağmen bilimsel bir dünya

görüşü sentezine ulaşmadaki yeteneksizliği; idealist, mistik ve dini batıl inançların yaygınlaşması — tüm bu görüngüler kapitalist sistemin yaklaşan tarihi sonunu bildirmişlerdir.

(II)... Komünist Partisi, tarihsel görevini —proletarya diktatörlüğünü savaşarak kurmayı— yerine getirebilmek için, aşağıdaki stratejik ana hedefleri önüne koymak ve bunlara ulaşmak zorundadır:

Kadın proleterler ve işçi gençlik dahil, kendi sınıfının çoğunluğunu kazanmak. Buna erişmek için, proletaryanın büyük kitle örgütlerinde (konseyler, sendikalar, spor ve kültür örgütleri, vb.) Komünist Partisinin belirleyici etkisinin sağlanması gereklidir.

... Aynı biçimde, işçi ve köylü gençlik arasında (her şeyden önce Komünist Gençlik Enternasyonali ve seksiyonları aracılığıyla) ve kadınlar, işçi kadınlar ve köylü kadınlar arasında, onların özel hayat ve mücadele koşullarından hareket ederek ve onların taleplerini proletaryanın genel talepleriyle ve mücadele sloganlarıyla birleştirerek, sistemli bir çalışma yapmak gereklidir.

(III) Muzaffer proletarya, fethettiği iktidarı ekonomik devrimin kaldıracı olarak, yani kapitalist mülkiyet ilişkilerinin devrimci tarzda dönüştürülmesi amacıyla kullanır. Bu dev ekonomik devrimin çıkış noktasını, büyük toprak sahipleri ile kapitalistlerin mülksüzleştirilmesi, yani burjuvazinin tekelci mülkiyetinin proletarya devletinin mülkiyetine dönüştürülmesi oluşturur.

Komünist Enternasyonal bu alanda, proletarya diktatörlüğüne şu temel görevleri verir:

... c) Kadın ve erkeğin yasa önünde ve pratik yaşamda toplumsal eşitliği, evlilik ve aile hukukunun radikal biçimde değiştirilmesi, analığın toplumsal fonksiyon olarak kabulü, anne ve bebeğin korunması, çocuk ve gençlerin toplum tarafından bakılması ve eğitilmesinin gerçekleştirilmesine başlanması (kreşler, çocuk bahçeleri, çocuk yuvaları, vb.); ev ekonomisini yavaş yavaş rahatlatacak olan kuruluşların (kamu mutfak ve çamaşırhaneleri) oluşturulması: kadını köleleştiren ideoloji ve geleneklere karşı plânlı kültürel mücadele.

... Sovyetler Birliği'nin ekonomik bakımdan güçlenmesine, ekonominin sosyalist sektörünün kesintisiz biçimde artan ağırlığına dayanarak, işçi sınıfı, devrimci mücadeleler içinde çelikleşmiş Komünist Partisinin önderliği altında, milyonlarca ve onmilyonlarca emekçinin geniş kitlesini sosyalist inşa çalışmasına katmaktadır. İşçi sınıfı bunu ya-

parken, kırsal alanda kır yoksullarına dayanmakta ve Kulaklara [zengin köylülere —ÇN] karşı mücadeleyi bir an bile elden bırakmaksızın, köylülüğün asıl büyük yığınıyla, orta köylülerle sıkı bir ittifak kurmaktadır. Bunun için temel araçlar şunlardır: Geniş kitle örgütlerinin geliştirilmesi (yönetici güç olarak Parti, bütün proletarya diktatörlüğü sisteminin belkemiği olarak sendikalar, Komünist Gençlik Birliği, her türden kooperatifler, kadın işçi ve köylülerin örgütlenmesi, çeşitli türden "gönüllü dernekleri", işçi ve köylü muhabirler, spor örgütleri, bilimsel topluluklar, kültür ve eğitim örgütleri) ve yığınların inisiyatifinin en geniş biçimde teşvik edilmesi, iktisadın ve yönetimin bütün alanlarındaki yönetici fonksiyonlara sürekli yeni işçi katmanlarının ilerletilmesi...

("Kadın Sorunu Üzerine", İnter Yayınları, s. 205-208.)

KOMÜNİST ENTERNASYONAL III. KONGRESİ — 1921

KOMÜNİST PARTİLERİN KADINLAR ARASINDAKİ ÇALIŞMA YÖNTEMLERİ VE BİÇİMLERİ ÜZERİNE TEZLER

[Parça]

Sovyet Ülkelerinde Partinin Kadınlar Arasında Çalışması

Bir emekçi Sovyet Cumhuriyetinde kadın seksiyonlarının görevi, geniş kadın kitlelerini komünizm ruhuyla eğitmek ve onları Komünist Partisine kazanmaktır. Kadınları komünizmin inşasına çekerek, onları Komünist Enternasyonal'in sağlam muhafızları olarak eğitmek için [kadınların —ÇN] etkinliğini ve kendi başına çalışmasını uyandırmak ve yükseltmek zorundadırlar. Kadın seksiyonları tüm araçlarla kadınları Sovyet inşasının —savunmadan başlayarak Cumhuriyetin çok yönlü ekonomik plânlarına çekilmeye kadar— tüm alanlarına çekmeye çabalamalıdırlar.

Kadın seksiyonları, Sovyet Cumhuriyetinde işçi ve köylü kadınların halk iktisadının inşası ve örgütlenmesine çekilmesinden söz eden ve üretimin örgütlenmesi, denetimi ve yönetimi ile ilgili tüm organlara

kadınların katılımının sağlanmasını bekleyen VIII. Sovyet Kongresi'nin kararlarının uygulanmasına dikkat etmelidirler.

Kadın seksiyonları, temsilcileri ve Parti organları vasıtasıyla yeni yasa taleplerinin hazırlanmasına katılmalı ve kadınların ekonomik kurtuluşu için değişikliğe uğraması gerekenlerin değiştirilmesi uğrunda çalışmalıdır. Seksiyonlar özellikle kadın ve çocuk emeğini koruyan yasaların hazırlanmasında inisiyatif göstermelidir.

Kadın seksiyonları, mümkün olduğunca çok sayıda işçi ve köylü kadının Sovyet seçimleri kampanyasına çekilmesi için ve işçi ve köylü kadınların da Sovyet ve yürütme komitelerinin üyesi olmaları için uğraşmakla yükümlüdürler.

Kadın seksiyonları, Partinin başlattığı tüm politik ve ekonomik kampanyaların hızla yürütülmesini sağlamalıdırlar.

Kadın emeğinin kalitesini sendikal eğitimi artırarak yükseltmek ve işçi ve köylü kadınların ilgili eğitim kurumlarına girebilmelerini sağlamak kadın seksiyonlarının görevidir.

Kadın seksiyonları, kadınların tek tek işletmelerdeki iş emniyeti komisyonuna girmesini sağlamalı ve kadın ve çocuk koruma yardımcı komisyonlarının çalışmasını teşvik etmeye özen göstermelidir.

Kadın seksiyonları, yaşam tarzını yeni komünist temeller üzerine yerleştiren, kadınlar için geçiş döneminin zorluğunu hafifleten, onların maddi bağımsızlığını destekleyen, evin ve ailenin kölesini yeni yaşam tarzının özgür yaratıcısı yapan tüm toplumsal kuruluşlar ağının (kamuya ait yetimevleri, çamaşırhaneler, onarım atölyeleri, komün evleri, toplumsal eğitim kurumları vs.) genişletilmesi için çalışmalıdır. Kadın seksiyonları, sendika konfederasyonlarının kadın üyelerinin komünizm ruhuyla eğitilmesini sağlamalıdır, bunun için sendikalarda komünist fraksiyonun kadınlar arasında çalışma örgütünün yardımını almalıdır.

Kadın seksiyonları, kadın fabrika işçilerinin fabrika delege toplantılarına katılmalarını sağlamalıdır. Kadın delegelerin —pratisyenlerin— çeşitli işler için (konseylerde, halk iktisadı alanında, sendika federasyonlarında) plânlı bir şekilde dağılımını gerçekleştirmekle yükümlüdür.

("Kadın Sorunu Üzerine", İnter Yayınları, s. 127-129.)

BELGE: 3

SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLER BİRLİĞİ ANAYASASI — 1936

[Parça]

Madde 122:

Kadınlar, iktisadi, devletsel, kültürel, toplumsal ve siyasal yaşamın bütün alanlarında erkeklerle eşit haklara sahiptir.

Kadınların bu hakları kullanabilmesinin imkânları, çalışma, emeğinin ücretlendirilmesi, izin ve dinlenme, sosyal sigorta ve öğrenim hakkı itibariyle erkekle eşit kılınarak, devamen anne ve çocuğun çıkarlarının devlet tarafından korunması, çok çocuklu ve yalnız yaşayan annelere devlet yardımı, tam ücretli gebelik izni ve geniş bir doğumevi, kreş ve çocuk yuvası ağıyla sağlanmıştır.

("Sovyet Devletinin Anayasaları" — Dokümantasyon, VEB Deutscher Zentralverlag, Berlin, s. 75.)

BELGE: 4

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ MERKEZ KOMİTESİ KADIN KOMİSYONLARI İÇİN YÖNERGELER — 1921

I— Komisyonların Görevleri

1. Geniş emekçi kadın tabakaları arasında çalışma için ajitasyon ve propaganda yöntemlerinin ve biçimlerinin hazırlanıp ortaya konması ve bu kadınların Partiye, sovyet ve sendika inşasına çekilmesi.

2. Kadınlar arasında çalışma alanında yerel Parti örgütlerinin faaliyetinin yakından tanınması ve yönetimi.

Not: Kadın komisyonlarının faaliyetinin genel yönetimi, il komitesine aittir.

3. Genel olarak Parti, sovyet ve sendika inşasına ilişkin sorunların aydınlanmasına katılmak ve kadınların gerçek kurtuluşuna ve analığın korunmasına ilişkin sorunlarda önerilerin hazırlanıp ortaya konması.

II— Komisyonların Örgütlenmesi

1. Komisyonların faaliyetinin genel yönetimi, komisyon yöneticisine ve yardımcısına düşer. 2. Komisyon yöneticisi, ihtiyaca göre bir danışma kurulunu toplantıya çağırır. Bu kurul şunlardan oluşur: a) altkomisyon yöneticisi, b) Moskova kadın komisyonu'nun yöneticisi, c) Parti Merkez Komitesi ajitasyon-propaganda ve örgütlenme eğitmenlerinin temsilcisi. 3. Komisyon, iki altkomisyondan oluşur: a) örgütlenme eğitmenleri komisyonu, b) ajitasyon-propaganda komisyonu. İki altkomisyonun teknik çalışmasının birleştirilmesi amacıyla ana komisyonda bir sekreterlik bulunur. 4. Genel sorunların görüşülmesi ve kadın komisyonlarının ortaklaşa çalıştıkları Parti, sovyet ve sendika

örgütleriyle ilişkilerin sürdürülmesi ve tüm çalışmanın birleştirilmesi amacıyla kadın komisyonları, ayda en az bir oturum yapmak zorundadırlar. Bu oturuma şunlar çağrılmalıdır: a) Komisyon kurulu, b) komisyonunun bütün sorumlu fonksiyonerleri ve komisyonun temsilcisi olarak Parti, sovyet ve sendika organlarında faaliyet gösteren görevliler, c) Petrograd Kadın Komisyonu yöneticisi, her üç ayda bir Rusya Komünist Partisi bölge komisyonlarının yöneticileriyle ve her yarım yılda bir Sovyet Cumhuriyeti'nin tüm il kadın komisyonlarının yöneticileriyle ortaklaşa bir danışma toplantısı yapar.

III— Görevin Yürütülmesi

A. Eğitmenler altkomisyonunun yükümlülükleri şunlardır: a) İl kadın komisyonlarının işçi ve köylü kadınları Parti, sovyet ve sendika çalışmasına aktif bir şekilde katmak için üzerinde faaliyet yürüttüğü temeli oluşturan ilkelerin ve yönergelerin hazırlanıp ortaya konması. b) İllere eğitmen gönderilmesi, eğitici genelgeler ve il veya bölge kadın komisyonlarının yöneticileriyle periyodik danışma toplantılarının hazırlanması yoluyla yerel Parti Örgütlerinin kadınlar arasında çalışma alanındaki faaliyetinin yakından tanınması ve yönlendirilmesi.

Not: Çalışmanın birleştirilmesi amacıyla kadın komisyonlarının eğitmenleri, genel sorunlarda talimatları ve bilgileri, Parti Merkez Komitesi'nin Örgütlenme Eğitmenleri Kolundan alırlar. Bu eğitmenler ayrıca, Kolun bütün oturumlarında hazır bulunmalıdırlar.

c) Genel Parti, sovyet ve sendika inşasına ilişkin sorunların tartışılmasına katılmak ve temsilcileri aracılığıyla, kadınların gerçek kurtuluşu ve analığın korunmasına ilişkin sorunlarda önerilerin hazırlanıp ortaya konması. d) Yerel Parti örgütlerinden ve komisyonların ve diğer sovyet ve sendika organlarının verdiği görevle faaliyet gösteren fonksiyonerlerden gelen malzeme temelinde tüm Rusya Sovyet Cumhuriyeti'ndeki kadın komisyonlarının faaliyetinin düzenli olarak kaydedilmesi.

Not: Kadınlar arasında çalışma plânı ve kayıt yöntemlerinin hazırlanması, Örgütlenme Eğitmenleri Koluyla ortaklaşa olarak komisyonda gerçekleşir. Aynı şekilde kayıt sonuçlarının nihai sistemleştirilmesi de.

B. Ajitasyon-propaganda altkomisyonunun yükümlülükleri şunlardır: 1. Emekçi kadınların çeşitli toplumsal ve ulusal grupları arasında ajitasyon ve propaganda yöntem ve biçimlerinin hazırlanması. 2. Basın yoluyla ajitasyon alanında, kadınlar arasındaki çalışmayla bağıntılı olan ve genel Parti, Sovyet ve sendika organlarında ele alınacak sorunların açıklığa kavuşturulması, ayrıca kadın ekleri, broşürler, çağrılar, afişler vs. ile bağıntılı sorunların açıklığa kavuşturulması. 3. Sözlü ajitasyon alanında: a) ajitasyon kampanyalarının hazırlanması; Parti, Sovyet ve sendika örgütleri tarafından yürütülen kampanyalara katılmak; işçi ve köylü kadınlar arasında kampanyaların örgütlenmesi ve yönetilmesi. b) Parti, Sovyet ve sendika kurslarına ve okullara giden kadınlar arasındaki faaliyetin sorunlarıyla sistemli bir şekilde uğraşma programının hazırlanması ve pratik olarak yürütülmesi; Parti okulları ve kurslardaki bu faaliyet için komisyonların örgütlenmesi. c) ajitasyon ve propaganda sorunlarına ilişkin olarak plânların, tezlerin vs. hazırlanması. 4. Temsilcileri aracılığıyla bütün politik aydınlatma örgütleriyle; Merkezi Politik Aydınlatma Dairesi ve kollarıyla; Tüm-Rusya Merkezi Sendikalar Konseyi'nin Kültür şubesiyle; birliklerin merkez komiteleriyle vs. bağın sürdürülmesi. 5. Tüm-Rusya Sovyet Cumhuriyeti'ndeki il komitelerinin ajitasyon ve propaganda faaliyetinin yönlendirilmesi.

IV— Kadın Komisyonlarının Merkez Komitesi'nin Kollarıyla İlişkileri

1. Kadın komisyonu, çalışmada paralellikten kaçınmak amacıyla, örgütsel-yönergesel çalışmasını Merkez Komitesi'nin Örgütlenme Eğitmenleri koluyla, ajitasyon-propaganda çalışmasını bunun ajitasyon-propaganda şubesiyle ortaklaşa yürütür. 2. Çalışma plânı, direktifler ve direktif karakterli genelgeler, yayın plânı, komisyon faaliyeti, programlar, tezler vs. kadın komisyonu tarafından Merkez Komitesi'nin ilgili şubesiyle ortaklaşa hazırlanır ve kadın komisyonu yöneticisinin ve ilgili şubenin yöneticisinin imzasıyla gönderilir. Keza Kadın Komisyonu da, Parti okulları için ders kitaplarının yayınlanmasına ve Merkez Komitesi'nin yönergelerinin, programlarının, çalışma plânlarının, genelgelerinin vs. hazırlanmasına katılır. 3. Görevlilerin göreve getirilmesi ve görevden alınması, Kayıt ve Dağılım Organı tarafın-

dan yapılır. 4. Kadın komisyonlarının bütün aktif işgüçleri özel olarak kaydedilmelidir. Liste, hem Kayıt ve Dağılım Şubesi'nde ve hem de Kadın Komisyonu'nda saklanır. 5. Kadın Komisyonu'nun işgüçlerinin görevden alınmasında, Komisyonun görüşü alınır. Atama plânının hazırlanmasında Kadın Komisyonu'nun talepleri göz önünde bulundurulur. 6. Ulusal azınlıkların komisyonlarına ilişkin olarak şunlar göz önünde bulundurulur: Ulusal komisyonların bulunduğu yerlerde bunların her biri kadınlar arasında çalışma koluna bir temsilci gönderir. Bu temsilciler, bu kolun ve kendi komisyonlarının yönetimi altında çalışırlar ve Kadın Komisyonu'nda temsilcilikleri vardır. Tüm diğerlerinde ortak çalışma, ajitasyon şubesinde olduğu gibi yürür. 7. Merkez Komitesi şubelerinin düzenlediği bütün tüm-Rusya çapındaki danışma toplantıları ve konferanslar, Kadın Komisyonu'nun katılımıyla yapılır. Ve tersine, Kadın Komisyonu tarafından düzenlenen danışma toplantılarına ve konferanslarına da Parti Merkez Komitesi'nin tüm diğer şubeleri katılır.

Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi Sekreteri
Merkez Komitesi Kadın Komisyonu Yöneticisi

("Die Kommunistin"
[Komünist Kadın] dergisi No.7/1921,
. 258-261, Almanca.)

BELGE: 5

SOVYET RUSYA'DA KADINLAR ARASINDA ÇALIŞMA İÇİN MERKEZİ DAİRE'NİN FAALİYET RAPORU Mart 1920 — Şubat 1921

Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne bağlı Kadınlar Arasında Çalışma İçin Merkezi Komisyon, 1920 Mart'ında hemen hemen yalnızca Sovyet Cumhuriyeti'nin tek tek vilayetlerindeki kadın örgütleyicilerin İkinci Konferansı'nı hazırlamakla uğraşıyordu. Rapor döneminde bir dizi önemli sorunda tavır takındı. *"Milis ve Kadınlar"* üzerine müzakerelere Kadın Merkezi üyeleri dışında, genel askeri eğitim örgütü temsilcisi, yoldaş Podvoyski katıldı. *"Kürtaj Konusunda Tavrımız"* sorunu Kamu Sağlığı Halk Komiseri yoldaş Semaşko, ayrıca Anne ve Bebeği Koruma Bölümü Başkanı yoldaş Lebedeva ve Adalet Komiserliği'nin bir temsilcisinin katılımıyla görüşüldü. *"Fahişeliğe Karşı Mücadelede Araçlar"*ı ele alan oturuma Sosyal Eğitim, Halk Refahı ve Sosyal Yardım komiserliklerinden birer temsilci çağrılmıştı. Merkezi Komisyon, Birinci Uluslararası Komünist Kadınlar Konferansı'nın ve Eyalet ve Vilayetlerdeki Kadın Ajitasyon Bölümleri Yöneticileri Üçüncü Konferansı'nın gündemlerini görüştü. Yoldaş Clara Zetkin'in Moskova'da bulunduğu sırada onun hazırladığı *"Komünist Kadın Hareketi İçin Yönergeler"* tartışıldı ve kabul edildi. Merkezi Daire'nin Plenum oturumları dışında çalışanlarının katıldığı 37 oturum yapıldı.

Sovyet Rusya İşçi ve Köylü Kadınları İkinci Konferansı'ndan sonra Merkezi Komisyon yeniden örgütlendi. Buna iki alt bölüm bağlandı: Örgütleme ve eğitim çalışmasını deruhte eden bölüm ve diğeri, propaganda ve ajitasyonla görevli bölüm. Merkezin eğitim çalışması hem eğitmenler olarak adlandırılanların faaliyetini kapsar, bunlar (erkek ve kadın) Parti ve Sovyet fonksiyonerleridir ve Parti ve Sovyet

çalışmasının örgütlenmesi için direktifler verirler ve bunları tam olarak denetlerler, aynı biçimde emekçi kadın saflarından böyle eğitmenler yetiştirme çabalarını da denetlerler. İşle ilgili konular Merkezin kadın yöneticisi tarafından her iki alt bölümün kadın yöneticileri ile birlikte halledilir. Gündemde önemli sorunların bulunduğu tüm oturumlarda, Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin ilgili bölüm sekreteri bulunur. Merkezi Komisyon'un kadın yöneticisi, faaliyeti bakımından Parti Merkez Komitesi'nin bir yardımcı aygıtı olan *Örgütlenme Bürosu*'nun tüm oturumlarına katılır. İlkesel önem taşıyan tüm sorunlar Kadınlar Merkezi Dairesi'nin Plenum oturumlarında ele alınır. Bunlara organın tüm sorumlu üyeleri, ayrıca Parti Merkez Komitesi'nin ilgili bölümünün sekreteri, Petrograd ve Moskova Kadın İşçi Komisyonları'ndan, "Kır" Bölümü'nden ve Komünist Gençlik Örgütü'nden birer temsilci katılır.

Merkezin çalışması şu üç alanı kapsar: Sovyet Rusya'da kadınlar arasında çalışmanın örgütlenmesi ve yöntemleri; işçi ve köylü kadınların Sovyet kurumlarında pratik etkin faaliyete çekilmesi, kadının her yönden kurtulmasıyla bağıntılı ve Parti ve Sovyet organı forumu önünde tartışılan sorunların ele alınmasına aktif katılımı; işçi ve köylü kadınlar arasında ajitasyon ve propaganda. Merkezi komisyonun örgütlenmesi ve faaliyeti, Komünist Partisi ile sıkı örgütsel ve iç ilişkiyi keskin bir biçimde öne çıkartır, o bunun [yani Merkezi Komisyon Komünist Partisi'nin —ÇN] özel çalışma organıdır. Böylece örneğin kadınlar arasındaki ajitasyon ve propaganda, Partinin komünist düşünceleri halk arasına taşıyan ve onları Sovyet Rusya'nın savunması ve inşasına çağıran genel bir ajitasyon ve propaganda yapma görevinin bir parçası olarak yürütülür.

Merkezi Dairenin Örgütleme ve Eğitim Çalışması

Merkezi Komisyon'un isteği üzerine Partinin tüm vilayet komitelerine, aynı biçimde tek tek bölgelerin Parti yönetimlerine, Ukrayna ve Türkistan Merkez Komitesi'ne kadınlar arasında çalışma için komisyonlar eklenmiştir. Merkez ile şube organları arasındaki bağlantı, karşılıklı raporlar, tutanaklar ve gönderilen genelgeler vb. sayesinde tüm ülkede son yıl içinde gözle görülür biçimde düzelmiştir. 1920 Mart ve Kasım ayları arasında Merkez'e oturumlar, konferanslar ve delege top-

lantıları üzerine 922 rapor gelmiştir; Kasım'dan Aralık'a kadar 50 yanıt, büyük miktarda rapor, tutanak vb. gelmiştir. Merkezi Komisyon gelen raporları sık sık genelgelerle yanıtlamıştır, bunların sayısı örgütün sağlamlaşmasıyla sürekli artmaktadır. 1920 Kasım'ı boyunca örneğin 28 mektup, 1 genelge, 1 anket, iki önemli sorun konusunda tezler yollanmıştır. 1921 Ocak'ında vilayet bölümlerine 4 genel genelge, 1 direktif, 9 genelge göndermiştir.

Merkez, henüz pek az eğitimden geçmiş kadın yoldaşları, gezgin kadın "görevli"lerin, kadın "eğitmen"lerin çalışmanın inşası, biçimi ve yöntemleri üzerine verdikleri sözlü direktifler yoluyla faaliyetlerinde gücü ölçüsünde desteklemeye gayret etmiştir. Ne yazık ki bu türden kadın eğitmenlerin sayısı henüz çok azdır. Sverdlov Yüksek Okulu'nun 23 bayan öğrencisi taşraya, kadınlar arasında çalışmaya gönderilmiştir. Kasım ve Ocak arasında 13 faal kadın yoldaşın daha bunları izlemesi mümkün olmuştur. Samoilova yoldaş "Kızıl Yıldız" gemisiyle tüm Volga bölgesini dolaşmış, yerel komisyonlarda kadınlar arasında çalışmanın nasıl yapılacağına ilişkin bilgiler vermiş, bir yığın Partisiz kadınlar konferansını yönetmiş ve bir sürü ajitasyon ve propaganda çalışması yapmıştır. 15 kadın yoldaş, Merkez'in verdiği görevle yerel kadın konferansları yapmışlar ve Doğu halkları kadınları arasındaki çalışmayı başlatmışlardır. Astrahan vilayetinde üretimin inşası ile bağ içinde *balık sanayiinin örgütlenmesi* 150 *komünist kadın işçiyle* sağlamlaştırılmıştır.

Merkezi Komisyon bazı kadın kategorileri arasındaki çalışmaya özel bir dikkat göstermiştir. Burada birinci sırada köylü kadınlar arasındaki çalışma akla gelmelidir, bunlar Sovyet Rusya'nın en kalabalık kadın katmanıdır. Merkez, taşradaki bölümleri, derhal gereken ciddiyetle bu çalışmayı ele almaya çağırmıştır. Bir bütün olarak Parti, geniş köylü kitlelerini Sovyet düzeninin uygulanmasına ve ekonominin inşasına katılmaya çekme görevinin aciliyetini görmüştür. Eğer bilinçlendirme ve kazanma çalışması köylü kadınları da kapsamasa, bu hedefe ulaşılamazdı. Kadın kırsal nüfus kitleleri arasında daha yoğun bir faaliyet, bunlar henüz komünist düşüncelerden çok az etkilendikleri için daha da gerekliydi.

İlkönce bu son derece zor çalışmaya en üstün başarıyı kazandıracak görünen biçim bulunmalıydı. İşçi ve köylü kadınların II. Konferansı, bu sorun bağlamında, köylü bölgelerinde Partisiz delege toplan-

ılarına çok sayıda köylü kadının katılması ve bunların köyde gerekli pratik çalışmaların yürütülmesine çekilmelerini sağlamak gerektiği kararını aldı. Köylü kadınlar arasındaki çalışma, sık sık uygun güçlerin az olması, ya da yöntemlerin deneyim ve beceri olmadan uygulanması yüzünden başarısızlığa uğramıştır. Bu yüzden Merkez, bu soruna sürekli en büyük dikkati göstermeyi kararlaştırmış ve işçi ve köylü kadınların Üçüncü Konferansı'na ayrıntılarıyla son derece kapsamlı bir çalışma planı hazırlamıştır. Köylü kadınlar arasındaki çalışmanın sonucu olarak Kaluga, Saratov, Vladimirsk, Vitebsk ve daha başka vilayetlerde, Sovyet çalışmalarına aktif katılan bir köylü kadın grubunun yetişmiş bulunduğu kaydedilmelidir. Hatta köylü bölge sovyet komisyonlarında bile köylü kadınlar yer almaktadır ve kadın kır proleterlerinin kadın başkanları olması hiç de ender değildir.

Bu yolla trafik ve ulaştırmayı geliştirmek üzere Partinin demiryolcular üzerindeki etkinliğini güçlendirme bağlamında kendini dayatan zorunluluk, Merkezimizin önüne, en yüksek enerjiyle *kadın ulaştırma işçilerini* uyandırma ve eğitmeyi göz önüne alma görevini koymuştur. Bu görevin çözümü amacıyla ulaşım işçilerinin politik aydınlatılması için Parti merkez yönetimine bir kadın bölümü eklenmiştir. Bu, Merkezi Komisyon'un denetimi altında kadın ulaşım işçileri arasında ajitasyon yapmakta, onları ulaşımın önemi bağlamında aydınlatmakta, Sovyet düzeni ve yeni ekonomiyi kavramaları için politik olarak eğitmektedir.

Kadın yoldaşların *sendikalardaki* çalışması daha 1919 sonunda bir konferansın gündeminde yer alıyordu. Komünist kadınların *Moskova, Petersburg, Pensa* ve diğer birkaç kentteki çalışması dışında, gene de bu çalışma, önemine uygun biçimde ele alınmamıştı. Ancak üretimin etkin bir biçimde artırılması zorunluluğu kendini Sovyet iktidarına tüm boyutlarıyla gösterdiğinde, kadın yoldaşların sendikalarda etkin olmasının büyük önemi de görüldü. Merkez, İşçi ve Köylü Kadınların Üçüncü Konferansının önüne üretimin artırılması çalışması bağıntısında ayrıntılı talimatlar koydu. Ayrıca, her sendikada kadınlar arasında çalışma için bir *sorumlu kadın örgütçü* atanmasını isteyen Sendikalar Merkez Yönetiminin ve Parti Merkez Komitesi'nin bir genelgesi, tek tek vilayetlerin yerel sendika örgütlerine gönderildi. Sendika Merkezi, kendi hesabına, tüm sendika yönetimlerinde sorumlu kadın örgütleyicilerin çalışması gerektiği emrini verdi. Bunlar,

faaliyetleri hakkında rapor vermek ve onunla faaliyetlerinin bundan sonraki çizgisini tespit etmek için periyodik olarak komünist kadınların Merkez Komisyonu ile biraraya gelmektedirler.

Merkezi Komisyon kadın yoldaşların *ev kadınları* arasındaki faaliyetleri için direktifleri değiştirmiştir. Rusya'da yerleşmiş *ulusal azınlıklara* mensup kadınlar arasındaki çalışma, Merkez tarafından başlangıçta sistemli yürütülmemiştir. Tek tek sorumlu yoldaşlar bu işle ancak son dönemde görevlendirilmiştir, bunlar Partinin ilgili kadın komisyonlarının denetimi altında ulusal azınlıkları aydınlatmakta ve eğitmektedir.

Kadın yoldaşlar *Doğu kadınları* arasındaki çalışmada önemli başarılar elde etmişlerdir. Bu çalışma üzerine 1920 Eylül'ünde Ufa, Uyadka, Samara, Ural, Orenburg ve Astrahan'dan kadın temsilcilerin katıldığı bir tartışma yapılmıştır. Burada bu etkinlik alanı için örgütleme plânı hazırlanmıştır. Sovyet Rusya'nın müslüman kadınların oturduğu tüm yörelerinde, Partinin kadın grupları tarafından Partisiz kadın konferansları toplanacaktır. Böylece örneğin daha Eylül'de Başkıristan'da 500 kadının, Ufa'da 800 ve Astrahan'da 1000 kadının katılacağı böyle Partisizler konferansları yapılmıştır. Aralık'ta *Doğu Kadınlarının Tüm Rusya Kongresi*'ni hazırlama görevine sahip bir komisyon kurulmuştur. Ondan önce yapılması gereken taşra kongreleri için direktifler hazırlanmıştır. Bunların hazırlanması ve yapılması için Kırım'a, Kazan'a, Orenburg'a, Bakû ve Taşkent'e yetenekli kadın yoldaşlar gönderilmiştir. Perm, Ufa, Simbirsk, Omsk, Uralsk, Yekaterinburg, Nikolayev, Bugulma ve Orenburg vilayetlerinde Doğu kadınları konferansları yapılmıştır. Onlar için Tataristan Cumhuriyeti, Azerbaycan ve Başkıristan'da, Kırım ve Türkistan'da bölge konferansları, Pensa, Birsk ve Salansk'ta ilçe konferansları yapılmıştır.

Merkezi Komisyon'un Kadınları Sovyetleri İnşa Çalışmasına Katma Faaliyeti

Merkez, işçi ve köylü kadınların Sovyet çalışmasına çekilmesine çok özel bir özen göstermiştir. O böylece sosyal eğitim çalışmasında büyük ve değerli bir hizmeti yerine getirmektedir. Bu yüzden şu ilkeler fikir verici niteliğe sahiptir: Komünist kadınlar, her fabrikanın kadın işçilerinin ve her Sovyet kurumunun kadın görevlilerinin 25 ki-

şiye bir delege seçmesini sağlarlar; seçilenler işyeri delege toplantısına çağrılır. Büyük kentlerde her ilçenin işyeri delegeleri ilçe delege toplantılarında toparlanır, tüm kentten delegeler kent delege toplantılarında. Daha küçük kentlerde işyeri delege toplantıları dışında yalnızca tüm yöre için olanlar sözkonusu olur. İşyeri delegelerinin seçimine paralel olarak kadın komünistlerin ön ayak olmasıyla ev kadınları delegeleri de seçilir ve yöre ve caddelerin, bölgelerin ve tüm beldenin büyüklüğüne göre bir araya getirilir. İşçi kadınlardan ve ev kadınlarından seçilenler, tek tek bölgeler ve yerler için ortaklaşa delege toplantılarında birleştirilirler. *Delege toplantıları* proleter kadınları Sovyet çalışmaları için eğitir. Bu toplantılarda konuşmalar yapılır, meclis çalışmalarının tek tek dalları üzerine raporlar verilir; Sovyet örgütündeki eksiklikleri ve yanlış anlamaları ortadan kaldırmaya yönelik pratik öneriler yapılır. Sonra delegeler Sovyetlerin belirli bölümlerine stajyer olarak girerler ve orada eğitmenlerin ya da yöneticilerin gözetimi altında ve çalışma alanının örgütlenmesine ve faaliyetine ilişkin bir fikir edinirler. Merkezi Komisyon şu anda *stajyerliğin temel ilkelerini* hazırlamaya çalışmaktadır.

İşçi ve köylü kadınların tüm *halk komiserliklerinde*, tüm merkezi organlarda birlikte çalışmaya çekilmesinin başlarda olduğundan daha plânlı yürümesi için, onlar Komünist Partisi'nin *Merkezi Kadın Komisyonu*'nun *temsilcileri* ya da *yetkilileri* olarak gönderilmektedirler. Böylece bunların Çalışma Halk Komiserliği ile, Çalışma, İşçi Koruma, Halkın Refahı, Halk Mahkemesi, Genel Askeri Eğitim, Anne ve Bebeğin Korunması Başkomiserlikleri'yle, Fuhuşla Mücadele Komisyonu'yla, Çalışma Müfettişliği ile sürekli, düzenli ilişkileri kurulmuştur. Merkezi Komisyon, kadınların İşçi-Köylü Müfettişliği, Anne ve Çocuk Koruma Komisyonu'ndaki çalışması için bir dizi direktifler koymuştur. Kadınların "Genel Askeri Eğitim" Komisyonu'nda çalışması için de direktifler mevcuttur. Merkez fuhuşla mücadele için ilkeler ortaya koymuştur, bunlar sorun konusunda ilkesel tavır takınmakta ve bu kötülüğe karşı koyabilmek için Sovyet Cumhuriyeti'nin izleyebileceği yolu göstermektedir. Merkezi Komisyon'un inisiyatifi, Sosyal Yardım Komiserliği'nde fuhuşla mücadele için karma bir komisyon kurulmasını sağlamıştır.

Son dönemde Merkez, *Donets Havzası'ndaki çocuklara* en hızlı yardımın nasıl ulaştırılabileceğiyle ilgilenmiştir, çünkü Beyaz Ordu

Birlikleri yakıp-yıkmalarıyla burada anlatılamaz yoksunluklar yaratmışlardır. Aynı zamanda Merkezi Komisyon'un bir kadın temsilcisinin, Tüm-Rusya Sovyet Komisyonu'na bağlanmış olan *Çocukların Yaşamının İyileştirilmesi Komisyonu*'na atanması kararlaştırılmıştır.

Kısaca anlatılan tüm çalışma, Merkez'in denetimi altında çalışan *kadın örgütçüler tarafından yürütülmektedir*. Merkez, *Ulusal Azınlıklar Merkez Bürosu, Gençlik Örgütü, Sendika Merkezi* ve tek tek komiserliklerle birlikte çalışmaktadır. Moskova'da yapılan tüm konferans ve kongrelere, Merkez, temsilcilerini göndermiştir. Örneğin Rusya'nın tüm vilayetlerinden örgütçülerin *köylüler arasında çalışma* sorununu ele alan bir konferansı yapıldı. Bu konferans, Merkezi Komisyon'un, konferansa katılanları köylü kadınların çalışmaya çekilmesini görev kabul etme yükümü altına sokan bir kararını kabul etmiştir. Merkezin kadın temsilcileri *eğitim, okul dışı eğitim çalışması* sorunlarını ele alan kongrelerde de yer aldılar. Politik bilinçlendirme çalışması yöneticilerinin kongresinde Merkezi Komisyon'un bir kadın temsilcisi, genel eğitim çalışmasının temel ilkelerine dayanarak, kadınların politik bilinçlendirilmesi ve eğitiminin yöntem ve biçimleri konusunda kendini dayatan bir karar getirmişti. Aynı biçimde *Tüm-Rusya Sendika Konferansı ve Ev Sanayii Kongresi* tarafından da Merkez'in kararları kabul edilmiştir. Ekonomik inşaya ilişkin bir rapordan sonra VIII. Sovyet Kongresi, Merkezi Komisyon'un anne ve bebeğin korunmasının genişletilmesine ilişkin bir kararını kabul etmiştir.

Ajitasyon ve Propaganda

Yazılı ve sözlü ajitasyonun yönetilmesi, "Ajitasyon ve Propaganda" Bölümü'nün işidir. Bu bölüm, köylü kadınlar arasında bilinçlendirme çalışmasının etkin bir biçimde yapılması için ilkeler hazırlamıştır. Bu bölüm, materyal toplamakta, *Sovyet ve Parti Okullarında* kadınların teorik ve pratik eğitimi çalışmasını yönetmekte ve kadınların komiserlikler tarafından kurulan tüm *eğitim enstitüleri ve kurslara* çok sayıda ve canlı bir şekilde katılmalarını sağlamaktadır. Bölüm, bildirilerin, çağrıların çıkartılmasını, aynı biçimde Parti basınında kadın eklerinin yayınlanmasını görevi kabul etmektedir. Bu bölümün çalışmasının yönü ve içeriği, ayda iki kez toplanan bir *redaksiyon kurulu* tarafından belirlenmektedir. Merkez, Propaganda Bölümü'nün faaliyetini

Partinin aynı görevlere sahip diğer organlarının çalışmasına bağlamakla görevli kadın temsilciler atar.

Sözlü propagandaya gelince, bu; Partinin sloganları ve kampanyalarıyla sıkı bir ilişki içinde yürümüştür. Parti'nin esas görevi, erkek ve kadın işçileri Sovyet Rusya'yı askeri olarak savunmak ve güvenceye almak için seferber etmek, kızıl cepheyi güçlendirmek olduğunda, Bölüm işçi ve köylü kadın kitlelerini *Partinin mücadele sloganları* etrafında toplamak için coşkuyla çalıştı. Vrangel'e karşı mücadele sırasında özellikle yoğun bir faaliyet geliştirdi. Bu ajitasyonun başarısı, pratikte işçi ve köylü kadınların *Sovyet Cumhuriyeti'ni savunma mücadelesine* özverili katılımında, "Kızıl Hemşireler" ve sağlıkçıların artan sayısında, yaralı ve hasta Kızıl Ordu erlerinin bakımının örgütlenmesinde görülmüştür. O dönemde Partinin düzenlediği "Kızıl Cepheyi Destekleme Haftaları"na kent ve kırdaki geniş proleter kadın kitleleri en güçlü ve coşkulu bir şekilde katıldılar.

Bölüm, şu toplantılar ve vesilelerle yayınlanan *genelgeler ya da yapılan konuşmalar için kılavuz ilkeler* yayınladı: Çocuk Haftası, İş Güvenliği Haftası, Dikiş Haftası, Ekim Devrimi Kutlaması, "Kızıl Kışla" Günü ve Uluslararası Kadınlar Günü. Vrangel saldırısı sırasında iki bildiri yayınladı: "İşçi Kadınlar, Ekim'in Kazanımlarını Savunmak Üzere İleri!" "Köylü Kadınlar, Çiftlik Beyleri ve Kapitalistlere Karşı Haklarınızı Savunun!" Ekim Devrimi kutlamasında bir afişle iki bildiri çıkardı, Uluslararası Kadınlar Günü için bir bildiri ve bir afiş yayınladı. Bölüm, kentte ve köyde *kadın delege toplantılarında konferanslar için, işletmelerde konferanslar için,* Sovyet kurumlarının memureleri için programlar hazırladı, ayrıca kadın proleterler için işçi üniversitelerinde, Sovyet ve Parti okullarında, kadın ulaşım işçileri komisyonları tarafından verilecek *dersler ve konferanslar için programlar ve kılavuz ilkeler* hazırladı. Şimdi tüm bu program ve ilkelerin biraraya getirilmesi ve sınıflandırılması gerekmektedir.

Merkez, taşradaki eğitilmiş güç eksikliğini hafifletmeye çalışmıştır. Bu amaçla, Parti komisyonlarının mümkün olduğunca çok üyesinin eğitim için *Sverdlov Üniversitesi*'ne gönderilmesi için etkide bulunmuştur. Çeşitli *eğitim kurumları* ile canlı ilişkiler içindedir. Anne ve çocuğun korunması için kurslara 340 kadın dinleyici yollamıştır. Kızıl Hemşire yetiştirme kurslarına 22 kişi göndermiştir. Komisyon tarafından görevlendirilen 5 kadın yoldaş, çocuk bakımevleri için yöneticiler

yetiştiren kurslara katılmıştır. Askeri eğitim komiteleri ve kurslarına Merkez 41 delege göndermiştir, gençliğe yardım kurslarına da 130. Merkezi Komisyonun görevlendirdiği 30 kadın yoldaş, kulüp yöneticisi yetiştiren kurslara katılmıştır, Merkez ebe okuluna 30 kız öğrenci göndermiştir. Parti Örgütleme Bürosu, Merkez'in tüm Parti ve Sovyet okullarına katılanların %10'unun Merkez'in delegeleri olması gerektiği önerisini kabul etmiştir.

Genel Parti basınında periyodik olarak yayınlanan *kadın sayfaları* ve *kadın ekleri* yazılı propagandaya hizmet etmektedirler. Komünist merkezi organlardan "Pravda", "Byednota" ve demiryolcular gazetesi "Gudok", haftalık kadın ekleri yayınlamaktadır. Ama aynı zamanda çok sayıda taşra gazetesi de artık her hafta kadın ekleri çıkartmaktadır. Bu eklerin çıkartılması çalışmasına işçi ve köylü kadınlar çekilmektedir. İşçi ve köylü kadınlar, Parti komitesine bağlı olan *edebiyat kurullarına* ve Kadın Bölümü tarafından kurulan *yazılışleri kurullarına* da katılmaktadırlar. Taşra gazetelerinin kadın eklerini desteklemek ve geliştirmek üzere Merkez, ekin nasıl biçimlendirileceğini ve işçi ve köylü kadınların birlikte çalışmaya nasıl çekilebileceğini ayrıntılı bir biçimde gösteren bir genelge çıkarmıştır. Ekler dışında Merkezi Komisyon ayda iki kez bir yazışma bülteni çıkarmaktadır: "Agistrosta"; bu, kadınların taşra gazeteleri için makaleler yayınlamaktadır. Kadınlar arasında Ajitasyon ve Propaganda Bölümü'nün *merkezi organı* olarak "Bülten"yayınlanmaktadır. Bu organ, kadınların kazanılması ve örgütlenmesine hizmet eden tüm resmi materyali içermektedir: Sirküler, direktifler, tezler, makaleler, vb. Şimdiye kadar dokuz sayısı çıkmıştır. Ayrıca bir aylık dergi çıkmaktadır: *"Komünist Kadın"*. Şu ana değin 8 sayısı çıkmıştır ve 30 000 adet dağıtılmaktadır.

Biz kendimizi yalnızca Rus kadın yoldaşlarımızın örgütlenmesini, faaliyetlerinin biçimlerini, organlarını ve yöntemlerini gösteren olguları kuru kuruya belirtmekle sınırlıyoruz. Bunlar keskin bir biçimde çeşitli şeyleri ortaya çıkarmaktadır: Komünist kadın hareketinin içsel ve örgütsel bakımdan Partiye bağlı olduğunu. Sovyet Rusya'nın komünist kadın hareketi Parti bütününün organik bir parçası olarak yaşamakta ve varolmaktadır. Ancak bu Parti bütünü içinde ona, görevlerini başarıyla yerine getirmesi için gerekli organlarını kurma, çalışma yöntemlerini uygulama ve geliştirme bağlamında tam bir hareket özgürlüğü vardır. Komünizmi gereçekleştirmede tayin edici adım olan politik

iktidarın Komünist Partisi önderliğindeki proletarya tarafından ele geçirilmesi, kadın yoldaşların önüne en zengin çeşitliliğe sahip dev bir çalışma alanı sermiştir. Bu dev çalışma alanı için, Rus komünist kadınlarının görevlerini yerine getirmekte kullandıkları dev miktarda enerji, hırs ve yetenek uygun düşmektedir. Neler yaptıkları şaşılacak şeydir ve bu şaşılası şey, proleter devrimin verimli, yaratıcı gücünü açığa vurmaktadır. Onların nefesi daha güçlü, daha üst bir yaşamdır.

("Sovyet Rusya'da Kadınlar Arasında Çalışma İçin Merkezi Daire'nin Faaliyet Raporu, Mart 1920-Şubat 1921", "Komünist Kadın Enternasyonali", No. 4/1921, s. 141-149.)

BELGE: 6

SOVYET RUSYA EYALET VE İL KADIN BÖLÜMLERİ YÖNETİCİLERİ KONFERANSI — 1922

Onuncu Tüm-Rusya Sovyet Kongresi'nin ardından 21 Aralık'ta Moskova'da, kongreye katılmış olan *Eyalet Kadın Bölümleri*'nin tüm erkek ve kadın yöneticilerinin ve *İl Kadın Bölümleri* yöneticilerinin yarısının bir konferansı yapıldı. Sovyet Rusya dışındaki kadın yoldaşların kavraması için bir eyaletin birçok ili kapsadığını ekleyelim.

İki günlük bir çalışmada şu sorunlar ele alındı: 1) Yaşamın ortaklaşa biçimlendirilmesi; 2) Sovyetlere seçilenlerle birlikte çalışma; 3) Örgütlenme sorunu; 4) 8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü. Konferans ayrıca, Smidoviç yoldaşın *Berlin Uluslararası Kadın Muhabirler Konferansı* ve Lahey'deki Barış Kongresi ile ilgili bir raporunu da dinledi.

Yaşamı biçimlendiren kurumların, daha doğrusu bunların toplumsal temelde nasıl örgütleneceği sorununu görüşürken Konferans, Sovyet Cumhuriyetimizin ekonomisindeki genel yükselişi tespit etti. Böylece zaten var olan kreşler, çocuk yurtları, kamu yemekhaneleri, tamir atölyeleri, çamaşırhaneler vb.nin daha iyi donatılması ve yenilerinin kurulmasında iktisat, kooperatif ve sendika organlarının etkin yardım sağlamaya çekilmesi sorunu ön plâna çıkmaktadır.

Örgütlenme sorunu bağlamında Konferans, 11. Parti Kongresi'nden bu yana kazanılan başarıları kaydetti. Kadın seksiyonlarının aygıtları daha iyi donatılmıştır, daha önceleri gözlemlenen, kadın bölümlerinin faaliyetinin genel Parti çalışmasından ayrılması durumu sona ermiştir. Konferans, kadın seksiyonlarının yönetimini eğitilmiş ve deneyimli erkek ve kadın çalışanlarla tamamlayacak ve kadın seksiyonlarının çalışmasının tüm alanlarda ve tüm görevlerde gerçekten güçlü bir

şekilde ilerlemesini sağlayacak Parti organlarının bundan sonraki çalışmasını güçlendirme gerekliliğinin altını çizdi.

Konferans, kadın seksiyonlarının çalışmalarının ağırlık noktasını sanayi merkezlerine kaydırmaları gerektiğini vurguladı. Büyük ve orta boy fabrikalarda, aynı şekilde köylü illerinde köylü kadınlar arasında gayretle çalışılmalıdır. Konferans önümüzdeki dönem için şu görevleri öngörmektedir: a) Büyük ve orta boy fabrikalardaki hücre örgütlerinin çalışanları denetlenmeli ve çalışma verimlilikleri artırılmalıdır; b) sendikalarla ortaklaşa, 300 ve daha fazla kadın işçi çalıştıran fabrikalarda, kadın işçi örgütçülerinin çalışmasının ödenmesi kabul ettirilmelidir; c) daha küçük fabrikalarda ve kurumlarda dağınık durumda bulunan işçi kadınlar kitlesiyle daha sıkı bağ kurulmalıdır. Bu amaçla küçük girişimler komşu büyük hücrelere bağlanmalı ve küçük fabrika ve kurumların kadın işçileri, büyük girişimlerin kadın işçilerinin her türlü kültür ve aydınlatma çalışmalarına ve politik faaliyetlerine çekilmelidir; önemli bölgelerin köylü kadınları arasındaki çalışma bağlamında eldeki deneyimler toplanmalı ve gözden geçirilmelidir; bunlar arasındaki çalışma, Haziran'da yapılan, Köylü Kadınlar Arasındaki Çalışma için Konferansın plânı ve direktifleri uyarınca derinleştirilmelidir.

Sovyetlere seçilenler arasındaki çalışmaya gelince, Konferans sovyetlere üye olarak seçilen işçi ve köylü kadınların önemli ölçüde artmış olan sayısını nazarı itibara aldı. Örneğin *Donets ilinde* 504, *Harkov ilinde* 1019, *Poltava ilinde* 500 vb. işçi ve köylü kadın seçilmiş bulunmaktadır. Bu yüzden Konferans, kadın seksiyonlarının en güçlü, sürekli ilgisini, kitlenin içinden çıkarak ilerlemiş bulunan bu ileri kadın katmanının çalışmasına yöneltmesini mutlak gerekli görmektedir. Seçilen kadınlar tüm işçi sınıfının öncü müfrezesinin bilinçli üyeleri haline gelmelidir.

8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü bağlamında Konferans, 1923'te Sovyet Rusya'da şu sloganların ön plâna çıkarılmasını uygun buldu: a) Toplumsal üretimdeki konumlarını güvence altına alma amacıyla proleter kadınların mesleki, kültürel ve politik eğitim düzeyinin yükseltilmesi; b) aksi taktirde proleter kadının devrimle kazandığı hakları gerçekten kullanması olanaklı olmadığından, yaşamı biçimlendiren kurumların toplumsal temelde örgütlenmesi, yani kreşlerin, çocuk yurtlarının, kooperatif yemekhanelerin vb. genişletilmesi ve geliştirilmesi.

Konferans şunu vurguladı: 1) Merkez Komitesi tarafından onaylanmış olan kadın bölümlerini, tek tek yerlerde kısıtlama eğilimi son zamana kadar gözlemlenebilmektedir. 11. Parti Kongresi'nin, kadın seksiyonlarının personel mevcudunun deneyimli, eğitimli Parti işçileriyle takviye edilmesi direktifine ancak yetersiz biçimde uyulmaktadır. Konferans, tek tek yerlere Merkez Komitesi'nin, 1923 yılı için onaylanmış bulunan kadın seksiyonlarının personel mevcudunu azaltmama ve seksiyonları, bunlar başka bir çalışmadan alınmak zorunda bile kalınsa, deneyimli, eğitimli erkek ve kadın yoldaşlarla güçlendirmek üzere tüm önlemleri alma kesin direktifini vermesini mutlak gerekli görmektedir. Ayrıca Konferans, Merkezi Seksiyonun dikkatini, zayıf illere becerikli Parti fonksiyonerleri gönderme yoluyla onları destekleme gerekliliğine çeker.

2) Kadın bölümleri için güç hazırlama sorunu tek tek yerlerde eskiden olduğu gibi bugün de kanayan bir yaradır. Parti komitelerinin ertelenemez bir görevi de, hücrelerin mevcut üyeleri arasından, aynı şekilde fabrika ve sendika örgütçüleri arasından, bunlarla —genel politik eğitimlerini yükseltmenin yanında— kadınlar arasındaki çalışmanın yöntem ve biçimleri sorunu mutlaka ele alınması gereken kadın ve erkek çalışma arkadaşlarının eğitimidir.

3) Konferans, kentlerdeki sovyetler için "Kadın Delege Birlikleri"nin yeni seçimleri kampanyasının son derece başarılı olduğunu tespit eder. Konferans, Merkezi Seksiyon'un kadın delege sayısı tespitini, aynı şekilde bunlar arasında belirli bir program uyarınca yapılan plânlı, sistematik çalışmayı, özellikle de kadın delegelerin kent sovyetlerinin çeşitli bölümlerindeki çalışmalara çekilmesi çalışmasına önderlik etmeyi sürdürmesini gerekli görür.

4) Sendikaların kadın işçiler arasındaki çalışmasının düzenlenmesi bağlamında, Yüksek Sendikalar Merkez Konseyi'nin eyalet bürolarında ve İl Sendikalar Konseyi bürolarındaki kadınlar arasındaki çalışmanın kadın ve erkek eğitmenlerinin varlık koşulları ve maaşları sorunu mutlaka açıklığa kavuşturulmalıdır.

5) Tek tek yerlerle bağların iyileştirilmesine gelince, Konferans, eyaletlerin ve bağımsız bölgelerin bölüm başkanlarıyla sistematik bir ilişkinin gerekliliğini vurgular. Merkezi Seksiyon'un erkek ve kadın

çalışanlarının eyaletlere düzenledikleri inceleme gezilerinin dışında, periyodik olarak —hem eyalet hem de iller için— tek tek yerlerde çalışmanın durumunu ve onlar için yeni etkenleri aydınlatan bilgilendirme mektuplarının gönderilmesi mutlaka gereklidir. Ayrıca Merkezi Seksiyon tarafından yılda iki kez, eyaletlerdeki ve bağımsız bölgelerdeki bölüm yöneticilerinin konferansları toplanmalıdır. Bundan sonraki konferans, 12. Parti Kongresi'nden önce toplanmalıdır. Konferans aynı zamanda kırda proleter ve köylü kadınlar arasındaki çalışmaya plânlı önderlik etmek amacıyla yılda en az bir kez Tüm-Rusya İl Kadın Seksiyonları Yöneticileri Konferansı toplanmasının mutlak gerekli olduğunu açıklar. 5. Tüm-Rusya Konferansı hiçbir koşul altında 1923 Haziran'ından daha geç toplanmamalıdır.

6) Konferans, Merkezi Seksiyon'un tek tek yerlerdeki deneyimler konusunda ancak yetersiz bir şekilde bilgilendirildiğini ve aslında tek tek yerlerde rapor verme işinin zayıf durumda olduğunu vurgular. Rapor vermenin düzenlenmesi güncel bir görevdir. İldeki yaşam ve çalışma bağlamında ayrıntılı materyal yollanmalıdır; materyal temel olarak sayısal verilere sahip olmalıdır. Merkezi Seksiyon tek tek yerler için, mutlaka tek tip bir rapor verme şeması ortaya koymalıdır.

7) Konferans, Doğu Cumhuriyetleri kadınları arasında başlanan çalışmaya çok büyük önem verdiğinden, bu çalışmayı derinleştirmeyi gerekli görmektedir. Bu amaçla Merkezi Seksiyon'da bir kişi özel olarak Doğu'nun proleter kadınları arasındaki çalışmayı yönlendirmekle görevlendirilmelidir. Önümüzdeki dönemde Doğu halkları kadınları arasındaki çalışma için özel bir konferans toplanmalıdır.

11. Parti Kongresi'nin kadınlar arasındaki çalışma için özel seksiyonların var olması gerektiği kararına rağmen, tek tek yerlerde (Petrograd) seksiyonları dağıtma ve Ajitasyon ve Propaganda Seksiyonları'nda alt seksiyonlar kurma eğilimi ortaya çıkmaktadır. Parti komitelerinin 11. Kongre'nin direktifini uygularken edindikleri deneyimler, Partinin geniş proleter ve köylü kadın kitleleri üzerindeki etkisini güçlendirmenin amaca uygun ve gerekli olduğunu, ve bu amaçla kadınlar arasında çalışma için özel seksiyonların var olması gerektiğini açıkça kanıtlamıştır. Bu nedenle Konferans, 11. Parti Kongresi kararlarını uygulamada tüm sapmalara Merkez Komitesi'nin en sert biçimde karşı çıkmasını gerekli görmektedir.

Konferansın yaşamı biçimlendiren toplumsal kurumlar sorunundaki kararı

Yeni Ekonomik Politika, serbest pazarı ortadan kaldırma denemesinden vazgeçilmesi, özel sanayie izin verilmesi, çalışma yükümlülüğünün kaldırılması, çalışmayan unsurlar gruplarının artması ve şu anda kadınların kitlesel işsizliği, kadının kurtuluşu için koşulları zorlaştırmaktadır. Kadın işgücüne azalan talebin ve gündelik yaşamı toplumsallaştıracak kurumlarla bağı olan girişimlerin kısıtlanmasının etkisiyle, işçi kadınların tamamen erkeğe bağımlı eski ev kadını konumlarına geri dönme eğilimi artmaktadır. Böylece "Yeni Politika"da emekçi kitlelerin kadını, kazanılan bir dizi pozisyonu kaybetme tehlikesiyle yüz yüzedir.

Partimiz bu konuya tüm özel dikkatini yöneltmeli ve emekçilerin yaşam tarzı alanındaki gericilikle mücadeleye girişmelidir.

Ülkenin iktisadi durumunun düzelmesiyle, sosyalist bir yaşam tarzının inşası da yavaş yavaş yaklaşmaktadır. Konferans, böyle bir inşaya giden en iyi yolun, şu anda hâlâ her işçinin ya da memurun karısı tarafından kendi evinde yapılan tüm işlerin toplumsal olarak, yani sürekli kreşler, çocuk yurtları, kamu yemekhaneleri, çamaşırhaneler, tamirhaneler vb. yoluyla yapılması olduğu görüşündedir. Ev ekonomisinin bu şekilde toplumsallaştırılması, proleter kadınları ev köleliğinden kurtarır, tüm işçi sınıfının yaşamını iyileştirir ve böylece onları aynı zamanda "Yeni Politika" altında çevrenin yıkıcı küçük-burjuva etkisinden kurtarır.

Yaşam gereksinimlerinin toplumsal olarak karşılanması, eskiden olduğu gibi devletin, proletarya diktatörlüğünün bir görevidir. Fakat devlet şu anda örgütlü yaşam tarzının yeni biçimlerini temsil eden kurumlar ağını kendi cebinden genişletme olanağından mahrum olduğundan, Konferans bu görevin sendikalara, kooperatiflere, iktisadi organlara, sigorta kasalarına, karşılıklı yardımlaşma sandıklarına ve diğer işçi örgütlerine düştüğü görüşündedir. Burada ilk plânda büyük fabrikalar göz önüne alınmalıdır. Ev yaşamını toplumsallaştırmak üzere buralarda yemekhaneler örgütlenmeli, kreşler, çocuk yurtları, sosyal kulüpler vb. kurulmalıdır. Yaşam tarzının toplumsallaştırılması şu anda var olan işçi komünlerinde de uygulanmalıdır. Yeni yapılan işçi konutları toplumsallaştırılmış bir yaşam tarzı olanağı sunmalıdır.

Konferans, kadın seksiyonları aracılığıyla geniş proleter kadın kitlelerinin yaşamın toplumsallaştırılması faaliyetine ilgisini uyandırmanın, tüm araçlarla onların inisiyatifini geliştirmenin, onları ilgili sorunları sovyet seksiyonlarının önüne serecek duruma getirmenin, kooperatiflerin, sendikaların vb. aktif çalışması içine çekmenin, onlara proleter kadının Sovyet iktidarının kendisine sunduğu koşullar altında yaşamın toplumsallaştırılması için neler yapabileceğini pratikte göstermenin Partinin görevi olduğunu açıklar.

Partisiz proleter kadınların bu çalışmaya katılması, onların sınıf bilincini ve eylem gücünü uyandırmak için en iyi ajitasyondur, en iyi araçtır.

"Yeni Politika" koşulları altında proleter kadın, toplumun yaşamıyla bağını yitirme, politik haklarını gerçekten kullanma olanağını önemli ölçüde yitirme ve küçük-burjuva zihniyetin etkisi altına girme tehlikesiyle karşı karşıya olduğundan, Konferans, kadın seksiyonlarının faaliyetinin bu dalının şu anda özellikle tayin edici öneme sahip olduğunu vurgular.

Görevimiz, küçük-burjuva ideolojisinin gelişmesi, fahişeliğin artması, asalak bir varlık sürdürmenin çekiciliği ve aile köleliğinin yeniden doğmasının karşısına, toplumsallaştırılmış bir yaşam tarzının tohumlarını güçlendirme çalışmamızın kuvvetlendirilmesini koymaktır.

("Kommunistische Fraueninternationale", No. 11-12/1922, s. 747-753.)

BELGE: 7

RKP'NİN İŞÇİ VE KÖYLÜ KADINLAR ARASINDAKİ ÇALIŞMASININ BİÇİM VE YÖNTEMLERİ — 1924

I— RKP (Bolşevik)'in Devrim Öncesi Dönemde İşçi Kadınlar Arasındaki Çalışmasındaki Eğilim.

Devrim öncesi dönemde RKP'nin işçi ve köylü kadınlar arasındaki çalışması esas olarak kadın proletaryada *sınıf bilincini uyandırmaya ve sağlamlaştırmaya, onu devrimci mücadele için; tüm işçi sınıfının çıkarına özverilerde bulunmaya hazır olacak biçimde yetiştirmeye yönelikti.*

Rusya'da Bolşevizmin ortaya çıkması ve gelişmesi için uygun olan genel koşullar, Rus kadın proleterlerinin sınıf bilincinin ve devrimci anlayışının gelişmesine de katkıda bulunmaktaydı.

Çarlık altında illegal olan işçi hareketi, "barışçıl" sendikalist ya da parlamenter-demokratik biçimler alamazdı, tersine ancak katıksız devrimci yolda gizli örgütlenme biçimleri üzerinden proletaryanın iktidarı ele geçirmesine doğru ilerleyebilirdi. Kadın işçi hareketi baştan itibaren genel işçi hareketinin bir unsurunu oluşturmaktaydı. İşçi sınıfının 80'li ve 90'lı yıllardaki, aynı biçimde 1902/03'deki kitle grevleri; 1905 yılının silahlı ayaklanmaları — işçi hareketinin tüm bu biçimleri ve Rus işçi sınıfının sınıf savaşımları, kadın işçi hareketini de içermekteydi.

Çarlığın erkek işçinin olduğu kadar kadın işçinin sınıf bilincinin dışavurumlarını da aynı vahşetle bastırmaya çalıştığı, kendiliğinden anlaşılır bir şeydir. Politik partilerin illegal varlığı, sendikaların, hastalık sigortalarının ve diğer işçi örgütlerinin yarı-legal varlığı, bu örgütleri, üyelerine özellikle fazla değer vermeye zorluyor ve bunların

cinsiyet farkı gözetmeksizin iç birliğe sahip olmalarını teşvik ediyordu. Bu yolla emekçi halk arasında erkek ve kadın işçinin gerçek bir hak eşitliği atmosferi oluşmuştu.

Kadın hakları savunuculuğu, Rusya'da hiçbir zaman Batı'daki türden bir gelişme ve öylesi bir etkinliğe sahip olmadı. O Rusya'da yalnızca, genel işçi hareketinin bir unsuru olarak Rus Kadın İşçi Hareketinin biçimlerini düzeltme ve yaratma itisini verdi.

Kadın işçi hareketi genel işçi hareketinin bağrında gelişti ve doğasına uygun olarak oportünizmden de uzaklaştı.

Menşevikler kadın işçilerin dikkatini yalnızca analık, kadınların hak eşitliği ve kültürel ağırlıklı sorunlara yoğunlaştırmaya çalıştılar, birinci devrimden sonra ikinci devrim sloganını reddettiler ve işçi kadınlar arasında hiç yankı bulmayan, *yasal olarak izin verilen çerçevede kısmi talepler* için mücadelenin propagandasını yaptılar.

Kadın işçiler Bolşeviklerin devrimci sloganları temelinde örgütlenip, o zamanki mücadelelere en aktif bir ilgiyle katıldılar ve 1914 yılının Temmuz'unda, savaşın öngününde, erkek işçilerle birlikte silah elde Petersburg barikatlarında savaştılar.

Bolşeviklerin o zamanki esas sloganı "Kitlelere" idi. Parti yeraltı çalışması sırasında, kadın fabrika işçileri tarafından işitilmek ve anlaşılmak için her türlü olanağı kullanmaktaydı. Bu olanaklar çok az olmasına karşın (toplantılardan, kongrelerden, Duma tribünü ve Duma kurullarından, 1905'ten 1908'e değin kadın kulüplerinden, 1914 yılında illegal kadın işçi çevrelerinden, "İşçi Kadın" dergisi yayınevinden ve 1913 yılında "Kadın Günü"nde gösteriler düzenlenmesinden yararlanma), Rus Bolşevikleri on-on iki yıllık illegal çalışma süresinde, devrimci dönem için, daha sonraları sosyalist inşa mücadelesini önemli ölçüde kolaylaştıran tüm özelliklerle öne çıkan, Rus proleter kadınlarından sınıf bilinçli bir öncü yaratmayı başarmıştır. Devrimin patlak vermesi, Komünist Parti yardımıyla içlerinden birincisi, güçlü bir devrimci anlayış, ikincisi, keskin bir biçimde belirlenmiş bir sınıf bilinci ve üçüncüsü, RKP'yi izlemede gösterdikleri metanet ve inatlılık geliştirmiş bulunan ileri kadın işçi tabakalarını hazır buldu.

II— RKP'nin Devrimci Dönemde İşçi ve Köylü Kadınlar Arasındaki Çalışmasında Temel İlkeleri ve Aygıt

Kadın işçilerin devrim sırasındaki müthiş heyecanı ve olağanüstü kahramanlığına karşın, RKP, kitleler arasında politik, kültürel ve sosyal gelişmelerinde erkek ile kadın işçi arasında, kızıl cephede savaşmış erkek köylü ile, geride, köyde kalmış kadın köylü arasındaki farkları kaydetmekten kaçınmamıştır. Buradan geri tabakaları yükseltmek ve geliştirmek görevi doğmuştur, bu, onlar arasında özel bir çalışmayı gerekli kılmıştır.

RKP'nin devrimci dönemde emekçi kadın kitleler arasındaki özel çalışmasında bağlı olduğu temel ilkeler, esas olarak şunlardır:

1. *"Cinsiyet farkına bakılmaksızın tüm işçi sınıfının hedefleri ve görevlerinde birlik"* formülü, özel çalışmanın tüm biçim ve yöntemlerinde gözlemlenmektedir, bu, geniş işçi kitleleri arasındaki propagandada temeli oluşturmalı ve kadınlar arasındaki çalışmada bir kural olmalıdır.

2. Emekçi kitlelerin bu bölümünün entellektüel gelişmesini engelleyen ve bunların arasında kendilerine özgü bir ideoloji yaratan kadın proletarya ve kadın köylülüğün içinde bulunduğu özel çalışma ve yaşam koşulları (yani çifte kölelik), Komünist Partisi'nin önüne, birincisi, *erkek ve kadın işçinin çalışma ve yaşam koşulları arasındaki farkları ortadan kaldırmak ve* devlet, sendika ve kooperatif örgütleri kanalıyla bu kitlelerin kurtarılması için bir dizi önlem uygulanmasını sağlamak üzere *önlemler almak;* ikincisi, bu kitlelerin anlayışına uygun hale getirilmiş özel yöntemler yardımıyla *geriliklerine, pasifliklerine ve bilgisizliklerine karşı mücadele etmek, bunlarda devrimci eylemlilik, öğrenme hırsı uyandırmak ve politik bilgilerini zenginleştirmek* görevini koymuştur.

3. Bu özel çalışmanın yöntem ve biçimleri, kadın kitleleri arasındaki çalışmada hiçbir koşul altında kendi başına bir amaç haline gelmemeli, tersine haklılığını daima, kadın işçi ve köylülerin geniş kitlesini RKP'nin etkisi altına sokan ve onları böylelikle mücadeleye ve sosyalizmin inşasına sokan *bir taktikte görmelidirler.*

4. Özel çalışma yöntemleri *yalnızca Partisiz kitleler arasında uygulanır. Burada, bu yöntemleri sonunda Parti çalışmasının genel çalışma biçim ve yöntemlerine yaklaştırma, en sonunda da özel yöntem-*

lerin Parti çalışmasının genel biçimlerini zenginleştirmesi ve bunlarla yekvücut halde kaynaşması eğilimine riayet edilmelidir.

Aygıt.

5. Çalışmanın ağırlık noktası, ancak son dönemde oluşmuş bulunan, güçlü ve dirençli bir Parti Komiteleri ve Kadın Bölümleri aygıtından oluşmaktadır. Bu Bölümün olduğu kadar RKP Parti Komiteleri'nin diğer Bölümlerinin de özelliği, *hiçbir ilkesel görevin ve bunun yerine getirilmesinin, daha üst bir organ tarafından Parti Komitesi atlanarak daha alt bir Bölüme verilememesidir.* Tersine: Partinin kadınlar arasında çalışma görevleri bir bütün olarak Parti Komiteleri tarafından bir bütün olarak alt komitelere örgüt sekreterinin imzasıyla verilir. Bölüm aslında Parti örgütlerinin bir iç çalışma aygıtını oluşturur ve bunlar tarafından doğrudan denetlenir, yönetilir ve finanse edilir. Kısıtlamasız bir yönetimi güvence altına almak için bu *Bölümlerin başına aynı zamanda Komite üyeleri olan yoldaşlar getirilir.* Her Komite böyle Bölümlere sahiptir ve bunların hem işletme hem de köy hücrelerinde, hücre büroları tarafından seçilen ve bütün olarak hücre bürolarının doğrudan yönetimi altında olan işçi ve köylü kadın örgütçüleri biçiminde uzantıları vardır.

Çalışmasının, işçi kadınların durumunu kolaylaştırmayı amaçlayan kısmını geliştirmek üzere bir dizi örgütten özel olarak bu amaçla atanan yoldaşlara değinilmezse, aygıtın yapılanması tamamlanmamış olurdu. Bunlar bir tür Parti örgütleri temsilcilerini oluşturur ve yollanmış oldukları kurumlar içinde işçi ve köylü kadınların yaşam ve çalışmasıyla ilgili tüm sorunlarla ilgilenirler, ve bu alanda herhangi yeni önlemler alırlarsa, bu her seferinde Parti örgütünün bilgisi ve isteğiyle olmak zorundadır. Bu tür temsilciler sendikalarda, kooperatif örgütlerinde ve çeşitli Halk Komiserlikleri ve bunların yerel seksiyonlarında vardır. Bu işçiler Kadın Bölümleriyle ilişki içinde bulunurlar ve Bölüm yöneticileriyle birlikte kadınlar arasında çalışma için bir kurul ya da komite oluştururlar.

Parti, kadınlar arasında çalışma aygıtını sistemli biçimde izlemekte ve Bölümlerin personel mevcudunu periyodik olarak yenilemek ve bu faaliyet için özel işçiler hazırlamak ve eğitmek yoluyla bu çalışmaya giderek daha büyük kitleleri çekmek için çaba harcamaktadır.

Şu anda Parti, Bölümlerdeki *işçi kadınların* sayısını arttırmayı (bu, aygıtı proleterleştirmek demektir), *aynı biçimde ulusal cumhuriyetlerin yerli halkından kadınları* aygıtın içine çekmeyi (bu, aygıtı "ulusallaştırmak" demektir) önüne görev olarak koymuştur.

III— Delege Toplantıları.

Geniş işçi ve köylü kadın kitleleri arasındaki Parti çalışmasının esas yöntemini, hiçbir biçimde devlet sisteminin özel uzantılarını oluşturmayan (ki buna muhtemelen seçimler yoluyla işaret edilmektedir), *tersine Partiyle kitle arasında yalnızca yardımcı örgütler, belirli ölçüde "volan kayışları" olarak işlev gören işçi ve köylü kadınların delege toplantıları oluşturmaktadır.*

1. *Toplumsal Bileşim.* Delege toplantıları kentin belirli semtlerinde bir dizi fabrika, işletme, Sovyet kurumları, hastane görevlileri, ev personeli, işçi karıları temsilcilerini ve kırda yoksul köylülüğün kadın kısmının, yalnız yaşayan köylü kadınların, dulların, Kızıl Ordu erlerinin karılarının, yoksul karılarının, aynı biçimde orta tabakalardan köylü kadınların ve Doğu cumhuriyetlerinde tercihan yerli halktan emekçi kadınların temsilcilerini kapsamaktadır.

2. *Devrimci Gruplardan Delege Toplantılarına.* Devrimin sekizinci yılında belirgin devrimci biçimler alan delege toplantıları, yalnızca devrimci bilinçli kadın işçi gruplarından ya da köylü kadın gruplarından ortaya çıkmışlardır. Bunlar başlangıçta Parti ya da Parti Komitelerinin Kadın Seksiyonları tarafından seçilme ilkesine göre kurulmuşlardır. Devrimci grupların delege toplantılarına doğru gelişmesi bir dizi bölgede henüz tamamlanmamıştır, ki delege toplantılarının oluşturulmasındaki *tekrarlar* da bunu kanıtlamaktadır.

Çalışmanın İçeriği. Delege toplantıları çalışmalarını üç yönde yürütmektedir: *Çalışmanın bir bölümü işçi ve köylü kadınların kültürel ve politik düzeyinin yükseltilmesi için bir dizi önleme dayanmaktadır.* (Okuma yazma bilmezliğin mutlaka tasfiye edilmesi, gerek kurul toplantısı gerekse işletmelerdeki tek tek delege grupları tarafından verilecek bir politik bilinçlenme kursunun bitirilmesi, toplumsal sorunlar üzerine konferanslar düzenlenmesi, siyasi duruşmalar, edebi yazının temizlenmesi, çeşitli eğlence geceleri hazırlanması ve düzenlenmesi vb.) *Delegelerin faaliyetinin diğer bir bölümü bir dizi sosyal, devlet*

ve kooperatif kurumundaki çalışmanın pratik öğrenilmesine yönelmekte ve delegelerin Sovyet seksiyonlarındaki *bu çalışmaya katılmasını*, delege toplantılarında bağımsız seksiyonların örgütlenmesini, kurumlara katılmayı, kampanyalar, günler, haftalar vb. gibi zamanla sınırlı çalışmalara katılmayı *amaçlamaktadır;* ve delege toplantılarının özel dikkat gerektiren üçüncü bölümü, *bunların oynadığı eğitsel (pedagojik) roldür.*

Kitlelerle Bağ.

3. Parti, delege toplantılarına seçilen işçi kadınları eğitmekle yetinmez, tersine bunların desteğiyle geniş kitleleri bunların etki alanlarına çekmeye çaba harcar; bu, delege seçimleri yoluyla teşvik edilmektedir; bunun ötesinde Parti, delegeler ile kitleler arasındaki organik bağlantıyı kurmak için bir dizi önlemler alır. İlk plânda, delegelerin kendilerini seçen kadınlara vermek zorunda oldukları, çalışmaları hakkında periyodik raporlar; ikincisi, delegelere verilen, kadın işçi kitlelerinin örgütlenmesinde ve işçi korunması, ana ve bebek korunması, sosyal bakım, okur yazar olmamanın tasfiyesi vb. alanlarında önlemler uygulanması sırasında örgütçüye yardımcı olma yükümlülüğü vs. buna hizmet etmektedir.

4. Delege toplantıları *her yıl yeniden seçilir, her yıl yeni işçi ve köylü kadın kadrolarını kapsarlar; özel geliştirilmiş bir program uyarınca çalışırlar ve böylece işçi kadınlarda mantıklı düşünme tarzını geliştirirler; faaliyetlerinin en üst noktası, en bilinçlenmiş unsurları Partiye çekmek ve ileri işçi ve köylü kadınları Sovyet organlarına, sendikalara, kooperatiflere ve benzerlerine aday olarak göstermektir.*

Delege Toplantılarının Sonuçları.

Delege toplantılarının faaliyetinin sonuçları dört yıl boyunca son derece çeşitli türde ve zengin olmuştur. Şimdi sovyetlerin, yürütme komitelerinin üyesi olan, sendika yönetimlerinde yer alan, işletme konseyleri ve bunların kurullarında üye olan yüzlerce proleter ve köylü kadının, aynı biçimde Partinin bugün kendinden saydığı proleter kadınların — bu kadınların %95'inin delege toplantılarının komünist okulundan geçtiğine ve Sovyet Hükümeti'nin uzun soluklu mücadeleci kadınları olduklarına işaret etmek yeterlidir. Delege toplantıları, çoğu durumda, bunların yardımıyla Parti'nin ve Sovyet Hükümeti'nin genel

devletsel ve genel Parti karakterine sahip bir dizi önlemler uyguladığı işçi ve köylü kadın temsilcilerinin çıktığı rezervuarlar rolü oynamaktadırlar. Devlet tahvillerinin yaygınlaştırılması, tarım vergisinin toplanması, en çeşitli emir ve düzenlemelerin uygulanması, devlet denetiminin uygulanması — tüm bu önlemler delegelerin ellerinden geçmekte ve onlarda en iyi temsilcilerini bulmaktadır.

IV— Kitle Çalışmasının Biçimleri.

Tek tek her delegeye özel ilgiyle davranan delege toplantılarının çalışmasına paralel olarak Partinin kitle çalışması, işçi kadınlar, işçi karıları ve köylü kadınlar arasında sürmektedir.

1. Kadın işçiler arasındaki kitle çalışmasının çıkış noktasını *işletme* oluşturmaktadır. Genelde Parti'nin, özelde de Kadın Bölümlerinin kitle çalışması için bu, esas laboratuvardır.

İşletmelerin kadın işçileri arasındaki ajitasyon ve propaganda çalışmasının yöntemlerinin en büyük bölümü, işletme içinde yapılacak tüm Parti ve bilinçlendirme çalışmasına kadın işçinin de dahil edilmesine varmaktadır; bunun dışında Partinin çalışma plânlarına ve programlarına bir yandan kadın işçinin ilgisini uyandırmaya, öte yandan genel dinleyici kitlesini işçi kadının yaşam sorunlarıyla tanıştırmaya hizmet eden etkenler eklenmektedir.

Bu amaçla işletmelerin genel işçi toplantıları, kulüp çalışması, siyasî bilinçlendirme için çeşitli çevrelerin, okulların çalışması, gezintiler vb.den yararlanılmaktadır.

2. Ancak bunun dışında Parti, az bilinçli olanları sosyal yaşama katmayı da istemekte ve bu amaçla proleter kadınlar arasındaki çalışma için işçi kadın çevreleri örgütlemek; en ilkel akla uygun duruma getirilmiş ve proleter kadın kitlelerini yakından ilgilendiren sorunların tartışıldığı özel kadın toplantıları düzenlemek yoluyla özel yöntemler uygulamaktadır.

İşçi karıları da esas olarak işletmelerin çevresinde gruplandırılmakta ve örgütlenmektedir.

Gerek kadın işçilerin gerekse işçi karılarının kulübü ziyaret etmelerini kolaylaştırmak üzere kulüplerin içinde işçi çocukları için özel çocuk odaları kurulmaktadır.

3. İşletmeler dışında komün evleri de özellikle gözetilmekte, ve buralarda kadın işçiler için kızıl kulüpler kurulmakta, duvar gazeteleri uygulanmakta, işçi kadınlar ve işçi kanları için özel toplantılar düzenlenmekte, okur yazar olmamanın tasfiyesi için gruplar oluşturulmaktadır ve benzeri.

4. Ancak Parti kendini yalnızca işletmeler ve yurtlarla sınırlamamakta, tersine kentlerde.bölge ölçütünde ve hatta taşrada kitle çalışmasını, geniş kapsamlı konferanslar toplayarak ve hem işletme grubu konferansları hem de sendikaların onayıyla sendika konferansları toplayarak yürütmektedir; bunun dışında genel toplantılar, genişletilmiş toplantılar düzenlemekte, bunlarda uygun gösteriler ya da ilginç duruşmalardan yararlanmakta ve kadın işçileri önce davayı dinlemeleri ve sonra yayabilmeleri için mahkeme salonuna davet etmektedir.

5. Bu son yöntem —Sovyet devletinin vatandaşlarına hakları ve görevlerini kavratmak üzere dava duruşmalarından yararlanmak— Partinin köylü kadınlar arasındaki çalışmasının esas yöntemlerinden birini oluşturmaktadır.

Köylü kadına ev kadını ve ana olarak verilen —çoğunlukla "geleneksel hukuk"un uygulandığı, Rus köyünde ve ulusal köyde muazzam önem taşıyan — somut hukuki himaye dışında, emekçi kadınların hakları bağlamında yeni bir dünya görüşü yaratmak için en önemli araçları Sovyet halk mahkemesi ve mahkeme toprak komisyonları oluşturmaktadır. Birçok köylü kadın mahkemeleri kendi "sendika"ları olarak değerlendirmektedir.

6. Okuma kulübeleri, kırda Sovyet Hükümeti'ne ve Komünist Partisine sempatinin tohumlanıp geliştiği yerleri oluşturmakta ve köy hücreleri bunların yardımıyla kır nüfusu arasında propaganda çalışmalarını yürütmektedirler. Köylü kadınların örgütleyicileri, bu okuma kulübelerinde köylü kadınlarla sohbetler düzenlemekte, buralarda kendilerine yönelik yayınların yoğunlaştığı bir "Köylü Kadın Köşesi" örgütlemekte, o yörenin aydınlarının ekonomik ya da kadını kadın olarak ilgilendiren soruları yanıtladığı "köylü kadın günleri" düzenlemekte, köylü kadınlar için "okuma akşamları" düzenlemekte ve okuma yazma bilmezliği tasfiye etmek üzere gruplar örgütlemektedir vb.

7. Köylü kadının kültürel ve politik düzeyini yükseltmek üzere delege toplantıları ve okuma kulübeleri çerçevesinde yürütülen sistem-

li çalışma dışında, köylü kadınlar için periyodik olmayan bölge ve ilçe konferansları ve işçi ve köylü kadınlar için il kongreleri düzenlenmektedir, bunlar kentli kadın proleterlerle saban demirinin kadın işçileri arasında "ittifak"ın, dostça ilişkinin en iyi yöntemlerinden biridir. Bu kongrelerin özel olarak hazırlanmış bir gündemi vardır ve köylü kadınları işçi kadının yaşamıyla tanıştırmaktadırlar; çeşitli tiplerde kurumlar ziyaret edilir, hukuki yardım sağlanır, şahsi ilişkiler kurulur, vb.

8. Aynı amaçla —işçiler ve köylüler arasında Sovyet Hükümeti'ni sağlamlaştırmaya hizmet edecek bir ittifak oluşturmak amacıyla— Parti, köylülük arasında bir çalışma yöntemi uygulamaktadır ki, bu, kent Parti hücreleri ya da bütün bir işletme ya da sendika örgütlerinin kırsal bölgeler, köyler ya da sovyet çiftlikleri üzerinde "hamiliği"nin örgütlenmesinden oluşmaktadır. Elbette ki Partinin bu "hamilik"gibi tüm çalışma yöntemleri, köylü kadınlar arasında çalışma alanında da uygulanmaktadır.

9. Savaş cephesinin artık olmaması, genel ekonomik gelişme, elbette ki gerek işçi gerekse köylü kitleleri arasında toplumsal gereksinimi artırdı ve Parti, bunun yaşam koşullarının iyileşmesine, kültürel düzeyin yükseltilmesine, dinci ve diğer önyargılara karşı mücadele edilmesine katkıda bulunması; öte yandan işçi sınıfının uluslararası dayanışmasını geliştirmesi (Enternasyonal Kızıl Yardım, Enternasyonal İşçi Yardımı, Alman Çocuklara Yardım Ligası vb.), aynı biçimde Sovyet cumhuriyetlerinde iktidarı ve bilimi geliştirmesi (Hava Kuvvetleri Dostları Derneği, Emeğin Bilimsel Örgütlenmesi ve benzeri) için bu sosyal gereksinime emekçi kitleler tarafından gerekli her türlü yönelimin ve açıklamanın verilmesi için çaba harcamaktadır. İşçi ve köylü kadınlar da Parti tarafından bu çalışmaya çekilmektedir ve geri tabakaları bu sosyal çalışmanın içine çekmek için uygulanan yöntemler çoklukla en başarılı olanlardır.

10. İşçi ve köylü kadın kitlelerini komünist etkilemenin kesinlikle gelişkin bir yöntemi, dikkati üzerine çeken bir yöntem, emekçi kadınların gereksinimlerine özellikle uydurulmuş periyodik ve aperiyodik basındır. Merkezi popüler dergiler "İşçi Kadın" ve "Köylü Kadın" dı-

şında bir dizi yerel Parti örgütü tarafından (Moskova'da, Petersburg'ta, Ukrayna ve Sibirya'da) periyodik dergiler yayınlanmaktadır.

(3. Uluslararası Komünist Kadınlar Konferansı, Moskova 1924, "RKP(B)'nin İşçi ve Köylü Kadınlar Arasındaki Çalışmasının Biçim ve Yöntemleri", "Inprekorr", No: 110/1924, S. 1420-1423.)

SSCB KADINLARI ARASINDA ÇALIŞMA

1. Konferans, RKP'nin Sovyet Cumhuriyetleri Birliği'ndeki işçi kadınları, köylü kadınları ve her türden emekçi kadınları uyandırıp harekete geçirmede hiç kuşku yok ki büyük başarılar kazandığını tespit eder. Aynı şekilde bu kadın kitlelerinin RKP'ye, sendikaların etkin faaliyetine, ekonomik inşaya ve tüm Sovyet organları ve Sovyet kurumlarına çekilmesinde de [büyük başarılar kazandığını tespit eder —ÇN].

2. Konferans, SSCB ekonomisinin sağlamlaşması ve ekonominin gelişmesi temeli üzerinde işçi sınıfının kültürel ve politik düzeyinin hiç kuşkusuz yükseldiğinin altını çizer. Bu, fabrikadaki 200 000 kadın ve erkek işçinin, dosdoğru RKP saflarına katıldığı Lenin Seferberliği'nde ifadesini bulmuştur.

3. Gerek şehirde gerekse kırda ekonomik durumdaki genel düzelme, RKP'nin önüne, yaşamı ortaklaşa biçimlendirmenin sosyal kurumlarını (çocuk kreşleri, ortak aşevleri, vb.) geliştirmek için muazzam olanaklar açmaktadır. Devlet, sendika ve kooperatif organları bu olanaktan sistemli ve plânlı bir biçimde yararlanmaktadır.

4. Konferans, RKP'nin işçi ve köylü kadınların komünist eğitimine en büyük ilgiyi gösterdiğini tespit eder. O, sistemli bir biçimde delege toplantıları örgütlemekte ve bunlara raportörler yollamaktadır. O, anın gereksinmelerine uygun olarak, işçi kadınların Leninizmin ana hatlarını öğrenebilecekleri okullar yaratmakta; işçi ve köylü kadınların da pratik çalışma içine çekilmesini sağlamaktadır.

5. Konferans, işçi sınıfı ile köylülük arasındaki birliği sağlamlaştırmak üzere RKP ve Sovyet iktidarı tarafından gerçekleştirilen tüm önlemlerin uygulanmasına işçi ve köylü kadınların etkin olarak katıldıklarını tespit eder.

6. Sovyet iktidarı, en kararlı bir biçimde sosyal ilişkilerin ekonomik, yasal ve törel bakımdan dönüşmesine hizmet eden ve bunlar sayesinde Doğu'nun geri halkları ve emekçi kadın kitlelerinin gerçekte ve fiiliyatta kurtulacağı önlemlerden yanadır.

7. RKP'nin uyguladığı, kitleler arasındaki çalışmanın biçim ve yöntemlerinin, salt işçi kadınlar arasında değil, fakat köylü kadınlar arasında da, aynı zamanda Doğu'nun emekçileri arasında da çok büyük sonuçlar kaydettiği gözönüne alınarak, Konferans bu biçimlerin verimliliğini ve uyum yeteneğini memnuniyetle vurgular.

8. Konferans, proletarya ve köylülüğün Lenin yoldaşın sloganlarını sarsılmaz bir biçimde izleyerek, Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Birliği'ni güçlendiren yolda ilerledikleri gerçeğini özellikle vurgular.

(3. Uluslararası Komünist Kadınlar Konferansı, Moskova 1924, "SSCB Kadınları Arasında Çalışma", "Inprekorr", No. 110/1924, s. 1418.)

BELGE: 8

DEVLETİN EFENDİSİ OLARAK İŞÇİ — 1926

Sovyetler Birliği üzerine bir söyleşi — Frida Rubiner. Bu broşürde iki kadın işçi, dünyanın biricik işçi devleti üzerine sohbet ediyorlar. İşçinin anlayacağı basit bir dille yazılmış, işyerinde, sokakta Sovyet Rusya üzerine yürütülen tartışmalarda kısa ama işe yarayan bir rehberdir bu broşür.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE KADIN
Bir söyleşi — Käthe Duncker

Marie: Bayan Thomas, benimle sinema salonuna gelmek istemez miydiniz? Akşam Sovyet Rusya üzerine slaytlı konferans var.

Anna: Ah, ne işim var orada! Makine başında dokuz saat ayakta dikildikten sonra işten eve geldiğimde beni bekleyen yeterince yapılacak işim var. Slaytları ve Sovyet Rusya'yı düşünecek hal mi kalıyor?...

Marie: Tam da siz, bir işşi kadın olarak, oranın nasıl olduğuna dair anlatılanları dinlemelisiniz. Bu biz Alman proleterlerini de ilgilendiriyor.

Anna: Biliyorum, biliyorum. İşçi delegasyonu ile birlikte oraya gittiğinizden beri Sovyet Rusya'ya hayransınız. Ama ben diyorum ki: Sovyet Rusya'da da işçi olsam, yine eşek gibi çalışmak zorundayım. Yani farkeden bir şey yok!

Marie: Şu farkla, siz orada dokuz saat makine başında durmazdınız. Çünkü orada sekiz saatlik işgünü sıkı bir şekilde uygulanmakta ve ücretler...

Anna: Bana ücretler hakkında fazla bir şey anlatmayın! Uygun ücretlerden bahsedildiğinde biliyorum ki, bu erkekler için söz konusudur. Biz kadın işçiler utanmazca sömürülüyoruz.

Marie: Doğru, Sovyet Hükümeti'nin ve sendikaların ilk kaygısı da Rus işçi kadınının eşit işe eşit ücret alması idi. Bu bir başarı değil mi?

Anna: Eşit iş! Bize düşük ücret ödenmesinin nedeni ise, söylendiğine göre, kadın işçilerin erkek işçilerden daha az randımanlı çalışmasıdır.

Marie: Maalesef bu çoğu zaman bir gerçek, işçi kadın erkek işçiden daha düşük bir eğitim düzeyine sahip. Bu yüzden hükümet kadın işçinin yaptığı işin kalitesini yükseltmeye çalışıyor. Özel meslek okulları bunu sağlamaya çalışıyor. Ve çalışan kadının durumu erkeğinkinden daha kötü olduğu için, proleter kadının çıkarlarını temsil eden özel bir kurum var. Bu yüzden de delege sistemi oluşturuldu.

Anna: Delege sistemi mi? Bunu ben de duydum. Alman komünistleri de şimdi bunu burada yerleştirmek istiyorlar. Ne işe yarayacağını ama halen anlayamadım.

Marie: Bir ya da birden fazla işletmenin kadın işçileri, bir mahalledeki erkek işçilerin eşleri, bir köydeki köylü kadınlar toplanıyorlar, bir araya geliyorlar. Onları ilgilendiren günlük yaşantılarındaki şeyler hakkında, onların içinde bulunduğu durum, çalışma koşulları, çocukları üzerine, onlara kolay anlaşılır konferanslar veriliyor. Daha sonra etraflıca yapılan tartışmada, söz konusu konu üzerine görüşlerini belirtme yönünde teşvik ediliyorlar. Görüşler ve istekler bir dilekçe halinde bir araya getiriliyor ve toplananlar kendi aralarında onların güvenini kazanmış, istek ve taleplerini temsil eden delegeler seçiyorlar.

Anna: Onlar onları nasıl temsil edebilirler ki?

Marie: Seçilen delegeler düzenli olarak, *delege toplantısı* olarak adlandırılan toplantıda bir araya geliyorlar ve çalışan kadınların çıkarlarını dile getiren ve onları aktif olarak temsil edecek olan sürekliliği sağlanmış bir organ oluşturuyorlar. Daha iyi bir işbölümünün sağlanması için delege toplantıları kendi içlerinden çeşitli komisyonlar oluşturuyorlar: İşçi kadının korunması ile ilgili sorunlarda, proleter kadınların ücretlendirilmesi ve kalifiyeleştirilmesi üzerine, ev kadınlarının yükünün kamu mutfaklarıyla azaltılmasıyla ilgili, anne ve çocuğun korunması ile ilgili vb.

Delege toplantısının doğru gördüğü şeyler; işyerinde, çocuk bakımında, sağlık konularında kadının konumu, içinde bulunduğu durum üzerine herhangi bir batıl inançla mücadele, özellikle ama kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması gibi konular ağızdan ağıza konuşu-

lup yayılmalı, tartışılmalı, öyle ki, bütün kadınlar bu konularda artık tavır alabilecek duruma gelsinler. Devamla delegeler alman kararları ilgili kurumlarda, köy ve ilçe sovyetlerinde, annelerin bir araya geldiği komisyonlarda, komitelerde vs. temsil etmeli. Delegelerin bir bölümü de çeşitli kurumların pratik çalışmaları içine öğrenenler olarak alınıyorlar. Yaptıkları ve öğrendikleri her şey hakkında daha sonra kendilerini delege olarak seçen kadınlara rapor sunmak zorundalar. Sonra tekrar genel bir tartışma açılıyor; onay ve eleştiri içinde bu sade kadınlar düşüncelerini açıklığa kavuşturup geliştiriyorlar. Delegeye yeni görevler veriliyor veya kendisinden memnun olunmaması durumunda, onun yerine başka bir kadın seçiliyor. Yeni seçimler genellikle yılda bir yapılıyor.

Anna: Anlattığınız şeyler çok ilginç. Bunun kadınları aydınlatmanın ve aktif katılıma eğitmenin iyi bir aracı olduğunu anlıyorum. Arada sırada bir ajitatörün köylere, kasabalara gidip orada konuşma yapmasından çok daha iyi. Oralara da zaten en aydınlanmışlar gidiyor. Peki sendikalarla ilişki ne durumda? İşçi kadınlar kendi delege toplantılarına gitmekle yetinip sendikalarla uğraşmıyorlar mı?

Marie: Tam tersi, Sovyetler Birliği'nde kadın işçiler sendikalarda örgütlüdürler ve sendikal yaşama yoğun bir şekilde katılıyorlar. Tam da delege toplantılarının görevlerinden biri, kadın işçileri sendikalara kazanmaktır. Her yıl sendika kongrelerindeki ve işletme temsilciliklerindeki (işletme konseyleri) kadın delegelerin yüzdesi artıyor. Zaten doğrusu da bu. Sendikalar tüm proletaryanın mücadele örgütleri. Şimdi Rus sendikaları cehalete ve işletmelerde hâlâ ortaya çıkan kötülüklere karşı mücadele ediyorlar. Devrimden önce kapitalizme karşı mücadele etmişlerdi. Alman işçi sınıfı da mücadele etmeksizin hiçbir şey elde edemez. Eğer Rus işçileri fabrikanın ve devletin efendisi durumuna gelebilmişlerse, bu onların kapitalizme karşı mücadeleyi üstlenip, zaferle sona erdirdiklerindendir.

Anna: Aman, hep Sovyet Rusya'daki başarılardan bahsediliyor. Kadın olarak bunlar beni etkilemez. Bolşevikler en azından erkeğin kazancının kadının evde kalabilmesine yetecek bir durum yaratabilselerdi, belki!

Marie: Yani bunu ideal bir durum olarak mı görüyorsunuz? Erkekler fabrikalara, atölyelere ve bürolara giderken, kadınlar evde yemek pişirip, çamaşır yıkayıp, yama ve örgü yapıp çocuk mu baksınlar?

Anna: Tabii, tek doğru olan budur. O zaman ev idaresi daha temiz ve düzenli olur, yemek iyi pişer ve çocukların bakımı ve eğitimi sağlanır.

Marie: Oh ne âlâ! Kadın kendi dört duvarından başka bir şey görmez, sadece kendi ailesi ve sevgili komşuları ile uğraşır ve kamu yaşamından hiçbir şey anlamaz.

Anna: Kadının politikaya burnunu sokmasının ne yararı olabilir ki! Bundan zaten bir şey çıkmıyor!

Marie: Hiç şüphesiz, burunlarını sadece tencereye sokan, dışarda olup bitenlerle hiç ilgilenmeyen böylesi kadınlar, gık etmeyen işgüzar işçilerin anneleri; her şeye boyun eğen, hakim sınıflar kendi kâr çıkarları için yeni bir savaş uğursuzluğunu gündeme getirmeyi istediğinde kuzu kuzu cepheye gönderilip emir altına sokulan vatandaşların anneleri; tabii ki en iyi annelerdir(!). Hayır, hayır, bayan Thomas, biz kadının meslek edinmesinin ayıplanmasını istemiyoruz. Kadın için meslek sahibi olma birtakım zorlukları beraberinde getirmiş de olsa ve eski aile ideali ile uyum sağlayamasa da, meslek sahibi olma kadınları daha bağımsız ve bilinçli yaptı. Artık kocalarına ve onların ev idaresi için verdiği paraya bağımlı değiller.

Anna: Bu doğru bak. Kendileri de para kazandıklarında, her şeye boyun eğmek zorunda değiller, ama...

Marie: Ama en önemlisi, yaşamın ne olduğunu kendilerinin de görmesi. Önceleri kadınlar, kocaları kendilerine az para verdiğinde, bunun yeterince çalışmadığı veya parayı harcadığı için kocanın suçu olduğunu zannederlerdi. şimdi kadınlar eli darda olanın sadece kendi kocası olmadığını biliyorlar. Kadınlar artık işçilerin bütün çaba ve becerilerine rağmen ancak hayatta kalabilecek kadar ücret aldıklarını görüyorlar. Ve bunu da ancak kendi iş arkadaşları ile beraber olup patrona karşı diş gösterince alabileceklerini kadınlar kavrıyorlar. Böylece çalışan kadın kocasını daha iyi anlıyor ve onun yoldaşı oluyor, onun kaygılarına ve mücadelesine katılıyor, ortak oluyor. Evet, şu rahatlıkla söylenebilir: Kadınlar kendi ayakları üstünde durmayı öğrendikleri ve kendi geçimlerini kendileri sağladıkları andan itibaren gerçek anlamıyla özgür insanlar haline gelirler.

Sovyet Rusya'da kadının iş hayatına atılmasının karşısında olunmayıp, bilakis bunun desteklenmesi, işte bu sebepten dolayıdır. Bütüne ilgi duyan, kendini dört duvar arasına gömmeyen, özgür insanlardan

oluşan bir toplum yaratılmak isteniyor. Ve siz haklısınız, bayan Thomas: Orada fabrikada çalışan kadın sayısı artmaktadır. 1923 yılında 446 000 kadın devlet sanayii sektöründe çalışmaktaydı, ve 1926'da 200 000 kadın daha eklendi, yani toplam 646 000. Geçenlerde gazetede yayınlanan bu sayıları aklımda tuttum. Aslında pek fazla görünmüyor. Ama Rusya'nın şimdiye kadar bir köylü ülkesi olduğunu ve sanayi kesiminde çalışanların da nispi olarak nüfusun küçük bir bölümünü oluşturduğunu unutmamalıyız. Ama sanayi alanında çalışanların 2/7'sini kadınlar oluşturuyor.

Anna: Ya, gördün mü, bizden hiç de daha iyi değil. Kadının fabrikada eşek gibi çalışması lazım, eve geldiğinde de yemek pişirmesi, dikiş, yama yapması, temizlik yapması gerekiyor, ve hepsi bu da değil, ayrıca çocuklar evde her türlü zarara yol açıyorlar ya da sokakta bakımsızlıktan harap oluyorlar. Kadınlar bitkin, bu yüzden çok sinirli ve tahrik olmaya hazır. Sadece huzursuzluk ve kavga, çekişme var. Ve yaşantı bitip tükenmeyen bir tekdüzelik, monotonluktan ibaret.

Marie: Bakın, bayan Thomas, Sovyet Rusya'da tam da bu alanda birtakım şeylere el atılmaktadır. Kadınların yeniden ev köleliğine bağlanması istenmiyor, bilakis çalışan kadından ev işleri ve annelik yükünü alan kurumlar oluşturulmak isteniyor.

Anna: Ha, biliyorum zaten. Kamu mutfakları ve çocuk kreşleri — savaş sırasında bizde olduğu gibi. Aman allahım, bu tür şeyleri hiç duymak istemiyorum. Hele de bu çocuk yuvaları ve kreşler zavallı çocukların sustalı maymun gibi bütün gün ses çıkarmadan oturup, o dini ayinleri öğrenmek zorunda oluşları geliyor gözümün önüne. Bu konuda lütfen benden uzak durun!

Marie: Bu tür şeyleri bizde olduğu gibi tasavvur etmeyin. Bizdeki çocuk yuvaları genellikle dini kurumlar ya da varlıklı burjuva kadınları tarafından kurulmaktadır. Bu yüzden buraları kokuşmuş sahte bir hayırseverliğin izlerini taşır. Orada, proletaryanın devletinde her büyük fabrikada bir çocuk bakımevi vardır, genellikle geçmişteki ev sahiplerinin villalarında. Başında hayırsever rahibe veya alçakgönüllü bayanlardan oluşan bir komite değil, bilakis proleter annelerden oluşan bir komite var. Orada çocukların sağlığını kontrol eden bir bay veya bayan doktor bulunuyor. Her şey sıhhi ve temiz. Çocuklar iyi besleniyor. Meme çocukları belirli zamanlarda fabrikanın özel odasına götürülüp anneleri tarafından emziriliyor. Daha büyük olanlara da yaşlarına ve sağlık durumlarına denk düşen titiz bir şekilde hazırlanmış be-

sinler veriliyor. Fırsat bilip çocukların yemeğinden kazanç sağlayabilecek hiç kimse de olamaz: Annelerin oluşturduğu komite, alışverişleri ve mutfağı denetliyor. çocukların eğitimini pedagojik eğitim görmüş elemanlar yürütüyor. Üç-dört yaş arasındaki çocuklar oyun biçiminde küçük eserler ortaya koyuyorlar, böylelikle iyi bir şekilde meşgul ediliyor ve sosyal yardımlaşma yönünde eğitiliyorlar.

Anna: Ben çocuklarımı herhangi bir çocuk yuvasına teslim etmek istemem. Anne sevgisinin yerini hiç kimse dolduramaz.

Marie: Ah, bırakın bunları, bunlar laftan ibaret: "Anne sevgisi üzerine yoktur"! Ama çok az anne eğitimden azıcık anlıyor. Gereksiz yasaklama ve düzensiz, ihmalci biçimde serbest bırakmalar arasında, dayak atmalar ve aşırı sevgi arasında bocalayıp duruyorlar. Keyifleri nasıl isterse. Çocukların ruhsal yaşantısı ve ihtiyaçlarından haberdar değiller. Bugün her tarafta işbölümüne geçildi, ve her faaliyet için belli bir öğrenim süresi gerekli görülüyor. Yalnızca yeni neslin yetiştirilmesi konusunda, herkes 'doğası gereği' buna yeterince yatkın olduğunu düşünüyor ve bir düzine işin yanında bunu da yapabileceğini zannediyor. 100 anne içinden beşi bile gerçek anlamda yetenekli ve titiz bir eğitici değildir. Ancak bu az sayıdaki anne çocuk yuvalarında kendi çocuklarının yanında belli sayıda yabancı çocuğu eğitebilecek durumdadır. Diğer 95 annenin çocukları, bu beş kadının yanında, kendi annelerinin yanında olduğundan daha rahat eder.

Anna: Ama çocuklar kendi evlerinde en azından kendi özelliklerini geliştirebilirler. Çocuk yuvalarında hepsi bir tutuluyor.

Marie: Bana sakın kızmayın: Bu tam burjuva lafazanlıktır. Belki bu kendi özel çocuk odası olan ve eğitim araçlarının tümüne sahip olan burjuvanın çocukları için geçerli olabilir. Arka evin dördüncü katında bir oda ve mutfaktan ibaret evde oturan proleterlerin çocukları özel yeteneklerini nasıl geliştirebilsinler! Çocukların şahit olduğu bütün çirkinliklerin ve kötülüklerin yanında, ayrıca onların hayatı için büyük bir tehlike oluşturan sokaklardan başka, onların oynayıp zıplayabilecekleri bir yer yok. 100 Alman çocuğundan en azından 90'ı oyun odalı ve bahçeli sevimli, temiz bir çocuk yuvasında büyümüş olsalardı, çok daha iyi olurdu. Sadece bizim binaya bir göz atın. Müller'lerin evi: baba uzun süredir hasta olduğundan çocuklar evde çıt çıkaramıyorlar. Schuman'lar: onların gerçi iki odası var, ama bir odasını akşamları "erkek arkadaşını eve getiren bir bayancığa" kiralamışlar. Ya da babanın iki günde bir sarhoş olup eve geldiği ve her şeyi paramparça ettiği Berger'ler. Ya da karının temizlik ve düzenden haberi olmadığı Abel'ler... Anne sevgisi ve çocukların kişisel gelişimi üzerine edilen

bütün bu laf-ı güzaf, ailelerin ancak küçük bir bölümü için geçerlidir. Bireysel eğitim denen şey de aslında kendilerini dünyanın merkezinde gören küçük egoistlerin yetiştirilmesine yarayan bir eğitimdir. Böyle bir bireyciliğin oradaki çocuk yuvalarında elbette yeri olamaz. Orada her çocuk baştan itibaren kendisini bütünün bir parçası olarak görmeyi öğrenir, ortaklık duygusunu ve dayanışmayı öğrenir.

Anna: Ee; çocuklar gündüzleri çocuk yuvalarında barındırılsalar bile, akşamları çamaşır yıkama, elbiselerin onarımı gibi işler de çalışan kadının eziyet görmesi için yeterlidir.

Marie: Bunun için de *kadınların yükünü azaltan kurumlar* oluşturuluyor. Büyük sanayi merkezlerinde şimdiden kamu çamaşırhaneleri ve tamirhaneler mevcut. Çamaşır yıkama yerleri bizim buradaki gibi, patronun mümkün olduğunca fazla kazanmak istediği, yanındakilere düşük ücret verip böylelikle onları kaza tehlikesini görmezden gelecek şekilde aşırı çalıştırdığı kurumlar değil. Bu işyerleri daima kooperatifçilik temeline dayanıyor ve seçilen komisyonların denetimi altında.

Anna: Ee, ya yemek pişirme? Bu da büyük kazanda mı hallolacak? Hayır, teşekkürler. Bizim işyerindeki kantini iyi biliyorum.

Marie: Siz bizdeki fabrika kantinlerinin patronun veya kantini işletenin ya da ikisinin birden bol kâr yapmak için işlettikleri kapitalist kuruluşlar olduğunu unutuyorsunuz. Burada kalitesiz et ve adi margarin satın alıyorlar. İşçi için bu yeterince iyi sayılıyor. İşçinin tek kelime söz söyleme hakkı da yok. Fakat orada böyle değil. *Fabrika mutfakları* işçi komitelerinin gözetimi altında. Büyük apartmanlarda oturan sakinler de biraraya gelip ev hizmetleri ve aşevleri kooperatifleri oluşturuyorlar. Böyle büyük bir apartmanda 50 ocağın üzerinde 100 tane tencere kaynayacağı yerde, yetiştirilmiş elemanlar tarafından ortak mutfakta 50 aile için lezzetli yemek pişirilir. Toplu alışveriş ve enerji tasarrufu sonucu böylesi bir yemek, mutfak çalışanlarının ücretlerine rağmen, tek başına yapıldığında olduğundan daha pahalı değil. Ve bu arada 50 ailenin anneleri de böylesi bir işten kurtulmuş olurlar. Orada "Narpit" adlı bir kamu kuruluşu var, bu "Halk Beslenmemiz"in Rusça kısaltılmış halidir. Bu kuruluş bütün büyük şehirlerde ve sanayi bölgelerinde büyük mutfaklar ve yemekhaneler kurar. Ben orada olduğum sırada, bunu tam olarak gördüm: Mutfaklar tertemiz ve en modern teknik araçlarla donatılmış. Yemekhanelerin sıcak bir havası var, resimler ve çiçeklerle süslenmiş. Orada konuklar Rusya'da adet

olduğu üzere iki çeşit yemek yerler: (haşlanmış) etli sebze çorbası ve sonra da patatesli ya da diğer garnitürlerle birlikte kızartılmış et. Hepsi en iyi şekilde pişirilmiş. Bunun için küçük semtlerde bizim para ölçütüne göre 35 ile 40 fenik arası, büyük şehirlerde 50-75 fenik ödenmektedir. Bu "Narpit" kurumu gıda maddelerini tedarik ve teslim eden tüketim kooperatifleri ile ve denetimi sağlayan sendikalarla ilişki içerisindedir. Tekstil sanayii bölgesinde —uzun Rusça ismini unuttum— 8000 kişi için günlük yemek pişirilen fabrika mutfakhanelerini gördüm. Bu fabrika mutfağının yemek salonu var. Ama aynı zamanda bu mutfak ekseriya diğer fabrikalara da büyük termos kaplarda yemek servisi yapıyor. Hatta tek tek evlere de sıcak yemek gönderebiliyor. Ve bu tür kuruluşlar her yerde plânlanıyor ve var olanlar büyütülüp genişletiliyor.

Anna: Bayan Frei, bana söyler misiniz, *aile* yaşantısından geriye ne kalıyor! Sadece ortaklaşa paylaşılan yatak odası! "Vorwärts" ("İleri")* Sovyet Rusya'da artık evliliğin mevcut olmadığını yazdığında, bu benim için anlaşılır bir durumdur. İnsanlar sadece birkaç yıl, birkaç ay ya da hatta birkaç gün beraber yaşıyor, sonra da birbirinden ayrılıyorlar. Onları birbirine bağlayan da kısa süreli cinsel hoşnutluktan başka birşey değil. Hayır, benden uzak durun. Evliliğin ve aile yaşantısının olmadığı yerde insan havyanın seviyesinden daha aşağı düşer.

Marie: Ama, rica ediyorum Bayan Thomas, kendi ocağında pişen ve kendi masasında yenilen yemek aile yaşantısının en önemli bağı mıdır? Ortaklaşa iş ve çaba sonucu gelişen yoldaşlık daha önemli değil midir? Şu var ki bu bizde; kadının genellikle erkeğin mesleğini tanımadığı ve anlamadığı ve erkeğin kadının ev işini daha az dikkate aldığı Rusya'dan daha seyrektir. Ama orada genç insanlar beraber yürüttükleri iş sırasında, fabrikada, kulüpte, toplantılarda vs. birbirlerini tanıyorlar, tanışıyorlar. Orada erkeğin toplantıya gitmek isteyip de kadının onu geri çekmeye çalıştığı durumlar ortaya çıkmıyor. Orada tabii ki ortak yemek kabından çok daha fazla "insana yakışır" ve bağlayıcı ortak çıkar ve ilgiler sözkonusudur. Söylediğim kelimeden alınıp gücenmeyin. Şimdi ama beraber yaşayıp sonra da ayrılmaktan bahsettiğiniz konuya gelince. Elbette Sovyet Rusya'da evlenmek ve boşanmak bizdekinden daha kolaydır. Eğer cinsel olgunluğa erişilmiş ise —bu

* "Vorwärts": Almanya Sosyal-Demokrat Partisi'nin yayın organı.

kızlarda 16, erkeklerde 18 yaşıdır— orada akıl hastalığının ve doğrudan kan bağının dışında evlenmeyi engelleyen kanunlar yoktur. Evlenecek kişilerin açıklamaları, onların evli kişiler olarak kaydedilmesi için yeterlidir. Kadın istemediği takdirde, kendi soyadından vazgeçmesine gerek yoktur. Kan-koca ekonomik ilişkilerde birbirinden bağımsızdır. Evli çiftlerden birinin hasta, işsiz veya çalışamayacak durumda olması [illegible] evli çiftlerin birbirini karşılıklı destekleme, yardım etme zorunluluğu vardır. Eğer evli çiftler birbirine uyum sağlayamadıkları kanısındalarsa, nüfus memurluğu önünde yaptıkları basit açıklamaları boşanmaları için yeterli sayılır. Orada bizim Alman boşanma davalarında olduğu gibi boşanmak için çirkef bataklığından geçmek gerekmiyor.

Anna: Bak buna diyeceğim hiçbir şey yok. Ama evli çiftten birinin isteğinin de evliliği sona erdirmek için yeterli olduğunu okudum. Eğer örneğin adam karısından usanmış ise gidip boşanmak istediğine dair açıklamada bulunuyor ve kadını çocukları ile birlikte sefalet içinde bırakıyor.

Marie: Evli çiftten birinin arzusunun boşanma kararı için yeterli olduğu doğru. Kadının kocasının veya kocanın karısının iradesine gem vurmasını doğru buluyor musunuz? Birinin diğerini gönüllü bırakmak istememesi bizde ne korkunç intihar olaylarına sebebiyet verdi. Evlilikte birinin bunu istememesi halinde, bu evlilik artık içten içe parçalanmıştır ve evet artık mevcut değildir. Ama adamın karısını ve çocuklarını yoksulluk içinde bırakmaması için devlet önlem almaya çalışır. Sovyet devleti, her halükârda, daha zayıf olan taraf olduğu için kadını korur. Kocanın çocuklarının geçimini sağlama yükümlülüğü boşanma ile değişikliğe uğramaz ve eğer kadın da rahatsız ve işsizse ona da bakmakla yükümlüdür. Aynı zamanda ama kadının boşanmış kocasına karşı yükümlülüğü de söz konusu. Eski düzenden yeni düzene geçildiği 1918 yılındaki istisnanın dışında, sağlanan bu kolaylıklardan dolayı boşanma sayısında artış olduğu doğru değildir bir kere. Savaş ve devrim sırasında birçok evlilikler sarsıldı. Ve savaş döneminde yeni ilişkilere giren kadınlar ve de devrim savaşçıları olarak geri kalmış kadınlarına yabancılaşmış erkekler, o dönemlerde evliliklerini çözmüşlerdi. Eğer bu bizde de mümkün olsaydı, bir sürü zarar-ziyan, perişanlık, bakımsızlık Almanya'da sözkonusu olmayacaktı. 1918 yılından beri Sovyet Rusya'da boşanma sayısında çok gerileme oldu. Geçenlerde, Mos-

kova'da senede 20 000 evliliğe karşılık 3500 boşanmanın olduğunu okudum. Kadının aşağılayıcı muameleye boyun eğmesini zorunlu kılan zoraki evlilik yok artık. Tek başına bu bile büyük bir ilerlemedir.

Anna: Boşanmanın tamamen serbest bırakılması esas olarak erkeklerin avantajınadır. Kadın annelik vazifesinden dolayı daha fazla bağlıdır ve bu yüzden eş değiştirmeye erkekten daha az yatkındır.

Marie: Bunun böyle genel olarak iddia edilebileceğini zannetmiyorum. Her halükârda Sovyet devleti annelerin tam korunmasını sağlayarak kadının özgürlüğünü korumaya çalışıyor. Meslek sahibi kadınların doğumdan önce ve sonra iki ay resmi tatilleri var. Ayrıca ücretleri tam ödenmeye devam eder. Dokuz ay boyunca bebeğin eşyaları için aylık ücretinin yarısını ve emzirme parası olarak da aylık ücretinin dörtte birini alır. Sigortalı işçilerin çalışmayan kadınları da bebek masrafı ve emzirme parası alırlar. Hamile ve loğusa yurtları, evli kadınları olduğu gibi, terkedilmiş anneleri de kabul eder. "Evlilik dışı" anneler de bizdekinden çok değişik desteklenir, korunur. Evlilik dışı baba nafaka ödemeye mecbur tutulur, ücretinin üçte biri ondan kesilir. Eğer birden fazla erkek muhtemel baba olarak sözkonusu olurlarsa, bizde olduğu gibi hiçbirinin ödememesi gibi bir durum olmaz, bilakis çocuğun masraflarını ortaklaşa karşılamak zorundadırlar. Bütün bunlar, kadının annelikten dolayı erkeğe ekonomik olarak bağımlı hale gelmesini engelleyen önlemlerdir.

Bu bağıntıda Sovyet yasamasının kürtaja ilişkin tavrı üzerine de bir şeyler söylemek istiyorum. Bildiğiniz gibi, bizde kürtaja başvuran kadın beş yıla kadar varan hapis cezası ile cezalandırılabiliyor. Yalnızca fakir, yoksul kadınlara yönelen bir kanun. Zengin kadınlar ya korunma araçlarına sahipler, ya da daha iyi, temiz sanatoryumlara gidiyorlar. Rusya'da suni yollardan çocuk düşürme serbest bırakıldı. Bu istenen bir şey olduğu için ya da tehlikeli görülmediğinden değil. Bilakis biliniyor ki kadınlar çaresizlikten, zor durumda kaldıklarından bu yola başvuruyorlar ve yasaklamalar durumu daha da kötüleştiriyor, dolayısıyla kadınlar evlerde sıhhi olmayan şartlar altında ilkel yöntemlere başvurma gereğini duyuyorlar. Bu yüzden Sovyet yasasına göre kürtaj, kürtajın hamileliğin ilk üç ayında hastanede bir doktor tarafından yapılması şartıyla, cezadan muaf tutuluyor. Ebeler ve şarlatanlar bu gibi hallerde ağır cezaya tabi tutulurlar, çaresizlikten ve cahilliğinden onlara giden yoksul kadın değil tabii ki. Eğer bir kadın herhangi

bir sebepten dolayı çocuğunu dokuz ay karnında taşıyamayacağını düşünüyorsa, bunun için bir doktor ve görevlendirilmiş iki kadından oluşan özel bir komisyona başvurur. Bu komisyon sebepleri araştırır, inceler, eğer mümkünse bunları ortadan kaldırmaya çalışır. Mümkün olmadığı durumlarda hamile kadını kürtajın parasız yapıldığı hastaneye havale eder. O zamandan beri kürtajı uygun olmayan şartlarda gerçekleştiren sahtekârların sayısı hızla azalıyor, bununla birlikte kürtaj sırasında ve sonrasında ölenlerin ve kadın hastalıklarının sayısı da azalıyor. Tabii ki Sovyetler Birliği'nde de kürtajla mücadele için uğraşılıyor. Ama bunu yaparken kürtaj yaptıran kadın cezalandırılarak değil, bilakis nedenleri bulunarak, onlar altedilerek mücadele ediliyor.

Anna: Bana anlattıklarınızın çoğu gerçekten iyi ve güzel şeyler. Özellikle kürtajla ilgili alınan tavır, bizde kadınların hapis cezasıyla tehdit edilerek daha fazla çocuk dünyaya getirmeye zorlandıkları, ama çocuklar için yer ve beslenme sorununun problematize edilmediği, ilgilenilmediği şartlardan çok daha akıllıcadır. Ama bu bağıntıda bana göre orada da bir çelişkinin olduğu görülüyor. Nasıl oluyor da Sovyet Rusya'da kadınlar sosyal durumlarının kötülüğünden dolayı kürtaja itiliyorlar?

Marie: Biraz evvel kürtajın nedenlerinin ortadan kaldırılmaya çalışıldığını söyledim. Her şeyiyle kendi güçlerine dayanan böylesi kocaman bir ülkede tüm yoksulluklarını yokedilmesinin birkaç yıl içinde mümkün olabileceğini mi zannediyorsunuz? Çarlığın kötü yönetiminin, dünya savaşının, içsavaşın ve açlık yıllarının biriktirdiği tüm bu yoksulluklarını ve sefaletin? Bu onyıllar boyunca sakin ve sürekli çalışma ister. Bunun için herşeyden önce Sovyet Rusya'nın rahat bırakılması ve sosyalist inşanın savaş tehditleriyle engellenmemesi gerekiyor. Ama buna rağmen yine de bir sürü şey gerçekleştirildi, kazanım elde edildi. Köylü, eski Rusya'dakinden çok daha iyi yaşamaktadır. Sürekli işi olan bir işçinin durumu da aynı şekilde. Her ne kadar parasal ücret çok yüksek değilse de, Sovyet Hükümeti'nin sigorta kuruluşunun, konut politikasının, kooperatifçiliğin ve daha birçok başka kuruluşlarının kendisine sunduğu kolaylıklar sayesinde işçi, şimdi eski durumundan çok daha iyi yerdedir. Elbette daha hâlâ işsiz durumda olan erkekler ve kadınlar var. Elbette Rusya'nın büyük şehirlerinde büyük bir konut sorunu var. Ama barış içinde geçen bir-iki yıllık gelişmeden sonra bütün bu sorunlar da kalkmış olacak. Ekonomik inşanın

yanında ayrıca çok önemli olan kültürel eğitim işinin de başarılması gerekiyor. Düşünün bir, savaştan önce nüfusun dörtte üçü ne okuyup ne de yazabiliyordu. Ve Sovyetler Birliği çatısı altında birleşen halklar hâlâ ekonomik ve kültürel gelişmenin çok farklı basamaklarında bulunmaktadırlar.

Anna: Eee, bizde de hâlâ büyük farklılıklar var. Büyük şehirlerdeki sanayi işçisini Kuzey Bavyera'daki bir yanaşmayla ya da bir Slezmadeni işçisiyle karşılaştırın

Marie: Orada farklılıklar çok daha büyük. Orada örneğin göçebe olarak avcılık yapan Sibiryalı halklar Orada yeniliklerin kendisini elbette ancak zamanla kabul ettirebilir. Ama tam da halkın bu en geri kesimini kendisine çekmeyi Sovyet Hükümeti en öne çıkan görevlerinden biri olarak görüyor. Bir kez genel devlet çıkarlarından dolayı. Ayrıca ama Sovyet Rusya gibi bir devlet, yaşamak için ortaçağ barbarlığının ve kültürsüzlüğünün, yabaniliğinin tüm kalıntılarına karşı mücadele etmek zorundadır. Çünkü gericilik her tarafta yeniliklere karşı mücadelesinde, halkın bu gerici kesimlerini kullanır. Sadece Bavyera ve Tirol faşizmini düşünmek yeterli. Rusya'da da yabancı kapitalistler tarafından kışkırtılan karşı-devrimin yeraltı güçleri çalışıyor. Bu yüzden Sovyet Hükümeti karşı-devrimci zehiri oluşturan bu tür sürülerin yok edilmesi için bütün gücünü kullanmak zorundadır. Ve bunlara karşı mücadelede kadınlardan mükemmel şekilde yararlanıyor.

Anna: Niye kadınlar? Onlar erkeklerden de geri seviyedeler!

Marie: Tam da bu yüzden! Dünyanın büyük bir bölümünde, çarlığın boyunduruğu altındaki Rus köylü kadını kadar haksızlığa uğrayan ve boyunduruk altına alınan bir yaratık yoktur, özellikle imparatorluğun ıssız, kenar bölgelerindeki kadınlar, her şeyden önce de müslüman ülkelerdeki kadınlar. Orada erkek hâlâ sınırsız bir bey ve hükümdardı. Kısacası yaşatmak ve öldürmek hakkına sahipti. Eğer bir köylü karısına ufak bir şeyden dolayı çok kötü bir muamelede bulunmuşsa, bu kimseyi ilgilendirmiyordu: bu onun doğal hakkıydı. Eğer Tatarın veya Türkmenin biri on ya da on bir yaşındaki kızını yaşlı ama iyi halli bir din kardeşine eş olarak satıyorsa, bu kimseyi ilgilendirmiyordu, bu onun doğal hakkıydı.

Anna: Anlattıklarınız çok korkunç şeyler! Biz burada Almanya'da kültürel seviyede onlardan çok daha ilerideyiz. Bolşevikler ko-

münizm uygulamasına geçmeden önce bunlara karşı kanunlar çıkarmalı. Halk henüz buna hiç hazır değil. "İleri"de böyle yazıyor.

Marie: Binlerce yıllık bu eski durum kanunlarla değiştirilemez. Cinsler arası tam hak eşitliği üzerine alınan bu tür kararlar tam da orada etkisiz kalırdı. Yukarıdan yaptırımlarla bu tür barbarlığı ortadan kaldırmak imkânsız. Bu durum ancak içten başlatılarak tedavi edilebilir, iyileştirilebilir. Yapılacak şey şuydu: Kişisel olarak kadının bizzat kendisine yönelmek, onu karşısına alıp aydınlatmak, Sovyet sistemine ilgisini çekmek, onu ezilmiş durumundan çıkarmak, atılacak ileri adımların, yeniliğin taşıyıcısı haline getirmek.

Anna: Peki, buna nasıl başlanmak isteniyor ki?

Marie: Size anlattığım *delege sisteminin* bu iş için mükemmel bir araç olduğu görüldü. Şu var ki, erkek köylüler karılarının bu tür delege toplantılarına katılmalarını hiç hoş karşılamıyorlar. Onların sabırlı ve itaatkâr köleleri evlilik zincirlerini gözle görülür bir şekilde parçalıyor, kendilerini aşıyor, köylü sovyetlerinin temel dayanağı oluyorlar, cahilliğe, okuma-yazma bilmezliğe karşı mücadelede, yaşamın ve çalışma yaşamının her alanındaki yeni düşüncelerin ve yöntemlerin sınanması ve uygulanmasında en aktif mücadeleciler haline geliyorlar.

Burada biraz da *müslüman kadın kulüplerinden* bahsetmek istiyorum. Kafkasya'nın güneyinde ve Orta Asya'da, ülkenin en geri kalmış bu bölgelerinde komünist kadınlar tarafından bu tür kuruluşlar oluşturulmuştur. Oradaki müslüman nüfusun büyük bölümü bin yıl önceki göçebe kavimlerin ve tacirlerin kültür seviyesine denk düşmektedir. Kadın orada erkeğin sahip olduğu develeri, buğdayı, pamuk tarlaları gibi sıradan bir malıdır. Erkek orada kadını satın alabilmekte ve satabilmektedir. Kadının hiçbir hakkı ve mülkiyeti yoktur. Dışarıya ancak *tamamen örtünerek* çıkabilir, sadece kendi kocasına kapanmadan görünebilir. Kadın kulüpleri muazzam başarılar elde ettiler. Köleleştirilmiş kadınlara kendilerinin de insani değerlere sahip oldukları bilincini verdiler. Yeni düşünceleri, plânları yüzünden babası ya da kocası tarafından kapı dışarı edilmeleri halinde kadınlara barınma imkânları sunuyorlar. Bir Rus filmi var: *"Peçe düşüyor"* Berlin'de bu film bir daha gösterildiğinde onu mutlaka gidip görmelisiniz. Ancak o zaman yeni Rusya'nın bu kadınlar için neler yaptığını ve tam da bu kadınlardan Sovyet sisteminin en sadık, minnetkâr ve coşkulu öncülerinin ortaya çıktığını daha iyi göreceksiniz. Bizde kadınlar hâlâ her yer-

de ilerlemenin önünde engel oluşturuyor, eskiye sarılıyor ve kilise, burjuva basını ve diğer tüm halkı aptallaştırma araçları tarafından yönlendiriliyorlar. Bu yüzden, evet sadece bu yüzden burjuva partileri savaştan sonra kadınlara seçme hakkını tanıdılar. Geleneğin, ninelerin ve ninelerin ninelerinin bilgeliğinin bu sınanmış koruyucularını yeninin öncü savaşçılarına dönüştürmek — işte Sovyet Hükümeti'nin delege sistemi aracılığı ile teşebbüs ettiği ve kısmen de yerine getirdiği devasa mucize budur.

Anna: Anlatıklarınız gerçekten ilgimi çekiyor. "Vorwärts" ya da "Morgenpost"ta okunandan farklı, değişik bir tablo çıkıyor ortaya. Ama ne malum bunların şadece iyi niyetlerden ibaret olmadığı: Gerçekleri ortaya koyan belgeleri tanımak gerekiyor.

Marie: Size boşuna şüpheci Thomas demiyorlar. Şansıma yanımda olaylarla ilgili istatistikleri derlediğim bir kağıt var. Bu tür delege seçimi toplantılarına 1923/24 yılında 5,8 milyon, 1924/25 yılında ise 9,4 milyon kadın katılmış. Her iki defasında da bunların beşte dördünü köylü kadınları, geriye kalan beşte birini işçi kadınlar, işçi eşleri ve hizmetliler oluşturuyordu.

Rusya'da:

1923/24 yılında 208 704 delegenin 121 511'i köylü kadınıydı,

1924/25 yılında 373 168 delegenin 245 752'si köylü kadınıydı,

1925/26 yılında 490 000 delegenin 321 500'ü köylü kadınıydı.

Orada nasıl bir devrimci ve devrimcileştirici eğitim çalışması yapılmış olduğunu göz önüne getirmek bile zor. Yapılan işlerin başarı derecesini kadınların sayısının Sovyetlerin yasama ve yönetici kademelerindeki artışından ölçebiliriz. Bölge ve şehir sovyetlerine 1921 yılında yüzde yedi kadın katılmıştı, 1926 yılında ise yüzde 16,6, yani bütün bu sovyet üyelerinin altıda biri kadındı. Vilayet sovyetlerinde bu oran yüzde 23,6'dır, yani dörtte biri kadındır. Yürütme kademelerinde gerçi onların payı düşüktür, yani aşağı yukarı yüzde 7 civarındadır, ama burada da sürekli gelişme söz konusu. Kadınların Rusya'nın kamusal yaşamına katılımındaki artışı şuradan da görebiliriz ki, sendikal alanda örgütlü olan kadınların sayısı 1920 yılında 287 235 iken, 1926 yılında 2 217 200 idi. İşyeri temsilciliği üyelerinin yüzde 17'sini kadınlar oluşturuyor.

Anna: Nasıl oluyor da, Rus Komünist Partisi'nde nispeten bu kadar az kadın var? En azından geçenlerde böyle okudum.

Marie: Burada da kadınların sayısında hızlı bir artış kaydediliyor. Partide kadınların sayısı 1920'de 6499 iken 1926'da 139 862'ye çıkmıştır. Sovyet Rusya'da partiye üye alınmının bizdeki gibi (bu hem kadın hem de erkek için söz konusu) serbest olmadığını hesaba katmamız gerekir. Sadece aidat ödemek partili olmak için yeterli değildir, ayrıca siyasi olarak gelişmiş olmak ve pratik çalışmalara katılmak gibi büyük talepler öne sürülmektedir. Bu talepler tabii ki kadınlar için de geçerlidir. Kadınların her yerde erkekler gibi aynı sayıda temsil edilmemeleri bizi şaşırtmamalıdır. Önemli olan kadınların sosyal hayata katılmalarının fazlalaşması ve de erkeklerle her alanda eşit haklara sahip olmasıdır.

Sosyal yaşamın her alanında kadınlar da erkeklerle birlikte faaliyet göstermektedirler, özellikle de yoğun olarak sosyal sigorta alanında, sosyal hizmetlerin her dalında, halk sağlık kurumlarında ve bütün eğitim ve yetiştirme kuruluşlarında. Halkın tepesinde kurulu bir sulta hükümeti olmayan Sovyet devletinde, böylelikle kadınlar erkekler gibi aktif yurttaşlar durumuna gelmektedirler.

Orada kemikleşmiş bir memur aygıtının oluşması olanak dışıdır. Yönetenlerin sürekli hesap verme yükümlülüğü ve yönetilenlerin de her zaman eleştirme imkanının varlığı, bunun oluşmasına izin vermez. Yavaş yavaş bütün vatandaşlar devlet işleri ve görevlerine katılmalıdırlar. Lenin'in dediği gibi: "Her aşçı kadın devleti yönetmesini öğrenmelidir."

Anna: Lenin'den bahsediyorsunuz. Lenin gibi biri yaşadığı içindir ki, Rusya'da bu tür işler başarılmıştır. Ama bizim Lenin'imiz yok ki.

Marie: Rusya'da tek başına Lenin değil, Leninist parti önderliğindeki devrimci proletarya gerçekleştirdi her şeyi. Böyle bir komünist partisine Almanya'da da sahibiz. Lenin ve onun partisi, kadının kurtuluşu ile proletaryanın kurtuluşunun bir olduğunu öğretiyor. Biz Alman işçi kadınları bunu artık kavramalı ve omuz omuza erkeklerle birlikte mücadele etmeliyiz. Zannediyor musunuz ki, Rus işçi kadınları kurtuluşları uğruna verilecek kayıplardan dolayı ürküp geri çekildiler! Kadınlardı çarlığın devrilmesi sırasında en önde sokağa dökülenler; kadınlar içsavaş sırasında gerektiğinde elde silah savaştılar, açlıktan öl-

düler. Şimdi iktidarın işçi sınıfının elinde olduğu bir yerde kadınlar sosyalist inşa için sıkı bir şekilde erkeklerle birlikte çalışıyorlar: İşletme işçileri olarak, *kızıl müdireler* olarak, vs..

Anna: (keserek) Kızıl müdireler mi? Bu da neyin nesi?

Marie: Önceleri sıradan fabrika işçisi olan fabrika müdürlerine orada "kızıl" müdürler deniyor. Sadece bir zamanların sıradan erkek işçileri değil, aynı şekilde kadın işçileri de şimdi işletmelerde üst kademelerde yer alıyor.

Anna: Yani bunun üstesinden gelebiliyorlar mı? Bu yetkinliğe geldiler mi?

Marie: Bizde çokça konuşulan ve fakat ona erişmek için burjuva devletinin bize olanak tanımadığı bu "yetkinliği" orada kadınlara Sovyet sistemi getirdi. "Demokratik" Almanya ile proleter Sovyet Rusya arasındaki devasa fark budur.

Anna: (düşünceli) Beni gerçekten Sovyet Rusya üzerine daha fazla şeyler öğrenmeye teşvik ettiniz. Sizinle birlikte konferansa geliyorum...

("Sovyetler Birliği'nde Kadın",
Vereinigung Internationaler
Verlagsanstalten, Berlin 1926.)

BELGE: 9

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN EMEKÇİ KADIN KİTLELERİ ARASINDA SBKP'NİN ÇALIŞMASI — 1926

Raportör: Artyuşina yoldaş

Partimiz, Komünist Enternasyonal'in en büyük devrimci ve devrim öncesi deneyimine sahip en eski seksiyonudur. Çalışmamızın, kazanımlarımızın ve mücadelemizin deneyimleri Komünist Enternasyonal'ce göz önünde bulundurulmakta ve olanaklar ölçüsünde, Doğu da ve Batı'da çalışan ve savaşım veren kardeş partilerimizin içinde bulunduğu son derecede zorlu ve karmaşık koşullara aktarılmaktadır. Biz de kendi açımızdan kardeş partilerimizin zengin deneyimlerinden öğreniyoruz. Partimiz işçi sınıfının Doğu'da ve Batı'da verdiği mücadeleyi incelemekte, yine tüm proletarya dikkatle kendisini bağlı hissettiği komünist işçi hareketini izlemektedir. Partisiz kadın işçilerimizin bile Doğu ve Batı'daki işçi sınıfının mücadelesine ne kadar büyük bir ilgi gösterdiğini ve bu mücadelenin en zorlu durumlarında güçleri oranında kardeşlerine yardım etmeye çalıştıklarını biliyorsunuz. Rus işçi kadınlarımızın salt sempati göstermekle kalmayıp, onu sürekli maddi olarak da desteklediklerini son yıllardaki Alman devrimci hareketini düşünün. Alman çocukları için yardım eylemini nasıl örgütlediğimizi düşünün örneğin. Bu hareket tek başına Partisiz emekçi kadın kitlelerinden kaynaklanmıştır. Bu işçi kadınların yardım eylemi sırasındaki coşkusu ne de büyüktü, raporlarımıza ne kadar da dikkatle kulak veriyorlardı ve parayı hangi yolla gönderdiğimiz, ne kadarının gittiği vb. hakkında nasıl hesap verilmesini istiyorlardı.

Kısa süre önce İngiliz işçi sınıfının mücadelesine tanık oldunuz. Erkek ve kadın işçiler, işçi sınıfının mücadelede ne denli sağlam durduğunu, neye ihtiyaç duyduğunu, ona nasıl yardım edilebileceğini vb.

öğrenmek için nasıl da ilgiyle sarılıyorlardı gazetelere. Ve nasıl etkin bir maddi yardım yapıldığını da biliyorsunuz.

Kadın ve erkek işçilerimizin bizi ziyaret eden işçi delegasyonlarına gösterdiği ilgi de şiddetlidir. İşçi kadınlarımız başka ülkelerdeki işçi kadınların nasıl yaşadığını ve mücadele ettiğini, onları desteklemek üzere nelerin yapılabileceğini bilmek istiyorlar. Basınımızdan sık sık bu hareket hakkında daha fazla bilgi vermesi isteniyor.

Sovyet ülkemizde sosyalizmin inşası için günlük mücadelemiz tarafımızdan daima Doğu'da ve Batı'da işçi sınıfının mücadelesiyle en sıkı biçimde birleştirilir. Bizler, emekçi kadın kitleleri arasında çalışanlar da aynı biçimde bu bağı ayakta tutmaya çalışırız. Salt Moskova aktifi tarafından değil, Sovyetler Birliği'nin emekçi kadınları arasında faaliyet gösterenlerin tümü tarafından bu çalışmaya gösterilen ilgi müthiştir. Şu anda, emekçi kadın kitleleri arasındaki çalışma bağlamında mümkün olduğunca çok şey öğrenebilmek için işçilere Uluslararası Konferansta hazır bulunma olanağı verilmesi ya da en azından, var olan materyali tanıyabilme ricasıyla dolu bir yığın telgraf alıyoruz.

Ben *SSCB'de emekçi kadın kitleleri arasındaki çalışmamız* hakkında rapor sunmakla görevlendirildim. Partinin tümü gibi biz de çalışmamızın kazanımlarını ve eksikliklerini, içinde yaşadığımız koşulları ve önümüzde duran zorlukları dikkate alarak değerlendiriyoruz. Marksist ve Leninistler olarak başka türlü davranamayız. Bu gerek kardeş partilerimizde, gerekse proletarya diktatörlüğü altında, ama sosyalist inşanın zorlu koşulları altında yaşayan bizlerde aynıdır. Bu yüzden faaliyet raporumda somut çalışma koşullarına da değineceğim. Bu somut koşullar ilk plânda kadın işçilerin sanayideki durumu ve genel yaşam koşullarıdır. Gerek kazanım ve eksikliklerimiz, gerekse önümüzdeki görevlerimiz buradan kaynaklanmaktadır.

Raporum yaklaşık *son iki yılı* kapsayacak. Partiden farklı amaçlar gütmeyen Parti yönetiminin bir bölümü olarak, bu zaman süresince Partinin önüne emekçi kadınların sanayideki, tarımdaki durumu ve genel yaşam koşulları bağlamında bir dizi sorun serdik.

Birinci sorun, *sanayide kadın emeğinin durumu* ile ilgilidir. Son iki yıl içinde, kadın işçileri sanayide tutma bağlamında gayet belirgin bir eğilim ortaya çıkmaktadır, oysa birkaç yıl önce kadın emeği sanayiin dışına itilmekteydi. Biz bu sorunu Partimiz ve sendikalar önünde dile getirdik, ve ortak çabalarımız, kadın emeğinin şimdi bir

dizi sanayi dalında güvenceli bir konumda olması başarısını kazandılar. Devamla Partinin önüne, Partinin etkisinin dağınık emekçi kadın gruplarını kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekliliği sorununu getirdik. Çalışmamız şimdiye değin esas olarak işçi ve köylü kadınlarla sınırlıydı. Ancak son yıllarda diğer tabakalarının —işçi karıları, ev hizmetçileri, öğretmen kadınlar, kadın memurlar vb.— da Parti tarafından kapsanması sorunu dikkat alanımıza girdi. Aynı şekilde Partinin önüne, fabrikada işçi kadının ve tarımda köylü kadının durumunu kolaylaştıran kurumlar, yani kırda da çocuk yuvaları, danışma merkezleri vb. ağının genişletilmesi sorununu koyduk. Partinin dikkatini, işçi kadını yalnızca fabrikada çalışması için özgür bırakmakla kalmayan, aynı zamanda kamu yaşamında etkin olmasını da mümkün kılan kurumlara çektik; bununla akşam kreşleri, akşam oyun yerleri, kulüplerde çocuk odalarını vb. kastediyorum.

Şimdi kadının üretimdeki konumu bağlamında kazandığımız başarılar üzerine birkaç şey. 1922/23 yılında sanayide çalışan kadın sayısı savaş öncesi döneme kıyasla düştü. 1912 yılında sanayide çalışan işgücünün %30,4'ü kadındı, 1916 yılında, yani savaş sırasında, %38,7'si kadındı. Sanayide çalışan kadın işçi oranı 1 Ocak 1926'da %28,4 tutuyordu. 1912 yılına kıyasla fark fazla büyük değildir ve düşme eğilimi göstermektedir. Tek tek sanayi dallarına bakarsak, o zaman kadın işçi sayısında savaş öncesi döneme kıyasla bir artış bile görürüz. 1912 yılında metal sanayiinde %4,8 oranında kadın işgücü vardı, 1926 yılında [1916 olsa gerek —ÇN] oran %12,4'e çıktı, 1926 yılında ise %9,8'dir, yani savaş öncesi dönemin iki katıdır. Tekstil sanayii bizim için özellikle karakteristiktir: 1912 yılında orada %54 oranında kadın işçi çalışmaktaydı, bugün oran %57,8'dir, yani savaş öncesi dönem aşılmıştır. Ancak söz konusu olan salt yüzdesel artış değildir, aynı zamanda bir dizi sanayi dalında çalışan işçi sayısı mutlak olarak da artmıştır. Kadın işçi sayısı toplam 606 000'di, bugün hemen hemen 676 000'dir. Fakat toplam çalışan işçi sayısı son yıllarda 5 milyondan 7 milyona çıkmıştır, öyle ki kadın işçi sayısındaki artış, işçi sayısındaki genel artışa ayak uyduramamaktadır. Gerçi mutlak sayılar artmıştır ama, hâlâ %2 eksiğimiz var. Bize buradan çıkan görev, sanayiin ilerleyen gelişmesiyle ve yeni işçi katmanlarının dahil edilmesiyle kadınları şimdiye değin olduğundan daha fazla ölçüde sanayie çekmek için önlemler almaktır. Bu amaçla Çalışma Halk Komiserliği'ne bağlı,

sanayide kadın emeğinin kalkındırılması ve incelenmesi için özel bir komisyon kurulmasını kabul ettirdik. Bu komisyonun görevi, kadınların sanayie çekilmesi için yeni iş dalları ele geçirmek ve öte yandan kadın işçilerin artık belirli bir konum ele geçirmiş bulunduğu iş dallarında mümkün olduğunca çok sayıda kadın işçiyi işe sokmaktır. Buna rağmen kadınların sanayie çekilme hızı erkeklerden önemli ölçüde daha yavaştır. Parti bu bağlamda konuşmuş olmasına, sendikalar da kongrelerinde bu merkezde belirli kararlar almış olmasına rağmen, Partinin kadın işçilerin sanayideki konumunu güvence altına almasına yardımcı olmak üzere adı geçen komisyon devreye konmuş olmasına rağmen, kadınların sanayie çekilmesi ortalama düzeyin gerisinde kalmaktadır. Bunun nedeni nedir?

Herşeyden önce, bazı iktisat idarecilerimizde hâlâ *kadın emeğini düşük değerli, daha az elverişli* olarak görme eğiliminin egemen olduğuna dikkat çekilmelidir. Bizde Sovyetler Birliği'nde kadın emeğinin korunmasının, anne ve bebeğin korunmasının yüksek bir düzeyde bulunduğu göz önüne getirilecek olursa, kadın emeğinin böyle korunmasının sanayie yük oluşturup oluşturmadığı ve ne ölçüde oluşturduğu, ona zarar getirip getirmediği ve ne ölçüde getirdiği sorusu kendini dayatır. Bu soru daha kısa süre önce ortaya atıldı ve henüz bizim anne ve bebeği koruma yasalarımız yüzünden üretim masraflarının ne ölçüde pahalılandığı konusunda kesin materyal yoktur. Ancak geçici sonuçlar temelinde, kadın emeğinin özel yasal korunmasına karşın bu sonuncusunun erkek emeğinden daha pahalı olmadığı varsayılabilir. Yani bu alanda söz konusu olan, mücadele edilmesi gereken önyargılardır.

Kadınların sanayie çekilmesinde ikinci bir belirleyici etken, *kadın işgücünün düşük kalifikasyonudur*. Sanayimizin bugünkü gelişmesinde ilk plânda iş borsalarına kayıtlı işsizler dikkate alınmaktadır. Fakat kadın işsizlerin bileşimine bir göz attığımızda, hemen hemen hiç kalifiye kadın işgücümüz olmadığı görülür. Bizzat Moskova'da, merkezi sanayi bölgesinde bile kalifiye kadın işçiler kelimenin tam anlamıyla parmakla sayılabilir. Kalifiye erkek işgücü sayısı elbette ki çok daha fazladır. İlk plânda erkek işçileri sanayie çekme eğilimi böyle açıklanır.

Artık üretim içine çekilmiş kadın işçilere bir göz atarsak, burada da kadın emeğinin son derecede düşük kalifikasyonu çok ağır basmak-

tadır. Yine de son iki yıl içinde kalifikasyonda belli bir yükselme göze çarpmaktadır. Şimdilik bu salt küçük bir oranla ifade edilmektedir: Çalışma Halk Komiserliği'nin istatistiğine göre, kalifiye emekteki artış %2,5 ve yarı-kalifiye emekteki artış %1,5'tur. Böylece belli bir eğilim mevcuttur, ama çok yavaş ilerlemektedir. Bu, çalışmamızda daha yıllarca kendisine karşı mücadele edeceğimiz büyük bir [illegible]luktur. Şu da sanayide çalışmakta olan kadın işçile[illegible] kalifikasyonunu yükseltmeye çalışmalıyız, böylece ekonomi idarecilerimizin kalifikasyonunun sanayiin genişletilmesinde gündeme gelemeyecek derecede düşük olduğu lezini geçersiz kılabiliriz.

Kalifiye kadın işçiler sanayide faal toplam kadın işgü[illegible] %16'sını, yarı-kalifiye olanlar %36'sını oluşturmaktadır; böylece %40'tan fazlası kalifiye-olmayan işgücüdür. Bu oransızlığı dikkate alarak, önümüze kadın emeğinin kalifikasyonunun yükseltilmesi için kesin bir dizi görev koyduk. Çalışmalarımız çok yönlü yürümektedir. Burada ilk sırada, kadın öğrencilerin sayısının yıldan yıla arttığı fabrika çırak okullarımız var; 1 Ocak 1925'te 52 000 ya da %17,7 kadın öğrenci vardı; 1926 yılında kadın öğrencilerin sayısı önemli ölçüde arttı, bu yıl geçen yılın iki katı kadar kız öğrenci alındı. Meslek okullarında da kız öğrencilerin sayısı arttı. Bunlar genç kadın işçilerin, esas olarak da yarı-yetişkin kızların arasından çıkmaktadır. Ayrıca yetişkin kadın işçilerin kalifikasyonunu yükseltmek için de belirli bir çalışma yapılmaktadır. Son iki yıl içinde kalifikasyonu düşük, ama yetenekli işgüçlerine daha yüksek kaliteli işler vermeye, yardımcı kadın işçileri dokuma tezgâhlarının başına oturtmaya başladık, kadın işçilere gruplar halinde iş öğretme denemeleri vb. de yaptık. Bu yönde ilk adımlar atılmaktadır ve yoldaşlarımızın dikkatini bu çalışmaya çekiyoruz.

Kadınların işsizliği üzerine birkaç söz daha. Bu ol[illegible]ıkça büyüktür ve kadınlar arasındaki çalışmamızda en büyük güçlüklerden biridir. Bu arada işsiz kadınların sayısı gerileme eğilimi taşımamakta, tersine inatla aynı kalmakta ve hatta biraz yükselen bir eğilim taşımaktadır. Ancak bizdeki işsizlik, kadın işçilerin işten çıkartıldığı, sayılarının azaltıldığı Batı Avrupa'dan farklı niteliktedir. Bizde kadın işçilerin kitlesel işten çıkartıldıkları görülmez. Kadınlar arasında işsizliğin artmasının nedeni, kırsal kesimden çok sayıda kalifiye olmayan işgücünün [kentlere —ÇN] akmasıdır.

Kadınlar arasındaki işsizliğe karşı mücadelede esas görevlerimiz nelerdir? Sanayimizin ilerleyen gelişmesiyle kalifiye işgücü gereksinimi de artacaktır. Ancak kalifiye olmayan kadın kitlelerinin sanayie çekilebilmeleri için, onların kalifikasyonunu yükseltmek, onları sanayie girmelerinin mümkün olacağı mertebeye değin mesleki olarak eğitmek gerekmektedir. Bu sorunu Çalışma Halk Komiserliği'ne sunduk. Aynı olgu erkek işçiler arasında da görülmektedir. Gerçi kalifiye erkek sayısı kalifiye kadın sayısından fazladır, ama yine de tüm işsiz kitlesine baktığımızda, burada da düşük kalifikasyon en büyük engeldir. Bunlar, kırdan yeni göç etmiş ve sanayide çalışmaktan bihaber insanlardır. Partimizin, Sovyet organlarının önünde, bunlara iş öğretmek görevi durmaktadır. Kadın işsizler bağlamında bu görev, onlar arasında hemen hemen hiç kalifiye işgücü bulunmadığından, daha da önem kazanmaktadır.

Şimdi *işçi ve köylü kadınların genel yaşam koşullarının* müzakeresine geçiyorum. Son yıllar bize kadın işçinin üretimde faaliyet göstermesi için elverişli önkoşulların yaratılması anlamında bir dizi başarı getirdi. Herşeyden önce burada fabrika kreşleri ve benzer kurumlarda bir artış kaydedilmektedir. Şimdi 778 fabrika kreşi, 521 çocuk danışma merkezi, hamile kadınlar için 276 danışma merkezi ve 103 anne ve çocuk yurdumuz var.

Bu sayılar aslında oldukça büyük olmasına rağmen, sanayideki kadın işçilerin sayısına kıyasla yetersizdirler. Mevcut çocuk yuvaları vb. gerçek gereksinimi karşılamamaktadır. Bu sorun sendikalarda da dile getirilmiş ve toplusözleşme yapıldığında, iktisadi organların çocuk yuvası örgütleme yükümlülüğüne sahip olmalarına çalışmamız gerektiğinin söylendiği VI. Sendikalar Kongresi kararında çözüm bulmuştur. Bu soruna XIV. Parti Kongresi de dikkatini yöneltmiştir ve yoldaş Tomski'nin sendikalar üzerine raporu hakkındaki karar, böyle kurumların genişletilmesi gerektiği, çünkü sanayideki kadın işçilerin durumunu kolaylaştıran yeterli bir böylesi kurumlar ağı yaratılmadığı sürece, kadın işçilerin Partiye, sendikalara, iktisat ve sovyet çalışmasına çekilemeyeceklerine ilişkin bir madde içermektedir. Ayrıca okulöncesi yaş grubundaki çocuklar için çocuk yuvaları, çocuk oyun alanları ve diğer kurumlarda da bir artış kaydedilmektedir. Bu yolla daha büyük çocukları olan kadın işçilerin durumu da kolaylaştırılmaktadır. Bugün özerk cumhuriyetlerdekilerin dışında bu tür 800 kurum vardır. Kadın

işçilerin beslenme koşulları bağlamında da başarılar kaydettik: fabrika işçileri için yemek kurumlarının sayısı, aynı şekilde buraları ziyaret edenlerin sayısı da artmıştır. Ivanovo-Voznesensk'te örneğin 12 000 öğle yemeğinin çıkarıldığı bir merkezi mutfağımız var. Ancak burada da durum kreşlerde olduğu gibidir. Ulaşılan, yaşamın gerektirdiklerinin gerisinde kalmaktadır.

İşçi sınıfı için ve iktisadi inşa çalışmamızın genel görevleriyle bağ içinde ön plânda duran sorun, konut inşasıdır. Bugün bizde konut inşa kooperatiflerinde güçlü bir artış kaydedilmektedir: Moskova'da, Tula'da, Donets Havzası'nda, Ivanovo-Voznesensk'te ve daha bir dizi şehirde işçi konutları, tüm işçi kolonileri inşa edilmektedir. Kadın Bölümü bu inşaat faaliyetinde işçi kadınların gereksinimlerinin —örneğin ortak bulaşıkhaneler, yemek salonları, belki merkezi mutfaklar, kreşler vb. kurulmasının— de göz önünde bulundurulmasında ısrar etmektedir. Kadın Bölümümüz, inşaat faaliyetinde kadın işçilerin yaşam koşullarının hafifletilmesi, ev işinin zincirlerinden kurtulmalarına özen gösterilmesini kendine görev edinmiştir.

İşçi kadınların *kooperatifçiliğe aktif katılımları* vurgulanmalıdır. 1 085 000 köylü kadın, buna karşılık ama 1 558 000 işçi kadın kooperatiflerde örgütlüdür. İşçi kadınlar kooperatif üyelerinin %25'ini, köylü kadınlar %16'sını oluşturmaktadır. İşçi ve köylü kadınların yönetici kooperatif organlarına; yönetim kurullarına, revizyon komisyonlarına vb. katılımında büyük başarılar kaydettik. Bunların kooperatiflere girmeleri sadece tek başına bir olgu olarak değil, aynı zamanda aktif katılımları yoluyla emekçi kadınların yaşam koşullarının yükseltilmesi bağlamında mümkün olduğunca büyük sonuçlar elde etmek ve geniş kitleleri kooperatiflerde örgütlemek için de önemlidir.

Şimdi *sendikalara* geçiyorum. Faaliyetimizin bu iki esas yönünde —işçi kadınların kalifikasyonunun artırılması ve yaşam koşullarının düzeltilmesi (çocuk bakımı, beslenme, konut)— esas iş sendikaların payına düşmektedir. Sendikalar bize bu yönde, tıpkı Partinin sendikalara kadın işçi saflarından aktif sendika üyeleri kazanmaya yardım etmesi gibi, en büyük desteği sağlamaktadırlar. Sendikaya üyelik oranı bağlamında, kadın işçilerin erkek işçilerden nerdeyse geri kalmadıklarını görüyoruz: Örgütlü olmayan kadın işçi sayısı yalnızca %4,5'tur. Sendika konseylerinde, sendika yönetim kurullarında ve işletme konseylerinde sendikal çalışmaya aktif katılan kadın işçi sayısı

dikkate değerdir. Büyük bir oranda kadın işçi, iş emniyeti, eğitim ve üretim komisyonlarında aktif olarak çalışmaktadır. Atölye delegeleri olarak faaliyet gösteren işçi kadınların sayısı özellikle çoktur. Kadın işçi [illegible] sanayideki toplam işçilerin %28'i [illegible] kadın delegeler toplam delege sayısının %21'ini oluşturmaktadırlar. öyle ki, alt düzeyde sendi- çalışmaya katılma[illegible] örgütlü işçilerle başa baş durumda.

Yönetici sendika organları bağlamında işler bu kadar iyi değil- [illegible] ılar herhalde %13'le Merkezi Sendika Konse[illegible] ndika yönetim kurullarında; [illegible] eyalet sekiz yönetim daha seyler [illegible]şkindir. Bugün [illegible]k ve koşullarda önemli bir düzelme elde edileceğini umuyoruz. Şimdi sendikaların önünde, kadın işçileri salt aidat ödeyen sıradan üyeler olarak sendika örgütlerine çekmek değil, aynı zamanda onları sendikalarda aktif çalışma için de eğitmek görevi durmaktadır. Bu sendikaların birinci görevidir, ikinci görev ise kadın işçilerin yaşamsal ve eğitsel gereksinimlerine daha büyük bir dikkat göstermektir.

Şimdi *Parti ve işçi kadınlar* sorununa gelelim. Burada son dönemde kadın işçilerin, Partinin aynı türden çalışma yöntemlerinin söz konusu olduğu homojen bir kitle olmadığını, tersine bunlar arasında üç katmanın ayırt edilmesi gerektiğini, ve buna uygun olarak Partinin onlar arasındaki çalışmada çeşitli yöntemler uygulaması gerektiğini tüm açıklığıyla tespit ettik. Her şeyden önce bir aktif işçi kadın katmanımız var, bunlar halihazırda sendikalarda, sovyetlerde, kooperatiflerde, bunların yönetimlerinde, revizyon komisyonlarında vb. aktif olarak faaliyet gösteren kadın işçiler. Bu kadın işçi aktifi gelişiyor. Partiye kadın işçi kitlelerinin içine daha da girmekte yardım ediyor. Bu aktif yalnızca Partimizin değil, fakat bu aktifin içine girdiği örgütlerin de birlikte çalıştığı bir aktiftir. Diğer katman, şu anda aralarında çalıştığımız katmandır, yani temel politik eğitim çevrelerine vb. katılan kadın delegeler.

Son katman, önce örgütlemek, önce kapsamak zorunda olduğumuz geri işçi kadın kitleleridir. Bu katmana doğru bir biçimde yaklaşmak, bugün kırsal kesimden gelen, henüz fabrika ve onun yaşamı hakkında hiçbir şey bilmeyen bazı kadın katmanlarının da sanayiin içine çekilmiş olması yüzünden de önem taşımaktadır. Bunların da Partinin etkisi altına sokulmaları gerekmektedir.

Rusya Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti Kent Sovyetleri Aktifinin gelişmesi üzerine henüz toparlayıcı bir istatistiğimiz yok. Son seçim toplantıları istatistiklerine göre.kent sovyetlerine 8500 işçi kadın seçilmiştir, yani sovyet üyeleri toplam sayısının %25'i kadar. Kooperatif yönetim kurullarında ve revizyon komisyonlarında 33 000 kadın vardır. İşletme konseylerinde kadınların oranı yaklaşık %13'tür. Mahkemede yardımcı olarak görev yapan kadınların sayısı da dikkate değerdir; yaklaşık %17. Ancak mutlaka ki tüm aktif çalışan kadınlar bu istatistiğe alınmış değildir. Ayrıca bizde politik bir eğitim kursundan geçmiş olan eski delege bir dizi kadın işçi de vardır, öyle ki kadın işçi aktifi sayıların söylediğinden çok daha büyüktür. Aktifin bu bölümü bağlamında görevimiz onu sıkı tutmak, eğitmeye devam etmek ve çalışmada daha da yükseltmektir. Bu çalışmada sovyet ve sendika organlarıyla ortak davranıyoruz.

Delege toplantıları üzerine birkaç söz. Bugün 78 500 kadın işçi delegesi var. 1925 yılında bunların sayısı sadece 60 000'di, yani bu yıl 18 000'lik bir artış var. 1925 seçimleri istatistiği, delege seçimleri yoluyla geniş bir kadın işçi katmanının kapsandığını göstermişti. Seçim kampanyalarını çok genişletmiş ve bunda Parti ve sendikaların desteğini görmüş olmamıza rağmen; yine de bunun tüm kadın işçi sayısının yalnızca yarısı kadar olduğunu sanıyoruz. Delegelerin bir kısmıyla politik eğitim düzeylerini yükseltmek için çalışıyoruz, ama esasen onları sendikal ve diğer kamusal çalışmalar için eğitmeye çabalıyoruz. Delegelerin yardımıyla geniş kadın işçi kitleleriyle temasa geçiyoruz. Bu delege toplantıları çalışması faaliyetimizin merkezinde durmaktadır.

İşçi ve köylü kadınlar arasındaki faaliyetimizin sonucunu çıkartacak olursak, aktifimizin, Parti'e bağlı kadın işçilerin üst katmanının, delege toplantıları yardımıyla yetiştiğini tespit etmek zorundayız. Şunu rahatlıkla ileri sürebiliriz: Kadın işçi delegeleri toplantıları yöntemini uygulamamış olsaydık, çalışmamızda böyle kazanımlar elde edemezdik. Bu yüzden bugün Sovyetler Birliği'nin ve bir dizi Doğu bölgemizin işçi ve köylü kadınları arasındaki faaliyetimizin merkezinde delege toplantılarımız durmaktadır. Partinin esas dikkati bu noktaya yöneliktir. Delege toplantıları en iyi komünizm okulu, kadın işçileri kamusal faaliyet için eğitmenin en iyi yöntemidir.

Şimdi delegelerin çalışmaları üzerine. Her bir delegenin yardımıyla 10 kadın işçiyle ilişki içindeyiz, çünkü on kadın işçi başına bir delege seçilmektedir, ve o, kendisini seçenlere kendisinin delege toplantılarında kazandığı, özellikle pratik çalışma alanındaki bilgileri aktarmaktadır. Delegelerle pratik çalışma için bir dizi seksiyon örgütledik, örneğin sendika seksiyonu, kooperatif seksiyonu, kadın işçilerin yaşam koşullarını yükseltmek için kurumlar seksiyonu. Moskova'da kadın işçilerin fabrika yönetiminin başlangıç bilgilerini öğrendikleri bir sanayi seksiyonumuz var. Kadın işçi kadrolarını iktisadi çalışmada da yükseltmek için şu sırada bu çalışmanın deneyimleri toparlanmakta ve ilerletilmektedir.

Diğer bir kazanım, Moskova delege toplantılarının bir *hukuk seksiyonu* örgütlemesidir. Yargıç muavini olarak görev yapan işçi ve köylü kadınların sayısı genelde büyüktür. Ama bu sorumluluk dolu işe girdiklerinde, mahkemenin fonksiyonları, mahkemenin yapısı vb. hakkında bilgi sahibi olmaları kesinlikle gereklidir. Hukuk seksiyonumuzda delegeler mahkemelerin düzeni hakkında bir dizi pratik bilgi kazanmaktadırlar. Burada, mahkemeye gelen sorunların büyük kısmının emekçi kadınların, işçi ve köylü kadınların çıkarlarıyla sıkı sıkıya bağlı olduğunu belirtmek gerekir. Bu yüzden acilen, yargıç ve yargıç muavini olarak hukuk alanında önceden eğitilmiş kadınlara gereksinim vardır ve hukuk seksiyonu bizde buna yardım etmekle görevlidir. Moskova'da ilk deney yapılmaktadır ve burada toplanan deneyimler, diğer cumhuriyetlere de aktarılmaktadır.

Eğitim çevreleri de büyük saygıya layıktır. Leningrad burada başı çekmektedir. Bu çevreler, delege toplantılarına katılmayan aktif kadın işçi katmanlarına ulaşmada iyi başarılar kazanmışlardır. Tüm Birlik'te bu türden aşağı yukarı 1000 çevre vardır. Kesin bir istatistik ancak sonbaharda yapılacaktır. Bu 1000 çevreye 36 000 işçi kadın katılmaktadır. Bu çalışmanın sonuçları nelerdir? Politik okulları bitirmiş olan en aktif kadın işçiler kamusal çalışmaya çekilmekte, Sovyet seçimlerinde aday gösterilmektedir vb. En iyi unsurlar Partiye girmekte ve Sovyet organlarında çalışmaktadırlar. Bu çalışma biçimi, bize büyük kadın işçi katmanlarına ulaşma olanağı vermektedir.

Üçüncü katman — bu, işçi kadınların geriye kalan kitlesidir. Bu kitlenin genel eğitim düzeyi son derece düşüktür; okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı önemli orandadır. Bu oran delegeler arasında bile

fazlasıyla büyüktür ve bizim ilk görevlerimizden biri, önce işçi kadınlara okuma ve yazmayı öğretmektir. Gençlik bu konuda bize yardım etmektedir; ileri işçi kadınlar da okuma-yazma okulları örgütlemektedirler, yine de tüm okuma-yazma bilmeyenler kitlesine ulaşacak durumda değiliz. Bilgisizlik hâlâ büyük ve Partinin etkisini sanayiin içine sokulmuş bulunan tüm kitleye genişletmek için, kadın işçilerin ilgisini uyandıracak bir dizi yöntem, yol ve araç kullanılmak zorundadır. Burada esas görevimiz nedir? İşçi kadının fabrikasının yaşamına ilgisini uyandırmak, onu sendikalara, kooperatiflere, sovyetlere kazanmaktır; genel toplantılara düzenli katılmasını sağlamaktır. İşçi kadın bunu yapmazsa, o zaman ilkönce özel kadın toplantıları örgütlenmek zorundadır. Fabrikadaki büyük kadın işçi sayısı dikkate alındığında, genel toplantılar yapmak zor olacağından, sık sık kadın işçi konferansları örgütlüyoruz. Her beş ya da on kadın işçi için bir temsilci seçiliyor: bunlar bir araya geliyor, gündelik yaşamlarının, fabrikalarının, sendikalarının vb. sorunlarını konuşuyorlar. Biz sendikalardan işçi kadınların gündelik sorunlarına yeterince dikkat göstermelerini, kulüp çalışmasında, genellikle çok çocuklu ailelerin yükünü taşıyan, geri, bilgisiz işçi kadınların istek ve olanaklarının hesaba katılmasını istiyoruz. Bu çalışma, sendika ve Parti organlarının yardımıyla yavaş yavaş yoluna giriyor. Söz konusu olan —ve görevimizde en zor olan şey budur, Partinin ve sendikaların esas dikkati bu noktaya yönelmelidir— geri işçi kadın kitlelerinin okuma ve yazma okullarına, örgütlerimize, herşeyden önce de delege toplantılarına çekilmesi ve buradan, gerekli hazırlıklardan geçtikten sonra, başka örgütlere de çekilmesidir.

Kulüp çalışması üzerine birkaç şey. Kulüp üyelerinin istatistiği bize, kadın üye sayısı yüzdesinin sanayide çalışan işçi kadınların genel sayısına denk düştüğünü göstermektedir. Fakat kulüplere katılanlar genellikle yalnızca genç işçi kadınlardır. Kulüplerimiz henüz küçük çocukların, aile dertlerinin yükünü taşıyan işçi kadınların durumunu pek az nazarı itibara almaktadırlar: bu yalnızca bir kulüp çocuk odası, kadın köşesi, proleter kadın akşamları vb. olsa da, onlara pek az kolaylık göstermektedirler.

Basınımız üzerinde biraz daha ayrıntılı duracağım, çünkü bu son yıllardaki çalışmamızın esas kazanımlarından biridir. Kadınlar için dört merkezi dergimiz var: 1) "Komünist Kadın", köylü ve işçi kadınlar arasındaki çalışmanın fonksiyonerleri için yönetici organ. Bu dergi

Parti Merkez Komitesi tarafından yayımlanmaktadır, tirajı 25 000'dir. 2) "İşçi Kadın", geniş kadın kitleleri için, ilk iki tabakanın aktifi için, az çok eğitimden geçmiş işçi kadınlar içindir. Tirajı 78 000. 3) "Köylü Kadın", tirajı 45 000. 4) "Kadın Tarım İşçisi", Tarım ve Orman İşçileri Birliği tarafından yayımlanmaktadır. Tirajı 26 000. Ayrıca burada, Moskova'da, Moskova eyaleti işçi ve köylü kadın kitleleri için çıkarılan 45 000 tirajlı "Delege Kadın" dergisi vardır; ayrıca hem Rus dilinde, hem de ulusal azınlıkların dilinde bir dizi ulusal cumhuriyette çıkan daha birçok dergi. Bu dergilerin dağıtımı esas olarak abone yoluyla olmaktadır, işçi ve köylü kadınlar bu dergilere abone olmakta, bunları okuyup başkalarına da vermektedirler. Bu dergilere çok sayıda kadın işçi ve kır muhabiri bağlıdır. Sayıları aşağı yukarı 1600'dür, ayrıca Moskova dergilerinin 1493 kadın çalışanı vardır. Genel işçi muhabirleri hareketiyle karşılaştırıldığında, bu sayı henüz küçüktür, fakat kadınlar arasında muhabirler hareketinin henüz başlangıç aşamasında olduğu ve Partisiz kadın sayısının son derece büyük olduğu dikkate alınmalıdır. Dergilerimiz işçi ve kır muhabiri kadınlar arasında belli bir iş görmekte, onların yazışmalarından yararlanmakta ve bunları yayınlamaktadırlar. Dergilerimiz büyük ölçüde böyle mektuplardan oluşmaktadır ve bu yüzden kitle dergileri olarak nitelendirilmelidir. Kadın basınımız son yılların bir kazanımıdır, çünkü o zamana değin kadın kitleleri için özgün bir literatür yoktu. Çalışma iki yönde yürüdü: bir yandan kadın işçi aktifi, işçi ve köylü kadın delegeleri için ve aynı şekilde örgütçülerimiz için yol gösterici literatür yayınlandı. Ancak literatürün ana kütlesi işçi ve köylü kadınlara yöneliktir. Şu anda literatürümüzle işçi kadınların taleplerine ne ölçüde yettiğimiz sorusunu açıklığa kavuşturmaya çalışıyoruz.

Birkaç kelimeyle *işçi karıları arasındaki faaliyete* değinmek zorundayım. Bu kadın kitleleri arasındaki çalışmamızda ve emekçi kitlelerin tüm katmanlarının eylemliliğinin genel artışıyla bağıntı içinde burada da büyük bir ilerleme kaydedilmektedir. İşçi karılarını (ayrımsız tüm ev kadınlarını değil) delege toplantılarımıza çekiyoruz, ancak bunu işçi kadın unsurunun belirleyici etkisi garanti olduğunda, toplantılara işçi karıları damgasını vuracak şekilde değil, tersine onlar delege toplantılarının etkisi altına girecek ve onlardan öğrenecek biçimde yapıyoruz. Delege toplantılarına toplam 30 000 işçi karısı katılmaktadır, fakat bunlar genel delege sayısına oranla sadece %10-%18'i

oluşturmaktadırlar. İşçi kanları sovyetlere de çekilmektedir. Ne yazık ki elimde genel bir istatistik yok, ancak örneğin Türkistan'da ve Ukrayna'da işçi kanlarının sovyet üyelerinin %10'unu oluşturduğunu biliyoruz. İşçi kanlarının nispeten daha fazla boş zamanı olduğundan (fabrika işçisi kadınlardan daha fazla), onları çeşitli sosyal kurumlarda ve kuruluşlarda pratik çalışmaya çekmeye çalışıyoruz — burada ilk plânda kooperatifler ve çocukların evsiz barksızlığına karşı mücadele geliyor.

Köylü kadınlar arasındaki çalışmamız bağlamında herşeyden önce köylü kadınların delege toplantılarının örgütlenmesine dikkat çekilmelidir. Kentlerde olduğu gibi kırda da çalışmamızın merkezinde delege toplantıları durmaktadır. Fakat belirli bir biçim ancak son iki yıl içinde ortaya çıkmıştır. Delegeler köylü kadınlar tarafından seçilmekte, seçmenleriyle sürekli temas halinde bulunmakta, sovyetlerde, kooperatiflerde, karşılıklı yardımlaşma komitelerinde vb. pratik çalışma yapmaktadırlar. Delege sayısı burada da artmıştır. 1924/25 yılında 121 000 köylü delege vardı, 1925/26'da 246 800; 1926 sonunda sayıları muhtemelen 300 000'i aşmaktadır. Pratik çalışmayla politik eğitim çalışmasının birleştirilmesi temeline dayanan komünizmin bu okulunda, delege toplantılarında örgütlü dev köylü kadın ordusu, Partimizin büyük kazanımlarından biridir.

Kırdaki diğer önemli çalışma, sovyetlere seçilen köylü kadınlar arasındaki çalışmadır. Biz buna ancak geçen yıl, köy sovyetlerinin kadın üye sayısı önemli ölçüde arttığında başladık. Geçen yıl köy sovyetlerinde %8'in üzerinde kadın vardı. Bu, 1923/24 yılındaki %2,5'a oranla muazzam bir ilerlemedir. Şimdi görevimiz, köy sovyetlerinin 60 000 kadın üyesini pratik çalışmaya çekmek ve orada tutmaktır. Bu sorun tarafımızdan III. Sovyet Kongresi'nde ortaya atıldı ve Merkez Yürütme Komitesi, kırda çalışma yapan fonksiyonerlerimizin bu soruna tam dikkat göstermeleri kararını aldı. Köylülükle yapılan bu çalışma, Partinin köy Parti komiteleri örgütleme yönündeki çalışması, belirli sonuçlar vermiş bulunmaktadır. Ulaşılan oranı elde tutmakla kalmadık, hatta artırdık: şu anda kadınlar köy sovyetleri üyelerinin %10'unu oluşturmaktadır. Gelecekte de görevimiz aynıdır, sovyete seçilen her köylü kadından pratik çalışmada yararlanmak: Kırda önümüzde duran engelleri —kadın kitlelerinin neredeyse tümünün okuryazar olmaması, erkek nüfusun kadınlar bağlamındaki tutucu

zihniyeti, komünist köy hücrelerinin zayıflığı— aşmak ancak bu biçimde olanaklı olacaktır. Kırda kadın sovyet üyelerinin sayısını artırmak, ancak bu köylü kadınları pratik çalışmaya daha fazla çekmekle mümkün olacaktır. Çünkü sovyet seçimlerinde aday gösterilen her köylü kadın, herşeyden önce pratik çalışmasına göre değerlendirilir.

Köylü kadınların yaşam koşulları bağlamında da başarılar kaydettik: Örneğin kırdaki kreşlerin sayısı önemli ölçüde arttı ve artmaya devam ediyor.

Kırsal nüfusun kadın kitleleri arasındaki çalışmamızda kendimizi delegelerle, sovyet üyeleriyle, köylü kadınların kooperatiflerde, yardım komitelerinde vb. faal olan aktif bölümüyle sınırlamıyoruz, kitleler arasında da çalışıyoruz. Burada köy okuma odaları büyük bir rol oynamaktadır. Özel köylü kadın günleri düzenlenmekte, orada özel kadın literatürü, "Köylü Kadın" dergisi vb. bulunmaktadır.

Çalışmamızın özel bir dalı, *Doğu'nun kadın kitleleri arasındaki çalışmamızdır*. Burada Sovyet Doğu'sunda da, yani kenar bölgelerimizde de —Kazakistan, Kafkaslar vb.— büyük başarılar kaydedilmiştir. Bu çalışma Partimizin Merkez Komitesi'ne tabidir. Doğu'da en iyi olduğu görülen ve olumlu sonuçlar veren çalışma biçimi kulüptür. 1925 yılında, 4000 üyeye sahip 61 Kızıl Köşe ve 15 000 üyeye sahip 51 kulüp vardı. Bugün kadın kulüplerinin, Kızıl Köşelerin ve köy kulüplerindeki kadın bölümlerinin sayısı önemli ölçüde artmaktadır. Kulüp çalışmasının yanı sıra, Doğu kadınlarının özel yaşam koşullarına uygun duruma getirilmiş delege toplantıları da özellikle başarılıdır. Önce kentlerdeydiler, ama yavaş yavaş köylere —kışlaklara ve ağıllara da— yayılmaktadırlar. Doğu'da da delege toplantıları yoluyla iyi sonuçlar elde edilebilmektedir. Doğu kadınlarının yaşamında onca çok olan tüm önyargılara rağmen, sokağa açıkça çıkma olanaksızlığına rağmen, kadınların münzevi [Topluluktan kaçan, yalnız başına kalmayı seven —ÇN] yaşam tarzına ve onlara ulaşma zorluğuna rağmen, delege toplantıları gerçek ve amaca uygun bir çalışma biçimi olarak kendisini kanıtlamıştır. 1923/24 yılında Doğu'da 25 000 kadın delege vardı, 1924/25 yılında Sovyet çalışmasına çekilmiş 18 000 kadın vardı. Bu alandaki esas görevimiz şimdi fonksiyonerlerin ön eğitimidir. Bu sorunu Partinin önüne de koymuş bulunuyoruz. Doğu'da kadın çalışması için özel fonksiyonerlere gereksinimimiz var. Batı'nın bir dizi ülkesinde olduğu gibi, Doğu'da da pekçok komünist, kadın çalışması-

na yeterli dikkati göstermiyor. Doğu'da da bizzat Parti örgütleri içinde, onların bu sorunda doğru bir bakış açısına gelmeleri için büyük bir çalışma yapılmak zorundadır. Doğu'daki en acil görevimiz, yerli kadınlar arasından yönetici kadroların yetiştirilmesidir, çünkü fonksiyonerlerimiz orada yabancıysa, dili ve yerel koşulları bilmiyorsa, çalışmamızda asla tatmin edici sonuçlar elde edemeyiz. Doğu kadınlarının safları arasından çıkan, Doğu'nun emekçi kadınlarının koşullarını ve âdetlerini bilen bizimle çalışacak kadınlara ihtiyacımız var — tıpkı kırsal kadın nüfus arasında en elverişli güçlerin köylü kadınlar olması gibi. Bu yüzden Doğu'nun emekçi kadınları arasından aktif kadroların yetiştirilmesi, en acil görevlerimizden biridir.

Raporumun sonunda, *kadınların Partiye çekilmesi* üzerine de birkaç söz. Burada da kadın Parti üyelerinde genel bir artış, daha iyi bir sosyal bileşim kaydetmekteyiz. 1925 yılında kadın Parti üyelerinin sayısı 76 494 =toplam üyelerin %10,3'ü idi, 1926'da 128 817 =%12,8. Kadın üyelerin sosyal bileşimi şöyledir: Toplam sayının %59'u işçi kadınların payına düşmektedir, bu oran üyelerin erkek bölümünde olduğundan bile daha elverişlidir. O halde buradan delege toplantılarımızın ve işçi kadınlar arasındaki faaliyetimizin belirli bir semere vermiş bulunduğu görülmektedir. %15,2 köylü ve memur kadınların, %25,8 başka kategorilerin payına düşmektedir. Partiye [üye —ÇN] kazanma bağlamında bizim için de tüm Parti için geçerli olan ilkeler geçerlidir, yani önümüzde ilkönce sovyetlerde ve diğer pratik çalışmalarda halihazırda sınanmış, delege toplantılarına katılmış vb. olan işçi ve köylü kadınları Partiye kazanma görevi durmaktadır. Öte yandan işçi ve köylü kadınlardaki bu artış, Partide oldukça büyük olan memur oranını aşağıya çekecektir.

Diğer bir görev, komünist kadınların düzeyini yükseltmektir. Bu görev de tüm Parti ve bizim için aynıdır. Kadınlar arasındaki çalışmanın yöneticileri, çoğunlukla Partimizin bölge ve merkez yönetiminin üyeleri, halihazırda Partiye kazanılmış olan kadınların eğitimine daha büyük dikkat gösterilmesini gerekli görmektedirler. Partimiz işçi sınıfının bir parçasıdır; işçiler arasında gördüğümüz olgular, bunlar arasında cahillik, okuma-yazma bilmemek, Partimize de yansımaktadır. Partimizin kadın üyeleri bazen biraz geridirler ve bu yüzden biz Partinin önüne, işçi kadınların özel yaşam koşullarını göz önünde bu-

lundurarak bu olguya gereken dikkatin gösterilmesi sorununu koyuyoruz.

Kadınlar arasında çalışan kadın fonksiyonerlerin *ön eğitimi* ve *yetkinleşmesi* için özel bir çalışma yapılmaktadır. Bu amaçla özel kurslar örgütlendi. Bu çalışma Ajitasyon-Propaganda [Bölümü —ÇN] ile birlikte ortaklaşa yürütülmektedir.

Son olarak *Parti aygıtı ve önderliği* üzerine de birkaç söz. Kadınlar arasında çalışma aygıtımız yavaş yavaş, hem nicel hem de nitel olarak gelişmektedir. İşçi ve köylü kadınlar alt seviyedeki çalışmada gittikçe daha büyük bir yer tutmaktadırlar. Görevimiz, gittikçe daha çok sayıda işçi ve köylü kadını çalışmaya çekmektir, çünkü onlar çalışan kadınların özgün koşullarını en iyi bilenlerdir.

Aygıtımızda Merkez Komitesi'nden başlayarak aşağıya fabrika hücrelerine değin büyük bir dönüşüm başlamıştır. Tüm çalışmamız Parti önderliğine tabidir, biz Parti aygıtının tamamlayıcı bir bileşeniyiz. Kararlarımızın hiçbiri Partinin onayı olmadan alınmaz. Her şey yetkili Parti önderliği kanalıyla yapılır. Parti emekçi kitlelerin gereksinimleri ve talepleri bağlamında her zamankinden daha fazla bilgi sahibidir, çalışmamızı şimdiye değin olduğundan daha fazla yönlendirmektedir. Şimdi görev, bu önderliği tutarlılıkla en alt hücrelerimize —fabrikaların atölye hücrelerine, kırda köy hücrelerine— değin uygulamaktır. Tabandaki çalışmamızda da Partinin önderliği tümüyle gerçekleştirilmelidir. Görevimiz işçi kadınlar, köylü kadınlar ve Doğu'nun emekçi kadınları arasındaki faaliyetimiz için yeni komünist kadın kadrolar eğitmektir.

(Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin Kadınlar Arasında Çalışma Üzerine Uluslararası Danışma Toplantısı, "Sovyetler Birliği'nin Emekçi Kadın Kitleleri Arasında SBKP'nin Çalışması", "Inprekorr", No. 22/1927, s. 435-439.)

ARTYUŞİNA YOLDAŞIN SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN EMEKÇİ KADIN KİTLELERİ ARASINDA SBKP'NİN ÇALIŞMASI ÜZERİNE RAPORUNA İLİŞKİN TEZLER

Giriş

1. Parti yönetimlerinin işçi ve köylü kadın bölümleri, Partisiz emekçi kadınlar arasında kitle çalışması yapmakla görevlidir. Partinin direktiflerini geniş işçi ve köylü kadın kitleleri arasında uygulamak ve işçi ve köylü kadın kitlelerini Partimizin ortaya koyduğu çetrefil sorunları anlayacak biçimde eğitmekle yükümlüdür.

2. Aynı şekilde, işçi ve köylü kadın bölümleri, çalışma koşulları ve toplumsal koşulların kadın kitleleri bağlamında neden olduğu görev ve sorunları Partinin önüne koymakla yükümlüdürler.

3. Rapor döneminde SBKP Merkez Komitesi İşçi ve Köylü Kadınlar Bölümü, genel politik ve ekonomik nitelikli şu sorunları Partinin önüne koymuştur:

1) Üretimde kadın emeğinin durumu;

2) Partinin etkisinin emekçi kadınların dağınık katmanlarını (işçi karıları, öğretmenler vb.) kapsayacak şekilde genişletilmesi;

3) Kırda kreşler ve tıbbi danışma merkezlerinin kurulması;

4) İşçi kadının yalnızca fabrikada çalıştığı sürece değil, kamusal faaliyeti süresince de çocukların kaygısından kurtarılması.

4. Üretimde kadın emeği sorunu, üretimdeki kadın oranında bir gerileme eğilimi kendini gösterdiğinden dolayı ortaya atıldı. Parti ve Sovyet Hükümeti tarafından alınan bir dizi önlem kesinlikle yardımcı oldu ve iki yıllık bir çalışma süresi içinde bu alanda önemli başarılara yol açtı.

5. Bütün emekçi katmanların artan eylemliliği, işçi karılarının, ev kadınlarının vb. eylemliliğinde de bir artışa yol açtı. İşçi Kadınlar Bölümü, Partinin önüne, bu eylemliliğin Parti ve Sovyet iktidarı yararına

ideolojik ve örgütsel bakımdan değerlendirilmesi ve biçimlendirilmesi gerekliliği sorununu attı. Partinin verdiği bu yoldaki direktifler, dağınık yaşayan önemli emekçi kadın katmanlarını Partinin etkisi altına sokmayı ve onları yararlı kamusal çalışmaya çekmeyi mümkün kıldı.

6. Kadın işçilerin politik kamu yaşamına artan katılımları, onların yalnızca fabrikada çalıştıkları sürece değil, kamusal çalışmaları süresince de çocuk bakımı derdinden kurtarılmaları gerekliliğini ortaya çıkardı. Kadın İşçiler Bölümü, Parti ve kamusal örgütler karşısında bu sorunu da dile getirdi ve son dönemde bu amaca uygun özel önlemler önemli ölçüde alındı (kreş kurumlarında ve okulöncesi çocukları esirgeme kurumlarında akşam bakım hizmeti, kulüplerde çocuk odaları ve çocuk köşeleri oluşturulması vb.).

7. Emekçi kadın kitleleri arasındaki Parti çalışmasının dolaysız görevleri, XIV. Parti Kongresi'nin ve Merkez Komitesi Nisan Plenumunun kararlarıyla belirlenmektedir. Bu görevler, kadın kitlelerin artan eylemliliğinin örgütsel biçimlendirilmesi ve emekçi kadın kitlelerinin daha kapsamlı biçimde ekonomi, kooperatif, sendika vb. organlarında çalışmaya ve sovyetlerde daha aktif çalışmaya çekilmeleri yoluyla sosyalizmin inşasına pratikte katılmaları kanalına aktarılmasından oluşmaktadır. XIV. Parti Kongresi'nin kararları ve ülkenin sanayileştirilmesi görevleriyle bağıntı içinde üretimde kadın emeği sorunu, salt elde tutulması ve sayısal olarak artırılması bağlamında değil, fakat kalifikasyonu ve kalitesinin yükseltilmesi bağlamında da özel önem kazanmaktadır.

I— Çalışma Koşulları

a) Kentte.

Partinin kentteki kadın kitleleri arasındaki çalışmasında belirleyici etken, kadının üretimdeki ve toplumdaki durumudur. Savaş sonrası dönemde kadın emeğinin üretimdeki durumu bağlamında tayin edici etken olarak, savaş sırasında üretimde yer alan kadınların oranında önemli ve gayet normal bir gerileme ortaya çıkmıştır. Bu normal sürecin sona ermesinden sonra, toplam işçi sayısındaki artışa kıyasla kadın işgücünün daha yavaş artması belirgin bir eğilim olarak kendini göstermiştir. Ekonomik başarılar ve sanayiin gelişmesi, doğal yan görüngü olarak, SSCB işçi sınıfının nicel ve nitel mevcudunun artmasını be-

raberinde getirmiştir. İşçi sayısı son yıllarda 5 500 000'den (1 Haziran 1924) 7 000 000'a (1 Ekim 1925) çıkmıştır. İşçi sınıfındaki genel artış, üretimde yer alan kadınların sayısında (özellikle tekstil sanayiinin gelişmesiyle bağıntı içinde) mutlak bir artışla el ele gitmiştir. Ancak kadınların mutlak sayısındaki bu artış, işçi sayısındaki genel artıştan nispeten azdır. Zaten üretimdeki kadınların oranında belirli bir dalgalanmaya yol açan da budur.

1.10.1922'de tüm birliklere düşen kadın oranı	%28,8
1.10.1923'te " " " " "	%26,4
1.4.1924'te	%26,1
1.7.1924'te	%25,9
1.10.1924'te	%25,6'dır.

2. Bu görüngü, Partinin ve yetkili Sovyet ve sendika organlarının esaslı ve ciddi bir araştırmasına konu olmuştur. Çalışma Halk Komiserliği'nde ve taşrada üretimde kadın emeğinin durumunun incelenmesi ve iyileştirilmesi için özel komisyonlar kurulmuş ve üretimde kadın emeğinin yerinin sağlamlaştırılması, üretime daha da fazla çekilmesi ve üretimdeki kadın işçi oranının artırılması için bir dizi önlem alınmıştır.

3. Üretimde kadın emeğinin biraz yavaşlamış artış hızıyla bağıntılı nedenlerin incelenmesi, şu temel etkenleri ortaya çıkarmıştır:

a) İktisat idarecilerinde, emeğin korunması, anne ve bebeğin korunması yasalarıyla yaratılan sistem (çalışma yasaları ve anne ve bebeğin korunması alanındaki yasalar) yüzünden kadın emeğini daha az elverişli görme yönünde belirli önyargıların varlığı.

b) İkinci belirleyici etken, kadın emeğinin yetersiz kalifikasyon derecesidir.

4. Çalışma Halk Komiserliği'nin verilerine göre, kalifiye işlerdeki kadın oranı toplam %2,5, yarı kalifiye işlerdeki oranı %1,7 artmıştır. İnceleme kapsamına alınan 396 545 kadın işçinin %42,6'sı vasıfsız, %36,9'u yarı vasıflı ve %16'sı kalifiye işçidir.

5. Kadın emeğinin bu denli düşük kalifikasyonu, bu soruna daha fazla dikkat göstermeyi acil görev haline getirmektedir, çünkü sosyalizmin inşası, ülkenin bir tarım ülkesinden bir sanayi ülkesine dönüştü-

rülmesi, genelde kalifiye işgücüne ve özelde kalifiye kadın işgücüne ihtiyacı daha da artırmaktadır.

6. Bu durumun tahlili, kadın emeğinin kalifikasyonu sorununa büyük bir ilgi uyandırdı, ve bu alanda son dönemde bir dizi ciddi kazanım kaydedilmiştir.

1 Ocak 1925'te fabrika konseyi okullarında 51 625 kız vardı = tüm öğrenim görenlerin %17 kadarı. Sendikaların teknik eğitim kurumlarında 110 572 kadın vardı = toplam sayının %25,3'ü. 1925 sonbaharında fabrika konseylerinin tüm çırak okullarının yarısına %35,9 oranında kız alındı, yani 1924 yılındakinin iki katından daha fazla.

7. Kırsal kesimde boş işgücü fazlası yüzünden, yeni, vasıfsız işçi unsurların sürekli ve kesintisiz kente aktığı görülmektedir. Sanayi gelişmesine ve büyümesine rağmen, kırın tüm işgücü fazlasını emecek durumda değildir, böylece ülkede önemli sayıda işsiz vardır. İşsizler arasında kadınların işsizliği özel bir yer tutmaktadır. 1925 Ocak'ında işsiz kadınlar tüm işsizlerin %38,7'sini oluşturuyorlardı. 1925 Temmuz'unda ise artık %40,6'sını oluşturuyorlardı. Kadın işsizliğinin güçlü artışı ve belli bir sabitliği yine kadın kitlesinin düşük kalifikasyonu ve eğitiminin sonucudur. Sanayiin geliştirilmesi ve işsizlerin Çalışma Halk Komiserliği ve Yüksek Ekonomi Konseyi mercilerince yeniden eğitimiyle bağıntı içinde, işçi kadınların bu yeniden eğitime çekilmesine özel dikkat gösterilmektedir. İşsiz kadınları kadınların fiziki olanaklarına uygun kamu işlerine çekmek için çok şey yapılmaktadır.

8. Emekçi kadınlar bağlamındaki toplumsal koşullar, Partinin kadınlar arasındaki tüm çalışmasında muazzam öneme sahiptir. Bu alanda son zamanda önemli başarılar kaydedilmiştir. Şu anda SSCB'de fabrikalarda 787 kreş, çocuklar için 521 tıbbi danışma merkezi, hamile kadınlar için 276 tıbbi danışma merkezi ve 103 anne ve çocuk yurdu bulunmaktadır. Bu kurumların küçümsenmeyecek sayısına rağmen, bunlar işçi kadınların gereksinimlerini karşılamaktan uzaktır, özellikle de sürekli yeni kadın işçi tabakaları üretime aktığı ve işçi sınıfının gereksinimleri arttığı için. Bu hususu dikkate alan VI. Sendika Kongresi, bu soruna ilişkin olarak şu kararı almıştır: "Çalışan kadını ev işi köleliğinden kurtaracak kreş, çocuk yurtları ve kurumlar ağı sadece muhafaza edilmekle kalmamalı, aynı zamanda olanaklar ölçüsünde geliştirilmelidir." İşçi kadınların toplumsal durumunun iyileştirilmesi için, erkek ve kadın işçilerin henüz okul çağına gelmemiş çocuklarının

alınacağı kurumlar —çocuk yuvaları ve oyun parkları— kurulma muazzam önemdedir. Bu tür kurumların toplam sayısı 800'dür.

9. Toplumsal yemekhaneler örgütleme alanında da belirli başar lar kaydedilmiştir. Son iki yılda işçiler ve aileleri için yemekhane say sı önemli ölçüde artmıştır. Evli işçilerin bu yemekhanelere gitme giderek kolaylaşmaktadır. İvanovo-Voznesensk'te günde 12 000 öğü yemek çıkarma kapasitesine sahip fabrika usulü bir mutfak kurulmu tur.

10. Konut inşası alanında da belli başarılar kaydedilmiştir. Bir d zi yerde: Moskova, Bakû, Tula, Don Bölgesi, İvanovo-Voznesensk v Leningrad'da, işçi mahallelerinde ve işçi semtlerinde yeni işçi yerleşi birimleri inşa edilmiştir. Konut inşaatında işçi kadının çıkarlarının kc runmasına özen gösterilmektedir, yani bu yerleşim yerleri ve yurtlard çocuk bakım kurumları, kamusal yemekhaneler ve benzeri gereksinin ler için yerler yapılmaktadır. Bu yolla kadının kölelikten daha da ku tarılması yeni ilerlemeler kaydetmektedir.

11. Konut inşası ve kamu yemekhaneleri kurulması alanındal çalışma, hakeza bir bütün olarak işçi kadının toplumsal durumun yükseltme çalışmasının önemli bir bölümü, kooperatifin yardımı la yapılmaktadır. Kooperatiflerce kapsanan işçi kadın sayısı bu y 1 085 342 ve köylü kadın sayısı 1 553 690'dir = %25 işçi ve %16 köy lü kadındır. İşçi ve köylü kadınların kooperatiflerin yönetici organlar na çekilmelerinde önemli başarılar elde edilmelidir. Yüzdelerle ifad edildiğinde bu katılım %3—%5 dolayındadır.

12. Yeni bir toplum düzeni kurma bağlamındaki önemli ve zorl sorunlardan biri, çocuk eğitimi sistemine doğru bir biçimde özen gö terilmesi sorunudur. Ağır savaş ve içsavaş yıllarının bir sonucu olaral henüz tümüyle altedilmemiş durumdaki evsiz-barksız çocuklar sorı nunu taşımak zorundayız. Bu evsiz-barksızlığa karşı mücadele etme üzere yalnızca kamunun Sovyet örgütleri değil, aynı zamanda toplun sal öz inisiyatif de önemli ölçüde seferber edilmektedir. Yıkım ve dev rim yıllarının bir mirası olarak evsiz-barksızlığın yanında, çocukları boş zamanını doldurmak ve geniş çocuk kitlelerini toplumsal eğitir kapsamına almak üzere örgütsel çalışmanın henüz yeterince gelişme mesinden kaynaklanan belirli bir türde yeni evsiz-barksızlık d

kaydetmekteyiz. Geniş işçi kadın kitlelerinin dikkati bu çalışmaya yöneltilmektedir ve son zamanlarda çalışma önemli ilerlemeler kaydetmiştir.

II— Sendikaların Kadınlar Arasındaki Çalışması

Sendikaların kadın kitleleri arasında geliştirdikleri çalışma korkunç öneme sahiptir. Bu çalışma, hem kadın işçiler arasından aktif bir sendika fonksiyonerleri kadrosu yaratılması alanında, hem de tüm kadın kütlesinin daha iyi kapsanması ve sendikal ve toplumsal-politik çalışmaya çekilmesi alanında başarılar kaydetmiştir. İşletme konseyi üyesi kadın işçiler fabrikalarda %13,4'ü, kurumlardâ ise %18,7'yi oluşturmaktadır: iş emniyeti komisyonlarında %20, fiyat normlama komisyonlarında %8,8, üretim konferanslarında %16,9, revizyon komisyonlarında %8.5, atölye delegeleri arasında %21 ve kültür komisyonlarında %19. Tüm-Rusya Sendikalar Konfederasyonu'nun verilerine göre, Tüm-Rusya Sendikalar Konfederasyonu'nun yönetici sendika mevkilerinde %13,7 oranında, Federasyonların merkezi yönetimlerinde %15.1 oranında, sendika bölümlerinde %5,5 oranında ve sendikaların bölge komisyonlarında %6,6 oranında kadın bulunmaktadır. Sendikaların önünde, bu çalışmayı daha da genişletmek ve derinleştirmek ve özellikle de sanayiin genişletilmesiyle emilen yeni kadın işçi katmanlarını kendi etkileri altına alma ve kültürel ve kamusal yaşama çekme görevi durmaktadır.

III— Partinin Kadınlar Arasındaki Kitle Çalışması

1. Partinin emekçi kadın kitleleri arasındaki çalışması önemli başarılar kaydetti. Tüm kadın kütlesini geri kalmış olarak değerlendirip, eksiksiz ilerletmenin ve işçi sınıfının öncüsünün seviyesine çıkarmanın geçerli olduğu zaman artık geride kalmıştır.

Kadın işçiler arasında gayet elle tutulabilir bir şekilde şu üç temel katman saptanabiliyor: 1) Sovyetlere, sendikalara, kamu örgütlerine seçilmiş olan ve iktisadi çalışmada faaliyet gösteren kadınlardan oluşan kadın işçi fonksiyonerler kadrosu; 2) delege toplantılarına, politik temel eğitim için başlangıç kurslarına katılan kadın işçiler, yani şu sırada Partinin özel ve dolaysız etkisi altında bulunan kadın işçiler; ve

3) kitle çalışmasının toplumsal biçimleri üzerinden henüz kamu yaşamına çekilmemiş olan kadın işçilerin arta kalan kütlesi.

2. Kadın işçilerin fonksiyoner kadrosu oldukça büyüktür. Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'nde kooperatifçilik organlarına seçilmiş 33 291 kadın vardır, yani %25,3, işletme konseyleri üyesi %13,4, il mahkemelerinde halk mahkemeleri başkanları %17,8 ve halk mahkemelerinde %18,6. Delege toplantıları okulundan geçmiş kadın işçilerin büyük kitleleri de bu fonksiyonerler kadrosu kütlesine dahildir. Bu fonksiyonerler kadrosu bağlamında Partinin görevi, onun seçimle gelinen çeşitli kurumlara yükselmesini teşvik etmek ve bu unsurlardan sendikalardaki, kooperatiflerdeki, Sovyetlerdeki sorumluluk isteyen çalışma için becerikli iş arkadaşları eğitmektir. Bu katmanın işlenmesi, ilk plânda, onların şu anda faaliyet gösterdikleri çalışma alanındaki kalifikasyonlarının yükseltilmesiyle olur. Parti organları, kamu yaşamında faaliyet gösteren bu ileri kadınların kadrosundan doldurulmaya devam edilmelidir.

3. *Delege toplantıları.* Delege toplantılarının bu yılki delegeleri ve politik temel eğitime başlangıç çevrelerinin dinleyicileri kadınlar, kadın işçilerin ikinci katmanına dahildir. 1925 yılında 67 298, 1926 yılında 90 000 kadın delege vardı. Böylece kadın delegelerin sayısı bir yıl zarfında %70 civarında arttı. Delege toplantılarına yeni seçimler bu yıl geniş bir kitle kampanyası görünümündeydi. Kamu örgütleri (sendikalar, vb.) yeni seçimlere en geniş kapsamda katıldılar, bu görevin yapılmasında Parti yönetimlerinin işçi ve köylü kadınlar bölümlerine yardım ettiler. Delege toplantıları için yapılan yeni seçimlerde kadın işçilerin %50'den fazlası kapsandı. Sadece idari bölge ve semt ölçeğinde değil, ayrıca doğrudan işletme ölçeğinde de delege toplantıları yapılması, delege toplantılarının büyük başarısı olarak görülmelidir. Delege toplantıları dün olduğu gibi bugün de Partinin kadınlar arasındaki tüm çalışmasının merkezinde durmaya devam ediyor. Devrimden beri geçen tüm yılların deneyimleri, delege toplantılarının komünizmin en sınanmış ve pratik deneyimle en doğrulanmış okulu olduğunu onaylamaktadır. Delege toplantılarına, söz konusu olanlar fonksiyonerler; yani kamu çalışmalarına, işyeri temsilciliklerine, kooperatiflere ve sendikalara seçilmiş kadın işçiler olduğu ölçüde, mevcut kadın işçilerin tüm kadrosu katıldı. Delege toplantıları, Parti ile geniş kadın kitleleri arasındaki bağlantı halkasıdır. Parti, delege toplantılarının yardı-

mıyla geniş emekçi kadın kitleleri üzerindeki önderliğini sağlamaktadır. Yukarıdan aşağıya tüm Parti organlarının dikkatinin, delege toplantılarının çalışmasının yönetimi üzerinde toplanmasının nedeni budur.

4. Delege toplantılarının görevi, işçi kadınlara temel politik bilgi ve toplumsal ve politik çalışma alanında bir dizi pratik bilgi vermektir. Delege toplantılarında pratik sorunların ele alınması, delegelerin sovyetlerin bölümlerindeki, işyeri temsilciliklerinin komisyonlarındaki pratik işlere çekilmesi ve ayrıca delege toplantılarında özel seksiyonların örgütlenmesi, bu amaca hizmet etmektedir.

5. Bu yıl içinde, kooperatif, sendika çalışması ve anne ve çocuğu koruma seksiyonları dışında, sanayi ve hukuk bilgisi seksiyonlarının kurulmasının yerinde olduğu anlaşıldı. Sanayi seksiyonlarının görevi, işçi kadınlar arasından yönetim ve iktisadi faaliyet için eleman seçmek ve bunları eğitmekti. Moskova'daki deneyimler çok değerli sonuçlar sağladı. Hukuk bilgisi seksiyonlarında esas olarak kadın mahkeme başkanları temsil ediliyordu. Bu seksiyonlar, çalışmada doğrudan pratik yardım yapıyor ve adliye için kayda değer bir memur kadrosunun yetiştirilmesini teşvik ediyorlar.

6. Delege toplantılarının yanında, işçi kadınların politik temel eğitimi için başlangıç çevrelerinin toplanmasının da yerinde olduğu anlaşıldı. SSCB'de, 35 726 dinleyici kadına sahip böyle 1000 çevre bulunmaktadır. Başlangıç çevreleri, işçi kadınların eğitimi ve onların Parti eğitimlerinin artması açısından büyük öneme sahiptir. Bunlar aynı zamanda işçi kadınları toplumsal çalışma alanında ilerletmek için de bir basamak oluşturmaktadırlar.

IV— Diğer İşçi Kadın Kitleleri Arasında Çalışma

1. İşletmelerde, henüz toplumsal-politik çalışmaya çekilmemiş işçi kadınlar bulunmaktadır. Bu tabakaya öncelikle üretimin genişletilmesiyle bağıntı içinde kırdan gelen yeni işçi kadın tabakası dahildir. Bu yeni tabakaları eylemliliğe uyandırmak ve onları toplumsal çalışmaya çekmek için, SBKP'nin emekçi kadınlar arasındaki çalışmasının ilk yıllarında kendini pratikte kanıtlamış olan bir dizi yeni çalışma biçimine ve yöntemine gerek vardır. Burada söz konusu olan özellikle de özel kadın toplantılarının düzenlenmesidir. Bu özel işçi kadın top-

lantıları, daha geri tabakaların genelde toplumsal çalışmaya ve öncelikle de işletme yaşamına çekilmesine hizmet etmektedir. Bu toplantılar [diğer toplantılardan —ÇN], esas olarak, erkek ve kadın işçileri ilgilendiren ve uğraştıran tüm temel sorunları, bunları işçi kadınların üretimdeki ve toplumdaki konumlarını, onların gereksinimlerini ve toplumsal-politik düzeylerini hesaba katacak şekilde ortaya koymalarıyla ayrılmalıdır. Bu türden toplantıların düzenlenmesinin mümkün olmadığı çok büyük işletmelerde, son yıllarda, işçi kadın konferanslarının yerinde olduğu anlaşıldı. Şunu kararlılıkla vurgulamak gerekir ki. yeni tabakalarla çalışma bağlamında bu doğrultuda henüz elde olumlu başarılar yoktur, ve sendikalar ve hücreler henüz bu çalışmanın ele alınmasının yöntemlerini bulmak için çalışıyorlar.

2. Bu katmanlar ve genel olarak daha pasif ve toplumsal çalışmaya pek az çekilmiş işçi kadınlar bağlamında, dikkati daha güçlü şekilde bunların genel toplantılara, üretim konferanslarına, kollektif sözleşmelerle ilgili görüşmelere, işyeri temsilciliği seçimlerine vs. yöneltmek gerekmektedir. İşçi kadınları, işçi kadınların gündelik doğrudan taleplerinin çözülmesiyle irtibat kurarak kazanmamız ve sosyalizmin inşasının genel sorunlarıyla ilgilenmelerini sağlamamız gerekmektedir.

3. İşçi kadınlar arasındaki çalışmada kulüplere muazzam bir rol düşmektedir. Tüm-Rusya Sendikalar Birliği'nin verilerine göre, tüm kulüp üyeleri içinde kadın işçilerin oranı, 1 Ocak 1925'de %29,8'dir. Kadınların önemli bir rol oynadığı bir dizi birlikte, örneğin Tekstil İşçileri Birliği'nde tüm kulüp üyeleri içinde kadınların oranı %37,5, kimya işçileri sendikasında %27,4'tür. Mutlaka belirtmek gerekiyor ki, kadınların çalışmaya çekilmesinin bu oranı genelde hâlâ yetersizdir. Bu yetersizliğin nedenleri, kulüplerimizin çalışmalarının içeriklerini kadın kitlelerinin çıkarlarına ve taleplerine ve özellikle de yetişkin ve evli işçi kadınların çıkarlarına ve taleplerine henüz yeterince uydurmayı bilmemelerinde yatmaktadır. Pratik deneyim, evli işçi kadınları kazanmak için kulüplerde yalnızca huzur ve eğlence sağlamanın yeterli olmadığını, aynı zamanda pratik yöne de ağırlık verilmesi gerektiğini kanıtlamaktadır: evli işçi kadınların ve işçi karılarının kulüplere ilgi duymasını sağlamak için kulüplerde dikiş-nakış kursları vs. düzenlemek. Okuma-yazma bilmemenin ve okuma-yazmadaki eksikliklerin tasfiyesi amacıyla sistemli bir çalışma da aynı şekilde bir teşvik unsuru olarak hizmet edebilir.

4. Evli kadın işçileri hem her tür toplumsal-politik çalışma için kazanma, hem de kulüpler için kazanma bağlamında en önemli engellerden birisi, evli işçi kadınların çocuklarını yalnız başına bırakamayacak olmalarında yatmaktadır. Çocuk bakım kurumlarımız yalnızca gündüzleri, yani işçi kadının fabrikada geçirdiği saatler içinde açık olduğu sürece, yetişkin evli kadınların kulüpler için kazanılması zordu. Çocuk odalarının ve köşelerinin kurulması, çok önemli sonuçlar doğurdu, çünkü böylelikle, kadın işçiler ve işçi karıları, çocuklarına iyi bakıldığından emin olduklarından, kendilerini kulüp çalışmasına adama olanağını elde etmektedir.

5. Kitle çalışmasının biçimlerine basın da dahildir. Emekçi kadın kitlelerine özel olarak kendi basınının sağlanması son yıllarda dev başarılar kaydetti. Kadınlar arasında çalışan fonksiyonerler için yayınlanan "Komünist Kadın"dan başlayarak, işçi ve köylü kadınlar için yayınlanan kitle dergilerine kadar tüm özel dergilerin tirajı güçlü bir şekilde arttı. Örneğin, "Komünist Kadın"ın tirajı 3000'den 24 000'e, "İşçi Kadın"ın tirajı 8000'den 78 000'e, "Delege Kadın"ın tirajı 45 000'e, "Kadın Tarım İşçisi"nin tirajı 26 000'e, "İşçi ve Köylü Kadın"ın tirajı 75 000'e ve "Köylü Kadın"ın tirajı 45 000'e çıktı. Kitle dergileri, şu anda kadın kitleleri arasında emin bir sempatiye sahiptir. Belirli bir okuyucu çevresi vardır ve tirajlarının artması gönüllü bir şekilde ve kendi istekleriyle gerçekleşmektedir. Bu kitle dergileri, oldukça büyük bir işçi ve köylü kadın muhabir kadrosuna sahiptir, bunların sayısı 1 Mayıs 1926'da 5211'e varmaktaydı.

Geçen yıl, dergilerin yanında, işçi ve köylü kadınlar için önemli sayıda popüler literatür yayınlandı. Birisi fabrika delegeleri ve birisi de kır delegeleri için olmak üzere iki özel seri yayınlandı. Ayrıca popüler bilimsel karakterli bir dizi yazı ve çok sayıda sanatsal literatür yayınlandı. Geçen yıl, kadınlar arasında çalışan fonksiyonerler için rehber literatürün yayınlanmasıyla ileriye doğru bir adım atıldı. Basın alanında önümüzde, onun kalitesini daha da iyileştirme, kadın okuyucu kitlelerinin gereksinimlerini daha esaslı bir şekilde inceleme ve işçi ve köylü kadınları işçi ve köylü kadın muhabirler hareketine kazanma çalışmasını daha da yoğunlaştırma görevi duruyor.

V— İşçi Karıları Arasında Çalışma

1. Emekçilerin tüm tabakalarının artan eylemliliği, dağınık bir şekilde yaşayan emekçi işçi karıları, kadın zanaatçılar vb. tabakalarının görece eylemliliğinde de dile geldi. Geçen yıl kadın işçi bölümleri, bu tabakalar arasındaki çalışmayı güçlü bir şekilde ele aldı. İşçi karıları, belli ölçüde, sovyetlerin delege toplantılarına ve toplumun yeniden biçimlendirilmesi için pratik çalışmaya çekildi. Şu anda delege toplantılarında 30 558 işçi karısı bulunmaktadır. Bu sayı, Moskova sovyetlerinde 176, Tula'da 78'dir ve Ukrayna'da sovyetlere seçilen işçi karıları %10 tutmaktadır. Bu çalışma bağlamında en esaslı görev, bu çalışmayı işçi kadınlar arasındaki genel çalışmadan ayırmamak, işçi kadına tüm çalışma içinde yönetici konumu sağlamak ve bu katmanların faaliyetini, sosyalist inşanın çıkarları doğrultusunda en iyi kullanılabilecekleri sovyetlerde ve kamu çalışmasında çalışmaya katılma doğrultusunda seferber etmektir.

VI— Köylü Kadınlar Arasında Çalışma

1. Köylü kadınlar arasındaki çalışma alanında kırdaki bu çalışmanın tüm türlerinin Parti tarafından başarıyla plânlandığı ve güçlü bir şekilde yönetildiği görülmektedir. Köylü kadınlar arasındaki çalışmanın temel biçimi delege toplantılarıdır. Köylü kadınların delege toplantılarının bu yıl içinde bir dizi yerde gayet plânlı bir şekilde çalıştırıları ve merkezi bölümün koyduğu plâna sistemli bir şekilde uydukları Parti örgütleri tarafından bu çalışmalara gösterilen dikkatin ve önderliğin önemli ölçüde arttığını kesinlikle vurgulamak gereklidir. Delege toplantılarının ana görevlerinden biri, delege toplantılarının kırdaki çalışmasını, delegeler ekonominin ve toplumsal ilişkilerin yeniden düzenlenmesi alanında gerçekten öncü kadın savaşçılar haline gelecek şekilde düzenlemektir, bu amaçla programatik çalışma, pratik çalışmayla daha sıkı bir şekilde bağlanmalıdır.

2. Geçen yıl delege toplantıları ağırlığı önemli derecede genişlemiş aynı şekilde delege toplantılarına çekilen köylü kadınların sayısı artmıştır. Geçen yıl 121 511 delege (köylü kadın) vardı, buna karşılık bu yıl 321 500 delege vardır.

3. Kamusal mevkilere seçilmiş köylü kadınlarla, sovyet üyeleriyle, karşılıklı yardımlaşma komitelerinin, kooperatiflerin vs. üyeleriyle çalışmanın düzenlenmesi için ilk adımların atılmış olması, kırdaki çalışmanın ciddi bir başarısıdır. Şu anda sovyetlerde üye olarak ortalama yüzde on civarında köylü kadın vardır. Kadınların yönetici toplumsal-politik çalışmaya katılmaları bağlamında kırın önemli ölçüdeki hareketsizliği göz önünde bulundurulduğunda, bu oranın olağanüstü yüksek sayılması gerekir. Bu oran geçen yıl %8,6 tutuyordu. Bu çalışma alanında yerine getirilmesi gereken baş görev, kamusal mevkilere seçilmiş köylü kadınları sistematikman yönlendirerek ve destekleyerek, köylü kadınların hak eşitliğini pratikte gerçekleştirmenin en iyi araçlarından biri olarak onlara değerli, çalışkan çalışma arkadaşları haline gelme olanağı sağlamaktır.

4. Son yıllarda köylü kadınların toplumsal durumlarının yükseltilmesi alanında önemli başarılar kaydedilmiştir. Bu yıl, özellikle yaz boyunca, çocuk bakım kurumları (kreşler, tıbbi danışma merkezleri vb.) ağı önemli ölçüde genişledi. Bu çocuk bakım kurumları, köylüler arasında giderek daha fazla tutulmakta ve kabul görmektedir. Bu kurumlar aynı zamanda yer yer anneler arasında daha büyük çaplı bir çalışmanın, yani çocuk eğitiminin daha iyi düzenlenmesi alanında ve toplumsal-politik karakterli sorunlar alanında çıkış noktaları olmaktadır.

Köylü kadınlar arasındaki kitle çalışması, yalnızca toplantıların, eğlendirici konuşmaların yapılmasını ve var olan çok sayıdaki dikişnakış okullarını kapsamıyor, aynı zamanda önemli derecede okuma salonlarını da kapsıyor. Bir dizi yerde "Köylü Kadın Günü" düzenlenmesi, okuma salonlarında "Köylü Kadın" dergisini okuma toplantılarının düzenlenmesi vs.nin pratikte yerinde olduğu anlaşıldı. Okuma salonları yöneticilerinin, köylü kadınların toplumsal-politik çalışmaya çekilmesinin önemini kavradığı ve buna uygun olarak okuma salonlarının bu çalışmasının köylü kadın nüfusun çıkarlarına ve gereksinimlerine uydurulduğu yerlerde, bu alanda büyük başarılar kaydedildi.

5. Bu yıl köylü kadınların okul eğitimine kazanma alanında elde edilen tartışma götürmez ilerlemeleri kaydetmek gerekir. Politik temel bilgiler okullarında öğrenim gören köylü kadınların sayısı ve tüm diğer kurslardaki, işçi fakültelerindeki vs. köylü kadınların sayısı arttı. Kız çocuklarının okullara çekilmesi ise çok daha iyi bir durumdadır.

VII— Doğu'da Çalışma

1. Kadın kulüpleri ve Kızıl Köşe'lerin, Doğu'daki kadın kitleleri arasında çalışmanın en sınanmış yöntemi olduğu anlaşıldı. 1925 yılında 15 000 üyeye sahip böylesi 51 kulüp bulunuyordu. 4000 dinleyiciye sahip 61 Kızıl Köşe bulunuyordu. Doğu'daki emekçi kadınların özel çalışma koşulları ve toplumsal koşulları sonucu özellikle tutunan kulüp çalışmasının yanı sıra, delege toplantılarının sayısı da artmaya devam ediyor. Doğu'da 1923/24'te 25 028, 1924/25'te ise artık 59 074 delege bulunuyordu. Doğu'daki emekçi kadınları Sovyet inşasına çekme alanında da önemli başarılar kaydedildi. 1923/24 yılında Doğu'da 4352 kadın sovyet üyesi vardı, 1924/25'te ise artık 17 743 üye bulunuyordu. Doğu cumhuriyetlerimizdeki ve özerk bölgelerimizdeki kadın işçi bölümlerimizin ana görevi, ulusal bölgelerin kadınlarını mevcut tüm çalışma biçimleriyle mümkün olduğunca eksiksiz biçimde kapsayabilmek için, yerli halklardan eğitilmiş bir kadın fonksiyonerler kadrosunun yaratılmasıdır. Toplumsal yaşamın sorunları, Doğu'daki çalışma için büyük öneme sahiptir. Kadınların toplumsal kölelikten kurtarılması bağlamında gerekli canlanmayı sağlamak için hâlâ büyük çabalara gereksinim vardır. Kadın kitleleri için ya bağımsız ya da kulüplere bağlı olarak kurulması gereken atölyeler, tıbbi danışma merkezleri, politik temel eğitim okulları ve sağlık ve temizlik aydınlatma merkezleri, kadınların toplumsal kölelikten kurtarılması bağlamında muazzam bir öneme sahiptir.

VIII— Parti İçindeki İşçi ve Köylü Kadınlar

1. Aşağıdaki rakamlardan da anlaşılacağı gibi, SBKP'nin kadın üye ve aday üyelerinin sayısı hiç kuşkusuz artmaktadır: Partide 1925 yılında 74 494 (%10,3) kadın vardı, 1926 yılında 128 807 (%12,8) kadın bulunuyor. Daha fazla işçi ve köylü kadının Partiye çekilmesi amacıyla işçi kadın bölümleri, bu sorunu olağanüstü titizlikle ve düşünerek ele alma görevine sahiptir. Söz konusu olan, pratik toplumsal çalışma okullarını bitirmiş işçi ve köylü kadınları Parti için kazanmaktır.

İşçi ve köylü kadınları Parti için kazanmanın yanında Parti, kadın Parti üyelerinin, özellikle de son iki Lenin Seferberliği'nde Partiye alınan kadın Parti üyelerinin politik eğitimi sorunlarını dikkatle gözden

geçirmekle görevlidir. Kadınlar için özel okullar yaratmadan, Partinin eğitim işlerinin biçimlerini buna uygun olarak biçimlendirmek amacıyla, kadın Parti üyelerinin gelişme derecesini ve toplumsal ilişkilerini dikkate almak gerekmektedir.

IX— Çalışma Aygıtı ve Çalışmanın Yönetilmesi

1. İşçi ve köylü kadınlar arasındaki çalışma aygıtı, bu dönem içinde hiç kuşkusuz pekişti. Yerel örgütleyicilerin sayısı, yalnızca sayısal değil, aynı zamanda nitel bir artış da sağladı. İşletmelerdeki kadın fonksiyonerler kadrosu iyileşti. Kadınlar arasında kadın fonksiyonerlerin özel eğitimi ve yetiştirilmesi, hem genel kurslarda özel kursların düzenlenmesi ve seksiyonların örgütlenmesi yoluyla, hem de kadınlar arasında çalışmanın bütün sorunlarının genel programatik sorunlara en sıkı bir şekilde bağlanması yoluyla sistemli bir şekilde yürütüldü. Yalnızca hücreler için değil, aynı zamanda işletme bölümleri için de kadın fonksiyonerler yetiştirilmesi göreviyle, ayrıca işçi ve köylü kadın kitleleriyle doğrudan temas içinde bulunan işletme örgütleyicileri ve köy örgütleyicilerinin yetiştirilmesi göreviyle karşı karşıya bulunuyoruz. Partinin kadınlar arasındaki çalışmaya verdiği artan dikkatin yanı sıra, bu çalışma için fonksiyonerlerin seçilmesine ve yükselmelerinin teşvik edilmesine de özel bir dikkat sarfettiği vurgulanmalıdır.

2. Bütün çalışma alanlarındaki zor çalışma koşullarına rağmen, somut başarılar kaydedildiğini vurgulamak gerekir. Üretimde kadın emeği, öncelikle işletmelerde yeni yetiştirme ve öğretme sonucu ve aynı şekilde de işletme konseylerinin çırak okulları ve sendikal-teknik okullarda kadın emeğinin kalifikasyonunun yükseltilmesi sonucu daha da pekişti. İşçi ve köylü kadınlar arasındaki kitle çalışması derinleştirildi ve genişletildi, işletme konseylerinin, sovyetlerin, karşılıklı yardımlaşma komitelerinin, halk mahkemesi başkanlarının, işçi muhabirlerin ve köylü muhabirlerin kadın üyelerinin sayısı artmaktadır. Kamu kuruluşlarında fonksiyoner görevlerini yürüten en iyi işçi ve köylü kadınlar, Partimizin güçleri için yedekleri oluşturuyorlar. Kadınlar arasında çalışma aygıtı pekiştirildi ve genişletildi.

XIV. Parti Kongresi, Partinin önüne en iyi işçi ve köylü kadın kitlelerinin ülkemizde sosyalizmin inşasına çekilmesi görevini koydu. Bu temel görev, tüm çalışma alanlarını birbirine bağlayan bir şerit olmalı-

dır. Hem işçi ve köylü kadınların toplumsal konumlarını yükseltme çalışmasıyla ve hem de emekçi kadınların kooperatiflere çekilmesi, kadın emeğinin kalifikasyonunun yükseltilmesi ve esas olarak da Partinin ve Sovyet iktidarının önünde duran görevlerin açık bir şekilde geniş emekçi kadın kitlelerinin bilincine çıkarılması yoluyla bu hedefe ulaşılmalıdır.

SBKP'NİN KADIN KİTLELERİ ARASINDAKİ ÇALIŞMASI ÜZERİNE KARAR

Uluslararası Kadın Sekretaryası'nın çalışmaları arasında bulunan SSCB kadın kitleleri arasındaki çalışma, diğer ülkelerdeki koşullardan farklı koşullar altında olmaktadır.

Bir yandan iktidarın proletaryanın ellerinde bulunması, hakeza Hükümet partisi olarak Komünist Partisi'nin eşi görülmedik konumu, emekçi kadınların geniş kitlelerinin kölelikten kurtarılması ve ortak proleter mücadeleye çekilmesi için korkunç elverişli bir önşart oluşturuyor. Öte yandan, sosyalizmin inşasının dış dünyanın kapitalist kuşatması koşulları altında cereyan etmek zorunda oluşu ve ayrıca, kırın geri kadın kitleleri arasında özellikle sıkı olan bilisizliğin, obskürantizmin ve batıl itikatların kötü mirasıyla, SSCB'nin kadın kitleleri arasında başarılı bir çalışmanın önüne çok sayıda zorluklar çıkıyor.

Konferans, bu çalışmanın böylesi karmaşık koşullar altında, kadın işçilerin üretimdeki konumunun pekiştirilmesi, onların kalifikasyonunun yükseltilmesi, kadını kölelikten kurtaracak bir kurumlar ağının örgütlenmesi, kadın kitlelerini (sadece işçi kadınları değil, özellikle zor olan, köylü kadınları da) yerel ve merkezi konseylere ve Merkez Yürütme Komiteleri'ne çekme alanındaki başarılar, kadınları geniş bir şekilde her türden kamusal ve politik çalışmaya (sendikalar, karşılıklı yardımlaşma komiteleri, basın, kulüpler, Parti) çekme ve kültürel alandaki önemli başarılar gibi böylesine önemli kazanımlar kaydetmiş olduğunu memnuniyetle tespit eder.

Konferans, bu kazanımlar bağlamında sınanmış kadın delegeleri toplantıları yönteminin benzeri görülmedik bir rol oynadığını ve Komünist Partisi'nin daimi desteğini ve sağlam önderliğini özellikle vurgular.

Konferans, yakın geçmişe kıyasla çok büyük olan bu kazanımların, yine de, Sovyetler Birliği'nin önünde duran sanayileşme ve sosyalizmin zaferinin hızlandırılması büyük görevleri göz önünde bulundurulduğunda asla yeterli olmadığı görüşündedir. SSCB'nin kadın kitleleri arasındaki çalışmanın fonksiyonerleri için, gelecekte de; çalışmalarını derinleştirmek ve genişletmek için güçlerini muazzam bir şekilde toplamaları, bu çalışmada Uluslararası Kadın Sekretaryası'nca kapsamlı bir şekilde desteklenmeleri gerektiği görüşündedir.

Konferans, SSCB'deki çalışmanın, yalnızca Sovyet iktidarının zaferinden sonraki dönemde ondan yararlanma bağlamında değil, aynı zamanda özellikle devrime hazırlık döneminde de tüm ülkeler için değerli olduğunu anımsatır. Kapitalist ülkelerin Komünist Partilerinin, SSCB'de kadınların kölelikten gerçekten kurtarılması alanındaki pratik örneklerde ve deneyimlerde, keza orada kadın kitlelerinin kültürünün, özellikle de okuma-yazma bilgisinin çok ilerlemiş olmasında sahip oldukları avantajlar, tayin edici anda proletaryanın güçlerine güç üstünlüğünü garantilemek ve milyonlarca geri emekçi kadının proletarya diktatörlüğünün ilk yıllarında bir ayak bağı haline gelmemesi için emekçi kadınları daha devrimden önce ortak proleter mücadeleye daha çok çekmek için kullanılmalıdır.

(Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin Kadınlar Arasında Çalışma Üzerine Uluslararası Danışma Toplantısı, "Artyuşina Yoldaşın Sovyetler Birliği'nin Emekçi Kadın Kitleleri Arasında SBKP'nin Çalışması Üzerine Raporu'na İlişkin Tezler", "Inprekorr", No.115/1927, s. 1944-1948.)

BELGE: 10

HÜCUM

(8 Mart 1929 Dolayısıyla)
Artyuşina

8 Mart her zaman milyonlarca emekçi kadın kitlesini uluslararas dayanışmaya, emperyalizme karşı sınıf mücadelesinin yekpare ulusl rarası cephesine seferber etme günü olmuştur. Bu yıl 8 Mart her z mankinden daha fazla daha da gelişen enternasyonalizmin ve tü emekçi kadınların daha da güçlenen proleter dayanışmasının işareti a tında, yeni, şimdiye dek görülmemiş bir halklar katliamına hazırlan emperyalist haydutlara karşı daha da büyük bir birlik ve beraberliğ işareti altında geçmelidir.

Yaklaşan emperyalist savaş tehlikesi, tüm dünya işçi kadınların önüne *III. Komünist Enternasyonal etrafında daha sıkı kenetlenm* ve daha yüksek bir sınıf dayanışması göstermek pratik görevini ko maktadır.

8 Mart, tüm dünyada her emekçi kadının Sovyetler Birliği'n sosyalist inşanın kazanımları hakkında daha çok şey öğrendiği; So yetler Birliği'nde yeni işçi kadın kitlelerinin proleter anavatanlarını t nıdığı; tek tek ülkelerin işçi kadınlarının yaşamını pratikte tanıma y luyla aralarındaki kardeşlik bağının pekiştiği gündür. 8 Mart, emek kadınların güçlerini gözden geçirdiği ve toparladığı, sosyalizm müc delesi için resmigeçit yaptığı gündür.

Bizde Sovyetler Birliği'nde de 8 Mart, resmigeçit günü ve sonu ları ve yeni kazanımları gözden geçirme günüdür, hâlâ var olan zo lukları aşmak üzere önlemlerin alındığı gündür.

Geçen yıl, Sovyetler Birliği'nin işçi ve köylü kadınları için, k dınları sosyalist inşaya çekmede neler yapıldığının kitlesel denetir yılı ve daha aşılması gereken zorlukların saptandığı yıl oldu.

Bu yıl, önceki yıllardan, işçi ve köylü kadın kitleleriyle bağ kurulması bağlamında özel bir ilerleme getiren yıl olmasıyla ayrılmaktadır. İşçi kadınlar bizzat, sıkıntılarını ve isteklerini açıkça dile getirmek üzere büyük olanaklara sahip oldular.

Kadın kitlelerinin en geniş katılımıyla yapılan genel denetim, bizi kadının kurtuluşu sorununa daha büyük bir enerjiyle yaklaşmaya ve kendimizi sosyalist inşa temposuna uydurmaya sevketmektedir. Bu denetim bizi, sosyalist inşanın bir dizi alanında henüz geri kaldığımız, bu alanlarda gerekli hıza ulaşmayı başaramadığımız, kadının sosyal kurtuluşu sorununu henüz yeterince kararlı ve yeterince enerjik bir biçimde ortaya koymadığımıza da ikna etmiştir.

Bugünkü yeniden inşa dönemi koşulları altında, çalışmamızda sadece delege toplantılarına ve kadın bölümlerinin güçlerine dayanmamız halinde, bunun tamamen yetersiz olacağı açıktır. Şimdi, *kadının kölelikten kurtarılması uğruna sovyetlerden, sendikalardan, kooperatiflerden, iktisat organlarından ve diğer örgütlerden daha fazla yararlanmak gereklidir.*

Kadının kurtuluşu için alınacak önlemler, kadın işçi bölümlerinin "ayrıcalığı" olmaktan çıkmalıdır artık. Tüm ciddiyetimizle ve kararlılıkla (eğer kadın bölümlerinin kendileri başaramazsa, o zaman Parti komiteleri üzerinden), sendikaların, kooperatiflerin, sovyetlerin ve diğer örgütlerin, kadının fiili kurtuluşu için gerçek önlemler almalarını talep etmeliyiz.

Kadın aktifi her biçimde teşvik edilmeli ve yönetici çalışmalar için yetiştirilmelidir. Aktifin teorik düzeyini yükseltmesini sağlamalıyız, tüm alanlarda bilgi edinmesine yardımcı olmalıyız. Görevimiz, kadın aktifin özgürleşmesini, onun kitlelerle bağının güçlenmesini sağlamaktır.

Kadınların yönetici görevlere ve sorumlu mevkilere getirilmesi çalışması sürdürülmeli ve işlenen hatalar düzeltilmelidir. Kadınların atanmasında yapılan esas hatalardan biri, kitleleri adaylıkların müzakeresine çekmeyi ihmal etmektir. Bir kadın küçük ya da büyük bir görev için belirlendiğinde, her halükârda adaylığı mutlaka tüm çalışanların katıldığı bir toplantıda tartışılmalı ve onların eleştirileri ve direktifleri uyarınca kararlaştırılmalıdır. İşletme toplantısı daha yüksek göreve terfii onaylarsa, bu biçimde seçilen kadın işçinin işinde başarılı

olması garantidir. İşçi kadınlar terfi ettirilen iş arkadaşlarını destekleyecek, onun çalışmasını denetleyeceklerdir.

Bir kadın işçinin yönetici bir mevkie terfii, tüm kadın işçilerin politik olgunluklarının sınanmasıdır. Kadın işçilerin sovyetlere, sendikal, iktisadi ve kooperatifsel çalışmaya sık sık terfii, bu örgütlere taze kan getirmeli ve onların kitlelerle bağının sağlamlaştırılması anlamına gelmelidir. Kadın işçilerin terfiini geliştirmenin çıkarları doğrultusunda, kooperatiflerin, sendikaların, iktisadi organların vb. yürütme komitelerinden, onlarda kadınların daha üst ve yönetici mevkilere ve sorumlu görevlere terfii davasının nasıl yürüdüğüne ve bu terfii kolaylaştırmak için hangi önlemlerin alındığına dair raporlar talep edilmelidir.

100 000'i işçi kadın olmak üzere 600 000 işçi ve köylü kadının katıldığı kadın delege toplantıları, terfi ettirilecek kadın işçiler için pratik bir okul olmalıdır. Bu toplantılar günün politik sorunlarıyla, çalışma sorunlarıyla ve günlük yaşamın sorunlarıyla yoğun bir biçimde ilgilenmelidir. Güncel politik sorunlar ve kadın delegelerin sovyetlerdeki, kooperatiflerdeki vb. pratik çalışmaları birbirine sıkı sıkıya bağlı olmalıdır.

Kulüpler, Lenin köşeleri, okuma salonları, kışlalarda yapılan kitle çalışması, kadın işçilerin yaşamının taleplerine uyarlanmış olmalıdır. Tüm çalışma, *Partide işçi kadınların sayısını yükseltme* hedefine hizmet etmelidir.

Kadın Parti üyelerinin sayısı son dönemde artmıştır. Şu anda Partide 172 000 kadın bulunmaktadır, bu tüm üyelerin %13'üdür; bunların 96 547'si işçi kadındır, bu kadın üyelerin %56'sıdır; 21 229'u köylü kadındır, bu %12,4 eder, kadın tarım işçilerinin oranı %1,6'dır. Kadın fabrika işçileri, kadın üyelerin %40,9'unu oluşturmaktadır.

Kadın işçileri daha büyük ölçüde Partiye çekmek için işçi kadınlar aktifi, komünist kadınlar, inisiyatif geliştirmeli ve kadın işgücünün çoğunlukta olduğu fabrikalarda hücrelerin kitle çalışması ve eğitim çalışmasının yeniden düzenlenmesi ve işçi kadınların yaşamın gerektirdiği düzeye getirilmesi için yerel Parti örgütleri üzerinde baskı yapmalıdır.

Önemli olan, çalışmanın yeniden düzenlenmesinde biçimsel davranılmamasıdır. Yeniden düzenlemede görev, işçi kadının kültürel ve politik gelişmesini kolaylaştırmak, sorumlu mevkilere terfiini desteklemek ve geniş proleter kadın kitlesinin Partiye girmesini sağlamaktır.

Kadın emeğinin ağırlıkta olduğu fabrikalarda, hücre yöneticilerinin bir zaman için personel içinde erkeklerin de olduğunu unutması kötü değildir; önemli olan, onların kadın işçilerin ruh halini ve gereksinimlerini açıkça görmesidir. Çalışmanın yeniden düzenlenmesi, Merkez Komitesi'nin Kasım Plenumunda bize verdiği, işçi kadınların Partiye çekilmesi görevini yerine getirmemizi sağlayacaktır.

Geniş kadın işçi kitlelerinde Parti için büyük bir rezervin mevcut olduğu saptanmıştır. Tekstil fabrikalarında kadın tekstil işçileri çoğunluğu oluşturmasına ve bunlar arasında eski kadrolardan birçok işçi kadın var olmasına rağmen, bu fabrikalarda toplam kadın işçi sayısına kıyasla komünist kadınların oranı çok düşüktür, ortalama sadece %4 ve bazı illerde hatta sadece %3'tür. Sadece Leningrad'da bu oran %10'a varmaktadır, buna karşılık işçi kadının tali bir rol oynadığı sanayi dallarında komünist kadınların sayısı önemli ölçüde daha yüksektir: metal sanayiinde %19, gıda sanayiinde %21, poligrafi sanayiinde %20.

Bu veriler, özellikle tekstil bölgelerinde kadın işçilerin Partiye çekilmesi görevinin son derece acil olduğunu göstermektedir.

Kadın tekstil işçilerinin Partiye akın etmesini zorlaştıran esas nedenler onların yaşam koşulları, kültürel gerilikleri, fabrika hücrelerinin yetersiz çalışması, işçi kadınlara karşı yanlış tavırdır.

Şu olgular bu savı doğrulamaktadır:

İşçi kadınların sayısı son iki yılda %32 artmıştır, ama çocuk yuvalarının sayısı sadece %4 artmıştır. Çocukların toplam %0,66'sı çocuk yuvalarınca kapsanmıştır.

Hemen hemen hiç çamaşırhane yoktur. Çamaşırlar ya evde ya da hamamda yıkanmaktadır.

Kamuya açık öğle sofraları çok azdır, ve buralardaki öğle yemeği, kalabalık bir işçi ailesi için çok pahalıdır.

Tekstil İşçileri Birliği'nde okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı ortalama %13'ken, kadın tekstil işçileri arasında bu oran %30'dur. Metal işçileri arasında ise okuma-yazma bilmeyenler sadece %3'tür.

Kadın işçiler arasında onları Partiye kazanmak üzere yürütülen çalışmanın tüm yükü, kadın bölümlerinin ve kadın komisyonlarının omuzundadır, bir bütün olarak fabrika hücreleri bu çalışmayla ilgilenmemektedir. Delege toplantılarının daha güçlü bir önderliğe ve pratik hatiplere ihtiyacı vardır.

Ders kitaplarına gelince, bunlar kadınlara pek az uygun duruma getirilmiştir.

Bu önemli sorunlar işletme konseyleri ve tüm fabrika hücreleri tarafından tam bir ciddiyetle ele alınmalıdır.

Kadın çalışmasının genel denetimi, kadın işçilerin okuma-yazma bilmezliğinin aşılması somut sorununu önümüze koymaktadır. Delege kadınlar ve kadın aktiften işe başlamalı ve bu yıl içinde okuma-yazma bilmeyen tek delegenin, aynı biçimde tek sovyet üyesinin kalmamasını sağlamalıyız.

Şimdi öğrenmek isteyen her kadının, her işçi ya da köylü kadının hazırlık kursuna ya da okula alınması olanakları var. Komünist yüksekokullardaki, teknik yüksekokullardaki vb. tüm olanaklardan da yararlanmalıyız.

Bu yıl 8 Mart'taki sorunlara işçi kadının durumunun düzeltilmesi sorunu da dahildir. Bu alanda savunmadan saldırıya geçmeliyiz. Sovyetler Birliği Merkez Yürütme Komitesi'nin 4 Kasım 1927 tarihli kreşler hakkındaki kararlarının uygulanmasını talep etmeliyiz. Konut sorunu da bu konuya dahildir. 1928/29 yılında çok yoğun inşaat yapılacak, fakat kadın bölümleri bu bağlamda henüz bir şey söylememişlerdir.

Fabrikaların yedi saatlik işgününe geçişinde, hamileliğin son aylarında bulunan hamile kadınların gece vardiyasına ayrılmamasını sağlamalıyız. İnisiyatifi ele almalı ve Sovyetlerde, kadınların durumunun düzeltilmesi için özel seksiyonlar örgütlemeliyiz; böylece sovyetlerin dikkati işçi ve köylü kadınların özgül gereksinimlerine daha fazla çekilecektir.

Kollektif çiftliklerin kadın köylülerinin ve kadın tarım işçilerinin yaşamı da iyileştirilmelidir.

Doğuda kadınları parança ve çadradan [Çarşaf ve peçeye benzer, kara, at kuyruğundan yapılmış örtüler —ÇN] kurtarmak, onlara yeni fabrikalarda iş vermek yoluyla onları üretim sürecine katmak için enerjik bir mücadeleye girişiyoruz. Orada kadının okula gönderilmesi, kamu yaşamına geniş bir biçimde katılımı için mücadele ediyoruz. Çadra ve parançaya karşı mücadele, Doğu kadınının kölelikten kurtulmasına engel olanları cezalandıracak bir yasa çıkartılması sonucunu vermelidir.

Tirajı geçtiğimiz yıl yüzbinlerce nüshaya yükselen ve çevresinde binlerce işçi ve köylü kadın muhabir örgütleyen işçi-köylü kadın bası-

nı, Parti örgütlerinin daha iyi bir önderliğine ihtiyaç duymaktadır. Merkez Komitesi özel bir kararda bu olguya halihazırda dikkat çekmiş bulunmaktadır. Kadın basını işçi kadınların özeleştiriye katılmalarını ve onların kendilerine karşı kötü, arkadaşça olmayan tavırlara karşı kitlesel mücadelelerini çok daha büyük ölçüde örgütleyebilir. Kadın basını geriliğe, alkolizme, dinci alıklaşmaya vb. karşı çok daha fazla mücadele verebilir.

Bu kez 8 Mart yeni Sovyet seçimleriyle çakışıyor. Yeni seçimlerin gidişatına ilişkin geçici haberler, işçi ve köylü kadınların artan eylemliliğinden söz ediyor. Görevimiz bu eylemliliği pekiştirmektir. Yeni sovyetlerde kadınların sayısı çok daha fazla olacaktır. Bununla bize yeni, acil görevler doğmaktadır. Okuma-yazma bilmezliğin tasfiyesi için kısa süreli kurslar düzenlemeli, konferanslar ve danışma toplantıları örgütlemeli, kadınlara literatür temin etmeli vb. ve bu çalışmaya sovyetleri de çekmeliyiz.

Görevlerimizin hepsi bu sorunlardan ibaret değildir. Önümüzde daha pek çok görev var. Onbirinci yılda çok şey yapıldı, fakat geçmişin bir sonucu ve kalıntıları olan daha pekçok zorluk hâlâ mevcut. Bunları altetmek için, Partinin güçlerini seferber etmek gerektir. Görevimiz, Partinin aldığı önlemleri tam anlamıyla uygulamak, ve sosyalizmin inşası için adım adım sürekli daha büyük emekçi kadın kitlelerini geçmişin zincirlerinden kurtarmayı sağlamaktır.

("Inprekorr", No. 23/1929, s. 506-507.)

BELGE: 11

SOVYETLER BİRLİĞİ VE DÜNYA PROLETARYASI

Manuilski'nin Raporu — 1932

Savaş ve proleter devrimleri çağımızı belirleyen; can çekişen kapitalizmle, oluşmakta olan sosyalist dünya arasındaki iki sistemin savaşımının, dünya politikasının ve dünya iktisadının düğüm noktası haline gelmesidir. Tüm siyasi partiler, onların programları, kitleyi yönlendirme yöntemleri, söyledikleri ile yaptıkları ışığında sınanmaktadır. Kitlelerin önünde Rusya'daki proleter devrimin deneyimleri ve aynı zamanda Almanya ve Avusturya'daki devrimin, "demokratik sosyalizm"in çeşitli türlerinin —siyasi demokrasi, iktisadi demokrasi, yapıcı sosyalizm— deneyimleri, koalisyonlu ve koalisyonsuz işçi hükümetlerinin deneyimleri, çoğunluğu güya legal, parlamenter yoldan kazanmanın deneyimleri ve diktatörlük deneyimleri duruyor. Bu deneyimler neyi gösteriyor?

ABD burjuvazisinin yaygınlaştırdığı, kendi ülkesinin ebedi refah ülkesi olduğu, sınıf kavgası olmayan bir ülke olduğu, Avrupa'dan gelen her göçmenin zengin olma kimliğini cebinde taşıdığı hayalleri, dünya krizi olaylarının gelişimi sırasında altüst oldu. Büyük Britanya, bir ülkenin emperyalist fetih siyaseti temelinde sosyal yardım düşüncelerinin tamamen çöküşünün bir örneğini sergiliyor, fakat aynı zamanda, tüm cephe boyunca İngiliz işçi sınıfının ücretlerine saldırı, işsizlik yardımının düşürülmesi, grevlerin boğulması, Hindistan'da hava bombardımanı ve darağacı hukuku, en meşhur "İşçi Partisi" liderlerinin gerici kampa açıkça geçmesi olan iki "işçi hükümeti"nin çöküşü örneklerini gösteriyor. Alman sosyal-demokrasisi kitlelerden "demokratik yöntemler" adına en büyük fedakârlıkları talep ediyor. Bunlar gerçekte ve bütün siyasetleri ile faşizmi yetiştirdi. Fransız sosyal-demokrasisi, Versay sisteminde, Almanya'nın, Orta ve Doğu

Avrupa'nın ve de sömürgelerin sömürülmesinde, Fransız işçi aristokrasisinin imtiyazlı konumunun garantisini görüyor. Sonuç, Versay sisteminin tamamen çöküşü ve Fransa'nın ekonomik krize karşı bağışık olduğu efsanesinin tasfiyesi olmuştur.

Diğer yandan İtalya'da faşizm, kitlelere kanlı baskılar ve benzeri görülmemiş sefaletten başka birşey vermediğini gösterdi. Aynı şekilde Yugoslavya, Bulgaristan ve Macaristan'da olduğu gibi İspanya'da da, Primo de Rivera'nın devrilmesine kadar, gemi azıya almış gericilik yaşandı. Yine İspanya'daki devrim, anarşistlerin burjuva devletin sözde düşmanları olduklarını, fakat proleter diktatörlüğün devrimci yöntemlerinin sözde olduğu gibi gerçekte de düşmanları olduklarını gösterdi. Anarşistler İspanya işçi sınıfını bir yenilgiden diğerine götürdüler, siyasi ve örgütsel olarak silahsızlandırdılar ve İspanya karşı-devrimine teslim ettiler.

Bütün bu gelişmelerin ana hattı, işçi sınıfına karşı açılan faşizm ve savaş taarruzudur. İşçi sınıfının gelişmekte olan devrimci kabarışını muazzam teşvik eden proletarya diktatörlüğü ülkesindeki son yıllardaki kalkınmanın temel sonuçları, böylece daha çok önem kazanmaktadır.

Beş yıllık plânın ana hatlarıyla tamamlanması, sosyalizm için güçlü bir sınai temel yarattı. Sovyetler Birliği artık bir tarım ve hafif sanayi ülkesi değildir. Ağır sanayiin halk gelirindeki payı son yıllarda %27'den %35'e çıktı. Daha 1931 yılında nerdeyse 5 milyar ruble tutarında ürün vermiş olan kendine ait bir makine yapım sanayiine sahiptir. Metalurji sanayiinin üretimini savaş öncesinin iki katına çıkardı. Bütün sanayi en modern teknik temelinde yeniden donatıldı. Doğuda yeni bir maden sanayii üssü ve şimdiye kadar ülkede hiç bilinmeyen sayısız yeni üretim dalları yaratıldı. Sovyetler Birliği bir traktörler, otomobiller, kimya, Bloomings [hamdemir haddehaneleri —ÇN], güçlü turbo jeneratörleri ve dizel motorları ülkesi haline gelmektedir. Beş yıllık plân çerçevesinde kurulmuş olan muazzam metal ve makine yapım işletmeleri ile Sovyetler Birliği, ekonomik bağımsızlığı elde etmek için tayin edici bir adım attı. Lenin'in elektrifikasyon plânı daha 1931 yılında gerçekleştirildi.

Beş yıllık plân, tarımda, onu makineleştirmenin sarsılmaz temelini attı; dünyadaki biricik büyük işletmeler tarımını yarattı. Burada Sovyetler Birliği, mümkünatına sadece kapitalist dünya ve onun sos-

yal-faşist yardımcılarının değil, bizzat kendi aramızdaki bozguncuların ve oportünistlerin de inanmak istemediği tarım devrimini tamamladı. Köylü iktisadının yüzde 60'tan fazlasını kollektiflerde birleştirmemizle ve tamamen kollektifleştirilmiş bölgeler yaratmamızla, köyde sınıf farklılaşmasına son vermemizle, tarımın yıllardır süregelen sorunu olan nüfus fazlalığını yok ettik.

Ücretler durmaksızın artıyor. 1929 yılından 1932 yılma kadar ortalama yüzde 62 artmıştır. Sovyetler Birliği'nde işsizlik yok. İşçi ve memur sayısı 1928'den 1932'ye iki katına çıktı ve 21 milyona ulaştı. Kitlelerin maddi ve kültürel ihtiyaçları durmadan artıyor. Sosyal sigorta için, kültür ve sağlık harcamaları için giderler son dört yıl içinde iki katına çıktı ve 1932 yılında işçi başına 200 rubleye ulaşıyor. 1928'den 1931'e kadar üç milyon işçi için konut inşa edildi ve sadece bu yıl içinde ayrıca, konutlarına taşınacak işçilerin sayısı 3 milyon olacaktır. Toplumsal beslenme nüfusun yüzde 35'ini kapsıyor. Her işçinin kalifikasyonunu yükseltmek için şartlar yaratıldı. Orta ve yüksekokullar işçilerin ve köylülerin çocuklarına açıktır, dinlenme evlerinin ve işçi sanatoryumlarının vb. sayısı durmadan artmaktadır. En geniş *proleter demokrasisi* gelişmektedir. Sovyetler, sendikalar, işletme konseyleri aracılığıyla emekçi nüfusun milyonlarca kitlesi ülkenin, sanayiin ve tarımın yönetimine çekilmektedir. Milliyetler siyasetinin kazanımları; sosyalist sanayileşme ile Sovyetler Birliği halklarının kardeşliğinin ve eşitliğinin kurulması oldu, en kısa sürede ülkenin ilerlemiş sanayi bölgelerini ekonomik ve kültürel olarak aşmayı eskiden geri kalmış olan halk topluluklarına da sağlaması oldu.

İlk beş yıllık plânın sonuçları proletarya diktatörlüğünü geniş ölçüde sağlamlaştırdı ve oluşmaya yüz tutmuş olan sosyalizm binası için kaya gibi sağlam bir sosyal sınıf temeli yarattı. Tam kollektifleştirmenin olduğu bölgelerde büyük köylülük sınıf olarak tasfiye edildi, kollektif iktisatçı orta köylünün artık kesin olarak sosyalizm safına geçmesi ve Sovyet iktidarının sağlam bir dayanağı haline gelmesi başarıldı; geri kalmış ulusal bölgelerin milyonlarca yeni proleter kitlelerinin üretime çekilmesiyle, sosyalist ekonominin temelinin inşası tamamlandı ve sosyalist kalkınma yoluna sağlam adım atıldı. O bu canlı tecrübe ile kapitalist ülkelerin milyonlarca kitlesine sosyalist ekonomik sistemin avantajlarını gösteriyor.

İlk beş yıllık plânın tamamlanması, proleter dünya devrimi davasının altına güçlü maddi bir temel ördü. Sovyetler Birliği proletaryasının bu başarısı sonucu en küçük komünist partilerin bile özgül ağırlığı muazzam artıyor; bu iç kaleye dayanabilen kapitalist ülkelerin proletaryası için, kendi burjuvazisini alaşağı etmek, kapitalizmi yıkmak ve sosyalizmi kurmanın önkoşulu olan proletarya diktatörlüğünü kurmak daha da kolay olacaktır.

Dünya çapında tarihsel öneme sahip bu tayin edici başarılar, Partimiz içinde esas tehlike olarak sağ sapmaya karşı ve onun beslediği sol sapmaya karşı Partimizin genel çizgisini uygulama temelinde yorulmaz bir mücadele yürütülerek elde edildi. Bütün bu başarıların sağlanmasında Partimizin ve onun Merkez Komitesi'nin rolü muazzamdı. Ve beş yıllık plân için mücadele içinde SBKP ve onun önderliği, kendi inisiyatifiyle "Beş Yıllık Plân Dört Yılda" sloganını ortaya atan ve Partinin önderliği altında esas olarak da gerçekleştirmiş olan en geniş emekçi kitlelerle içten bağlarını daha da geliştirdi.

Bu noktada tarihsel hakikat bizi, Lenin'in ölümünden sonra Partinin onun sağlam ve sınanmış önderliği altında o çok zor aşamayı katettiği adamın rolünü anımsatmakla yükümlendirmektedir. Ülkemiz emekçilerinin ve uluslararası proletaryanın bilincinde Stalin adı, sosyalizmin inşası ve onun Sovyetler Birliği'ndeki zaferleri çağıyla birleşmektedir. O, emperyalizmin dengesiz gelişme yasası temelinde Lenin'in tek ülkede sosyalizmin inşası öğretisini tamamladı ve gerçekleştirdi. Stalin'in yaratmış olduğu yenilik sadece Sovyetler Birliği için değil, özellikle bütün bir çağ için uluslararası öneme sahiptir. Bütün Komünist Enternasyonal'in malı haline gelmiş olan bu Stalin'ci konsepsiyon temelinde uluslararası proletarya yeni bir savaşlar ve devrimler devrine hazırlanarak, tayin edici görev pratik olarak uygulandı ve gerçekleştirildi. SBKP Lenin'in önderliğinde Rusya'da proleter devrimin gelişmesine engel olan Menşevizmi parçaladığı gibi, sosyalizmin inşası döneminde de, Stalin'in önderliğinde, kâh karşı-devrimci Troçkizm biçiminde, kâh sağ oportünist sapma biçiminde ortaya çıkmış olan çağımızın Menşevizmine de yıkıcı bir darbe indirmiştir.

İç ve uluslararası şartlardan kaynaklanan bir dizi zorlukların üstesinden gelindiği de dikkate alındığında, Sovyetler Birliği'ndeki muazzam başarıların önemi daha da büyüktür. Sosyalist inşanın önünde duran çok önemli bir engel, herşeyden önce, Sovyetler Birliği'nin eski

kapitalist Rusya'dan devraldığı, üretici güçlerin son derece düşük seviyesi idi. Yer yer sanayi ve maliye plânının tamamlanmasında geride kalmanın görüldüğü; zaman zaman karmaşık mekanizmaları kullanırken görülen beceriksizliklere, zayıf iş disiplinine, kazanç hırsı eğilimine, işgücünün dalgalanmasına bağlı olan emek üretkenliğindeki yetersiz artış; düşük üretim kalitesi; bireyci tekerrürlerle el ele yürüyen Sovyet çiftlikleri ve özellikle kollektif çiftliklerdeki örgütsel olumsuzluklar, vs., — bütün bunlar son tahlilde sosyalist ilişkiler ile üretici güçlerin eski Çarlık Rusya'sından devralınmış olan düşük seviyesi arasındaki çelişkinin sonuçlarıdır.

Bu çelişkiden Menşevikler, Sovyetler Birliği'nde ne proleter devrimin ne de sosyalizmin mümkün olduğu sonucunu çıkardılar.

Eğer 1917 yılında ülkemiz Menşeviklere uyup, kapitalizmi yıkmasaydı, günümüzün dünya krizinde kendine düşecek olan payı göz önüne getirmek yeterlidir. Hindistan ve Çin gibi kapitalizmin bir sömürgesi olurdu, güçsüz ekonomik organizması dünya krizinin darbelerine mağlup olurdu ve dünya sermayesi önünde yıkıldığı için, bu krizin bütün masraflarını ödemeye zorlanacak ilk Avrupa ülkesi olurdu.

Sovyetler Birliği ilk beş yıllık plânı son derece gergin kapitalist kuşatma ortamında gerçekleştirmek zorunda idi. Bugün, "nefes molası" denilen şeyi, Lenin'in zamanında bahsettiği, güçlerin geçici bir dengelenmesinden daha fazla olarak görme eğilimleri var. Gerçekte rahatsız edilmeden sosyalist inşa için güvenli, sakin bir ortam anlamında bir atmosfer hiçbir zaman olmadı. Dünyanın hiçbir ülkesi, tarihte hiçbir zaman Sovyetler Birliği gibi ekonomisini böylesi dizginsiz entrikalar ve dalavereler, böylesi bir legal ve "illegal" zararlılar, böylesi sistematik birbirini takip eden düşmanca kampanyalar, burjuvazinin böylesi bir hararetli düşmanlığı atmosferinde inşa etmedi. Bu kampanyada uluslararası sosyal-demokrasi gayet yüzkarası bir rol oynadı. SBKP'nin uyguladığı sosyalist sanayileşmeye karşı sürekli olarak geçmişin kapitalist-feodal mirasını koydu. Sanayileşmeyi "ilkel birikim" olarak karaladı, tarımdaki teknik devrimi blöf olarak niteledi, kollektifleştirmeyi peşinen fiyasko olarak ilan etti, yeni sosyalist çalışma anlayışının karşısına büyük-köylü açgözlülüğünü koydu. Tasfiye edilmiş olan büyük köylüleri, işsiz papazları ve geleneksel eski Rus geriliğini

himayesi altına aldı. Almanya'da olduğu gibi, hiç kimse bize kredilerimiz için moratoryum vermedi. Savaş tehlikesi hiçbir an eksik olmadı.

Zorluklara bir de belirli oranda dünya ekonomi krizinin etkileri yüklendi. Tabii ki, bizim ekonomimiz kriz diye bir şey tanımıyor ve bu onu kapitalist ekonomiden ayıran en önemli noktalardan birisidir. Fakat dış ticaret alanında, satın alınan makinelere tröstleşmiş sanayi fiyatları ödemek zorunda kalınırken, ihracatımız, tahta, kenevir ve tahıl için dünya pazarı fiyatlarındaki gerilemeyi hissetmek zorunda kaldı. Fakat bizim için dezavantajlı olan bu durumu kendisi için kullanan kapitalist dünya, utanmadan, Sovyetler Birliği'ne, damping uyguladığı suçlamasını getirdi.

Bütün bu olumsuz koşullara rağmen Partimiz beş yıllık planı başarabildiyse, bunun tek nedeni, beş yıllık planın dört yılda uygulanmasının sadece birkaç milyon Parti üyesinin değil, ülkemizin milyonlarca emekçisinin davası haline gelmiş olmasıdır.

* * *

Kapitalist ülkelerin emekçilerinin komünizme kazanılması için ilk beş yıllık planın oynadığı rol muazzam idiyse, ikinci beş yıllık plân tayin edici bir rol oynamalıdır ve oynayacaktır.

Sadece komünistler tarafından değil, aynı zamanda en geniş, komünist olmayan işçi kitleleri tarafından da, Ekim Devrimi'nin temel kazanımları —kapitalistlerin iktidarının devrilmesi ve işçi sınıfı iktidarının kurulması— dışında, *başarılı sosyalist sanayileşme* de genelde kabul edilmektedir. Bir zamanlar öylesine geri kalmış ülkemiz bugün çelik dökümünde hemen Birleşik Devletler'in arkasından geliyorsa, beş yıllık planın muazzam yeni traktör fabrikaları sayesinde tarım için 15 milyon beygir gücü sağlamasını, elektrik üretiminin devrim öncesi Rusya'nın 8-9 katma çıkmış olmasını, Sovyetler Birliği'nin hiç yoktan yeni muazzam bir kimya sanayii inşa etmesini, sosyal-demokrasi, uluslararası işçi sınıfı önünde öyle kolay yalanlayamıyor.

İkinci beş yıllık planın programı kuşkusuz aynı şekilde uygulanacaktır. Söz konusu olan yılda 22 milyon ton ham demir, 250 milyon ton kömür, 80-90 milyon ton petrol, 65 milyon ton yerkömürü, 100 milyar kilovatsaat elektrik, 30 000 kilometre yeni demiryolu, Volga—Moskova Kanalı gibi yeni muazzam su yolları, emek üretkenliğinin yüzde 120-140 civarında artırılması, maliyet fiyatlarının yüzde

30-35 kadar indirilmesidir, kısacası, üretimi 1932'nin üç katına çıkarmaktır. Kama ve Volga üzerinde plânlanmış olan birçok enerji santralinin yanı sıra, Kamişin'de gücü bugün üretilen tüm enerjinin neredeyse yarısına varacak olan muazzam bir hidroelektrik santrali inşa etmeye başlıyoruz. Burada kurulacak baraj aynı zamanda Volga bölgesinin tüm sol tarafını suni olarak sulayacaktır ve bu bölgenin köylülerinin öteden beri düzenli başlarına gelen kuraklık felaketlerine son verecektir. Sosyal-faşist ayaktakımının, 'Sovyetler Birliği'nde köylülüğün sırtından gerçekleştirilen' "ilkel birikim" üzerine teorik beyanlarına karşı en iyi cevap budur. Bu program, tahakkuku şüpheli görünen bir umut değildir, bilakis yer yer şimdiden uygulanmaya yüz tutmuştur.

Fakat sosyalist sanayileşme, kapitalist ülkelerin işçilerini salt teknik yanı ile değil, aynı zamanda Sovyetler Birliği işçi sınıfına getirdiği sonuçları ile de coşturuyor: Sovyetler Birliği'nde —ve sadece Sovyetler Birliği'nde— işsizlik yok olmuştur. Her türlü sosyal sigorta için harcamalar devamlı artıyor ve hiç kimse her gün korkunç bir gelecek için kafasını yormak zorunda değil. Burada iş "bir onur, şeref ve kahramanlık meselesidir". Kadının gerçek kurtuluşu sadece Sovyetler Birliği'nde gerçekleştirildi. Hiçbir ülkede çocuklara Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi bakılmamaktadır. Sıkı proletarya diktatörlüğünün bu ülkesinde olduğu gibi, hiçbir yerde kişiliğin bu kadar özgürlüğü yoktur. Bilim, sanat ve kültür sadece Sovyetler Birliği'nde emekçilere hizmet etmektedir. Proletarya diktatörlüğü altında kitlelerin zihinsel seviyesi muazzam yükselmiştir. Aralarından yeni sosyalist ekonominin onbinlerce harika örgütleyicisi çıkmıştır. Gazetelerin tirajı 1932'de 40 milyona çıkmıştır [1913'te 2,5 milyon. Redaksiyonun notu]. Fakat boyunduruktan kurtulmuş ulusal kültürün umulmadık gelişmesini, ülkenin efendisi olduklarının bilincine varan işçilerin ve kollektif çiftçilerin gerçek demokrasisinin gelişmesini ve büyümesini göz önüne getirmek yeterlidir. Bütün bunlar kapitalist ülkelerin geniş emekçi kitlelerinin ruh halinde ani bir değişiklik yaratmaz mı?

Fakat sosyal-demokrat işçilerde, kalkınma zorlukları söz konusu olunca, şüpheler başlıyor. Sovyetler Birliği'nde proletarya diktatörlüğü kurulduğundan beri sosyal-demokrasi, Sovyetler Birliği'ne karşı karşıdevrimci ajitasyonunda, bir asalak gibi bizim zorluklarımızdan besleniyor. İşçilerin dikkatini komünizmin ilk aşamasında tüketimde kaçınılmaz olarak hâlâ var olan eşitsizliklere çekerek, herşeyden önce et,

yağ, ayakkabı vs. temininde hâlâ var olan zorluklara işaret ederek, onları Sovyetler Birliği'ne karşı kışkırtmaya çalışıyor.

Üretimimizin muazzam artmasına rağmen, örneğin ayakkabıda savaş öncesi dönemin birkaç katını üretmemize rağmen, evet, hâlâ yokluk çekiyoruz, çünkü sosyalizm eskiden ezilen ve bilisiz, bitli ve kirli, kıtlık yıllarında ot yiyen, bulaşıcı hastalıkların kırıp geçirdiği 130 milyon emekçinin ihtiyaçlarını uyandırmıştır, çünkü köylümüz artık kenevir lifinden ayakkabı giymek istemiyor, çünkü fabrikaya gelen dünün Kırgız göçebesi, gayet haklı olarak, *kendi* devletinden ışıklı ve banyolu bir ev, sabun, elbise ve ayakkabı talep ediyor. Düşen, eski burjuvazinin ve onun çanak yalayıcılarının kalıntılarının hayat standardıdır, buna karşılık, eski düzenin Rus emperyalizminin gayeleri için kültür gübresi olarak kullandığı, Sovyetler Birliği'nin 108 halkı ve halk topluluğunun emekçilerinin en alt katmanlarının hayat standardını yükselttik. Yokluk çekiyoruz, çünkü ekonomik bağımsızlığımızın temeli ve savaş tehlikesine karşı maddi güvence olarak ağır sanayii geliştirmek zorunda olduğumuzdan, hafif sanayiden tasarruf etmek zorundayız, çünkü hiçbir kapitalist ülkede olmadığı gibi bizde nüfus çoğalıyor, ki bu kitlelerin maddi yaşam standardının yükselmesinin de bir işaretidir.

Gelişen ihtiyaçlara oranla sadece kısıtlı miktarda kumaş, ayakkabı, yağ ve et stokuna sahip olduğumuz sürece, sınıf ilkesine göre dağıtım, bazı eşyalara karne sistemi, en önemli sanayi merkezlerinin ve tayin edici sanayi dallarının işçilerinin tercih edilmesi zorunludur; bu zorunluluk ikinci beş yıllık plânda tasfiye edilecektir. Sosyal-demokrasi zamanında emperyalist savaşın çıkarı için karne sistemini desteklemiş ve bunu savaş sosyalizmi olarak adlandırmışsa, tüm kapitalist dünyaya karşı en zor sınıf savaşını yürüten sınıf, sosyalizm ve proleter devrim davasını sağlamlaştırmak için neden zaman zaman kısıtlamalar yürürlüğe koymasın?

Sosyal-demokrasi, Sovyetler Birliği işçilerinin sosyalist inşanın çıkarları için yapmak zorunda olduğu fedakârlıkları karşı-devrimci ajitasyonu için kullanmaya çalışıyor. Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin sadece işçi sınıfının yaptığı fedakârlıklar üzerinde durabilmesi gerçekten mümkün müdür: Eğer kitlelerin böylesi bir kabarışı ve böylesi bir coşkusu için maddi temel olmasaydı, milyonlarca insanda coşku uyandırabilir miydi o: Gelecek kuşakların mutluluğu için bu kuşağın kahra-

manca mücadelesi, proleter dünya devriminin çıkarlarına hizmet işareti altında ileri doğru atılışı, soyut bir aydınımsı-romantik kahramanlık değil, tersine yüce sosyal idealin kitlelerin dolaysız maddi çıkarlarıyla kapsamlı bir sentezidir. Fakat 10 milyon ölü, 19 milyon yaralı ve sakat, emperyalist dünya savaşı sırasında açlığa ve bulaşıcı hastalıklara kurban olan 30 milyon insan, dünya krizi sırasında kitle tüketimindeki şiddetli gerileme, toplam ücret meblağının yarıdan fazla düşmesi, sömürgelerde, Hindistan'da, Çin'de ve Latin Amerika ülkelerindeki anlatılamayacak açlık sefaleti ve açlıktan ölüm, aile efradı hariç 50 milyon işsiz, işçi ailelerinin topluca intihar etmesindeki artış, ürkütücü bir çocuk ölüm oranı, yani muharebesiz bir ikinci savaş — bunlar işçi sınıfının kapitalizmin kurtulması için yaptığı ve daha da yapacağı, ve sosyal-demokrasi tarafından haklı çıkarılan ve desteklenmeye çağrılan fedakârlıkların tam olmayan listesidir.

Hem zorlukların anlaşılması hem de inşanın pratik siyaseti açısından, Sovyetler Birliği'nin daha komünizmin ilk aşamasının başlangıcında olduğunun, sosyalizm dönemine daha yeni girmiş olduğunun bilinmesi tayin edici öneme sahiptir. Henüz tüm üretim araçları eksiksiz toplumsallaştırılmamıştır. Köylülüğün üçte biri hâlâ bireysel çiftliklerde çalışmaktadır. Tarım üretim araçlarının önemli bir bölümü henüz topluma (devlete) değil, verili kollektif çiftliklerin kooperatif olarak birleşmiş nüfusuna aittir. Tüketimde hâlâ yapılan işe göre dağıtım ilkesi geçerlidir ve "eşitlik" adına bu ilkenin yıkılması, bugün, aylaklığı besleyecek olan bencil bir büyük-köylü sloganıdır. Kapitalizmdeki ve birinci NEP dönemindeki meta ve para biçiminden köklü olarak ayrılsa da, meta ve para biçimi kendini henüz muhafaza etmektedir ve komünizmin bütün ilk aşaması boyunca, ve evet, sınıfsız toplumda da, sosyalist muhasebe, denetim ve dağıtımın aracı olarak var olmaya devam edecektir. Henüz doğrudan sosyalist ürün değiştokuşu yok, kârlılık ilkesi temelinde çalışıyoruz, sınıfsız topluma ancak ikinci beş yıllık plânda ulaşacağız. Sosyalizmi amansız sınıf mücadelesi içinde inşa ediyoruz. Tasfiye olmuş sınıflar gerçi biçimsel olarak yeni düzene boyun eğiyorlar, fakat kapitalist kuşatma karşısında yeni düzeni bütün araçlarla, gizli sabotaj, açgözlülük, aylaklık, bürokrasi, hırsızlık, spekülasyon vs. ile parçalamaya çalışacaklardır. Kollektif çiftlik siyasetinde kitle çalışmasının yerine salt kumandacılığı geçiren, kollektif çiftliklerin mülkiyetini kollektifin üyelerinin ortak mülkiyeti olarak

değil, devlet mülkiyeti olarak ele almak isteyen, kollektif çiftliklerde ürünün dağıtımında eşitlemeciliği hedefleyen, sosyalist sanayileşmede ve dolaşımda şimdilik hâlâ mutlak gerekli olan NEP'in son aşamasını, kârlılık ilkesini, tasarruf rejimini görmezlikten gelen "sol" abartmalar, inşanın bu somut şartlarının anlaşılmamasından kaynaklanmaktadır. Bu "sol" taşkınlıklar emek üretkenliğinin yükseltilmesini, üretim kalitesinin iyileştirilmesini, kollektif çiftliklerin örgütsel-ekonomik konsolidasyonunu ve emekçilerin geçiminin iyileştirilmesini kösteklemektedir. Aynı zamanda esas tehlike olarak, kapitalizmin restorasyonuna ve onun iktisat yöntemlerine eğilimli olan, sanayileşme hızının yavaşlatılmasını, NEP'in önceki aşamalarına geri dönmeyi, kollektifleştirme siyasetinin revizyonunu hayal eden sağ oportünizmi beslemektedir. Oportünizme karşı mücadele içinde büyüyen ve çelikleşen Bolşevik Partimiz, gelecekte de amansızca, platformu olmasa da, şekilsiz, karmaşık ruh hali biçiminde ortaya çıksa da, onun tepesine binecektir.

Günümüzün zorluklarını aşmanın araçları ve yolları *Stalin'in altı direktifinde* gösterilmiştir. Bu direktifler —eşitlemeciliğe ve kişisel özel mülkiyetinden mahrum bırakmaya karşı, kârlılık ilkesi için, işin, işgücünün ve kadroların yeni duruma uygun örgütlenmesi için— geçici görevler değil, çözümü komünizmin tüm ya da nerdeyse tüm birinci aşamasını gerektirecek görevlerdir.

Somut ekonomi yönetimi, kitlelerin yeni topluma getirdikleri artan taleplerini hesaba katan bir dizi önlemi, alt iktisat birimlerinin güçlü bir inisiyatifini, genel plân çerçevesinde ekonomik örgütlerin belirli bir desantralizasyonunu, ekonomimizin bürokratik merkeziyetçiliğin gereksiz biçimlerinden kurtarılmasını (en önemli Halk Komiserliklerimizi ve iktisadi birliklerimizi bölmeye başladık), verilen görevler için yukarıdan aşağıya kadar sorumluluğun yerleştirilmesini ve —asıl mesele budur— kârlılık ilkesinin ekonomimizin tüm halkalarına sağlamca yerleştirilmesini şart koşmaktadır.

Lenin'in sosyalizmin zaferi için son tahlilde en önemli şey olarak tanımladığı emek üretkenliği iki momentle belirlenir: İlk olarak, tekniğin gelişme seviyesiyle. Emek üretkenliğini arttırmanın teknik önkoşullarını yükseltmek için Partimiz çok şey yaptı ve daha da yapacaktır. İkinci olarak, emek üretkenliği işe karşı sosyalist tavırla belirlenir. Bu, insanların sosyalist dönüşümleri için sürekli, ısrarlı enerjik devrimci bir faaliyeti gerektirmektedir ve bu, ikinci beş yıllık plânın en önemli

görevlerinden biridir. Sosyalist yarış ve hücum tugayları hareketi daha şimdiden sadece fabrika işçilerinin yüzde 70'ini kapsamakla kalmamış, aynı zamanda dünün bireysel köylüsünün bilincini kollektivist ruhla yeniden yoğurdukları kollektif çiftliklere de sıçramıştır.

İkmal zorluklarının aşılması için bir dizi önlem alıyoruz. Meta açlığının tasfiyesi için en iyi araç olan hızlı sanayileşme temposunun devam ettirilmesinin yanında, ikinci beş yıllık plânda ekim alanının 160 000 000 hektara genişletilmesinin, kollektif ve devlet hayvan çiftliklerinin geliştirilmesinin yanında, hafif sanayiin daha güçlü geliştirilmesinin yanında, bugün kollektif çiftlik ticaretinin geliştirilmesi ve kitle tüketim malları üretimi ön plânda durmaktadır.

Kollektif çiftlik ticareti üzerine son kararnameler, Stalin'in 6 direktifinin iktisadi-siyasi devamıdır ve onlarla birlikte sosyalizmin daha da ilerlemesini garantiye almayı hedeflemektedirler. Ülke ekonomisinde sosyalist sektörün hakim olduğu; sosyalist muhasebe, denetim ve düzenlemenin etki alanının korkunç genişlemiş, tüm bozukluklarına rağmen devlet ve kooperatif ticaret aygıtının ülkenin hemen hemen tüm meta satışını kapsamış, tam kollektifleştirilmiş bölgelerde büyük köylülerin sınıf olarak tasfiye edilmiş ve proletarya diktatörlüğünün pekiştirilmesinin spekülasyona ve aracılığa karşı geniş çaplı bir mücadele imkânı sağlamış olduğu bugün, bu kararnamelerin, kollektifleştirmeden NEP'in ilk aşamasına bir geri dönüş olduğu ve Partinin sınıfsız toplumu kurmaktan vazgeçtiği anlamına geldiği düşüncesini ancak kapitalizmin menfaatperest destekçileri yayabilirler.

Emekçilerin ücretlendirilmesinde ve kollektif çiftliklerde ürünün dağıtımında eşitlemeciliğe karşı mücadelenin küçük-burjuva anarşizmine verilen tavizler olduğu yaygaraları da aynı şekilde saçmalıktır. Eşitlemeciliğin ve kişisel özel mülkiyetinden mahrum bırakmanın tasfiyesi, kollektif köylünün ve ailesinin kişisel tüketiminin artırılması anlamına, burada da kişisel çıkarın değerlendirilmesi anlamına geliyor. Partimiz kollektif çiftlikte kişisel çıkarın teşvikini asla yadsımadı. Tam da kollektif çiftliklerin bugünkü artel biçimi, kişisel ve toplumsal çıkarların teşvikinin en iyi kombinasyonudur. Fakat, tarımın kalkındırılması için yeni toplumsal teşvikleri bir tarafa bırakıp, sadece köylünün bireyci çıkarına başvurmak isteyen varsa, bunun arkasında kollektifleştirme siyasetini revize etme plânları vardır. Tam da tekelci kapitalizmde bireyci hamlenin tamamen yok edildiği şu sırada, sosyalizm ül-

kesinde bize ona geri dönmemiz tavsiye ediliyor. Bundan başka, neden bütün kişisel teşvik, kollektif köylünün ürününün artan bölümüyle özel pazarda tefeci fiyatlarıyla ticaret yapabilmesinden ibaret olsun? Büyük üretimin küçük üretim karşısındaki avantajları, köylünün barbar beden emeğinin yerini makinelerin alması ve dolayısıyla bu emeğin veriminin muazzam artması, hasat döneminin kısalması, elektriğin köye girmesi, sadece kollektif temelde mümkün olan ve köylüyü ezeli yağmur derdinden kurtaran yapay sulamanın gerçekleştirilmesi — bütün bunlar kollektif iktisat biçimi içinde köylünün "kişisel çıkarının teşviki"nin bir parçasını oluşturmuyor mu? Bütün tecrübe gösteriyor ki, başarılı çalışmayan kollektif çiftliklerde neden, "teşvik" eksikliği değil, kötü örgütlenmedir. Şimdi kavramamız gereken tayin edici halka, kollektif çiftliklerin örgütsel-ekonomik pekiştirilmesidir.

Tarım ve hayvancılık ürünleri karşılığında şehirden köye bir kitlesel ihtiyaç malları akımının başlaması halinde, kollektif çiftlik ticareti muazzam bir atılım elde eder. Ve bugün hem Partimiz hem de Sovyet iktidarının organları hummalı bir şekilde buna çalışıyor.

SBKP'nin önderliği altında, dünya proletaryasının desteğiyle, fakat henüz proleter dünya devriminin aktif desteği olmaksızın, Sovyetler Birliği proletaryası sosyalizmin zaferini garanti altına aldı. Fakat dünya proletaryası bilmeli ki, proleter dünya devrimi davasındaki gecikmesi, bize bir dizi ek zorluklar yarattı. Kapitalist ülkelerde proleter devrim uğruna mücadelede, bizim Ekim Devrimi'nin arifesinde henüz tanımadığımız bir dizi zorluklar olduğu doğrudur, örneğin kapitalizmin çok daha sağlam olması, burjuvazinin daha fazla deneyimliliği, dünya savaşından sonra olduğundan daha farklı bir durumun varlığı, bizimki gibi büyük alanlara sahip olmama, daha güçlü bir sosyal-demokrasi, faşizm gibi. Fakat buna karşılık bizim sahip olmadığımız bir dizi avantaj da vardır. Örneğin sayısal olarak daha güçlü bir proletarya, Ekim Devrimi'nin deneyimleri, dünya krizi, Sovyetler Birliği'nde sosyalizm. Sosyal-demokrasinin güçlülüğü tam da kapitalist ülkelerdeki komünist partilerin sosyal-demokrat etkiyi sarsmayı hâlâ becerememelerinde yatıyor ve faşizmin gelişmesi, kapitalizmin aşırı olgunlaşması ve proleter devrimin gecikmesinden kaynaklanmıştır. İlk beş yıllık plânın başarıyla yerine getirilmesi ve ikinci beş yıllık plâna başlanması, dünya proletaryasının iktidarı ele geçirme mücadelesini olağanüstü kolaylaştırmaktadır. Sosyalizmi inşa ederken bizden önce kimse-

nin ayak basmamış olduğu yollardan gittik. Bu hususta bizi takip edecek olan komünist partiler, önlerinde açılmış bir yol bulacaklardır.

İlk beş yıllık plânımızın deneyimleri ve ikinci beş yıllık plânın perspektifleri, hâlâ devrimin masraflarından ve sosyalizmin inşasının zorluklarından çekinen kapitalist ülkelerin işçisine şunu diyor: Dünya savaşından sonra, 1918/19'da, devrimin masraflarından çekindin, fakat 15 yıldır, miadı dolmuş kapitalist düzenin ayakta tutulmasının ağır masraflarını taşıyorsun. Devrim ve içsavaşın üretici güçleri yok edeceğinden çekindin, ama kapitalizmin dünya krizi onları çok daha fazla yok etti. Proleter devrimin beraberinde getirebileceği sarsıntılardan çekindin —işsizlik, paranın çökmesi, amansız sınıf mücadelesi, kanlı savaş—, fakat kapitalizm seni en büyük sarsıntılar zamanına, faşizm, savaş ve milyonlarca insanın varlığının maddi temellerinin mahvedildiği bir zamana düşürdü. Sosyalist inşanın zorluklarından çekindin, ama kapitalizm seni, kendi zıbarma döneminin bütün zorluklarını çekmeye zorladı: işletmelerin kapatılması, bankaların çöküşü, işsizlik, küçük tasarrufçuların biriktirdikleri paraların yok olması, ücretlerin düşürülmesi, sosyal sigortanın azaltılması ya da tamamen ortadan kaldırılması, daha fazla sömürü.

Proleter, kapitalizmle sosyalizm arasında, gericilikle devrim arasında, burjuvazinin diktatörlüğüyle kendi sınıfının diktatörlüğü arasında seçim yapmak zorundasın. Başka çıkar yol yoktur.

("Rundschau", No. 5/1932,
Komünist Enternasyonal Yürütme
Komitesi 12. Plenumunda
Konuşma s. 87-90;
kısaltılmış çeviri — Almanca
redaksiyonun notu.)

BELGE: 12

25. ULUSLARARASI KADINLAR GÜNÜ VE KAZANIMLARIMIZ — 1935

N. Krupskaya

İşçi ve köylü kadınlarımız, Clara Zetkin adını, külleri Kremlin Duvarı'nda, Marx-Engels-Lenin-Stalin'in büyük davasının başka savaşçılarının küllerinin yanında istirahat eden Alman komünistini çok iyi bilirler. O, tüm yaşamı boyunca, tüm dünyada kadının —işçi kadının, köylü kadının— kurtuluşunun coşkulu öncü savaşçısıydı. Tüm düşüncesi, tüm duyguları Komünist Partimiz için, büyük vatanımızın emekçileri içindi.

25 yıl önce —1910 yılında— Kopenhag'da II. Enternasyonal Kongresi yapıldı; o zamanlar Bolşevikler daha II. Enternasyonal'e bağlıydı. Kopenhag'daki kongreye Lenin de katıldı. Bu kongreyle aynı zamanda İkinci Sosyalist Kadınlar Konferansı da toplandı. Partimizin programında fi tarihinden beri, işçi sınıfının seçim hakkını salt erkekler için değil, kadınlar için de hedeflemesi gerektiğine ilişkin bir madde vardı. Ancak birçok oportünist bu konuda farklı düşünüyordu. Örneğin Avusturya'da 1906 yılında bir genel grevde Avusturyalı işçiler genel seçim hakkını mücadeleyle kazandılar, ancak yalnızca erkekler için; Avusturyalı oportünistler kadın işçileri seçim hakları için mücadeleden vazgeçmeye ikna etmişlerdi. Stuttgart'taki uluslararası kongrede, tüm sosyalist partilere, aynı zamanda kadınlara da erkekle aynı seçim hakkının tanınması için mücadele görevi veren bir karar alınmasına rağmen, birçok ülkenin kadın sosyalistleri bu konuda açık bir fikre sahip olmaktan uzaktı ve bu sorunda görüş birliğiyle bir karar çıkartmak Clara Zetkin'e büyük çabalara maloldu. Hatta İngiliz kadın delegeler protesto ederek salonu terkettiler. O zaman Clara Zetkin, —8 Mart'ta— tüm ülkelerin kadın işçilerinin kitle toplantıları ve gösterilerle aynı anda kadınların seçim hakkı talebini yükseltecekleri bir

Uluslararası Kadınlar Günü saptanması için de başvuruda bulunmuştu. O zamandan bu yana 8 Mart tüm ülkelerin emekçilerinin uluslararası mücadele günü haline gelmiştir.

Rus işçi kadınları uluslararası sosyalist kadın hareketine coşkuyla katıldılar. Lenin'in bu hareketi nasıl hararetle desteklediğini herkes bilir. Parti de işçi hareketinin tümüne kopmaz bağlarla bağlı olan bu hareketi destekliyordu. Erkek işçilerle omuz omuza kadın işçiler Sovyet iktidarı için mücadele ettiler.

"Hiçbir burjuva cumhuriyetçi devlet, bunlar içinde en ilerisi bile, kadınlara tam kurtuluşu vermedi. Rus Sovyet Cumhuriyeti ise yasamada kadının eşitsizliğinin tüm izlerini derhal süpürüp attı ve ona tam yasal hak eşitliğini garantiledi. Ekim Devrimi kadın hareketi cephesinde de büyük bir kazanımdı. Fakat bu, kadının kurtuluşuna doğru daha sadece ilk adımdır. İkinci ve en önemli adım, toprak, fabrika ve işletmeler üzerindeki özel mülkiyetin kaldırılmasıdır. Kadının tam ve gerçek kurtuluşu için, kadının küçük bireysel ev iktisadından toplumsallaştırılmış büyük iktisada geçişiyle ev köleliğinden kurtuluşu için yol bununla ve ancak bununla açılır."

Mart 1921'de Lenin böyle diyordu.

Parti ve Sovyet iktidarı tüm zaman boyunca kadının kurtuluşunu her bakımdan garantilemek, kadınların toplumsal çalışmaya katılması, Sovyetlere seçilmesi için sorumluluk duymuşlardır.

1922 Mart'ında 57 ilde ve üç bölgede, çoğunlukla işçi kadınlardan oluşan 16 000 kadın delege vardı.* İçsavaşın sona ermesinden sonra Sovyet iktidarının hızla güçlenmesi, 1920 Aralık'ında şunları yazan Lenin'in sözlerinin sadece doğruluğunu onayladı:

"Kadınların Parti ve Sovyet çalışmasına katılımı, savaşın bittiği ve kadınların başrolü oynamaları gereken ve mutlaka oynayacakları barışçıl örgütsel çalışmanın —umarız uzun süreli olur— ön plâna geçtiği tam da şu anda, muazzam bir önem kazanmaktadır."

1923 Nisan'ında XII. Parti Kongresi toplandı — ağır hasta olan Lenin katılmadan toplandı. Stalin yoldaş, Merkez Komitesi raporu hakkındaki konuşmasında, kadın delege sayısının sadece bir yıl içinde

* Burada toplumsal bir çalışma yapan ve delege toplantılarında birleşen bir aktif söz konusu edilmektedir.

16 000'den 52 000'e çıktığına dikkat çekti; bunlar arasında 33 000 kadın işçi bulunuyordu.

"Bu dev bir ilerlemedir. Bunun şimdiye değin pek az dikkat gösterdiğimiz bir cephe oluşturduğu akılda tutulmalıdır; ama bu cephe bizim için çok büyük önem taşımaktadır."

Ekim Devrimi'nden beri on yıl geçmişti; 1927 yılı gelip çattı. Kadınların eylemliliği için tipik olan, hiç kuşku yok ki seçimlere katılımlarıdır. 1927 yılında ne gördük: Tüm Sovyetler Birliği'nde kadınların seçimlere katılımı kentlerde tüm kadın seçmenlerin %49,8'i, kırda %31,1'i tutuyordu. Erkeklerin seçimlere katılımı %68,5 oranındaydı; erkeklerle kadınların seçimlere katılım oranı arasındaki fark çok büyüktü. Ve bugün, kollektifleştirme sistemi zafer kazandıktan, kollektif çiftlikler tarımda egemen biçim durumuna geldikten, ülkemiz üretimi yekpare bir plân tarafından yönlendirilen bir sanayi ülkesine dönüştükten sonra, bugün seçimlere katılım durumu nedir?

1934 yılında kentlerde kadınların seçimlere katılım oranı %89,4'tü, sendikalarda örgütlü kadınların %93'tü (sendikalarda örgütlü erkeklerle aynı yükseklikte). Kırda seçimlere katılım oranı %80,3'tü (erkeklerin seçimlere katılımı %87,5). Bu, kentte ve kırda emekçi kadınlar arasında sınıf bilincinin dev artışının kanıtıdır.

Kadınların sovyetlerin çalışmasına katılımında durum nedir?

1927'de köy sovyetlerindeki kadın oranı	%11,3
1934'te " " " "	%26,4
1927'de kent	%19,6
1934'te "	%32,1

Kadınların Sovyetler Birliği Sovyet kongrelerine katılımı nasıldır?

Aralık 1922'deki ilk Sovyet Kongresi'nde yalnızca %3,9 oranında kadın vardı (40 kadın delege). Mayıs 1928'deki Beşinci Sovyet Kongresi'nde artık %15,4 oranında kadın vardı (258 kadın delege).

Şubat 1935'teki Yedinci Sovyet Kongresi'nde %19 kadın vardı (378 kadın delege).

Bu sayılar, Yedinci Sovyet Kongresi'nde 58 ulus temsil edildiğinden, özellikle karakteristiktir. Kadınlar arasında çok iyi ve coşkulu konuşmalar yapan çok sayıda ulusal azınlık temsilcisi kadın vardı.

Fakat en ilginç olan, Yedinci Sovyet Kongresi'nin ardından yapılan Kollektif Çiftlikler İkinci Kongresi'ydi. Birincisi iki yıl önce yapılmıştı. Bu, seferber edici, temel anlayışı veren nitelikte bir kongreydi — Stalin, Molotov, Kaganoviç, Kalinin, Kossarev, Yakovlev yoldaşlar katılmışlardı. O zamandan bu yana geçen iki yıl içinde, kollektif çiftlik inşası cephesinde dev kazanımlar kaydettik, kollektif çiftlik düzeni egemen hale geldi. İkinci Kollektif Çiftçiler Kongresi kollektif çiftlik inşasındaki nitel gelişmeyi en iyi şekilde karakterize etti. 51 ulusu temsilen 1433 delege katıldı — doğrudan doğruya genel toplantılarda seçilmiş, kollektif çiftlik tarlalarının hücum tugayları mensupları. Çoğu (%65'i) Partisizdi.

İkinci Kollektif Çiftçiler Kongresi'ne 442 kadın delege, kollektif çiftçi kadın katıldı, bu, toplam delege sayısının %30,8'idir, Birinci Kongre'de ise yalnızca %14,8 oranında kadın vardı (224 kişi). İkinci Kongre'nin 27 kadın delegesi kollektif çiftliklerin başkanıydı, 102'si tugay lideri, 30'u süt sağıcısı, 22'si dana yetiştirme ve sığır bakım uzmanıydı. Ayrıca traktör ve biçerdöver sürücüsü, kalite kontrolörü kadınlar vb. vardı. Kongreye gelen bu kadın aktivistler güçlü bir etki yaptılar: Konuşmaları somut ve iyi düşünülmüştü, cesurca ve coşkuyla konuşuyorlardı; ama en coşkulu konuşanlar ulusal azınlıkların temsilcisi kadınlardı.

Kollektif çiftliklerin bu Partisiz aktivistleri, Parti önderlerine, özellikle de Stalin yoldaşa büyük sevgi gösterdiler. Bunların tümü kendiliğinden bir doğallıktaydı. Karakteristik olan, toplananların kollektif köylü kadınların konuşmalarını nasıl da dikkatle dinledikleri, konuşmalarının nasıl da alkışlandığıydı.

Sovyet iktidarının ilk yıllarında işçi ve köylü kadınların davranışları biraz çekingendi, kararlı değildi ve fazla dikkate alınmıyordu. Fakat şimdi hepsi, özellikle de gençlik, sosyalizmin en iyi öncüleri sayılmaktadır. Aralar sırasında ağır ağır gezinirken yürütülen sohbetlerin karakteri de eskiden farklıydı.

Hemen hemen hiçbir konuşmacı eskisi gibi kadının kötü kaderi üzerine konuşmadı, geneli ilgilendiren sorunlardan bahsedildi. Kongreyi selamlamak üzere gelmiş olan işletme delegasyonu ile kardeşleşme çok özel bir karakter taşıyordu — özellikle kadın işçiler salona geldiğinde, büyük salonda alkış yağıyordu, sevinçli bir heyecan yanıyordu.

Kadın konuşmacıların çoğunluğu yeni mentaliteyi, kamuoyu için çalışan kadınların ve proleter kadınların mentalitesini gösteriyordu. Geri kalan işçi ekiplerine nasıl yardım edileceği üzerine, emeğin kalkındırılması, plânın tamamlanması için nasıl mücadele edilmesi gerektiği üzerine konuşuldu, tek tek sorunların aşılması üzerine rapor verildi.

Bugünün kollektif çiftçi kadınının ortodoks papazlara, Kulaklara, merhametli efendisine itaatli olan geçmişin köylü kadını ile çok az benzerlikleri vardır. Birçoğunda örgütleyicilik yetenekleri gün ışığına çıkmaktadır. Bugünün kollektif çiftçi kadını ve hücum işçi ekipleri kadını, gazeteyi ve tarımsal artel tüzüklerini dikkatle okuyor, konuşmalardan kendisine notlar alıyor, rakamlar not ediyor.

Sovyet iktidarı için işçilerle birlikte kadın işçiler omuz omuza mücadele ettiler. Ve Sovyet Hükümeti kadına erkekle eşit olan seçme/seçilme hakkı verdi. Kadınları himayesi altına aldı. Bu, Lenin'in dediği gibi ilk adımdı.

Kadın işçiler, işçilerle ve köylülüğün bilinçli kesimi ile birlikte omuz omuza toprak sahiplerine ve kapitalistlere karşı mücadele etti. Bu, Lenin'in dediği gibi, emekçi kadını ücret köleliğinden kurtaran ikinci adımdı.

Son yıllarda ama köylü kadın, köylülüğün en ileri kesimi ile omuz omuza mücadele etti, Parti önderliğinde ve onun desteğiyle işçi sınıfı ile kollektif çiftlik sisteminin zaferi için mücadele etti.

("Rundschau", No. 13/1935, s. 699-700.)

BELGE: 13

SOVYET KADINI — ÜLKESİNİN EŞİT HAKLARA SAHİP BİR VATANDAŞI — 1946

Aleksandra Kollontay

Sovyetler Birliği'nin kadınları toplumsal ve kamusal yaşama çekmekte olağanüstü başarılar kazandığı bilinmektedir. Herkesin kabullendiği bu gerçek, düşmanlarımız tarafından bile reddedilmemektedir. Sovyet kadını ülkesinin tam hak sahibi bir vatandaşıdır. Kadına yaratıcı çalışmanın tüm alanlarını açmış olan devletimiz, aynı zamanda onun anne, çocuklarının eğiticisi ve ev kadını olarak doğal görevini yerine getirebilmesi için de tüm koşulları yaratmıştır.

Sovyet yasaması, varoluşundan beri, anneliğin özel mesele değil, devletin aktif ve eşit haklara sahip kadın vatandaşının sosyal görevi olduğunu kabul etmiştir. Bu temel ilke Stalin Anayasasında tespit edilmiştir. Sovyetler Birliği'nde en önemli ve en zor problemlerden biri, analıktan fedakârlık etmeksizin aktif kadın emeğinin tüm mesleklerde kullanılması çözülmüştür.

Kamusal aşevi kurumlarına, çocuk yuvalarına, piyönye kamplarına, kreşlere ve oyun alanlarına — Lenin'in yazdığı gibi, kadını gerçekten kurtarmaya, onun erkekle eşitsizliğini azaltmaya uygun olan kurumlara çok büyük bir dikkat sarfedilmiştir. Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Birliği'nde 7000'in üzerinde kadın ve çocuk danışma merkezi kurulmuştur, bunların yarısı kırsal kesimde bulunmaktadır. 20 000'in üzerinde kreş örgütlenmiştir. Anımsatırım ki, Çarlık Rusya'sında 1913 yılında hepsi hepsi yalnızca 19 kreş ve 25 anaokulu vardı, üstelik bunların masrafı devlet kasasından değil, hayırsever kuruluşlardan gelen kaynaklarla karşılanıyordu.

Sovyet Devleti annelere giderek artan oranda maddi yardım sağlamaktadır. Kadınlar hamilelik ve doğum döneminde yardım ve tam ücretli izin almaktadırlar. Hamilelik izninden döndüklerinde eski işleri onları beklemektedir.

Çok çocuklu ve yalnız anneler çocuklarını yetiştirmek ve geçindirmek üzere devlet yardımı almaktadırlar. 1945'te devlet bu tür yardımlar için 2 milyar rubleden fazla para ödemiştir. Sadece RSFSC'de 10 000'den fazla kadına "Kahraman Anne" şeref ünvanı, 1 100 000 kadına "Annelik onuru" nişanı ve "Annelik" madalyası verilmiştir.

Sovyet kadınları devletlerinin güvenini ve özenini haklı çıkartmışlardır. Onlar gerek savaş öncesindeki barışçıl, yaratıcı çalışmada, gerekse faşist istilacılara karşı silahlı mücadele yıllarında büyük bir kahramanlık cesareti göstermişlerdir ve şimdi, Stalin'ci yeni Beş Yıllık Plânın devasa görevlerinin çözülmesinde de bunu ortaya koymaktadırlar. Ağırlıklı olarak kadınların çalıştığı bir yığın sanayi dalı, plânın yerine getirilmesinde öncü durumdadır. Savaş yıllarında tarımsal işlerin esas yükünü omuzlarında taşıyan Sovyet köylü kadınının hizmetleri muazzamdır.

Bizim kadınlarımız öteden beri erkek mesleği sayılan meslekler öğrenmişlerdir. Kadınlarımızı lokomotif sürücüsü, mekanisyen, tornacı, tesviyeci ve en karmaşık mekanizmaların hakkından gelen yüksek vasıflı işçiler olarak görüyoruz.

Sovyetler Birliği kadınları erkeklerle omuz omuza bilim, teknik, kültür ve sanatı geliştiriyorlar; halk eğitimi ve sağlık işlerinde üstün bir konum alıyorlar.

Otuz yıl önce 2 300 000 emekçi kadından 1 300 000'inin kentte hizmetçi olarak ve 750 000'inin kırda çiftlik hizmetçisi olarak çalıştığı bir ülkede, hemen hemen hiç kadın mühendis ve bilginin bulunmadığı bir ülkede, ve öğretim faaliyetinde bulunma izninin kadınlık onurunu aşağılayan koşullara bağlı olduğu bir ülkede — bu ülkede şimdi 750 000 kadın öğretmen, 100 000 kadın doktor ve 250 000 kadın mühendis olarak çalışmaktadır. Yüksekokullarda öğrenim görenlerin yarısı kadındır. 33 000'in üzerinde kadın bilimsel laboratuvarlarda ve araştırma enstitülerinde çalışmaktadır, 25 000 kadın bilimsel ünvan ve

derece sahibidir: 199 kadın bilim ve pratik çalışma alanındaki olağanüstü hizmetlerinden dolayı Stalin Ödülü ile ödüllendirilmişlerdir.

Sovyet ülkesinin kadınları politik haklarını fiilen gerçekleştirmektedirler. Salt Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Birliği Yüksek Sovyeti'nde 277 kadın temsilci yeralmaktadır. 465 000 kadın, Sovyet iktidarının kırsal, kentsel, bölgesel ve cumhuriyet organlarına seçilmiştir.

***

Bilindiği gibi Rusya'da hiçbir zaman kadın hareketi denilen şey olmadı. Rus kadını feminizme ve şüfrajetlerin savaşımına da katılmamıştı. Rus kadını eşit haklara sahip olma savaşımını hiçbir zaman ülkesinin çarlık boyunduruğundan kurtulma mücadelesinden ayırmadı, çünkü o, "kadın sorunu"nun temel sosyal ve ekonomik sorunların ayrılmaz bir parçası olduğunu kavramıştı.

Özgül kadın sorunları ve talepleriyle özel kadın örgütleri Rusya'da hemen hemen hiç olmadı. Elbette Birinci Rus Devrimi (1905) döneminde feminist tipte birkaç burjuva kadın örgütünün oluştuğu ve hatta bir Tüm-Rusya Kadın Kongresi (1908) toplandığında, bu türden birçok girişim oldu, ancak bu girişimler başarı kazanmadı. İleri işçi ve köylü kadınlar gibi ileri entellektüel kadınlar da devrimci partiye katıldılar ve erkek yoldaşlarıyla birlikte monarşinin yıkılması için savaşım verdiler, dar "kadın hakları" için değil. Kadın işçiler kitlesel grevlerde işçi davasını özveriyle savundular. Öğrenci kadınlar çarın hapishaneler zincirinden ve Sibirya'da kürek cezasından korkmadan illegal devrimci çalışma yaptılar.

Petrogradlı kadınlar 8 Mart 1917'de cesaretle sokağa çıktılar ve emperyalist savaşa karşı ilk protesto sesini yükselttiler. Gösterileri öylesine etkili ve öylesine tehditkârdı ki, askerler aç kadınların, siperdeki yoldaşlarının eşleri ve analarının üzerine ateş açmaya karar veremezken, Çarlık polisi bile şaşkın tavuğa döndü. Kadınlar, "Kahrolsun emperyalist savaş" diyorlardı. "Kocalarımızı siperlerden geri getirin! Çocuklarımıza ekmek!" O gün, 1917 Ekim'inde sovyetlerin zaferiyle sonuçlanan Büyük Rus Devrimi'nin başlangıç işaretiydi.

Eski düzenin yıkılması ve Sovyet iktidarının ve komünizmin zaferinden yana kahramanca tavır alan Rus kadını, gerçekten de yeni devletin onurlu vatandaşı olduğunu göstermiştir.

* * *

Sovyet iktidarının, daha ilk kararlarında, Bolşevik Parti'nin programının kadına erkekle aynı hakları tanıyan maddesini hayata geçirmesi tümüyle doğaldı.

Ancak Sovyet Cumhuriyeti kadınlarının hak eşitliğinin hukuken ve siyaseten tanınması, hiçbir biçimde geri Rusya'nın milyonlarca kadın nüfusunun bir anda bu hakları kullanmayı bildiği anlamına gelmiyordu. Kadınlara, kamu yararı, Sovyet Devleti'nin sağlamlaştırılması ve inşası ve çocuklarının daha mutlu bir geleceğe sahip olması için bu haklardan nasıl yararlanılacağı bağlamında yol gösterilmeliydi.

Kadınların devrimin kazanımlarını sağlamlaştırmak üzere yaratıcı çalışmaya nasıl çekilebileceği düşüncesi, Lenin'i daha Ekim Devrimi öncesinde meşgul ediyordu. Lenin'in bize, kadın bolşeviklerden küçük bir aktivistler grubuna asker karıları ve Petrograd kadın nüfusunun diğer gruplarından geniş kitlelerle çalışmayı yakından ele almayı öğütlediği 1917 Nisan'ındaki bir konuşmasını anımsıyorum. "Birçok şey onların ruh haline bağlı", demişti, "onların devrimi desteklemesi muazzam bir önem taşımaktadır."

1917 Sonbaharı'nda Parti Merkez Komitesi'nde kadınlar arasında çalışma için bir büro oluşturuldu. Ben Sverdlov'un doğrudan yönetimi altında ve onunla işbirliği içinde, asker karıları ve işçi kadınlar arasında geniş bir kitle çalışması yapmakla görevliydim. Ancak o zaman da bağımsız, ayrı bir kadın örgütü asla söz konusu değildi. Kadının yeri, insanlığın büyük ideallerinin gerçekleşmesi, bu arada kadının tam özgürleşmesi ve hak eşitliği için de savaşanların saflarındadır.

Sovyet iktidarının 1917 Ekim'indeki zaferi, daha karşı-devrimin yerle bir edilmesi anlamına gelmiyordu. Tersine, 1918 yılında içsavaş ve 14 burjuva-kapitalist ülkeden müdahalecilerle olan mücadele alevlendi. Rusya dört yıllık savaş yüzünden çöle dönmüştü, ekonominin yıkımı akıl almaz boyutlara ulaşmıştı. Halk acı çekiyordu, ancak elde ettiği haklar için, genç Sovyet devleti için kahramanca savaşıyordu. O anda Sovyet Devleti kentte ve kırda geniş kadın kitlelerinin bilinçli

yardım ve birlikte çalışmasına her zamankinden daha çok gereksinim duyuyordu. 1918 sonbaharında Parti Merkez Komitesi, emekçilere görevlerini kavratabilmek için Rusya'nın çeşitli bölgelerine birçok kadın ajitatörve örgütleyici yolladı. Yoldaş Sverdlov beni Moskova'nın kuzeyindeki tekstil bölgelerine, İvanovo, Orehovo ve Kineşma'ya gönderdi. Lenin'in sözlerini iyice kazımıştım kafama. Eğer evde sürekli karısının dırıltı ve şikayetlerini işitse ve onun şahsında bundan sonrakimücadelenin bir karşıtını bulsa, sağlam ve cesur bir savaşçının bile yalpalayabileceğini söylemişti. Kadınları politik bakımdan eğitmeli, onlardan karşı-devrime karşı ve Sovyet iktidarının sağlamlaştırılması için savaşımda güvenilir bir destek oluşturmalıydık. Her kadın, Sovyet iktidarından yana tavır aldığında kendi hakları ve çocuklarının geleceği için savaşım verdiğinin bilincine varmalıydı. Bu fikirleri geniş kadın kitlelerine anlatmaya ve kavratmaya çalıştık. Her zaman kolay olmadı bu, ama başarıldı.

Ajitasyon seyahatim artık sona ermek üzereyken ilginç bir kadına, tekstil işçisi Anuçkina'ya rastladım. Kineşma'da onun sade odacığında bir bardak çayın başında otururken, Anuçkina Moskova'da, Parti'nin önderliğinde geniş kadın kitleleri arasında çalışma yöntemlerini hazırlaması gereken bir Tüm-Rusya İşçi ve Köylü Kadınlar Kongresi toplama zamanının geldiği görüşünü dile getirdi. Anuçkina "Sovyet kadınına, en sade ve önemsizine bile, sevgili Sovyet Devleti'ne nasıl yararı dokunacağı öğretilmek zorundadır" diyordu.

Moskova'ya bu düşünceyle döndüm ve dosdoğru Merkez Komitesi'ne gittim.

Vladimir İlyiç bu düşünceyi tamamen onayladı. Herhangi ayrı kadın örgütleri kurmanın gerekmediği, ancak Partide, geniş kadın kitlelerinin bilincini yükseltmek için çalışmada sorumluluk taşıyan ve kadınlara Sovyet Devleti'ni kurmayı öğreten bir aygıt olmalıdır görüşündeydi. Kadınlar kentte ve kırda yerel sovyetlere çekilmeli ve gerekli pratik bilgiyle donatılmalıydılar. Kadının Sovyetlerdeki aktif çalışmasını analık görevleriyle bağdaştıran kurumların geliştirilmesine özel dikkat gösterilmek zorundaydı.

Vladimir İlyiç'in bu görüş ve yönergeleri, Moskova'da 1918'de İşçi ve Köylü Kadınların Birinci Kongresi'nin toplanması için yapılan çalışmaya temel alındı.

* * *

Bütün ülkelerde kadınlar hakları için zaman zaman kahramanca mücadele ettiler, bu mücadelede sık sık rakiplerinin —erkeklerin— ve özellikle burjuva hükümetlerinin şiddetli direnişiyle karşılaştılar. Ancak dünyanın hiçbir yerinde onlar, herhangi bir Sovyet Cumhuriyeti'nin her bir kadın vatandaşının gayet doğal olarak sahip olduklarının hiçbirine ulaşamadılar.

Sovyetler Birliği kadınlarının, hükümetten çalışma hakkı, eğitim ve anne ve çocuğun korunması hakkı talep etmelerine gerek yoktur. Devletin kendisi, hükümetin kendisi kadınları çalışmaya çekiyor, tüm mesleklerin ve kamu dairelerinin kapılarını onların önünde ardına değin açıyor, annelere yardım ediyor ve onları ödüllendiriyor.

Hitler istilacılarının saldırısı sırasında Sovyet kadınları ve diğer demokratik ülkelerin kadınları, gözle görülür biçimde, faşizme karşı savaşımı hiç zayıflatmadan, tüm kalıntılarının kökü tümüyle kurutulana değin sürdürme zorunluluğuna kanaat getirdiler. Dünyayı yeni savaşlar tehlikesinden ancak böyle bir savaşım kurtarabilir.

Demokrasi ve sağlam bir barış uğruna, gericiliğe ve faşizme karşı mücadele, bugünün can alıcı noktasıdır. Kadınları bu temel ve önemli görevden soyutlamak, onları "saf feminist" örgütlerin çerçevesine zorla sokma girişimleri, yalnızca kadınların demokratik hareketini zayıflatmaya yarar. Yalnızca demokrasinin zaferi kadınlara hak eşitliğini garantiler.

Biz Sovyet ülkesinin kadınları, tüm dünyada barışın kalesini —Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Birliği'ni— sağlamlaştırdığımız bilinciyle, tüm gücümüzü inşa çalışmasına, Stalin'ci Beş Yıllık Plânı'nın dev görevlerinin yerine getirilmesine veriyoruz.

Aynı zamanda dikkatli bir şekilde gericilerin tüm dalaverelerini izlemek, onların plân ve niyetlerinin ve demokrasi saflarına fitne sokma girişimlerinin de maskesini düşürmek zorundayız.

Tüm demokratik güçlerin birliği, tüm dünyada gericiliğe karşı, Özgürlük ve barış için mücadelede en güvenilir silahımızdır.

("Sovyet Kadını" No. 5/1946, s. 3-4, Almanca.)

BELGE: 14

ARTYUŞİNA KADIN KOMÜNÜ'NDE
—Tavuk Kuştur, Kadın İnsandır.—

Bir önceki bölümde kısaca komünler ve kadınların işletme, konut ve Büt-komünlerindeki konumları üzerine kısaca bilgi verildi. Fakat Sovyetler Birliği'nde yalnızca oturmanın ve beslenmenin değil, aynı zamanda çalışma ve üretimin de toplumsallaştırıldığı yeni türden çalışma ve tüketim kooperatifleri bulunmaktadır. Bu kategori, bu anılan kollektiflerden birisi —başlangıçta hiç ve şimdi ise az sayıda erkek barındırdığından— tüm Birlik'te [Sovyetler Birliği —ÇN] "kadın komünü" olarak adlandırıldığından, daha büyük bir ilgiyi gerektirmektedir.

1930 Güz'ünde, ilk kez "Kuzey Kafkasya'da, Don kenarındaki Rostov yakınlarında bir yerdeki" bu neredeyse efsanevi Komünü duyduğum zaman, iddiaya göre, Sovyetler Birliği'nde bile benzeri bulunmayan bu komünü tanımak amacıyla, hemen oraya gitmek istedim. Ancak kış kapıya dayanmıştı ve bu mevsimde basit olmayacak bu geziyi yapmamam tavsiye edildi genel olarak.

Neredeyse tam bir yıl, dostça bir şekilde bana sunulan WZIK Kadınlar Kolu'nun son oturum tutanaklarından bunun üzerine okuduğum şeyler dışında, bu zaman içinde Moskova tarım dairelerinin fonksiyonerlerinden bile doğru dürüst hakkında bir şey öğrenemediğim bu "Anneler Devleti"ni heyecanla bekledim. Rusya çok büyük ve kuruluş o zamanlar daha çok gençti.

Ancak 1931 Yaz'ında, artık Don kenarındaki Rostov'da, kadın yerleşim bölgesi üzerine araştırmalar yaptığımda, en azından, hakkında çok şey söylenememekle birlikte, "Artyuşina Karılar Komünü"nün Salk kentinin yakınlarında olduğunu ve Rostov'dan sekiz-dokuz saatte ulaşılabileceğini öğrendim.

Salk, kimi çiçeği burnunda Batı Avrupalı Rusya uzmanları için Polonya sınırının hemen öte yakasında başlayan türünden değil de gerçek bir Güney Rusya stepinin tam ortasında bulunan Salk, ağırlıklı olarak Kazak nüfusa sahip, oldukça uygar, tipik Rus, sevimli eski bir ilçe. Ve güzel, çok sıcak bir ağustos ikindisinde kağıtlarım, tavsiye yazılarım

ve isteklerimle oradaki "Ispoykom"a, Yürütme Komitesi'ne kendimi tanıttığımda, gelişim Kadınlar Komitesi'ne hemen telefonla bildirildi ve benim bir saat içinde arabayla alınacağım söylendi. Bu süre için bana kentin tek otelinde küçük, temiz bir oda verildi ve ben, kentin manzarasını görmek istediğimden, zaman yitirmemek için, kısa bir gezinti yapmaya karar verdim.

Beni bir sokağın köşesinde tanıdık bir şekilde selamlayan ilk şey, Moskova, Leningrad'da, Birlik'in heryerinde her adım başı herkesin karşısına çıkan aynı şey oydu: Ağzına kadar gazetelerle, dergilerle ve bilinen önderlerin portreleriyle doldurulmuş bir büfe. Elbette, Salk'da "Pravda" ve "İzvestiya" da okunuyor. Ama burada Rostovlu "Molot", (Çekiç) da okunuyor ve semtin en azından bir gazete yayınlaması gayet doğal. Daha önce Rostov ve sonra Tiflis'de, tüm Kafkasya'da olduğu gibi, Salk'da da, yazın burada sokakta, yalnız kadınlar tarafından değil aynı zamanda erkekler tarafından da ne kadar çok beyaz giyinildiği gözüme çarptı — sanayileşmiş büyük kentlerde neredeyse tümüyle kaybolmuş iyi bir eski Rus geleneği. Göze çarpar bir şekilde çoğunun tümüyle açık bir tene, siyah saçlara ve masmavi gözlere sahip olduğu, çoğunluğu boylu poslu Kazak kadınlarının (Kuzey Kafkasya'da bu tipten oldukça çok erkeği de görmek mümkündür; oldukça güzel bir insan türü), beyaz elbiselerinin üzerine giyindikleri kırmızı kosinkalar son derece yakışıyor kendilerine. Salk'da çok bitki örtüsü yok ve bir buğday tarlasındaki seyyar ayçiçeklerine benzeyen bu renk adacıkları, tam da insanı serinleten bir manzara sunuyorlar. Kazak kadınları şimdi artık, Almanca'ya da çevrilen *M. Şolohov*'un "Durgun Don" romanından tanınıyor: kendi türü üzerindeki yüzyıllar süren baskıya rağmen yaşamı devrim, savaş ve vahşi erkeklerinin "Kazaklıktan arındırma", geme vurmaları yoluyla derin bir dönüşüm göstermiş yedicanlıdikbaşlı, güçlü-sert ve tutkulu bir ırk.

Komün'e Parti Merkez Komitesi Kadınlar Kolu "Jenotyel"in yöneticisinin adı verilerek, ***Artyuşina Komünü*** denmiş. Komün, kentten yaklaşık iki kilometre uzaklıkta, Don'a karışan küçük Yegorlik ırmağının meyilli kıyısına düşüyor. Birbirinden uzak bir şekilde dağınık olan evleri, nasıl yapıldığı belli olmayan bir şekilde inşa edilmiş, geçmek için hayati tehlikeyi gerçekten göze almayı gerektiren, yarısı suyun içine batmış bulunan sal köprüden görülebiliniyor.

Komün'ün bugün bulunduğu yerde —ünlü "Gigant" [Dev —ÇN] sovhozunun yakın komşusu— yaklaşık beş yıl önce çıplak bir tepe ve onun yakınında aslında yedi çiftliği kapsayan, ama tek bir makineye bile sahip olmayan sözde bir "makine" kooperatifi bulunuyordu. Sovyet Rusya'da kollektifleştirme sorununun özellikle yakıcı olduğu 1929 kışı sonunda, yabancı kişilerin yanında gündelikçi olarak çalışmaktan yorulmuş Salk ilçesi civarındaki köylerden 100 kadar yalnız yaşayan kadın, gündelikçi Sorokina'nın teşvikiyle, aralarında bir çok Kazak kadınlarının ve "Kohluşki" diye adlandırılan melez Ukraynalı kadınların da bulunduğu, çoğunluğu gündelikçi, tümüyle yoksul köylü kadınları, kızıl partizanların anneleri ve dulları, çocuklarıyla birlikte bir araya gelerek, kendilerine bir parça toprak veren yetkili köy sovyetinin desteğiyle kendi kolhozlarını kurma kararı aldılar. Böylelikle 1 Mayıs 1929'da Artyuşina Komünü resmen kuruldu. Kadınlar, en önemli yatırım sermayesi olarak güçlü nasırlı ellerini getirdiler ve ayrıca beş bin rubleyi bir araya getirmeyi başardılar. Kadınların başlangıçta kendileriyle birleştikleri orada daha önce oturan yedi aile, kadınlarla, hem de kolhozlarına bir kadının adını veren kadınlarla bir işlerinin olmadığını söyleyerek, oradan ayrıldılar.

Şimdiye kadar açık havada kamp kuran geride kalan kadınlar, şimdiyse boşalan samanlığa ve sığır ahırına yerleştiler. Komün'ün başkanı Sorokina, kendisine çalışkan iki gündelikçi kadını yardımcı olarak aldı ve bir traktör, iki deve, üç biçme makinesi ve dört çift öküzle, komüncü kadınların başlangıçta çok çetin olan yaşantısı başladı. Söz konusu olan, yalnızca çıplak, güneşten yanan bozkırda üçyüzelli hektar toprağı ve oniki hektar sebze tarlasını ekmek değil, aynı zamanda, sonbahar'a kadar daha sağlam bir barınak inşa etmek amacıyla birkaç bin tuğlayı da pişirmekti. Kadınlara bir kredi verildi ve onlar, yorulmaksızın, parça parça, taş taş üstüne kuruluşlarını derleyip toplama için yorulmaksızın, gece gündüz çalıştılar. Bazı kadınlar, işin ağırlığına daha fazla dayanamadılar ve kolhozu terkettiler. Buna karşın sonbahar'da, daha önce taşınmış olan ailelerden beşi geri döndü. Komün, başından itibaren, yalnızca bir kadınlar komünü ve hem de kolhozların kadın işçileri için uygulamalı ders komünü olarak düşünülmüştü. Ancak 1929 yılındaki kollektifleştirme sırasında kadınlar, bu mutlaklıktan caymak zorunda kaldılar. 1929 sonbaharında komündeki 168 boğazdan 18'ini erkekler oluşturuyordu.

Yeni kurulmuş "kanlar ya da dullar kolhozu"nun kahraman kadınlarının başarmak zorunda oldukları yıpratıcı, salt maddi mücadenin yanısıra, birçok olumsuzluğa karşı —iftiralara, düşmanca davranışlara, karalamalara, babaların eşi görülmemiş girişimleri üzerinden gayretkeş bir şekilde çevrede yayılan en çeşitli çirkinliklere karşı— mücadele hiç de kolay değildi. Bu genel hava, proleter yazar Merslyakov'un şimdiye kadar yayınlanmamış kısa bir hikayesinde canlı bir şekilde dile gelmektedir:

"Dolayda kimse yatmamıştı. Belirli insanlar, gelişmekte olan kolhozda can düşmanlarını keşfetmişlerdi ve kara dedikodular, yılan gibi komşu köyleri dolaşıyordu.

'Duydun mu?'

'Neyi?'

'Neyi mi? Kolhozdaki boğuşmayı?'

'Deme ya!'

'Hem de ne boğuştular! Birbirlerini nasıl da benzettiler! Tam bir dehşetti. Birinci başkanları Sorokina'nın bütün saçları yolundu ve gözlerinin altı öyle şişirildi ki, bir yılda bile geçmez. Ve boğuşmadan sonra, kolhozun yarısı dağıldı.'

Sorokina'ya rastlayan kadınlar, bunun üzerine sürekli olarak kaçamak bir biçimde ona baktılar, ancak morlukları göremediler ve az şaşkınlığa kapılmadılar: 'Neler de uyduruyorlar, bu köpek herifler!'

Karanlık dedikodular günden güne kabarıyordu. 'Komünde çocuklar anaların ellerinden almıyor ve hıristiyan karşıtı dine geçirtiliyorlar! Onlara şeytan damgaları vuruluyor!' Köylüler, kanlar kolhozunun en az yedi verst ötesinden bir kavis çizerek geçiyorlardı.

'Ve hem de ne alçaklıklar anlatıyorlar bizim üzerimize' diye anlatıyor Sorokina'nın yardımcılarından birisi olan Mogila yoldaş ve bu ifadesini aşağıdaki eğlenceli hikayeyle açıklıyor: 'At satın almak için, buradan yaklaşık otuz verst uzaklıkta bulunan Jegorlik köyüne gitmek zorunda kaldım. Pazar yerinde öylesine gezip bakarken, bir arabanın etrafına toplanmış bir dizi baba ve mujik [Rus köylüsü —ÇN] gördüm. Ve onların ortasında, bizim kolhozun üstüne bir şeyler anlatan vakur, beyaz saçlı bir ihtiyar. Bunu mutlaka duymak gerek, diye düşündüm! Kalabalık içinden kendime yol açarak ihtiyarların yanına geldim, duyduklarıma, kulaklarıma inanamıyorum.

'Bu, kolhoz değil, tersine tam bir batakhane, bir günah yuvası, Tanrı beni affetsin!' diye dişsiz ağzını şaplatıyor ihtiyarcık. 'Hepsi birarada, yetmiş metre uzunluğundaki bir çatının altında yatıyor ve kadınlar ortak mal. Erkek akşam bir başta yatıyorsa, sabah erken diğer baştan uyanıyor. Böylesine bir günah! ...'

'Konuş, konuş', diye düşünüyorum, 'önce, ardından ne geleceğini duymak istiyorum'. Oradaki köylülerin konuşmasından sonra ağızlarını açarak durduklarını ve babaların haç çıkararak dualarını söylediğini gören ihtiyar, elbette ateşe daha fazla benzin dökmeye devam ediyor: 'Oradakilerin en yaşlısı, soyadı Mogila, bir kerede oniki karıya sahip oluyor...'

Daha fazla dayanamadım ve ihtiyara sordum: 'Dede, sen bu Mogila'yı hiç gördün mü?— Görmez olurmuyum, oğul? En az beş kere gördüm kendisini! Yarma gibi bir herif! Süzgeç gibi bir suratı var ve gözleri neredeyse kafasından dışarı fırlıyor! — 'Onu, bu Mogila'yı görsen, tanıyabilir misin?'

'Tanımaz olur muyum! Allah için, bir verst uzaklıktan bile tanıyabilirim!'

'Gerçekten de?'

'Yemin ederim! İkonun kutsallığı üzerine! Ya da şimdi yerimden kımıldayamayım ki!'— İhtiyar, şapkasını çıkardı ve gayretle haç çıkarmaya başladı.

'Amma da yalancısın, dede! Mogila, işte o benim!' Cebimden kimliğimi çıkarıyorum ve köylülere gösteriyorum.

'Böyle bir rezalet, niye bize böylesine günahkârca yalan söylüyorsun, moruk şeytan?' diye bağırıyorlar köylüler şimdi her taraftan kendisine. Ve o, orada duruyor, bön bön bakıyor, hızlı hızlı nefes alıyor ve yanıt vermek için sözcük bulamıyor.

'Kendi gözlerimle', diye sonunda zorlukla devam etti, 'görmedim elbette onu, ama bizim köyden bir adam, ciddi, zengin ve saygın bir adam, öyle sıradan biri değil, o oradaydı...'

Ama köylüler şimdi gülüyordu ve onlarla birlikte anlatılanlardan ötürü gözyaşı döken babalar da. Ve ihtiyar, kalabalığın içine karışıyor..."

Koyu mavi, yakası kapalı Rus 'kosovoratka'sının içinde bir oğlan çocuğu gibi görünen ve komünün şimdiki başkanı Çebotaryova'nın yokluğu sırasında (Sorokina, şu anda başka bir yerde çalışıyor) parti hücresinin sekreteriyle birlikte beni karşılayan komünün kısa sarı saçlı

sekreteri, Marusya "şu anda bizde 678 boğaz var. Bunlardan 424'ü kadın ve 254'ü erkek. Bunlar arasında çalışabilir 225 kadın, çalışabilir 110 erkek var ve gerisini çocuklar ve yaşlılar oluşturuyor. İkibin sekizyüz hektar zirai ekim alanına, altmış yedi hektar sebze tarlasına, üç hektar meyve bahçesine, altıyüz kadar hayvana —yüz at, seksen süt ineği, ikiyüz koyun, yüzün üzerinde domuz, oniki deve, onsekiz öküz— ve beş traktöre sahibiz." diye anlatıyor.

Daha sonra, komünün tüm üretiminin, kendileri komünün denetim komisyonunun gözetimi altında bulunan, kendi parti hücrelerine, olayların, heryerde olduğu gibi burada da, sık sık polemik biçiminde ve aynı zamanda politik olarak renklendirilmiş olarak yorumlandığı ve kendi köy muhabirlerine sahip duvar gazeteleri olan beş tugaya dağıtıldığını öğreniyorum. Bunların arasında bir tarla işleri tugayı, bir hayvan yetiştiriciliği, bir sebzecilik ve bir merkezi el zanaatçıları tugayı —traktör, tesviye, demirhane, marangozluk, semer, ayakkabı yapımı ve terzi işleri için— bir tugay var. Bunun dışında bir değirmen ve bir tuğla imalathanesi bulunuyor. Ama bütün ürünler, kendi kullanımlarına hizmet ediyor. Komünün temel üretim dalı, onun esas uzmanlık alanı, şu anda kümes hayvanları yetiştiriciliği. Ve hem de hepsi, orada yetiştirilen ve şimdiden 60. 000 tavukluk bir sürü oluşturarak, tüm alan üzerinde onbeş büyük kümeste barındırılan, geniş bozkırda büyük, hareket halinde beyaz adacıklara benzercesine, karbeyazı ligornalar. Bunların üçte ikisi, sonbaharda genel olarak devlete teslim ediliyor ve üçte biri kış için tutuluyor. 1932 yılında, Beş Yıllık Plânın sayılarına göre, 60 yeni tavuk kümesi kurulacak ve 1933 yılında Amerikan kuluçka aygıtlarında 150. 000 civarında tavuk yetiştirilecek ve iki milyon yumurta teslim edilecek. Tavukların döllenmesi için, son derece güzel, heybetli horozlar bulunuyor.

Komünarların, kadınların ve erkeklerin kendi aralarında nasıl anlaştıklarına ilişkin sorum üzerine parti hücresi sekreteri Syerekov yoldaşın yüzüne bir gülümseme yayılıyor ve sorumu şöyle yanıtlıyor: "Kendimizi tek bir aile gibi hissediyoruz, bunun üzerine söylenecek başka bir şey yok." — Komünün evliler için (oda sayısı aile büyüklüğüne oranlı olan) basit, temiz bir yurdu ve yalnız yaşayan kadınlar ve erkekler için ayrılmış olarak, herbiri yüzyirmi insanlık iki yurdu var. Bunun dışında elbette, ortak, kadınlar tarafından yönetilen bir mutfak, bir ekmek fırını, bir çamaşırhane ve bir hamam —hepsi elektrikli—

bulunuyor. Yemekler, ortak bir yemekhanede ortaklaşa yeniyor ve Salk'da kaldığım süre içinde yemeğimi komünde yemeye davet edildim. Geldiğimden sonraki ilk akşam, ağzına kadar doldurulmuş "Vareniki" (pişirilmiş tuzsuz peynirli bir un yemeği) ve üzerine de neredeyse ancak bıçakla kesilebilir durumda olan kalın bir kaymak vardı. Yemekten sonra tatlı olarak sulu, koyu kırmızı renkte karpuz veriliyor ve bir peçete yerine, eskiden ikonaların üstüne örtülen ve bugün de aslında müzeye konması gereken üzerinde çokça haç oyalanmış ve ajur ve elle yapılan oyayla çevrelenmiş Rus köylü mendilleri alıyorum.

Her üyenin tatil günleri bile neredeyse üç kişilik çalıştığı komünde, öğlenleri aceleyle ve daha az yeniyor: Herhangi bir çorba ve yanına birkaç dilim karpuz ve ekmek. Çocuklar, kendilerini düşünerek boğazlarından kısan yetişkinlerden ayrı yiyiyorlar ve en besleyici, en iyi besin maddelerini alıyorlar ve mutlu ve iyi beslenmiş görünüyorlar. Komünarlardan bazıları, yemeklerini dışarda, çalıştıkları yerde yiyiyorlar ve etrafı uzun banklarla çevrilmiş masada yer bulamayan diğerleri, iki-üç vardiya halinde yiyiyorlar: Kadın-erkek, genç-yaşlı ve rengarenk içiçe ve hüküm süren hava hem neşeli, hem de ciddi.

Yapılan ve yapılması gereken çalışma sorumluluklarından, kış için hayvan yeminin depolanacağı ve komünün gururu olan silo kulesinden, yeni klüpten, beşyüz kişilik yurttan ve yakında inşasına başlanacak olan büyük sığır ahırından konuşuluyor. İhmalleri sonucu bozkırda bir devenin kaybolmasına yol açan çobanlara küfrediliyor. Herhangi bir makine parçasını iyice bozduğu için, dün Stephan'ı açıkça uyaran "yoldaşlar mahkemesinden" konuşuluyor. Kadınlar, sürekli olarak, pencerelerine tüküren, arkalarından küfreden ve onlarla sürekli olarak alay eden komşularının başlangıçtaki alaylarına ve aşağılamalarına nasıl dayandıklarını memnuniyetle anlatıyorlar: "Bir tavuk kümesi! Tavuklarla ne yapılır?" Ve bunun şimdi nasıl en verimli bir dal olarak kendisini gösterdiğini, komünün otoritesinin kısa zaman içinde nasıl büyüdüğünü, diğer kolhozların şimdi kadın uzmanlarını buradan aldıklarını ve yeni kadınlar kolhozunun somutunda eski atasözünün şimdi "Tavuk kuştur, kadın insandır" olarak dönüştüğünü anlatıyorlar.

Canlı bir kültür yaşantısının hüküm sürdüğü komünde okuma-yazma bilmemezlik tümüyle tasviye edilmiş. Örneğin, yarı okur-yazarlar için ve ilerlemişler için çeşitli kurslar ve kolhozların çeşitli tarımsal dallarının kadın yöneticilerini, örgütçülerini yetiştirmek üzere hem teorik ve hem de pratik üç yıllık bir kursun verildiği, kadınlar için ve ka-

dınlar tarafından yönetilen bir kolhoz okulu bulunuyor. Öğrenmeye özel olarak yatkın olanlar, bu kursları iki yıl içinde de bitiriyor. Komünde elbette dergilerin ve gazetelerin bulunduğu bir kızıl köşe de var ve kadınların kitaba talebi giderek büyüdüğünden, özel bir okuma odası da düşünülmüş. Gündüz herkes çalışıyor ve akşamları, özellikle de kış akşamları gayretle öğreniliyor ve yeniden öğreniliyor; hem de büyük bir sabır ve kararlılıkla.

"Öğrenmeye başladığımızdan bu yana", diye açıklıyor bana içinde temiz yatakların sıralar halinde dizildiği havadar-aydınlık ortak kadın oturma odasında, geçirdiği ağır işgününden sonra kitapların ve defterlerin üzerine eğilmiş olarak bulduğum yumuşak suratlı, geniş, yaklaşık kırk yaşlarındaki köylü kadını, "bir bütün olarak hayata gözlerimizi açtık." Ertesi gün ortaya çıkan bir başka tablo, gözlerimin önünden gitmiyor. Marusya'nın eşliğinde birbirlerine kilometrelerce uzak tarlalar, çayırlar, bahçeler, atölyeler ve tüm tavuk kümesleri boyunca uzun bir gezi yaptığımda ve en sonunda, en son, komünün en kıyısında tecrit edilmiş olarak duran bölüme geldiğimde, tavukların arasında, onlara göz kulak olan, yalın ayak ve başında başörtüsüyle, önüne bir defter ve bir alfabe açmış ve elinde kurşun kalemiyle iş teneffüslerinde okuma yazma öğrenmeye çalışan, artık genç olmayan bir Kazak kadınını oturmuş buldum. Ve genç sığır çobanı Fenya bana şunu anlatıyor: "Oniki yılımı zengin bir köylünün hizmetinde geçirdim, tek bir harf bile öğrenemedim. Bir on kopek parçasını beşlikten ayıramıyordum. Ve şimdi..." Fenya'nın yüzü kıpkırmızı kesiliyor, başörtüsünü çekiştiriyor, açık duru gözleriyle bana kaçamak bakıyor ve sonra yavaş sesle devam ediyor: "Şimdi gazeteye, Rostov'a bir mektup gönderdim, ama henüz basılmadı, bir yanıt da alamadım henüz..."

Burada çalışan, öğrenen ve her geçen günle daha fazla insan olduklarının bilincine varan böylesi ne kadar Fenya var?... "Kadınlar şimdi harekete geçti", demişti Krupskaya bir keresinde, bir kadın konferansında.

Yetişkinler için okulların yanısıra, 50 çocukluk bir de çocuk kreşi var Artyuşina Komünü'nde. Kreşteki çocukların 20'si Komün doğumlu. Bunların sayısının önümüzdeki dönemde sekiz daha artacağı belirli bir gururla bildiriliyor. Bir de çocuklar için oyun yeri var: Her iki kuruluş da eğitilmiş güçlerin yönetimi altında.

Komün, yetişkinleri olduğu gibi, tüm çocukları da giyindiriyor ve besliyor ve çocukları tümüyle kreşte bırakmak ya da kendi yanlarına almak ebeveynlere bırakılıyor: Böylelikle çocuklar, burada bir yük teşkil etmiyorlar.

Komün'de elbette bir radyo da var ve kendisi bir sinema sahibi olamadığı sürece kentten bir sinema haftada iki kez ırmağı aşarak oraya geliyor. Kısa bir zaman öncesine kadar, diye anlatılıyor bana, komünün yirmiyedi kadından oluşan ve bütün oturanlarının çok hoşuna giden kendi nefesli çalgılar orkestrası varmış. "Baş müzisyeni" de bir kadınmış. Ama birgün, bir Kızıl Ordu askeri olan kocası dönmüş, Maşa'sını götürmüş ve orkestra dağılmak zorunda kalmış. Şimdiyse, balalaykalardan, gitardan, mandolinden ve armonikadan oluşan bir orkestra var. Gençlik, hemen hemen hepsi Komsomollu, elbette çok dans ediyor ve şarkı söylüyor, çeşitli oyunlar, "canlı gazeteler" düzenliyor, öğreniyor, çalışıyor ve birbiriyle tanışıyor. "Bizde kesinlikle boşanmalar yok", diyor tezcanlı genç Marusya ve enerjik kafasını kendine özgü bir şekilde geriye atıyor, "evlilikler buna karşı pekala var." Kızların evlilik yüzünden komünü terketmek zorunda kaldıkları durumlar da olmuş: "Kentten bir delikanlı hoşuna giderse, onunla evlensin! Hatta devre dışı olarak bir günlük de izin veriliyor kendisine. Ama geçen yıl, altı çift bizzat komünden evlenmiş birbiriyle.

Geldiğimizden birkaç gün sonra, kadınlar, benden parti hücresinin bir oturumuna katılmamı talep ediyorlar. Bazılarının küçük taburelere ve hatta yere oturmak zorunda kaldıkları şekilde içerde bulunan iki-üç düzüne insanın yeterli oturma yerine sahip olmadığı orta büyüklükteki odada, bir masanın etrafına toplanmış çeşitli yeni tanıdıkları görüyorum. Burada da gençler ve yaşlılar birarada bulunuyor ve Komün'de çeşitli vesilelerle saptadığım bir şey, burada bir kez daha gözüme çarpıyor: son derece ince dostça ve aynı zamanda kibarca-hatırşinaz davranış, erkeklerin kadınlara ve gençlerin yaşlılara nasıl davrandıkları, onlara yerlerini nasıl verdikleri, gerektiğinde nasıl yardım ettikleri vs. Bu, burada kadınların eğitici-terbiye edici etkisinin sonucu olan bir şey.

Aralarında orada olmayan Komün'ün kadın başkanı Çebotaryova'nın da bulunduğu bazı yeni üyelerin partiye alınması üzerine karar veriliyor. Syerekov yoldaş toplantıyı yönetiyor ve kadın olan vekili, adayların verilerini ve yaşam öykülerini kısaca okuyor ve bunun ardından evet-hayır sorusu soruluyor. Salonda bulunanların çok iyi tanıdığı

adaylar önerildiği için, çok az itiraz geliyor. "Cesur bir kız, söylenecek daha ne var ki" diye birisi iltifatla söyleniyor. Kadınlardan birisi Çebotaryova'nın Kazak kökeninin proleter köken olarak nitelendirilemeyeceğini ima etmeye cesaret ettiğinde, buna üstüne basılarak şu yanıt veriliyor: "Büyük annesinin belki de dükkan sahibi olmuş olması bizim için önemli değil, bizim için önemli olan onun mükemmel bir işçi ve önde gelen bir yönetici olmasıdır."

Artyuşina Komünü'nün Beş Yıllık Plânın içine çekildiğini ve yanlızca bütün tugayların, alt birimlerin ve grupların değil; aynı zamanda küçük çalışma gruplarının birbirleriyle, evet hatta tek tek tavuk kümeslerinin birbirleriyle bir fırtına temposu içinde yarıştıklarını ve aynı zamanda birbirlerinin çalışmasını bütün güçleriyle desteklediklerini söylemek bile gereksiz. "Lenin Yolu" kolhozunun (Volga'nın altında bir rèyon) "Pravda" da yayınlanan genel sosyalist yarışmaya katılma talebine kadınlar komünü, 26 Nisan 1930'da, yani kuruluşlarından sonra bir yıl bile geçmeden, "Molot"da şu yanıtı verdiler:

"'Lenin Yolu' kooperatifinin kolhoz erkekleri ve kadınları yoldaşlar! Çağrınızda, kolhozunuz için büyük bir mücadele yürüttüğünüzü yazıyorsunuz, başarılarınızı ve eksikliklerinizi yazıyorsunuz ve Sovyetler Birliği'nin bütün kolhoz üyelerinden çalışmalarını anlatmalarını rica ediyorsunuz. Çağrınıza uyuyor ve sizlere komünar yanıtımızı veriyoruz.

Geçen yılın mayıs'ında 'Salk' tarımsal kooperatifini kurduk. Aynı yıl içinde, daha henüz aralıkta, komünlerin tüzüğünü kabul ettik ve ona Parti Merkez Komitesi Kadınlar Kolu yönetici Artyuşina'nın adını verdik. Kooperatifimiz, hemen hemen yalnızca gündelikçi kadınlardan ve tümüyle yoksul köylü kadınlardan oluşuyordu.

Komün, birçok musibete göğüs germek zorunda kaldı. Bir kadın komünü olmasından ötürü, halk onunla alay etti. Hakkımızda en çirkin dedikodular yayıldı ve genel olarak bir 'Karı komününden' hiç bir sonuç alınamayacağı iddia edildi. Böylelikle ilk zamanlarda hiç de iyi bir yaşantımız olmadı. Oturacak evlerimiz yoktu ve 178 komünar kadın bir samanlıkta ineklerle birlikte barındık. Böyle bir sıkıntı çekmemize ve düşmanların bize karşı çılgınca kışkırtmalarına rağmen, dize gelmedik.

İktisadımızla ilgili bazı temel veriler: Buradan köy komünümüzün 1928-1929'da sahip olmuş bulunduğu ve bizim şimdi komünde sahip

olduğumuz şeyler görülmektedir. O zaman üye olarak 78 boğazdık, 1929-1930'da komün üyeleri arasında 626 boğaz var. Bunun 165'i erkek, 204'ü kadın ve 257'si yetişmekte olanlar ve çocuklar. Komün'de 96 gündelikçi aile, 70 tümüyle yoksul ve 40 orta yoksul köylü ailesi yaşıyor."

Bundan sonra envanterin ve tohumluk alanın tam bir listesi geliyor ve orada şu söyleniyor:

"İlkbahar çalışmalarını fırtına temposuyla yürütmek üzere, 'Düşünce' komünü ve 'Lenin Vasiyetnamesi' komünüyle fırtına tugayları kurarak tümüyle uyduğumuz bir sosyalist yarışma anlaşması imzaladık. Tüm komünar kadınlar izin günlerinden vazgeçtiler ve paskalya kutlanmadı...

500 meyve ağacı ve ipek böceği için 38.000 dut ağacı diktik. Tohumlama sırasında bir 'kültür tugayı' kurduk ve bu, bozkırdaki bütün kültür çalışmalarını yerine getirdi. Komünar kadınlarımızdan üçü, tarım yüksek okulunu ziyaret ediyor. Birisi sinema mekaniği öğrenimi görüyor, bazıları diğer kurslara gidiyorlar. Kümes hayvancılığı yetiştirilmesi kursumuzu yirminin üzerinde kadın dinleyici ziyaret ediyor.

Komünümüzün başkanlığını bir kadın yürütüyor ve tahıl ekiciliği hariç, bütün tarımsal dalların başında aynı şekilde kadınlar bulunuyor. Bunun dışında, bize çok yardımları dokunan üç kentli işçi çalışıyor bizde. Komünlerimize kolhozlarımıza en iyi temsilcileriyle yardım ettiği için, işçi sınıfına teşekkür ederiz.

Çalışma günümüz, yazın on saat, kışın sekiz saat sürüyor ve bu süre öğrenim görenler için altı saate indirilmiştir. Komünarlar, elbise ve diğer ihtiyaçları için, dağıtıldıkları gruplara göre, avans alıyorlar ve konut ve beslenme komün tarafından karşılanıyor. Yaşlıların ve çocukların geçimi, tümüyle komün tarafından karşılanıyor.

Yıl süresi boyunca, kollektif çalışmaya ve yaşam tarzına alışamayan yalnızca altı aile komünü terketti.

Komünümüz, tüm Salk bölgesinde tohumlamayı ilk komün olarak bitirdi ve bunun karşılığında prim olarak bir traktör aldı.

Yoldaşlar, biz, şimdi 'Lenin yolu'nun kadın ve erkek kolhozcularının talebini yanıtladık ve şimdi de Kuzey Kafkasya'nın tüm komünlerini ve kolhozlarını, 'Lenin Yolu' kolhozunun ve bizim Artyuşina Komünü'nün çağrısına uymaya ve ilkbahar tohumlaması, kolhozlar ve komünlerdeki çalışmanın örgütlenmesi ve ürün toplanması sosyalist yarışına katılmaya çağırıyoruz."

Ayrılış günü olarak seçtiğim gün, Artyuşina Komünü başkanı Çebotaryova'nın Moskova'dan döndüğü ve beni yönetim odasında beklediği bildiriliyor bana. Güçlü, uzun boylu, koyu saçlı, orta yaşlarda, siyah giyinmiş, zeki, ciddi, enerjik başlı ve canlı, henüz tümüyle genç gözleriyle bir kadın, beni dostça selamlıyor ve sanki burada olmadığı günler için benim zararımı gidermek istercesine, hemen anlatmaya başlıyor.

"Kadınlarımız, şimdi kaderlerini bizzat ellerine aldılar", diye vurguluyor konuşmasında, "her ayrı gün için ayrı bir plânları var. Hayatlarını kuruyorlar, ne istediklerini çok iyi biliyorlar ve komünümüzde gördüğünüz herşey, yalnızca çetin çalışma, sabır ve sıkı bir örgütlenmeyle sağlandı. İklim, burada yumuşak ve verimli; bütün yıl kesintisiz olarak çalışıyoruz. 'Aylık', 'kazanç' ya da 'ödeme' gibi sözcükler, bizde kullanılmıyor. Komün'ün yönetimi, beşi kadın olan yedi kişiden oluşuyor. Bir kadının herhangi bir şekilde bir erkekten şikayeti, ya da bir erkeğin ona yardımı reddettiği ya da bir bütün olarak en küçük anlaşmazlığın bile çıktığı bir durum söz konusu olmadı. Herkes kendi görevini yerine getiriyor, elinden geldiğini yapıyor, genel, önündeki sorumluluğunun bilincinde ve amaçlarına ulaşmak için adeta 'çırpınan' kadınların burada yaptıkları terbiye edici etki şaşılacak derecede büyük: Kentin yakın olmasına ve buna bağlı olan bazı zorluklara rağmen, komünümüzde içki düşkünlüğü tümüyle yok edildi. Burada, küçümseyici bir söz duymak mümkün değil ve yaşlı komünar erkeklere ve kadınlara, 'kolhozun eski askerlerine' (bunların arasında komünün genişletilmesi için gerekli araçların getirilmesi için bütün kış boyunca ırmaktaki buzu kıran ve taşıyan bazı kadınlar da bulunuyor) gençler tarafından büyük bir saygı gösteriliyor. Yalnız, yeni gelen komünarlara oldukça dikkatli davranılıyor ve bize ulaşan yüzlerce alınma başvurusu, konut yetersizliğinden tekrar tekrar reddediliyor."

Son olarak, başarılarından ötürü Lenin nişanıyla ödüllendirilecek olan kadınlar komünün büyük bir popülariteye sahip olduğunu ve öyle ki aralarında bir çok yabancının —Amerikalı, Alman, Moğol ve Siyahlar— olduğu yaklaşık sekizbin insan tarafından ziyaret edildiğini ve Komün'de 1 Ekim 1930'da Salk reyonundan neredeyse üçyüz kadının delege olarak gönderildiği ve çeşitli konuşmaların yapıldığı, deneyim alışverişinde bulunulan bir kolhoz kadın işçileri konferansı yapıldığını öğreniyorum. Bundan kısa bir süre sonra, Artyuşina Komünü'nü

görmek amacıyla çevreden bir köylü kadınlar kitle akını başlıyor ve günün birinde ilk önce duyduklarına göre, bütün komünarların altında birlikte yattığı yetmiş metre uzunluğundaki çatıyı görmek isteyen dörtyüz Kafkasyalı dağlı kadın aynı amaçla geliyor. Bu kadınlar da, bunun bir masal olduğunu duyunca biraz şaşkınlığa kapılıyorlar. Ama Komünü bütün ayrıntılarıyla tanıdıklarında, coşkuları büyüyor ve orada kalmak istiyorlar. Çebotaryova, Marusya, Syerekov ve tüm Artyuşina Komünü'yle vedalaştığımda akşam olmuş, artık iyice tanıdığım avlu batmakta olan güneşin son ışınlarıyla hafifçe kızıllaşmıştı. Dağ gibi taze kokan otla yüklü bir dev araba, o sırada içeri giriyor. Bir grup süt sağıcısı kadın, gece gündüz dışarda arazide otlayan ineklerinden ellerinde süt testileriyle dönüyorlar. Tavuklar uykuya çekilmiş bir kenarda, sebze bahçesinin bir köşesinde yaklaşık iki düzine genç komünar aydın, yarınki öğle yemeği için dağ gibi yığılı lahanayı temizliyor. Hava, yavaş yavaş güze dönük, saydam-berrak ve ıtırlı. Bozkır, sonu görülmeyecek derecede uzanıyor. Dünya ufukta bitiyor ve bir yerlerden sesi uzaklardan gelen bir traktörün gürültüsüne karışan mutlu, genç, kaygısız bir gülüş gelirken, diğer bir yerden acıklı bir türkü, çok eski bir melodi yankılanıyor...

Aynı akşam geç saatte, beni Don kıyısındaki Rostov'a götürecek olan trene biniyorum. Talihim yaver gidiyor: Bütün bir bank boş ve hemen yatmak için uzanıyorum. Sabaha doğru derin, sıcak bir ses tarafından özenle uyandırılıyorum. Gözlerimi açıyorum. Önümde göğüs cebinde madeni bir saat zinciri ve sinyal düdüğü asılı düzgün üniforması içinde bir kondüktör duruyor ve yumuşak yüzüyle gülümsüyor, biletimi soruyor ve şaşkınlıkla başında bir kosinka taşıdığını, bir erkek değil de, ardından hemen kendisiyle bir konuşma başlattığım bir kadın kondüktör olduğunu tespit ediyorum.

Tren, artık gara girmek üzere ve ama benim gösterdiğim ilgiden sevinç duyan Kazak kadını Marya Petrovna Bariş, ellibir yaşında ve Salk kentinde oturuyor, aceleyle tipik yaşam öyküsünü anlatıyor: 1919 yılında kocasını yitiriyor, üç çocuğuyla yalnız ve yoksul olarak kalıyor. Eskiden olsa, kendisine dilenmekten başka bir şey kalmayacak. Ama şimdi, o zamana kadar okuma-yazması olmayan kadının ilk yaptığı şey: okuma ve yazmasını öğreniyor ve böylelikle "on yaş daha gençleşiyor". Çocuklar, kısa bir zaman sonra, orada aynı zamanda bir şeyler de öğrendikleri kurumlara yerleştiriliyor. Kendisi, yıllar süresi içinde, "Batyka", yani erkek olmaksızın da bir ev sahibi olacak şekilde bir

şeyleri kenara atacak bir biçimde demiryolunda bir iş bulmuş. "Ve bugün" diye tüm yüzü ışıldayarak devam ediyor, "kızlarımdan birisi agronom, bir diğeri bir kooperatifte çalışıyor ve üçüncüsü bir parti hücresinin sekreteri. Ben de parti üyesiyim ve haftada üç kere nöbet yapıyorum. Ama ana uğraşım öğrenmek. Çünkü şimdiye kadar öğrendiklerim, benim için hiç de yeterli değil. Yeniden evlenmek mi? Hayır, hayır! Hiç bir şart altında boyunduruk altına giremem! Bu şekilde yaşamak bir zevk! Şimdi, uzaktan kurslar yoluyla öğrenim görüyorum ve kendimi eğitmeye devam ediyorum. Ne mi öğreniyorum? Parti bilimi, coğrafya, kimya. Kimya üzerine bir şeyler okuduğumda, daha fazla şeyler öğrenmek istiyorum. Şimdi, Darvinizmin de ne olduğunu biliyorum! Kırkdokuz yaşıma kadar bunu hiç bilmiyordum ve insanların Tanrı tarafından yaratıldıklarına inanıyordum. Aynı şekilde Roma'nın dördüncü yüzyıldaki tarihi de beni ilgilendiriyor... Herşeyi okumak istiyorum... Herşeyi bilmek istiyorum... Ve yıldan yıla gençleşiyorum..."

Bariş'in nasıl ki ben onun konuşmasını saatlerce dinlemek istiyorsam, aynı şekilde sonsuzcasına bana gençleşmesini ve öğrenimini anlatabileceğine inanıyorum. Çünkü o konuşurken, yalnızca onun bireysel öyküsünü düşünmüyorum, aynı zamanda onun öyküsünü Rus kadınlarının konuşulan yazılan ve daha çok bilinmeyen sayısız diğer yaşam öyküsüyle birleştiriyorum. Tren Rostov'da durduğunda ve bu şirin kadının elini kuvvetle sıktığımda, onun insan olması mucizesi, benim için artık tüm yeryüzünün dişi yarısının insan olmasının sembolü durumuna gelmiş bulunuyor...

YARARLANILAN KAYNAKLAR

I. KİTAPLAR
Marksist kaynaklar

Duncker, Käthe	"Die Frau in der Sowjetunion", Vereinigung Internationaler Verlagsanstalten, Berlin 1926
Ginsburg, L.	"Löhne und Arbeitsbedingungen in der Sowjetunion", Internationaler Arbeiter-Verlag, Berlin 1928
Halle, Fannina W., Dr.	"Die Frau in Sowjetrußland", Wien 1932
Halle, Fannina W., Dr.	"Frauen des Ostens", Europa Verlag AG Zürich 1938
Halle, Felix, Dr.	"Geschlechtsleben und Strafrecht", MOPR Verlag GMBH, Berlin 1931
Kollontai, Alexandra	"Der weite Weg", Verlag Neue Kritik, Frankfurt 1979
Kollontai, Alexandra	"Die neue Moral und die Arbeiterklasse", Verlag Frauenpolitik, Münster 1977
Kollontai, Alexandra	"Die Situation der Frau in der gesellschaftlichen Entwicklung", Vierzehn Vorlesungen vor Arbeiterinnen und Bäuerinnen an der Sverdlov-Universität 1921, Verlag Neue Kritik, Frankfurt 1975
Kollontai, Alexandra	"Birçok Hayat Yaşadım", İnter Yayınları, İstanbul 1989
Kollontai, Alexandra	"Kadınların Özgürlüğü", Yarın Yayınları, İstanbul 1976
Kollontai, Alexandra	"Sevgi Yolları. Üç Öykü", Alan Yayıncılık, İstanbul 1987

Krupskaja, Nadeshda Konstantinova "Sozialistische Pädagogik", Band II, Verlag Volk und Wissen, Berlin 1972

Lenin, W. I. Werke, Band 1—40, Dietz Verlag, Berlin 1968

Liebermann, Matwey "Im Namen der Sowjets", Malik Verlag, Berlin 1930

Marx-Engels Werke, Band. 21, Dietz Verlag, Berlin 1969

Marx-Engels Seçme Yapıtlar, Sol Yayınları, Ankara 1976

Marx, Engels, Lenin, Stalin, Komintern ve Clara Zetkin : "Kadın Sorunu Üzerine", İnter Yayınları, İstanbul (Bu kitaptan yaptığımız alıntılarda, "Komünist Manifesto" ve özellikle de "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" kitaplarından olan pasajlarda küçük düzeltmeler yaptık.)

Popowa, Nina Vasilievna "Women in the Land of Socialism", Foreign Languages Publishing House, Moscow 1949 (Nina Popova, Rus kadın hareketinin emektarlarından birisi idi, ne var ki 1956'da revizyonist saflara geçti ve daha sonra kadın sorununda Kruşçev'ci politikanın baş temsilcisi haline geldi.)

Popowa, N. "Die Gleichberechtigung der Frau", SWA Verlag, Berlin 1948

Rowinski, N. N. "Der Staatshaushalt der UdSSR", Band I, Verlag Kultur und Fortschritt, Berlin 1951

Rubiner, Frida "Der große Strom. Eine unromantische Wolgafahrt", Verlag für Literatur und Kritik

Smirnov, A. "Komsomoli Devuşka", Priboi, Leningrad 1929

Stalin, J. V. Eserler cilt 1—13 ve cilt 15: "SBKP(B) Tarihi —Kısa Ders", İnter Yayınları, İstanbul 1989

Stalin, J. W. Band 14, Dietz Verlag, Berlin 1953

Swerdlow, G. M. "Mutterschaft, Ehe und Familie im Sowjetgesetz", SWA Verlag, Berlin (Sverdlov daha sonraları modern revizyonizmin temsilcilerinden biri haline geldi.)

Yeşil, H. "Sosyalist Kadın Hareketi İçin", Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1992

Yeşil, H. "Ekim Devrimi Üzerine", Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1990

Yeşil, H. "Kadın Sorunu Üzerine Yazılar", Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1991

Zetkin, Clara : "Kadın Sorunu Üzerine Seçme Yazılar", İnter Yayınları, İstanbul 1988

Zetkin, Clara "Ausgewählte Reden und Schriften in drei Bänden", Dietz Verlag, Berlin 1957

"Die Frau im Lande des Sozialismus", Materialien der Ausstellung am 29. Jänner 1949 in Wien

"Die Arbeit der Kommunistischen Partei Rußlands unter den Frauen", Verlag Carl Hoymer und Nachfahren, Hamburg 1924

"Die Kommunistische Partei der Sowjetunion in Resolutionen und Beschlüssen der Parteitage, Konferenzen und Plenen des ZK", Band I—X, herausgegeben vom Institut für Gesellschaftswissenschaften beim Zentralkomitee der SED — Lehrstuhl für Politische Grundfragen des Marxismus-Leninismus, Berlin 1957 (Bu kararların çevirisi otorize edilmiş değildir.)

"Die Verfassungsgesetzgebung des Sowjetstaates, Eine Sammlung von Dokumenten", VEB Deutscher Zentralverlag Berlin

"Enzyklopädie der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken", Band I & II, Verlag Kultur und Fortschritt, Berlin 1950

"XVII. Parteitag der KP(B)dSU, Bericht des Genossen Stalin über die Arbeit des ZK der KP(B)dSU und die Beschlüsse des XVII. Parteitages der KP(B)dSU", Deutscher Parteiverlag —Engels— 1934

Diğer kaynaklar

Batkis, Dr.	"Die Sexualrevolution in Rußland", Verlag der Syndikalist, Berlin 1925
Bratus, S.N., Professor	"Sowjetisches Zivilrecht", Band II, Berlin 1953
Brockhaus, Andreas	: "Sowjetunion" aus "Abtreibung und Schwangerschaftsunterbrechung in den osteuropäischen Ländern", Verlag für internationalen Kulturaustausch, Herrenalb/Schwarzwald, 1962
Cliff, Tony	"Kadınların Özgürlüğü ve Sınıf Mücadelesi", Ataol Yayıncılık, İstanbul 1991
Dieckmann, Kai Thomas	"Die Frau in der Sowjetunion", Campus Verlag 1978
Fisher, Ralph Talcott Jr.	"Pattern for Soviet Youth", A Study of the Congresses of the Komsomol 1918—1954, New York 1959
Freund, Heinrich	"Strafgesetzbuch der Sowjetunion", Mannheim 1926
George St. George	"Sovyetler Birliği'nde Kadın", EL Yayınları, İstanbul 1987
György, E.	"Liebe und Ehe in Osteuropa", Bern 1970
Hayden, Carol Eubanks	"Feminism and Bolshevism" The Zhenotdel and the Politics of Women's Emancipation in Russia, 1917-1930", University of California, Berkeley 1979
Hodann, Max	"Sowjetunion — Gestern — Heute — Morgen", Universitas Deutsche Verlags AG, Berlin 1937
Holt, Alix ve başkaları	"Kadınlar ve İşçi Sınıfı Hareketi", Yazın Yayıncılık, İstanbul 1992.

Israel, Monika "Probleme der Frauenemanzipation im nachrevolutionären Rußland (1917-1928)", in: Alexandra Kollontai, "Die neue Moral und die Arbeiterklasse", Verlag Frauenpolitik, Münster 1978

Karewa, M.P. "Recht und Moral in der sozialistischen Gesellschaft", Verlag Kultur und Fortschritt, Berlin 1954

Johnson, Hewlet "Ein Sechstel der Erde", Verlag Volk und Welt, 1947

Liegle, Ludwig "Familienerziehung und sozialer Wandel in der Sowjetunion", Berlin 1970

Luke, Louise E. "Die marxistische Frau: Sowjetische Varianten", Steingrüber Verlag, Stuttgart

Mehnert, Klaus "Amerikanische und russische Jugend um 1930", Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart 1973

Merfeld, Mechthild "Die Emanzipation der Frau in der sozialistischen Theorie und Praxis", Rowohlt Verlag, Hamburg 1972

Meulenbelt, Anja "Feminizm ve Sosyalizm", Yazın Yayınları, İstanbul 1987

Ognjew, Nikolai "Das Tagebuch des Schülers Kostja Rjabzew", Verlag der Jugendinternationale, Berlin 1929

Reich, Wilhelm "Die sexuelle Revolution. Zur charakterlichen Selbststeuerung des Menschen", Europäische Verlagsanstalt 1966

Rowbotham, Sheila ve diğerleri "Feminizm, Sosyalizm ve Eylemde Birlik", İletişim Yayınları, İstanbul 1984

Runge, Edwin "Frau und Kind in Sowjetrußland", Berlin 1931

Schlesinger, Rudolf "Changing Attitudes in Soviet Russia. The Family in the U.S.S.R. Documents and

Readings", Routledge & Kegan Paul Limited, London 1949

Soden, Kristine von — "Lust und Last— Sowjetische Frauen von Alexandra Kollontai bis heute", Elefanten Press, Berlin 1990

Trotzki, Leo — "Frau, Familie und Revolution", herausgegeben vom Spartacusbund im Selbstverlag, Westberlin

Wolters, Marianne — "Elemente des russischen Rätesystems", Band IX, "Die Beziehungen zwischen den Geschlechtern", Helmut Buske Verlag, Hamburg

"Kunst in die Produktion! Sowjetische Kunst während der Phase der Kollektivierung und Industrialisierung — 1927-1933", Neue Gesellschaft für Bildende Kunst, Berlin 1977

"Die Gleichberechtigung der Frauen in der U.d.S.S.R. Schriftmaterial des internationalen Seminars in Moskau, 15. September—1. Oktober 1956", Verlag für fremdsprachige Literatur, Moskau 1957 (Bu kitaptan ancak çok dikkatli bir şekilde alıntılar yaptık, çünkü daha bu kitapta, Sosyalist Sovyetler Birliği'nde kadının kurtuluşu politikasına yönelik revizyonist saldırıların bazı temelleri bulunmaktadır.)

II. DERGİLER

Marksist kaynaklar:

"Internationale Presse-Korrespondenz" ("Inprekorr") : 1921-1933 yıllarında Komünist Enternasyonal tarafından Almanca çıkarılan dergi

"Die Internationale" : Zeitschrift für Praxis und Theorie des Marxismus, herausgegeben vom Zentralkomitee der Kommunistischen Partei Deutschlands

"Kommunistische Fraueninternationale" : 1921-1925, herausgegeben von Clara Zetkin im Auftrag der Exekutive der III. Internationale und des Internationalen kommunistischen Frauensekretariats in Moskau

"Die Kommunistische Internationale" : 1919-1941, Organ des Exekutivkomitees der Kommunistischen Internationale

"Moskauer Rundschau": Verlag Aktiengesellschaft Zeitschriften und Zeitungsvereinigung 'Ogonjok' Moskau, Hrsg.: Otto Pohl

"Neue Generation" : 1917-1929, Berlin, Publikationsorgan der Internationalen Vereinigungen für Mutterschutz und Sexualreform, Hrsg.: Helene Stöcker

"Das Neue Rußland" : 1924-1931, herausgegeben von der Gesellschaft der Freunde des neuen Rußland, Verlag für Literatur und Politik

"Osteuropa" : Zeitschrift der Komintern

"Prawda" : Zentralorgan der KPdSU(B)

"Die Presse der Sowjetunion", herausgegeben vom Presseamt beim Ministerpräsidenten der Regierung der Deutschen Demokratischen Republik in Zusammenarbeit mit dem Zentralvorstand der Gesellschaft für Deutsch-Sowjetische Freundschaft

"Rundschau" : 1933-1939, Monatszeitschrift herausgegeben vom Exekutivkomitee der Kommunistischen Internationale ("Inprekorr"un devamı olan dergi.)

"Die Sowjetfrau" : Moskova'da çeşitli dillerde yayınlanan kadın dergisi

"Sowjetkultur im Aufbau" : Informationsbulletin der Gesellschaft für kulturelle Verbindung der Sowjetunion mit dem Auslande

"Die Welt" : 1939-1943 yıllarında Komünist Enternasyonal tarafından Almanca çıkarılan aylık dergi ("Rundschau"un devamı olan dergi)

Diğer kaynaklar:

"Neue Weltbühne"

"Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie", Sonderheft 14/1970: "Soziologie der Familie"

"Osteuropa" : Zeitschrift für die gesamten Fragen des europäischen Ostens

"The Proletarian Approach to the Questions of 'Overpopulation' and Abortion", Union of Women for Liberation, London 1973

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

ULUSLARARASI KOMÜNİST HAREKETİN BELGELERİ

TOPLAM: 6 KİTAP

3. ENTERNASYONAL'DE ÖRGÜTLENME SORUNU

K Popov— A. S. Dobrov

BURJUVA-DEMOKRATİK DEVRİMİN PROLETER DEVRİME DÖNÜŞMESİ

EK:
Kapitalist Ülkelerin Ekonomik Coğrafyası

A. Sobolev — H. Minc

Politik Bir Örgütlenme Biçimi Olarak HALK DEMOKRASİSİ

3. ENTERNASYONAL'DE FAŞİZM ÜZERİNE TARTIŞMALAR BELGELER —I—

3. ENTERNASYONAL'DE FAŞİZM ÜZERİNE TARTIŞMALAR BELGELER —II—

3. ENTERNASYONAL'DE DEVRİM AŞAMALARI

H. Yeşil

STALİN ELEŞTİRİLERİ ÜZERİNE

K. Demirkapı

AEP DEĞERLENDİRMESİ

H. Yeşil

Mao Zedung ve Çin Devrimi

H. Yeşil

TKP/ML 3. KONFERANS ELEŞTİRİSİ

H. Yeşil

EKİM DEVRİMİ ÜZERİNE

H. Yeşil

İŞÇİ SINIFI HAREKETİ ÜZERİNE YAZILAR

K. Demirkapı

Dünyada ve Ülkemizdeki Gelişmeler; Şimdiki Durum; Gelişme Perspektifleri ve Görevler Üzerine

YILMAZ GÜNEY

DÖNÜŞÜM YAYINLARI
KADIN DİZİSİ

H. YEŞİL

KADIN SORUNU ÜZERİNE YAZILAR

- Kadın Hareketi Bağlamında Amaçlar ve Görevler
- Cinsiyetçi Baskılara Karşı
- Kadın Hareketinin Örgütlenmesi
- Engels'in "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" Adlı Eserinin Kadın Sorununa İlişkin Bölümleri Üzerine
- Kadın Sorununda Yanlış Görüşlerle İdeolojik Mücadele

H. YEŞİL

SOSYALİST KADIN HAREKETİ İÇİN

RUSYA'DA 1917 SOSYALİST EKİM DEVRİMİ VE KADINLARIN KURTULUŞU

"Tavuk Kuştur, Kadın İnsandır"

CİLT: 1

• Olgular • Belgeler • Çözümlemeler

Gül Özgür

RUSYA'DA 1917 SOSYALİST EKİM DEVRİMİ VE KADINLARIN KURTULUŞU

"Tavuk Kuştur, Kadın İnsandır"

CİLT: 2

• Olgular • Belgeler • Çözümlemeler

Gül Özgür